

Riksdagens protokoll

2007/08:24

Onsdagen den 14 november

Kl. 09.00 – 19.42

Protokoll
2007/08:24

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 1 november.

2 § Avsägelse

Andre vice talmannen meddelade att *Karla López* (mp) anhållit om entledigande från uppdraget som ledamot av riksdagen från och med den 14 november.

Kammaren biföll denna anhållan.

3 § Meddelande om val av ställföreträdande justitieombudsman

Andre vice talmannen meddelade att val av ställföreträdande justitieombudsman skulle äga rum *torsdagen den 15 november*.

Meddelandet hade delats ut till kammarens ledamöter.

4 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2007/08:105

Till riksdagen

Interpellation 2007/08:105 Civilt test- och övningscentrum i Arvidsjaur

av Maria Stenberg (s)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 30 november 2007.

Prot. 2007/08:24
14 november

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.
Stockholm den 6 november 2007
Näringsdepartementet
Maud Olofsson (c)
Enligt uppdrag
Dag Ekman
Expeditionschef

Interpellation 2007/08:131

Till riksdagen

Interpellation 2007/08:131 Antalet utbildningsplatser på universitet och högskolor
av Mikael Damberg (s)

Interpellationen kommer att besvaras den 27 november 2007.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresa och förhinder på grund av annat engagemang.

Stockholm den 9 november 2007

Utbildningsdepartementet

Lars Leijonborg

Interpellation 2007/08:133

Till riksdagen

Interpellation 2007/08:133 Näringslivets behov av utbildad arbetskraft

av Mikael Damberg (s)

Interpellationen kommer att besvaras den 27 november 2007.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresa och förhinder på grund av annat engagemang.

Stockholm den 9 november 2007

Utbildningsdepartementet

Lars Leijonborg

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Utbildningsutskottets utlåtande 2007/08:UbU3
Kulturutskottets utlåtande 2007/08:KrU3

6 § Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning samt vilande förslag om hemlig rumsavlyssning m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2007/08:JuU9
Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning (prop. 2007/08:9) och
justitieutskottets betänkande 2007/08:JuU3
Vilande förslag om hemlig rumsavlyssning m.m. (prop. 2005/06:178 delvis och prop. 2006/07:133)

Anf. 1 THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Ärade ledamöter och justitieministern!

Nu har vi baxat buggningen ända hit. För de kriminella organisationerna ska det bli ett djävla skit – för att travestera ett tidigare känt uttryck. Det har varit en lång resa. Det har tagit ungefär 25 år. Den tiden har präglats av en lika lång debatt, och det är bra. Vi har välkomnat debatten. Den behövs. Buggning eller rumsavlyssning är ett mycket integritetskränkande redskap för polisen.

Tyvänn har debatten ibland sparat ur. Man har gjort jämförelser med allt ifrån Stasi till nazism. Det är synd, framför allt för de seriösa kritiker som finns. Det finns ju starka skäl emot rumsavlyssning även om jag och många med mig har kommit fram till att fördelarna överväger.

För mig har det här varit väldigt speciellt. Det går inte att jämföra med någonting annat. Jag har varit föremål för många av attackerna, och det kan jag ta när vi nu ser att detta ändå kommer att gå igenom. Men det är även speciellt att skriva under en proposition och sedan som ordförande i justitieutskottet få handlägga samma proposition på grund av en handläggning som gjorde att ärendet hamnade i riksdagen. Jag inser att risken att jag kommer att kallas Thomas Buggström i fortsättningen därför är stor.

Men det finns som sagt starka skäl också emot, och man måste starkt ifrågasätta om detta verkligen är tillräckligt. Det bör ändå påpekas att Sverige är ett av de absolut sista länderna att införa detta, även om det inte är därför vi ska genomföra det. När man börjar tala om Stasi och nazism och så vidare kan man alltså jämföra med Danmark, Norge, Finland och Island. Det är knappast sådana länder man förknippar med det ena eller det andra.

Man måste dock för att kunna föra ett bra resonemang titta på vad det är som väger över. Hur är det egentligen? Man brukar säga att rumsavlyssning är så repressivt. Det hotar rättssäkerheten och den personliga integriteten. Men det går inte att klumpa ihop på det viset. Det handlar om olika saker. I resonemanget kring huruvida det är repressivt eller inte tycker jag att man ska titta på om detta medför att vi bara ska stänga in människor på väldigt lång tid. Nej, det handlar inte om det. Det handlar om att människor som har begått brott också ska stå till svars. Men det handlar också om att oskyldiga människor ska kunna frikännas tidigare. Det har ingenting med längden på fängelsestraffen att göra. Det har inte heller något att göra med hur behandlingen under fängelsetiden ska vara. Den invändningen tycker jag därför väger ganska lätt.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

När det gäller rättssäkerheten måste man också titta på risken för att oskyldiga döms. Rätten att få sina intressen prövade i domstol är tillgodosedd. Dessutom är frågan om överskottsinformation nu reglerad. Så var det inte i de tidigare förslagen från 90-talet. Då kunde man bakvägen lösa en hel del brott med hjälp av buggning om man bara fick fram informationen.

Innebär detta att fler oskyldiga riskerar att dömas? Nej, det gör det inte. Som advokat kan jag säga att jag ur rättssäkerhetssynpunkt hellre tar teknisk bevisning i en domstol än vittnen som ska tala om vad som hände under några sekunder eller någon minut ett par år tidigare. Då tycker jag att det är bättre med teknisk bevisning.

Rättssäkerhet handlar inte bara om att se till att människor som har begått brott ska kunna dömas, utan det handlar också om att oskyldiga på ett tidigt stadium ska kunna frias i en utredning. Om det till exempel har kommit fram att en restaurang ägnar sig åt narkotikaförsäljning i stor skala gäller det att på ett tidigt stadium få bort alla de personer som inte på något sätt har med detta att göra. De ska inte behöva anhållas eller kanske häktas för att släppas först en eller två veckor senare. De ska över huvud taget inte behöva bli inblandade. Det är alltså också viktigt att komma ihåg att detta på många sätt stärker rättssäkerheten.

Slutligen har vi integritetsfrågan. Det är ingen tvekan om att detta kränker den personliga integriteten. När det gäller de personer som är misstänkta för brott är det inte så konstigt. Där *vill* vi ju kränka den personliga integriteten på det sättet. Det handlar inte om att vi vill avlyssna vad de här personerna har sagt, utan vi vill att de ska vara inlåsta i fängelse i flera år. Det om något är väl att kränka den personliga integriteten, men det är å andra sidan hela syftet med att bekämpa brott – att människor ska stå till svars. Och så länge vi inte har något bättre alternativ för personer som begår grova brott är det fängelse som gäller. Det är det som är syftet. Det är viktigt att komma ihåg, och det vet vi alla som har en nära kontakt med rättsväsendet, att själva poängen är att människor som begår grova brott också ska stå till svars för detta.

Men här har vi slutligen det stora problem som har gjort att jag själv har tvekat. Problemet med rumsavlyssning är att oskyldiga människor kommer att drabbas – till skillnad från när det gäller telefonavlyssning. Så är det, och det ska vi vara medvetna om. Det ska vi som röstar för förslaget ärligt medge. Anhöriga till den person som säljer narkotika i stor skala kommer också att avlyssnas. Anställda på den restaurang jag talar om kommer att avlyssnas. Det är väldigt obehagligt för dessa människor efteråt.

Det är därför det är synd att de människor som drabbas av rumsavlyssning och sedan bedöms vara oskyldiga inte har rätt till skadestånd. Det är synd, men det är inte på något sätt för sent. Det är en fråga vi får ta med oss in i framtiden. Man har inte rätt till skadestånd för telefonavlyssning om man inte kan visa att staten begått fel eller försummelse. Men vi har ett annat exempel. En person som blir häktad har som huvudregel rätt att få ersättning. Jag anser att buggning är så integritetskränkande att det ska ligga närmare häktning än vanlig telefonavlyssning om en person bedöms vara oskyldig. Så pass mycket kränker denna information den personliga integriteten. Jag kommer därför att driva den frågan

vidare. Det är alltså inte på något sätt för sent bara för att de borgerliga partierna säger nej i dag.

Vi ska alltså vara medvetna om att den personliga integriteten hos oskyldiga kommer att kränkas. Mot detta, fru talman, ska vägas alla de oskyldiga som drabbas av brott. Det handlar om alla de unga människor som får sina liv förstörda på grund av att människor vill sälja narkotika och tjäna pengar. Det handlar om de unga flickor och i vissa fall pojkar som säljs på bordeller runt om i Sverige. Att råka ut för brott är nog den största personliga integritetskränkningen man över huvud taget kan råka ut för. Vi ska alltså också komma ihåg att när vi inför redskap för polisen, till exempel rumsavlyssning, så är det också för att stärka den personliga integriteten för de människor som har råkat ut eller riskerar att råka ut för brott.

På så sätt ska man väga detta mot varandra. När man gör den sammanvägningen och har kunskapen om hur svårt det i vissa fall är att få fram bevisning anser jag att fördelarna väger tyngre än nackdelarna, även om det aldrig någonsin handlar om hundra mot noll.

Rumsavlyssning, eller buggning, ska bara få användas i de mest speciella situationerna, när det gäller den tyngst kriminella brottsligheten. Det får inte användas i andra sammanhang. Vi vet också att när det gäller mc-klubbar, bordeller och annat finns det inte många vittnesmål trots att det finns många vittnen. Detta är verkligheten, mina vänner! Detta är den verklighet vi har ansvar för att bekämpa, och det kan vi nu göra genom att ge polisen detta redskap. Vi ska inte tro att detta förändrar hela brottsbekämpningen. Det talas om ett fyrtiotal fall om året. Men det är ändå *en* viktig komponent för polis och åklagare. Det har efterfrågats under lång tid, och vi som röstar för förslaget kan nu ge polisen det redskap de behöver.

Därmed inte sagt att det inte kommer att begås fel av polis och åklagare. Det kommer att begås fel av polis och åklagare, liksom av andra. De som envetet försvarar detta och säger att det inte är någon fara har dålig insikt i dessa frågor. Men det innebär bara att vi ska ha en ännu starkare kontroll. Dock väger fördelarna över även här.

Det har som sagt varit en lång resa. Beatrice Ask och jag har bråkat om många frågor, men i detta är vi nu överens. Jag tänker inte orda så mycket om att det har blivit försenat i ett och ett halvt år med tanke på att det sammanlagt har tagit 25 år. Vi respekterar naturligtvis det och lägger det bakom oss. Jag tycker i stället att det är bra att vi har frågor där vi förenar oss, särskilt när det handlar om att bekämpa den grova brottsligheten. Vi har så mycket annat vi kan bråka om.

Anf. 2 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag ska börja med att yrka bifall till reservationerna 1, 3, 8 och 12. Jag vet att vi ska försöka undvika alltför många reservationer, men i det betänkande som vi debatterar i dag ligger faktiskt tre propositioner. Därför yrkar jag bifall till dessa fyra reservationer.

Fru talman! Denna debatt har varit lång. Den har varit intensiv. Väns-terpartiet var ett av de partier som aktivt drev frågan om en minoritetsbordläggning. Minoritetsbordläggningen var tänkt att ge möjlighet att föra en debatt om dessa viktiga frågor – frågor om den personliga integriteten. I den debatten lyfte även flera ledamöter från Centerpartiet och

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Kristdemokraterna fram frågan om Integritetsskyddskommittén och dess arbete. Innebörden var att man borde invänta Integritetsskyddskommitténs betänkande som har till uppgift att göra en sammanställning och en granskning av vår lagstiftning för att se hur vi uppfyller Europakonventionen och skyddar den personliga integriteten i Sverige i dag.

Nu står vi här och ska fatta beslut om buggning och om möjligheten att använda tvångsmedel i förebyggande syfte, men också om en nämnd som ska få möjlighet att granska de tvångsmedel som används. Att man åtminstone har förstärkt den sidan ser vi från Vänsterpartiet som positivt.

Men hur är det då med Integritetsskyddskommittén som alla i den debatten lyfte fram som väldigt viktig och som Lagrådet också i sin lagrådsremiss säger att man borde invänta? Den 21 november har Integritetsskyddskommittén sin första preliminära justering. Den 28 november har vi slutjustering på Integritetsskyddskommittén. Ändå håller vi debatten i dag och ska fatta beslut.

Jag vill ställa frågan till Centerpartiet och Kristdemokraterna som lyfte fram vikten av Integritetsskyddskommittén och dess arbete i debatten inför bordläggningen. Hur kommer det sig att ni är beredda att stå här i dag och fatta beslut om ett förslag i ett betänkande som faktiskt genomför det vi bordlade? Det går förstås att säga att vi nu har lagt till fler komponenter. Vi har förstärkt rättssäkerheten genom att inrätta en nämnd. Det har gjorts två smärre förändringar som i och för sig är viktiga. En av förändringarna säger att man inte ska få avlyssna medieredaktioner. Det var en punkt som vi tyckte var väldigt viktig men som saknades i det förra förslaget.

Fru talman! Problemet är att lagstiftningen och skyddet för medieredaktioner inte har genomförts med någon analys eller noggrann genomgång. I dag vet vi att mediearbete inte är att sitta på en redaktion. Mycket av arbetet pågår också i det privata hemmet. Journalister kan jobba på andra platser. Här finns en mycket klar otydlighet. Det är ett steg framåt, men jag är orolig för att det ändå inte kommer att räcka.

Dessutom kan man ställa sig frågan om Integritetsskyddskommittén över huvud taget kan göra ett meningsfullt arbete. Vi har kommit med två delbetänkanden som jag hoppas att alla ledamöter har läst. Vad säger dessa delbetänkanden? Just när det gäller det vi ska fatta beslut om i dag, möjligheten till buggning och tvångsmedel i förebyggande syfte, pekar man klart och tydligt, i den analys som gjordes av Integritetsskyddskommittén, på de tre komponenter som vi ledamöter faktiskt är skyldiga att ha med oss när vi beslutar om lagstiftning som berör den personliga integriteten. Den ena komponenten är behovet. Det pratade Thomas Bodström väldigt mycket om i sitt anförande. Den andra komponenten är hur effektivt det är. Den tredje komponenten som ska analyseras är om det är proportionellt. Det är egentligen först därefter man kan göra en avvägning gentemot regeringsformens skydd när det gäller den personliga integriteten. Det är först då vi kan säga att den här avvägningen har gett detta resultat, och därför är vi beredda att faktiskt fatta ett visst beslut.

När Integritetsskyddskommittén granskade dessa lagförslag kunde man mycket väl konstatera att behovet var väl beskrivet. När det gällde effektiviteten hade man pratat bland annat med tysk polis och lite grann med dansk polis, men egentligen hade man ingen djupare analys än så när det gällde effektiviteten. När man ska titta på om det är proportionellt

kan man alltså inte göra någon avvägning eftersom man inte ens har gjort någon analys av effektiviteten. I delbetänkandet från Integritetsskyddskommittén sägs att man inte bör anta de här lagförslagen utan att ha gjort en djupare analys av de tre krav som regeringsformen faktiskt ställer på lagstiftarna.

Har detta då gjorts så att vi nu kan säga ja? Nej, precis som Thomas Bodström sade är det i stort sett samma förslag som läggs på riksdagens bord i dag som det som bordlades av den förra riksdagen. Min fråga blir ändå till alla ledamöter i justitieutskottet och till alla ledamöter som ska rösta i dag: Betyder regeringsformen ingenting? Betyder inte det ansvar som vi som lagstiftare har fått att faktiskt skydda medborgarna någonting? Betyder det skydd för medborgarna som finns i regeringsformen i Sverige ingenting, eftersom man är beredd att säga: Tja, vi konstaterar att man säger det här, men vi gör ingenting åt det. Och när Integritetsskyddskommittén har till uppgift att se över om vi behöver stärka lagstiftningen när det gäller skyddet för den personliga integriteten är man till och med beredd att anta förslagen i stort sett två veckor innan Integritetsskyddskommittén kommer med sitt slutbetänkande.

Fru talman! Det är lite grann med sorg i hjärtat och med en stor besvikelse som jag känner att det oerhört gedigna arbete som Integritetsskyddskommittén har genomfört under de här åren och där vi snart är i mål uppenbarligen inte betyder någonting alls för Sveriges riksdag.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet blir ofta anklagade för att vi inte har lärt av historien. Men, fru talman, jag kan tala om att vi i Vänsterpartiet har lärt att ett samhälle som inte är berett att skydda sina medborgare från kränkningar när det gäller den personliga integriteten, ett land där man inte är beredd att respektera regeringsformens skydd för medborgarna, ett land där övervakning och angiverier är vardagsmat är någonting som vi i Vänsterpartiet inte vill ha.

Fru talman! Man kan inte enbart se de här förslagen stående helt ensamma. Vi måste se dem i ett sammanhang där vi på många områden har genomfört lagstiftning som faktiskt inte uppfyller rättssäkerhetskrav, som inte skyddar den personliga integriteten, och vi vet att flera lagförslag är på gång. Ett av förslagen som nu diskuteras i EU är att ha ett register över flygpassagerarna, deras rörelsemönster och olika uppgifter om flygpassagerarna, som ska lagras i 13 år. Stegen mot ett samhälle där medborgarnas personliga integritet är helt obefintlig närmar sig, och på många områden har vi redan trampat över.

Fru talman! Sveriges riksdag har tillsatt en kommitté som ska göra en helhetsgranskning och som kommer med ett delbetänkande där man visar på klara brister när det gäller skyddet för den personliga integriteten. Man säger i kommittén till och med att det här nästan kan betraktas som ett systemfel, för det här sker på många områden och inte enbart på justitieutskottets område. Bakom ett delbetänkande med just de beskrivningarna står en enig kommitté. Det är Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Moderaterna som är eniga om den beskrivningen. I det läget, fru talman, är man i dag beredd att fatta beslutet.

Till slut, fru talman, yrkar vi i Vänsterpartiet avslag på förslagen. Vi ser att det har kommit förbättringar, och det är glädjande. Det är viktigt att säga. Men när det inte finns respekt för vare sig kommitténs arbete eller för regeringsformen, eller när vi som lagstiftare inte tar vårt ansvar

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

att följa de krav som ställs på oss, kan jag inte säga något annat än att det här är en sorgens dag.

Anf. 3 MEHMET KAPLAN (mp):

Fru talman! Att råka ut för brott är den största kränkningen av den personliga integriteten. Det är vi alla överens om. Det är ingenting som man behöver diskutera. Men vad är då felet, vad är problemet? Varför kommer Miljöpartiet tillsammans med Vänsterpartiet att rösta emot detta förslag?

Jag vill för att vinna tid ta upp våra reservationer och säga att vi står bakom dem men att vi kommer att yrka bifall till enbart reservationerna 15, 16 och 17.

Vad är felet och varför är vi emot detta? Det sägs att folk som inte har några skelett i garderoben inte behöver oro sig. Protesterna handlar inte om vem som har skelett eller inte, eller hur många. De handlar om rätten till privatliv, rätten att inte behöva veta. Samtidigt handlar det om att veta att alla våra aktiviteter och åsikter eventuellt registreras och lagras. Vårt liv kommer att sakna ett rum dit bara vi själva har nyckeln. Vi har sett i historien – någonting som Alice Åström också tog upp – vad som kan hända då staten har lagrat extensiv information om oss medborgare och våra privatliv.

Under flera årtionden åsiktsregistrerade Säkerhetspolisen vänsteraktiva människor. Men det var inte bara de som råkade illa ut. Till och med Miljöpartiets ungdomsförbund, Grön ungdom, har funnits i dessa register.

Detta ledde till att flera hundra vänstermänniskor förnekades anställning och utsattes för andra oacceptabla konsekvenser, och många lider i dag fortfarande av sviterna. Jag träffade i går en person som hade funnits i ett sådant här register, och hennes berättelse var skrämmande.

I Sverige har vi en historia av att lita på den goda staten. Det måste man kunna göra. Vi är en demokrati med historiska anor, och det kanske mest grundläggande för vår demokrati har varit just att vi värnar den personliga integriteten.

Men verkligheten fungerar oftast annorlunda. Det kommer alltid att finnas människor med makt och inflytande som kan missbruka tillgången till massiv information om medborgarnas privatliv, inte i dag, inte i morgon, men kanske i framtiden.

Förutom att detta förslag, men också de andra som jag kommer att återkomma till, är häpnadsväckande dåligt belagda – just effektiviteten har ifrågasatts från många olika håll – är det dessutom ett faktum att den nuvarande regeringen, men också den tidigare faktiskt, helt struntat i att säkra de reella rättssäkerhetsgarantier som skulle kunna lugna oss.

Enligt Europakonventionen ska staten vid ingrepp i privatlivet säkra tillgång till efterhandsinformation till den som utsatts för integritetskränkning. Dessutom ska rätten till skadestånd, som Thomas Bodström så riktigt tog upp, finnas om denna övervakning har varit lagvidrig. Efterhandsinformation i viss form och att garantera att det inte sker något övergrepp finns i just detta betänkande, men inte i andra fall som till exempel FRA:s avlyssning. Men den diskuterar vi inte i dag.

Inte heller har regeringen tagit hänsyn till den pågående parlamentariska utredningen. Problemet är att det betänkande och det utslag som

fanns där inte riktigt går hand i hand med de slutsatser som vi själva i utskottet har kommit fram till.

Den klassiska frågan om vem som övervakar övervakaren måste ha ett tydligt svar. Den begränsade övervakning som trots allt, tyvärr, behövs i samband med synnerligen grov brottslighet – terrorism men också annan organiserad brottslighet – måste stå under sträng demokratisk kontroll. Öppenhet ska råda om vilka övervakningsåtgärder som vidtagits. Reglerna och de tekniska systemen ska vara så utformade att ett personligt ansvar kan utkrävas då överträdelse sker. Det ska kunna resultera i åtal och skadestånd. Straffskalan ska också väljas så att frågans betydelse markeras.

Tillsynen av att myndigheterna följer reglerna ska utföras av en instans med hög kompetens, goda resurser och ett stort mått av oberoende. Det måste finnas enkla och effektiva vägar för medborgarna att kontrollera information om sig själva, att få felaktig information korrigerad och att få skadestånd när så är motiverat. Det gäller även elektroniska fotspår som inte utgör traditionell databasinformation och som i dag därför inte täcks av rätten att få registerutdrag om sig själv.

Fru talman! Ett intressant faktum är den paradoxala dubbelverkan som rikspolischefen och riksåklagaren har skrivit om. De skrev i sin senaste rapport till regeringen om användandet av hemliga tvångsmedel. De hade med siffror, nämligen att 893 personer figurerade i 311 förundersökningar om bland annat narkotikabrott under 2006. De säger att även om det finns mörka moln på himlen är de i stort sett nöjda. Hemlig teleavlyssning, hemlig kameraövervakning och hemlig teleövervakning, som kan jämföras med mycket av det vi diskuterar i dag, är fortfarande viktiga instrument i den brottsbekämpande verksamheten.

Problemet är just dessa mörka moln, det vill säga de kriminellas motdrag. Vad gör då människor som har all anledning att vara så rädda som Thomas Bodström tycker att de ska vara – och som jag håller med om? De använder sig av krypterad e-post och mobiltelefoner med kontantkort. Detta tillsammans med många andra saker som vi i dag inte har kompetens nog att uttala oss om har minskat effektiviteten och resultaten av dessa avlyssningar. Motdrag möts med motdrag. Utan att avslöja detaljer förklarar dessa två chefer att nya tekniska möjligheter förbättrar polisens möjligheter. Det är två av de utlåtanden vi har fått. Det är två utlåtanden som det kan verka ger stöd för det vi tänker fatta beslut om i dag, men tyvärr ser vi att det inte är helt enkelt.

Vad som däremot är oroande och definitivt förtjänar en ordentlig genomlysning är om vi som lagstiftare har släppt polisen för långt, om säkerhetsgarantierna är tillräckliga och inte minst hur effektiva åtgärderna är. Sedan oktober 2004 är det möjligt för polisen att inte bara avlyssna telefoner som tillhört eller tillhör en misstänkt utan även teleföbindelser som det kan tänkas ringas från eller till.

Varför tar jag upp detta? Det är nämligen fråga om en helhetsbild. Jag tycker att Alice Åström klargjorde tydligt att det här inte bara handlar om just de förslagen utan att det är fråga om ett helt paket. Vissa av dem har redan implementerats, och andra är på väg.

Jag tänkte avsluta med att räkna upp några utökade möjligheter för polisen eller Säpo att använda sig av övervakning, avlyssning och tvångsmedel i olika former som redan finns i vår lagstiftning.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Riksdagen beslutade i november 2005 att polisen från den 1 januari 2006 får ta dna-prov på en person som är skäligen misstänkt för ett brott som kan ge fängelse. Här är något viktigt. Vi har också sänkt kraven. Tidigare var det två års fängelse. I dag säger vi bara fängelse.

Polisen får sedan 2005 använda överskottsinformation erhållen vid hemlig teleavlyssning till utredning av andra brott än den som teleavlyssningen avsåg. Det är just sådan överskottsinformation som vi flera gånger har lyft upp och tycker är problematisk.

Vid förundersökning om brott som kan ge fängelse får polisen använda information från databaser med bilars passager genom Stockholms biltullar. Det är något som när trängselskatten diskuterades togs upp från Miljöpartiets sida men som det inte har gjorts så mycket åt.

Jag kan fortsätta. Listan är lång. Men jag tackar för möjligheten att kunna framföra denna minoritetsåsikt som inte är tillräckligt stor, på grund av att de tidigare förhoppningarna om medhjälpare för att skjuta upp detta ett och ett halvt år, möjligen längre, har grusats.

Anf. 4 THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag ska först yrka bifall till våra reservationer, vilket jag missade att göra i mitt inledningsanförande.

Jag vill kort, Mehmet, korrigera frågan om överskottsinformation. Det var en rättssäkerhetsåtgärd. Tidigare gick det att använda den, vilket också skedde i en massa olika sammanhang. Vi ansåg att det var viktigt att reglera så att det finns tydliga regler. Detta är inte något som ska utvidgas eller på något sätt försämra rättssäkerheten. Det är precis tvärtom.

Tidigare kunde man också fritt använda alla möjliga olika tvångsmedel, men genom att reglera användandet av överskottsinformation finns det numera tydliga regler. Det handlar inte om någon utvidgning för polisen på något sätt utan det handlar om att säkra rättssäkerheten.

Anf. 5 MEHMET KAPLAN (mp) replik:

Fru talman! Det var ett tydliggörande.

Anf. 6 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m):

Fru talman! Betänkande JuU3 består av tre delar. Det är dels det vilande förslaget i propositionen om hemlig rumsavlyssning, dels det vilande förslaget i propositionen om åtgärder för att förhindra vissa allvarliga brott. Dessa två har nu vilat ett drygt år. I enlighet med 4 kap. 9 § fjärde stycket riksdagsordningen har utskottet lagt fram ett nytt betänkande i ärendena. Utöver dessa två delar har utskottet i detta betänkande också behandlat regeringens proposition 2006/07:133 *Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m.*

I betänkandet har utskottet behandlat 33 motionsyrkanden. Utskottet tillstyrker de vilande förslagen med ändringar som syftar till att öka rättssäkerheten ytterligare. Det innebär att utskottet föreslår att förbudet att avlyssna medieredaktioner i lagen om hemlig rumsavlyssning görs absolut, det vill säga utan några undantag. Vidare föreslår utskottet en ändring i lagen om åtgärder för att förhindra vissa allvarliga brott som innebär att de uppräknade tvångsmedlen får användas endast om det finns särskild anledning att anta att en person kommer att utöva allvarlig brottslig verk-

samhet. Utskottet föreslår också att lagen på samma sätt som lagen om hemlig rumsavlyssning tidsbegränsas till att gälla i tre år.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel. Samtliga motionsyrkanden avstyrks. I ärendet finns 18 reservationer.

Fru talman! Inledningsvis vill jag betona att varje avlyssning och varje övervakning innebär en inskränkning av människors integritet. För att tvångsmedel som hemlig telefonavlyssning, hemlig teleövervakning, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning ska få användas krävs att det är ett yttersta hjälpmedel för myndigheter att inhämta information angående grova brott. Det krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, och de hemliga tvångsmedlen får bara användas när en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Det är en svår avvägning mellan integritet och brottsbekämpning.

För att använda tvångsmedel ska tre allmänna principer vara uppfyllda. Dessa principer är viktiga att betona. Det är ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen.

Ändamålsprincipen knyter an till att tvångsmedlet ska vara knutet till det ändamål för vilket tvångsmedlet är beslutat, att en myndighets befogenhet ska vara bunden till det ändamål för vilket tvångsmedlet har beslutats.

Behovsprincipen säger att det ska finnas ett påtagligt behov av detta tvångsmedel och att en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Myndigheten får alltså använda detta tvångsmedel endast om det finns ett påtagligt behov.

Proportionalitetsprincipen innebär att tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men som i övrigt uppkommer och som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse, det vill säga att tvångsåtgärden i fråga om art, styrka, räckvidd och varaktighet ska stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden.

De två vilande förslagen innebär att hemlig rumsavlyssning införs som ett hemligt tvångsmedel samt att de brottsbekämpande myndigheterna genom en särskild lag ges möjlighet att, i preventivt syfte, använda hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning, hemlig kameraövervakning och postkontroll för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott – det gäller verkligen vissa särskilt allvarliga brott.

Syftet med vilandeperioden har varit att riksdagen ska kunna tillgodöra sig synpunkter och erfarenheter som har kommit fram under den tiden, vilket riksdagen också har gjort. Under det år som viloperioden har varit har denna regering tillvaratagit möjligheten och föreslår nu en rad förstärkningar av rättssäkerhets- och integritetsaspekterna och stärker rättssäkerheten ytterligare.

Redan under den förra mandatperioden framförde riksdagen krav på ytterligare garantier för att stärka rättssäkerheten för människor. I enlighet med de krav som då framfördes föreslår regeringen nu i propositionen *Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m.* dels att personer som har utsatts för hemliga tvångsmedel ska underrättas om detta, dels att det inrättas en fristående myndighet som ska utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Jag är stolt att kunna säga att de förslag som regeringen nu presenterar utgör en viktig komplettering av de rättssäkerhetsgarantier som presenterades i samband med de vilande lagförslagen.

Likväl har utskottet föreslagit tre ytterligare förstärkningar till dessa två vilande lagförslag. Det är förstärkningar som syftar till att tillgodose viktiga rättssäkerhets- och integritetsskyddsintressen.

För det första: Förbudet att avlyssna medieredaktioner i lagen om hemlig rumsavlyssning görs absolut – utan några undantag.

Socialdemokraterna har reserverat sig mot detta förbud mot att avlyssna medieredaktioner. I alliansen anser vi att meddelarskyddet är ett viktigt integritetsskyddsintresse. Vi anser att intresset av att värna meddelarskyddet är av sådan art och tyngd att det inte under några förhållanden bör vara möjligt att använda hemlig rumsavlyssning på medieredaktioner.

För det andra: De uppräknade tvångsmedlen i lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott ska endast få användas om det finns särskild anledning att anta att en person kommer att utöva allvarlig brottslig verksamhet.

Socialdemokraterna har reserverat sig mot detta. De anser att en högre misstankegrad skulle få till följd att tvångsmedelsanvändningen endast mycket sällan skulle komma i fråga, vilket de anser inte vore lämpligt med hänsyn till ändamålet med lagen. En sådan mer flexibel hållning som Socialdemokraterna förordar för att få ett större utrymme att använda sig av tvångsmedlen är inte någonting vi i alliansen förordar. Därför har vi föreslagit en förändring på denna punkt.

För det tredje: Lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott bör, på samma sätt som lagen om hemlig rumsavlyssning, tidsbegränsas till att gälla i tre år.

Socialdemokraterna har reserverat sig också på denna punkt och anser att förslagen och övervägandena i det vilande förslaget är väl avvägda, det vill säga utan en tidsbegränsning.

Vi i alliansen anser inte att en permanent lagstiftning är bra, då det de facto rör sig om en ny möjlighet för de brottsbekämpande myndigheterna att använda hemliga tvångsmedel. Det kan innebära vissa risker för otillbörliga integritetsintrång. Vidare utgår vi från att den regering som nu sitter, på samma sätt som med lagen om hemlig rumsavlyssning, gör en utvärdering av om lagen fått avsedd effekt och om de rättsgarantier som är förenade med lagen är tillräckliga.

Det är viktigt att poängtera att dessa två vilande förslag lades fram av en socialdemokratisk regering som regerade med stöd av Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Man kan tycka att de ytterligare förstärkningar som vi i alliansen föreslår omöjligen kan göra det sämre sett ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Jag ska citera Thomas Bodström från en interpellationsdebatt med just Alice Åström där han sade så här: ”Sedan får inte det här, som mycket riktigt sägs, missbrukas så att det används i felaktigt syfte gentemot vissa personer. Jag tror att vi är helt överens om att vi tillsammans kan se till att på alla sätt ge ett skydd åt de människor som inte ska utsättas för detta.”

Om det är sant att ”vi tillsammans kan se till att på alla sätt ge ett skydd åt de människor som inte ska utsättas för detta” kan jag inte förstå varför Socialdemokraterna i dag vill ha en mer flexibel hållning för att få ett större utrymme att använda sig av dessa tvångsmedel. Varför gå så långt? Varför inte sänka misstankegraden så att rättssäkerheten för den enskilda människan stärks? I detta borde ni rösta med oss.

Fru talman! Redan år 2005 fick den dåvarande socialdemokratiska regeringen ett tillkännagivande från riksdagen om att stärka den parlamentariska kontrollen med hemliga tvångsmedel. Alliansregeringen har nu återkommit med förslag om att införa bestämmelser om att personer som är utsatta för hemliga tvångsmedel ska underrättas om detta samt att inrätta den nya fristående och självständiga myndigheten Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden med uppgift att utöva tillsyn. Därmed stärks rättsskyddet för den enskilda människan.

Nämndens sammansättning ger dessutom en starkt parlamentarisk anknytning i och med att ett antal ledamöter ska spegla partigrupperna i riksdagen.

Nämnden är också ålagd att till regeringen avlämna en årlig redovisning för sin verksamhet. Genom nämndens årsberättelse kommer regeringen att få ett ännu bättre underlag för sin årliga skrivelse om den hemliga tvångsmedelsanvändningen.

Det är av största vikt att stärka rättssäkerheten. Därför är det viktigt att denna nämnd kommer till stånd, och den kommer att vara ett komplement till den redovisning som riksdagen får på sitt bord årligen.

Uppdraget till Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen att årligen inkomma med redovisning om den hemliga tvångsmedelsanvändningen ska även gälla i fortsättningen. Nämndens årsberättelse till regeringen kommer alltså att utgöra ett värdefullt komplement till myndigheternas egen redovisning.

Nämndens uppgift ska vara, och är, att värna rättssäkerheten och enskilda människors integritet inom den brottsbekämpande verksamheten. De iakttagelser och bedömningar som nämnden gör i sin tillsynsverksamhet kommer att komma till uttryck i regeringens skrivelse till riksdagen. Det är viktigt att betona att redovisningen i de årliga skrivelserna till riksdagen kommer att fortgå – vi kommer fortsättningsvis att få de årliga skrivelserna – samtidigt som arbetet med en fylligare och tydligare redovisning fortsätter.

Fru talman! Vi stärker förslaget genom att implementera gedigna rättssäkerhetsgarantier som motverkar missbruk av dessa hemliga tvångsmedel. Som exempel kan nämnas att allmän domstol kommer att avgöra om det är lämpligt att använda verktygen, att användandet tidsbegränsas, att man undantar platser som innehar sekretess, att vi undantar medieredaktioner samt att tydliga regler införs för hur överskottsinformation ska hanteras. Brotten som blir aktuella i spaningshänseende måste vara av mycket grov karaktär, och lagen tidsbegränsas för att den ska kunna utvärderas efter hand. Därutöver inrättas en nämnd under regeringen, bestående av personer som är tillsatta av riksdagens partier, som kommer att övervaka ärenden som rör medel där den personliga integriteten kan påverkas negativt – allt för att en avvägning mellan intrång i människors liv och de ändamål vi vill uppnå blir så rättvis och korrekt som möjligt.

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Förslagen som vi i dag har på vårt bord innehåller flera rättssäkerhetsgarantier.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

(Applåder)

I detta anförande instämde Hillevi Engström, Inge Garstedt och Anders Hansson (alla m).

Anf. 7 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Först skulle jag vilja ställa en fråga om den tidsbegränsade lagstiftningen och utvärderingen av den. Hur har man tänkt följa upp den?

Det finns en anledning till att jag tar upp frågan och inte känner mig så där jättetrygg och jättesäker när det gäller att vi nu har en tidsbegränsad lagstiftning. Vi har ett annat ärende i dag, som vi egentligen behandlar ihop med det här. Det gäller tvångsmedelslagen och lagen om hemlig kameraövervakning, en fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslagstiftning. Den var också tillfällig. Det skulle prövas varje gång om man skulle ha den kvar.

Det har gått några år sedan 1952. Jag kan inte påstå att jag tycker att granskningen och prövningen av den är så där väldigt stark och intensiv. Ni som är intresserade av att veta hur det är kan läsa betänkandet. Det tar inte många minuter – det lovar jag. Frågan är alltså: Hur har ni tänkt att den här tillfälliga lagstiftningen ska granskas? Är det meningen att den ska komma tillbaka till riksdagen, eller hur är det egentligen tänkt?

Den andra frågan som jag vill ställa handlar om Integritetsskyddskommittén. Nu har jag suttit i riksdagen så länge, sedan 1994. Det var faktiskt Moderaterna och Vänsterpartiet som starkast drev att den här kommittén skulle tillsättas. Det var en lång kamp för att få en majoritet och ett tillkännagivande från riksdagen. Då sade även Moderaterna: Nej, nu måste vi faktiskt säga lite stopp. Vi måste få en helhetsbild av det här. Hur kan det då komma sig att ni moderater inte tar till er det som kommittén har sagt och att ni inte avvaktar när vi har slutjustering den 28 november?

Anf. 8 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik:

Fru talman! Först och främst vill jag säga att en permanent lagstiftning lämnar ett särdeles litet utrymme för en utvärdering. Därför vill vi att den lagstiftning som vi nu inför – det gäller båda de vilande förslagen – tidsbegränsas till att gälla i tre år. Då möjliggör vi en utvärdering av dessa.

Detta är väl någonting som vi gemensamt får följa upp. Vi har båda ett intresse av att dessa utvärderas. Det är nya verktyg som vi inför. Det är viktigt att de utvärderas och att man följer upp nyttan av lagstiftningen.

Det andra gällde Integritetsskyddskommittén. Det är mycket riktigt, som Alice Åström säger, en kommitté som vi välkomnade. Vi drev på att den skulle tillsättas. I kommitténs uppgift ingår det inte att uttala sig om pågående lagstiftning, men vi som riksdagsledamöter har väl alla tagit

del av de delrapporter som kommittén har lämnat. Och i detta ärende har vi gjort integritetsöverväganden.

När Integritetsskyddskommittén sedan lämnar sitt slutbetänkande kan det finnas anledning för regeringen att återkomma med justeringar – inte vet jag – men det är någonting som jag överlämnar åt framtiden att utvisa. I detta ärende finns det i dagsläget ingen anledning att invänta Integritetsskyddskommittén.

Anf. 9 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag blir fortfarande inte riktigt klok på hur den här lagstiftningen ska prövas om tre år. Det förutsätter väl att den kommer tillbaka till riksdagen om tre år, precis som den tillfälliga lagstiftningen från 1952 har gjort. Men det är en fråga som vi får återkomma till.

Men jag kan ändå inte låta bli att kommentera det här med att kommittén inte har till uppgift att granska pågående lagstiftningsarbete. Det intressanta är att det, när Vänsterpartiet och Moderaterna drev att vi skulle ha den här kommittén, var just frågan om buggning som föranledde den intensiva debatten. Och när den tidigare justitieministern Laila Freivalds ville lägga fram ett förslag om buggning signalerade även Moderaterna tydligt att man ville ha den här Integritetsskyddskommittén, och man ville få en helhetsbild av vart skyddet för den personliga integriteten tar vägen.

Kommittén, där även Moderaternas representant sitter med, säger: De behovsredovisningar som finns tillgängliga i det här lagstiftningsärendet täcker bara delvis det föreslagna tillämpningsområdet. Någon närmare analys av konsekvenserna för integritetsskyddet har inte lämnats. Underlaget synes därför behöva kompletteras för att det ska bli möjligt att göra en sådan proportionalitetsbedömning som enligt såväl regeringsformen som Europakonventionen utgör en förutsättning för rättighetsbegränsande lagstiftning.

Hur kan det komma sig att Moderaterna i kommittén är beredda att ställa sig bakom det här men att ni här i dag ändå är beredda att fatta beslut utan att invänta det här? Jag tycker inte att jag får ett svar på hur man egentligen kan ta ställning till en lagstiftning utan att ha ordentligt underlag.

Anf. 10 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik:

Fru talman! Det är viktigt att betona att kommitténs uppdrag är att lämna förslag på eventuellt generella bestämmelser till skydd för den personliga integriteten. Detta ärende som vi behandlar i dag gäller ett angeläget verktyg för den brottsbekämpande verksamheten. Det är omgärdat av de rättssäkerhetsgarantier som vi anser är tillräckliga. Det handlar om domstolsprövning, medverkan från de offentliga ombuden etcetera.

Sedan säger regeringen själv i propositionen om ytterligare rättssäkerhetsgarantier, som nu ligger på vårt bord: ”Det kan finnas anledning att, när slutbetänkandet har lämnats, återkomma till frågor om skyddet för den personliga integriteten vid användandet av hemliga tvångsmedel.” I det intolkar jag att det är ett vidare perspektiv än just de två vilande förslagen, och det är jag nöjd med.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Anf. 11 THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Vi hörde i ditt anförande, Ulrika, hur oerhört dåligt det tidigare socialdemokratiska förslaget var. Det brast i rättssäkerhet, och det fanns inte alls de rättssäkerhetsgarantier som numera finns. Det gällde rumsavlyssning och det gällde den proposition som handlar om att förebyggande förhindra brott.

Det finns ett problem för dig, Ulrika, och Moderaterna. Ni röstade ju för detta 2006. Beatrice Ask och jag var helt överens om detta. Det var Folkpartiet också. Vi tre partier var helt överens om de här sakerna.

Vad är det, annat än att vi har haft ett riksdagsval, som har ändrat sig i den moderata uppfattningen från att man helhjärtat stödde förslaget våren 2006 och ville att den lagen skulle införas den 1 juli 2007 till det som du säger här i dag?

Anf. 12 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik:

Fru talman! De två vilande förslag som ligger på vårt bord innehåller en rad rättssäkerhetsgarantier, som jag också nämnde för Alice Åström. Det handlar om domstolsprövning och medverkan från de offentliga ombuden. Tillståndstiden får inte överskrida en månad åt gången. Möjligheten att erhålla tillstånd är omgärdad med tydliga restriktioner och det finns en reglering för hur eventuell överskottsinformation ska hanteras.

Detta är bra. Under den vilandeperiod som har varit har vi kunnat tillgodogöra oss synpunkter och erfarenhet vilket har gjort att vi ytterligare har stärkt dessa rättssäkerhetsgarantier i tre delar.

För hemlig rumsavlyssning handlar det om ett absolut förbud att avlyssna medieredaktioner. För förslaget om den preventiva delen vill vi införa att det ska finnas en särskild anledning att anta att en person kommer att utöva allvarlig brottslig verksamhet och begränsa den krets som övervakas. Den ska tidsbegränsas precis som hemlig rumsavlyssning.

Anf. 13 THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är bra om du redogör för det som jag frågar efter, Ulrika. Vi känner till de här förändringarna. Det som vi och Moderaterna sade förra året är att det är bra att den här nämnden kommer. Den kommer under året, men vi anser ändå att det ska gälla från den 1 juli 2006.

Allt det vi sade för bara drygt ett år sedan var ni för. Du måste ju inse att det blir en total kullerbytta om man i majoritetsställning försöker driva ett slags retroaktiv oppositionspolitik.

Jag tror att det är bättre, inte minst för trovärdigheten, att ibland säga att vi är överens över blockgränserna. Beatrice Ask var då i opposition. Vi satt i debatter och var helt överens om de här sakerna. Vi röstade för de här sakerna väl medvetna om att den här nämnden skulle komma. Vi resonerade kring frågan om massmedierna. Moderaterna försvarade den här lagen.

Det finns ett minimum av konsekvens hos Centern och Kristdemokraterna som tog det här steget i ett år, även om de från början var för. Hela alliansen var för i februari. Moderaterna och Folkpartiet röstade aktivt för den socialdemokratiska propositionen.

Jag tror, som sagt, att det för trovärdigheten är bättre att inte stirra sig blind på om man är i minoritets- eller majoritetsställning utan faktiskt

försöka komma ihåg vad man har sagt tidigare och stå för det. Då kan vi tillsammans bekämpa brottsligheten i de frågor där vi är överens, och ha debatter i de frågor där vi inte är överens. Jag tror att det skulle gagna alla, inte minst rättsväsendets kamp mot brottsligheten.

Anf. 14 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik:

Fru talman! Det här handlar ju inte om om vi är i majoritet eller minoritet. Det handlar om att vi har två förslag på vårt bord. Det är två vilande propositioner, två vilande lagförslag. Under den tid som har förflutit har vi tagit synpunkter i beaktande. Därför är det tre delar som vi inte är överens om, Thomas Bodström.

Vi är överens om förslagen i stort, men i tre viktiga delar är vi inte överens. Vi vill ha ett absolut förbud mot att avlyssna medieredaktioner. Vi vill att det ska vara en smalare krets som kan drabbas av den hemliga tvångsavlyssningen eller de hemliga tvångsmedlen. Vi vill också att lagen ska vara tidsbegränsad till tre år och utvärderas.

I de delarna är vi inte överens. Det är korrekt uppfattat.

Anf. 15 MEHMET KAPLAN (mp) replik:

Fru talman! Tack, Ulrika Karlsson, för en bra genomgång av förslaget! Flera saker i texten tydliggjordes, tycker jag.

Jag vill lyfta fram en av de få bra saker som utskottets borgerliga majoritet har skrivit i förslaget, nämligen att man vill ta bort möjligheten att bugga tidningsredaktioner. Det fanns faktiskt i Socialdemokraternas ursprungsförslag som tidigare bordlades – kanske inte av det skälet. I dag har man en reservation om det.

Min fråga till Ulrika Karlsson är om det ska vara tillåtet att avlyssna medieredaktioner.

Anf. 16 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik:

Fru talman! Det förslag som vi har på vårt bord i dag handlar om buggning. Där vill vi införa ett absolut förbud mot att bugga. Jag tror att det finns anledning att återkomma till frågan om teleavlyssning som din fråga rör.

Anf. 17 MEHMET KAPLAN (mp) replik:

Fru talman! Enligt förslaget ska det vara möjligt att avlyssna en redaktion. Det gläder mig att det finns frågetecken kring detta så att vi får möjlighet att diskutera det vid ett senare tillfälle. De här två sakerna hänger ihop. Att slå sig för bröstet som man tidigare gjorde från utskottsmajoriteten för att man nu har stoppat möjligheten till buggning, vilket ändå inte var möjligt, utan bara ett förslag från Socialdemokraterna, tycker jag är lite förmätet. Det är glädjande att man inte stänger dörren för det helt och hållet.

Anf. 18 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik:

Fru talman! Jag vill inte på något sätt stänga dörren för en översyn av dessa hemliga tvångsmedel. Jag tror att de alltid bör vara levande i lagstiftningen och något som vi behöver utvärdera. Det har tidigare sagts från de här talarstolarna.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Jag vill återigen säga att vi anser att meddelarskyddet är ett så viktigt integritetsskyddsintresse att vi vill att det i det ärende som ligger på bordet i dag och som handlar om buggning ska vara ett absolut förbud att avlyssna medieredaktioner.

Anf. 19 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Så var det då åter dags att stå här i talarstolen och debatera och besluta om de vilande propositionerna om hemlig rumsavlyssning och åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Vi har också den mycket viktiga propositionen om ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel att ta ställning till.

Det är faktiskt ytterligare några lagförslag som vi behandlar här i dag, bland annat 1952 års lag. Jag återkommer till det.

Centerpartiet var, som de flesta säkert vet, ett av de fyra partier som förra våren var med och minoritetsbordlade propositionen om buggning och tvångsmedel i förebyggande syfte. Detta gjorde vi inte för att vi ansåg att de här tvångsmedlen inte behövs. Vi gjorde det för att den dåvarande regeringen med justitieminister Thomas Bodström i spetsen hade lagt fram förslagen utan tillräckligt skydd för den personliga integriteten och rättssäkerheten.

Jag tänker inte här i dag säga så mycket mer om varför de hemliga tvångsmedlen behövs. Det har Thomas Bodström redan talat mycket om. Jag tänker gå igenom lite om vilka förändringar som nu har gjorts tack vare minoritetsbordläggningen genom den nya propositionen från regeringen och de förändringar vi har gjort i utskottet. Jag ska också säga något om vad jag fortfarande tycker skulle kunna bli bättre.

Centerpartiet hade ju ett antal invändningar mot de tidigare förslagen. Vi hade två allvarliga invändningar som gjorde att vi inte kunde eller ville släppa igenom propositionerna förra året. Vi krävde att de som blivit utsatta för hemliga tvångsmedel skulle underrättas om det och att den parlamentariska kontrollen av de hemliga tvångsmedlen skulle förbättras. Båda dessa krav uppfylls genom den nya propositionen om ytterligare rättssäkerhetsgarantier.

Att hemliga tvångsmedel, oavsett om det är telefonavlyssning, kameraövervakning eller buggning, är just hemliga och att den som blir utsatt inte får veta det är ganska naturligt. Annars skulle åtgärderna bli meningslösa.

Men när åtgärderna har avslutats och när det inte längre kan skada den brottsutredning som har inletts ska det som huvudprincip ske en underrättelse till den som har varit utsatt för tvångsmedlet. Ett antal undantag från underrättelseskyldigheten kommer att finnas, bland annat när det gäller brott mot rikets säkerhet. Dessa undantag kan och ska givetvis diskuteras, men jag menar att de är rimligt avvägda men på inget sätt huggna i sten. Oavsett om alla partier och alla debattörer här i dag inte är överens om vilka undantag som ska finnas – det finns reservationer i frågan – kan vi nog ändå vara överens om att det förslag som nu föreligger och som vi ska fatta beslut om i eftermiddag är bra mycket bättre jämfört med hur det var tidigare. Vi har haft hemlig telefonavlyssning under ganska många år, och det har aldrig funnits någon underrättelseskyldighet. Den som har varit utsatt har aldrig fått veta det. Det kommer man att få veta efter den lagändring som vi fattar beslut om i dag.

När det gäller den förbättrade parlamentariska kontrollen införs en ny nämnd, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Den ska ha en majoritet av ledamöter som våra riksdagsgrupper föreslår. Nämnden ska utöva tillsyn över användandet av hemliga tvångsmedel men också över polisens kvalificerade skyddsidentiteter. Nämnden ska också kontrollera Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter och, inte minst, på begäran av en enskild medborgare kontrollera om han eller hon har varit utsatt för hemliga tvångsmedel eller för Säkerhetspolisens personuppgiftsbehandling. Det är också ett viktigt beslut som vi ska fatta här i dag.

Fru talman! Ytterligare ett starkt krav som vi ställde från Centerpartiets sida förra året var att redaktioner inte skulle kunna buggas. Vi menade, och menar fortfarande, att skyddet av meddelarfriheten och anonymitetsskyddet i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen är så viktiga att även om det skulle finnas något enstaka tillfälle då buggning inte kan ske där det annars skulle ha gjorts på grund av att ett mycket grovt brott har begåtts är ändå meddelarskyddet viktigare. Tyvärr tycker inte alla det. Socialdemokraterna kräver fortfarande att redaktioner ska få avlyssnas.

Vi i Centerpartiet vill gå motsatt väg. Vi menar att det är viktigt att man även ser över hur de övriga befintliga hemliga tvångsmedlen som telefonavlyssning får användas på till exempel redaktioner. Det är lagtekniskt komplicerat. När det gäller mobiltelefoner vet man aldrig var den befinner sig. Om den person som håller i den har gått in på en redaktion eller inte är givetvis omöjligt att veta i förväg. Men även om det är lagtekniskt svårt är det viktigt att man får fram en lagstiftning där medie-redaktioner skyddas även mot till exempel hemlig telefonavlyssning och kameraövervakning.

Nästa viktiga krav från Centerpartiet som vi nu får igenom, tack vare minoritetsbordläggning, gäller de hemliga tvångsmedel som ska få användas för att förebygga mycket allvarliga brott. Den gamla socialdemokratiska regeringens förslag var att det skulle räcka med rekvisitet "anledning att anta". Detta kritiserades hårt av lagrådet. Lagrådet menade att om man väljer lagtexten "anledning att anta" ger det utrymme för en alltför extensiv tillämpning av bestämmelserna.

Därför har vi nu nästan gemensamt i utskottet – Socialdemokraterna ställer inte upp på det heller – lagt till att det ska krävas "särskild anledning att anta". Det innebär att Lagrådets kritik mot risk för extensiv tillämpning av bestämmelserna bemöts. Det innebär i praktiken att preventiva tvångsmedel, eller tvångsmedel i förebyggande syfte, inte ska få användas enbart med anledning av spekulationer eller allmänna bedömningar. Det ska krävas faktiska omständigheter inom ramen för ett enskilt fall eller ett händelseförlopp. Det kan handla om uttalanden, hotellser eller andra typer av faktiska omständigheter.

Ett krav som vi hade förra våren och som vi inte har kunnat få igenom gäller behovet av att avvakta Integritetsskyddskommitténs slutbetänkande. Då var tanken att kommittén skulle ha lämnat sitt slutbetänkande redan i våras. Behovet av en längre tid har gjort att slutbetänkandet överlämnas till justitieministern den 20 december i år. Även om det justeras tidigare kan vi inte börja behandla det innan det har överlämnats till justitieministern. Även om vi behöver behandla de vilande propositionerna under detta år – slutbetänkandet från Integritetsskyddskommittén

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

kommer den 20 december – säger det sig självt att vi inte hinner fatta beslut efter den 20 december. Även om det skulle gå kräver ett så viktigt betänkande som det från Integritetskommittén en betydligt längre behandling. Alla som sysslar med denna verksamhet vet att saker och ting tar ganska lång tid. Efter att ett betänkande har kommit remitteras det till en mängd remissinstanser, och det tar snarast ett eller kanske två år innan det är färdigt för en ny proposition. Då är det dags att börja utvärdera de tidsbegränsade lagstiftningsprodukter som vi fattar beslut om här i dag.

Integritetsskyddskommitténs arbete är viktigt, och redan nu skriver regeringen att det kan finnas anledning att återkomma till frågor om skyddet av den personliga integriteten. Det är viktigt. Oavsett vilket beslut som vi fattar här i dag slutar inte diskussionen om den personliga integriteten. Den får inte sluta. Det är en diskussion som vi måste föra i samhället hela tiden.

Jag var tidigare inne på att vi i detta sammanhang inte heller ska glömma bort att både buggningslagen och lagen om tvångsmedel i förebyggande syfte kommer att bli tidsbegränsade lagstiftningsprodukter.

Sedan tidigare var det föreslaget att buggningslagen skulle vara tidsbegränsad till tre år. Nu har vi i utskottet sett till att även lagstiftningen om tvångsmedel i förebyggande syfte kommer att vara tidsbegränsad till tre år. Det är alla partier överens om, förutom Socialdemokraterna som av någon anledning fortfarande tycker att de preventiva tvångsmedlen ska införas utan tidsbegränsning.

Tidsbegränsningen innebär att buggning och preventiva tvångsmedel, eller tvångsmedel i förebyggande syfte, inte kommer att få användas efter den 31 december 2010 om inte riksdagen fattar ett nytt beslut som innebär att lagstiftningen förlängs eller permanentas.

Tyvär finns det skräckexempel på hur tvångsmedelslagar har förlängts och förlängts. Vi har debatterat 1952 års tvångsmedelslag här i kammaren i dag. Och när vi voterar i dag förlänger vi den ytterligare en gång, 55 år efter att den stiftades. Det är faktiskt pinsamt. Förhoppningsvis är det sista gången. Justitiedepartementet håller på med ett arbete där de delar av 1952 års tvångsmedelslag som fortfarande behövs kommer att permanentas i en ny lag, vilket känns bra.

Jag vill avsluta med att säga att om vi eller de som sitter i riksdagen efter 2010 års val inte kan se att lagarna om buggning och preventiva tvångsmedel är effektiva och nödvändiga, om proportionalitetsprincipen inte uppfylls vad gäller avvägningen mellan kränkning av den personliga integriteten och behovet av brottsbekämpning, ska tvångsmedelslagarna inte heller finnas. Det kommer inte att vara någon självklarhet att lagarna förlängs eller permanentas efter den 31 december 2010. Därför vill jag redan nu uppmana de brottsbekämpande myndigheter som kommer att använda dessa lagar att dokumentera och verkligen visa att de behövs, att de är nödvändiga och att de är effektiva annars är det inte säkert att dessa lagar kommer att finnas efter den 31 december 2010.

(Applåder)

I detta anförande instämde Karin Nilsson (c).

Anf. 20 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag ska faktiskt börja med att delvis berömma Centerpartiet för att man har fortsatt att driva frågan om att förstärka skyddet för den personliga integriteten. Precis som jag sade i mitt anförande är det förbättringar i förslagen, och jag tycker att det är viktigt att säga det. Det gäller framför allt underrättelseskyldigheten som är en fråga som Vänsterpartiet också har drivit under många år, och det är glädjande att detta faktiskt införs. Det gäller även tidigare tvångsmedel som hemlig telefonavlyssning.

Det är oerhört viktigt när man ser hur mycket det har ökat de senaste åren. Men det jag har berömt nog.

Jag har en fråga till Centerpartiet när det gäller Integritetsskyddskommittén och det första delbetänkandet, som jag ändå tycker ger väldigt tydliga signaler. Man kan nästan prata om systemfel i lagstiftningen när det gäller de betänkanden vi behandlar i dag. Man påpekar att man inte har gjort den analys och utvärdering som regeringsformen och Europakonventionen kräver. I delbetänkandet säger man att det är bra att man stärker rättssäkerhetsgarantierna och gör förbättringar. Men det förändrar inte grundfaktum, nämligen att man inte har gjort sitt arbete när det gäller lagstiftningen.

Min oro är och min fråga till Centerpartiet gäller följande. Om vi redan i dag ser att vi inte lever upp till de krav som ställs på oss som lagstiftare, hur ska vi då kunna anta en ny lagstiftning och säga att i morgon kommer vi att uppfylla kravet på skyddet för den personliga integriteten? Är inte det ett bakvänt sätt? Hade det inte varit värt att ta tillbaka det här och göra ordentliga analyser och sedan komma tillbaka till riksdagen i stället för att anta det här ofullständiga?

Anf. 21 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Jag håller med om att analysen hade kunnat vara bättre, men jag håller inte med om att det inte finns någon analys. Samtidigt ska vi komma ihåg att eftersom vi inte har buggning i Sverige i dag är det svårt att säga om den kommer att bli effektiv. Därför måste man titta på andra länder. Nog kan man förstå att i rättssalen är det ett starkt bevis att kunna spela upp till exempel hur en stor narkotikaaffär har genomförts eller hur de misstänkta gör upp om affären. Jag tror att även Alice Åström kan hålla med. Det ska vara effektivt. Det är nödvändigt att vi i fråga om grov brottslighet i Sverige ska kunna höra på band vad personerna säger när de verkligen grova brotten planeras eller när man pratar om det efteråt. Behovet finns. Att det är effektivt har vi inga bevis på, men jag vill hävda att det blir ett väldigt effektivt bevis i en rättegång att kunna spela upp och höra hur personerna gör upp om en narkotikaaffär.

Sedan ska det här mätas mot skyddet för den personliga integriteten. Eftersom vi har förstärkt skyddet för den personliga integriteten rejält genom de förslag som vi har lagt till, genom den nya proposition som regeringen har kommit med och genom de förändringar som vi gjort i justitiekottnet, tycker jag att professionalitetsbedömningen klaras av därmed. Men jag håller med om att analysen kring kränkning av den personliga integriteten vid en hemlig rumsavlyssning och kanske ännu mer vid vissa åtgärder för särskilt allvarliga brott är ganska svag och hade kunnat vara bättre.

Anf. 22 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Då har jag egentligen bara en enda konkret fråga till Centerpartiet. Vänsterpartiet lade fram ett yrkande i justitieutskottet när vi behandlade de här förslagen. Vi ansåg med tanke på att Lagrådet tidigare riktat kritik, att det här har varit vilande, att det skett vissa förändringar och att det har tillkommit ytterligare säkerhetsgarantier att det vore rimligt att utskottet bad Lagrådet att granska den förändrade lagstiftningen. Det har ju skett förändringar och så vidare. Lagrådet hade tidigare sagt att vi inte lever upp till Europakonventionen med de förslag som den tidigare regeringen lade fram.

Varför ställde Centerpartiet inte upp på att låta Lagrådet granska det betänkande som vi i dag behandlar för att få en bedömning från Lagrådet i stället för bara göra en gissning oss emellan där vi tycker att det har förstärkts tillräckligt? Hade det inte snarare varit en förstärkning? Ni i majoriteten är ju övertygade om att det här klarar Europakonventionens krav. Hade det inte varit en styrka för er själva i så fall att också få en bedömning från Lagrådet? Vi från Vänsterpartiets sida tvivlar på att vi egentligen har lyckats uppfylla de krav som Europakonventionen ställer. Men ni är övertygade. Det borde ha stärkt er sak, eller fanns det en oro från Centerpartiet då man inte var villig att tillstyrka Vänsterpartiets begäran att Lagrådet även denna gång hade haft kvar en del av sin kritik?

Anf. 23 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Det är möjligt, men jag är övertygad om att den kritiken från Lagrådet hade varit betydligt mildare än vad den varit tidigare tack vare att vi har förbättrat rättssäkerheten och skyddet för den personliga integriteten så rejält som vi har gjort med de nya förslag som nu ligger på riksdagens bord.

Ert förslag att skicka även detta till Lagrådet hade det problemet att vi behöver behandla de vilandeförklarade propositionerna under det här kalenderåret. Vi är nu framme i mitten av november. Skulle vi ha skickat detta till Lagrådet skulle det ha blivit ytterligare förskjutet. Vi hade med all sannolikhet inte hunnit med det under det här året heller.

Dessutom är det reglerat när olika förslag ska skickas till Lagrådet på remiss. Att börja ändra denna normala praxis bara i det här enstaka fallet kan man diskutera, men jag hade inte varit rädd för att få ett yttrande från Lagrådet, inte på något sätt.

De här åtgärderna är tidsbegränsade till tre år. Integritetsskyddskommitténs förslag kommer snart, och där kommer det att finnas förslag till lagändringar. Det kommer att remitteras på normal väg, och det kommer att gå till Lagrådet senare.

Vi utvärderar de lagar som går ut den 31 december 2010. Alice Åström frågade i en tidigare replik om de här lagarna bara ska fortsätta att gälla utan att gå till riksdagen. Nej, det är helt omöjligt. Går inte någonting till riksdagen angående buggning och tvångsmedel vid förebyggande åtgärder kommer inte lagarna att finnas. De har helt enkelt slutat att gälla den 31 december 2010. Efter det får åtgärderna inte användas.

Vi återkommer med ett helhetspaket fram mot 2010. Då kommer Integritetsskyddskommitténs förslag att finnas med, och då kommer det också att gå till Lagrådet.

Anf. 24 THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! För ordningens skull ska jag kanske säga att Centern och kd var för det här förslaget när Lagrådets yttrande kom. Sedan ändrade man sig. Men ni har varit konsekventa i riksdagen, det är riktigt.

Johan gör en stor affär av att det ska vara tidsbegränsat, för det är i förebyggande syfte. Då är det viktigt att det är tidsbegränsat. Det vill inte vi socialdemokrater.

Nu är detta med att använda tvångsmedel i förebyggande syfte inte någonting nytt i Sverige. Lagen om särskild utlänningskontroll, det vill säga terroristlagen som den brukar kallas, handlar om personer som kan befaras att begå brott, det vill säga preventivt. Där finns det möjligheter till telefonavlyssning, precis på samma sätt som man nu gör det möjligt med en viss utvidgning av den nya lagen. Den här lagen ändrades så sent som 2005. Då hade Centern inga som helst invändningar mot att det inte skulle tidsbegränsas. Den har funnits sedan 1991, och jag har aldrig hört Centern säga att den ska vara tidsbegränsad. Då undrar jag: Vad är det för skillnad med att avlyssna människor preventivt när det gäller personer som kan komma hit och befaras att begå allvarliga brott och att avlyssna enligt den här lagen? Det är precis samma princip, nämligen att avlyssna i preventivt syfte. Varför ska den ena vara tidsbegränsad och inte den andra? Det är min fråga.

Anf. 25 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Även om det finns en viss likhet med lagstiftningen om särskild utlänningskontroll är den nya lagen om vissa åtgärder vid särskilt allvarlig brottslighet ett nytt sätt att arbeta på för polisen, även gentemot personer som befinner sig i landet och som är svenska medborgare. Nu införs en genomgripande lagstiftning där vi inte vet om den kommer att användas. Jag tror inte att Thomas Bodström heller kan svara på hur ofta den här lagen kommer att användas. Kommer det att vara en eller två gånger per år eller hundratals gånger? Jag förmodar att det inte blir hundratals gånger – jag hoppas åtminstone inte det. Men när det har gått ett par år vet vi hur lagstiftningen kommit att användas, och då är det också dags att utvärdera. Då är det naturligt att om lagen inte är bra ska den inte förlängas. Om det har varit en permanent lagstiftning som vi har antagit här i dag kan man givetvis avsluta den i alla fall efter ett antal år. Men nu krävs det ett aktivt ställningstagande från riksdagen efter den 31 december 2010 för en fortsättning.

Jag skulle i stället vilja vända på frågan och säga: Varför är det så hemskt med en tidsbegränsad lagstiftning att Socialdemokraterna inte kan ställa upp på det? Vi i alla de andra sex partierna tycker att detta är en bra idé. Vi tycker att det är en viktig lagstiftning, men en genomgripande sådan. Därför bör den tidsbegränsas. Varför kan inte Socialdemokraterna ställa upp på det?

Anf. 26 THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jo, det är väldigt enkelt, Johan! Det handlar inte om ett nytt arbetssätt. Det är bara att läsa vad som uttryckligen sägs i lagen. I den här lagen står precis vilka tvångsmedel som polisen har rätt att använda. Det är inget nytt arbetssätt, utan det är precis samma som tidigare. Det är personkretsen som är begränsad. Den är begränsad till personer

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

som kommer från andra länder och som kan befaras begå terroristbrott. Nu är det även svenskar som kan omfattas.

Det handlar om telefonavlyssning, om husrannsakan och om öppnande av post – det är alltså precis samma sak. Då är det närmast diskriminerande att säga att här är det så viktigt och att det ska vara så begränsat därför att det är så integritetskränkande och vi inte vet hur det här kommer att bli och så vidare.

Men den här lagen har både funnits och använts under en lång tid; vi vet ju det. Därför är min fråga: Varför skulle det inte vara tidsbegränsat vid förnyandet 2005?

Jag kan förstå om man konsekvent vid varje sådant här tillfälle säger att det ska vara tidsbegränsat. Men det är inte Centerns linje. År 2005 skulle det inte vara tidsbegränsat, men nu ska det vara tidsbegränsat. Vad är skillnaden? Ja, det gäller inte arbets sättet, utan det gäller bara personkretsen och graden för misstanke. Någoting annat är det inte fråga om. Tvångsmedlen är desamma.

Anf. 27 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! När människor ska komma in i landet och vi ska avgöra om de ska få stanna här kontrolleras de på olika sätt. Till exempel kontrollerar vi deras ID-handlingar för att kunna veta vilka de är som kommer in i landet. Det gör vi inte med medborgare som befinner sig i landet. Vi går ju inte omkring och kontrollerar om människor verkligen får vara här. Synen på de personer som ska komma in i landet och som ber att få vara här och synen på de personer som redan är svenska medborgare är olika. Detta är absolut inget nytt.

Att hävda att vi står för ett slags diskriminering för att vi vill ha den här lagstiftningen tidsbegränsad är ganska magstarkt. Vi kommer att utvärdera lagstiftningen. Efter tre år vet vi om den behövs. Behövs den inte ska den inte finnas och kommer då inte heller att finnas.

Anf. 28 MEHMET KAPLAN (mp) replik:

Fru talman! Jag tackar dig, Johan Linander, för klargörandet om hur Centerpartiet ställer sig i frågan. All heder åt dig personligen för att du också tidigare har varit väldigt tydlig om att rättssäkerhetsgarantier är viktiga för att den här typen av väldigt långtgående inskränkningar ska kunna genomföras.

Däremot blev jag lite konfunderad när du i ditt anförande sade att medieredaktioner inte ska få avlyssnas. Kan du redan nu ge ett besked i den frågan? Är det vad vi diskuterar?

Anf. 29 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! När jag håller mitt anförande gör jag det givetvis för Centerpartiets räkning. För Centerpartiets del kan jag säga att vi vill ha en översyn av den lagstiftning som finns. Vi tycker inte att det är bra som det är i dag och som det har varit i 10–15 år – jag vet inte exakt när lagstiftningen om telefonavlyssning kom. Jag tänker på det faktum att medieredaktioner kan bli avlyssnade. Därför bör lagstiftningen ses över. Vi får se vad vi då kan komma fram till.

Jag inser att det hela lagtekniskt är svårt. Om en mobiltelefon avlyssnas hur vet man då i förväg var mobiltelefonen befinner sig? Personen i

fråga kan ju med sin mobiltelefon gå in på en redaktion. Då får man ha något slags regler om att den informationen så fort som möjligt ska värderas, eller någonting sådant. Hur det lagtekniskt ska fixas kan jag i dag inte säga. Det här är alltså Centerpartiets åsikt.

Anf. 30 MEHMET KAPLAN (mp) replik:

Fru talman! Jag vill ta upp också en annan fråga. I majoritetstexten konstaterar majoriteten att det i den borgerliga ”regeringens utredning framgår att hemliga tvångsmedel som beslutas och verkställs i laga ordning inte torde kunna grunda en rätt till skadestånd. Det gäller även om användningen av tvångsmedlet inte på något mer avgörande sätt har kunnat föra brottsutredningen framåt” – alltså om det är fråga om ett misstag – ”eller om det efter tvångsmedelsanvändningen skulle stå klart att den misstänkte är oskyldig.” Detta står på s. 30.

I klartext: En person som av misstag har avlyssnats ska alltså inte kunna begära skadestånd. Min fråga blir då om Centerpartiet tycker att det rimmar väl med de krav på rättssäkerhetsgarantier som Johan Linander tidigare så framgångsrikt har försvarat.

Anf. 31 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Här måste det föreligga ett missförstånd. Givetvis kan man alltid begära skadestånd. Sedan är det en helt annan fråga om det utdöms något skadestånd, men begära skadestånd får man så klart alltid göra. Det är bara att vända sig till en domstol. Det blir ett civilrättsligt mål i så fall.

Jag menar att både Miljöpartiets reservation och Vänsterpartiets reservation angående skadeståndet egentligen inte skulle behövas. Ni skriver om felaktig avlyssning, alltså att myndigheterna har använt avlyssningsinstrumentet på ett felaktigt sätt. Men i sådana fall finns det redan regler om att man kan få skadestånd. När myndighetsutövningen skett på felaktig grund finns det möjligheter att få ut skadestånd. Det sker självklart en bedömning i varje enskilt fall.

Det är Socialdemokraterna som skiljer ut sig i frågan – jag trodde att Thomas Bodström i en replik skulle återkomma till detta – om att det ska vara ett strikt ansvar, att skadestånd alltid ska ges till den som döms för ett brott och som varit utsatt för avlyssning. Det är dock en helt annan fråga. Det var ju ett förslag som Socialdemokraterna själva inte hade när de för ett år sedan lade fram sitt förslag men som de nu tydligen har kommit på är bra.

Jag menar att det Miljöpartiet säger i sin reservation redan gäller.

Anf. 32 CECILIA WIGSTRÖM i Göteborg (fp):

Fru talman! Äntligen ska det åtgärdas! Svensk polis har alltför länge arbetat med trubbiga verktyg som gjort Sverige till en förhållandevis enkel vardag för organiserad brottslighet.

Hemlig rumsavlyssning, även kallad buggning, är en metod som våra brottsbekämpande myndigheter länge har efterfrågat och som de flesta av våra europeiska grannar sedan länge använder. Samtidigt har inte sökandet efter vassa verktyg varit utmaningen. Det svåra är att kombinera buggning med en liberal syn på individens rätt till integritet och rättssäkerhet.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Tillsammans med allianspartierna har vi lyckats stärka rättssäkerheten ytterligare jämfört med de vilande förslagen. Jag beklagar att Thomas Bodström, förblindad av prestige, säger nej till de stärkta rättssäkerhetsgarantierna.

Det är en mänsklig rättighet att inte bli utsatt för brott. Det är därför som Folkpartiet så starkt har kämpat för att vi ska få en vässad polis mot den allra grövsta brottsligheten. Tron på att vi lever i ett skyddat hörn av världen utan närvaro av terroristgrupperingar eller grov brottslighet är en villfarelse.

Den organiserade brottsligheten har inga preferenser utöver att kunna tjäna pengar och få makt genom sin verksamhet. Ett så rikt land som Sverige måste vara medvetet om sin attraktion.

Detta har också visat sig i brottsstatistiken. Antalet anmälda utpressningsfall har ökat med 300 procent på tio år. Antalet anmälda narkotikasmugglingsbrott har fördubblats under samma tid. En kanske ännu värre utveckling är att andelen domare, åklagare och poliser som känner sig hotade på grund av sitt yrke nu är hela 12 procent, enligt Brås undersökningar.

Sådana brott är systemhotande. De slår mot demokratin och rättsstatens grunder. Bakom står resursstarka och välorganiserade gäng med internationella kopplingar. I en demokrati är det staten som har ansvaret för att skydda medborgarna från dessa övergrepp. Det är också statens ansvar att skydda människor från integritetsintrång.

Individen i en liberal stat har också den fundamentala rättigheten att inte få sitt liv kartlagt och dokumenterat av staten. När vi därför nu ger polisen skarpare verktyg är det med en rad rättssäkerhetsgarantier.

För att polisen ska få använda buggning ska det alltid krävas en domstols tillstånd, och offentliga ombud ska delta i prövningen. Tillståndstiden ska begränsas till en månad och användningen av överskottsinformation regleras.

Ytterligare en begränsning är att hemlig rumsavlyssning endast får ske om det misstänkta brottet har straffet fängelse i minst fyra år. Som exempel på sådana brott kan jag nämna terroristbrott, mord och dråp.

Förslaget som vi nu röstar igenom innebär att buggning är absolut förbjuden på en del platser. Exempel är advokatkontor, läkarmottagnings- samt biktstolar och andra platser som används för sjukvård. Genom alliansöverenskommelsen ingår också medieredaktioner i det absoluta förbudet. Det är mycket glädjande att vi på detta sätt kan värna tryckfriheten och meddelarskyddet.

En viktig del i den vanliga människans integritetsskydd är att personer som har utsatts för buggning ska underrättas om detta. Det blir nu infört genom den proposition som alliansregeringen har lagt fram. Det innebär också att människor som har utsatts för andra hemliga tvångsmedel, till exempel telefonavlyssning, och som tidigare varit ovetande om detta nu får en möjlighet att i efterhand få vetskap om detta. Det är en betydande rättssäkerhetsgaranti som vi nu inför.

En ny nämnd ska granska användningen av de hemliga tvångsmedlen, hur polisen använder dem och hur Säpo använder dem. Nämnden ska också granska de beslut om tvångsmedel som åklagare och domstolar fattar.

Dessutom blir det alltså tidsbegränsningar av de två lagarna till tre år för att man ska kunna utvärdera dem och se att de har gett den önskade effekten och att rättssäkerhetsgarantierna är tillräckliga.

Fru talman! Sverige kommer därmed att äntligen få en buggning som går hand i hand med den liberala synen på integritet och rättssäkerhet. Den som har att frukta den nya lagstiftningen är den organiserade brottsligheten.
(Applåder)

Anf. 33 THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Här blir det nästan fråga om en ännu större inkonsekvens. Det handlar inte om att vi stödde lagen, utan vi arbetade fram den tillsammans med Folkpartiet. Vi hade massor av möten, åt middagar och diskuterade varenda detalj i lagen och gjorde just undantagen tillsammans. Sedan röstade vi tillsammans här i riksdagen. Allt annat är en total historieförfalskning.

Det vi sade var också att den nämnd som nu införs, vilken vi satte i gång tillsammans med Folkpartiet, skulle komma på plats och att vi kunde rösta för att den infördes den 1 juli. Så var det, Cecilia Wigström. Försök inte beskriva någonting annat!

Vad jag vill ta upp är framför allt, och som Johan Linander tog upp här, är att visst kan du stämma staten i en domstol, men då ska det vara för fel eller försummelse. Det är ju någonting helt annat. Varför fullföljs inte de idéer som vi hade om att man ska få skadestånd för den grova kränkning som det innebär, på samma sätt som när en person är häktad för något som sedan inte leder till åtal? Där är huvudregeln – den är inte fullkomlig – att man ska få skadestånd. Johan Linander beskriver det som att det bara är att kräva skadestånd i domstol, men det är något helt annat. Om det är fel personer som inte ens har varit misstänkta eller om det är brott som inte finns och så vidare, då är det fel eller försummelse.

Varför ska man inte ha rätt till skadestånd, det som vi diskuterade tillsammans, när man har utsatts för det här, på samma sätt som när det handlar om personer som är häktade och det sedan inte leder till åtal? Vi talar om 40 fall om året. Det är inga summor över huvud taget statsfinansiellt. Det är bara en förbättring av rättssäkerheten. Varför kan inte Folkpartiet stödja detta nu när ni var inne på det tidigare?

Anf. 34 CECILIA WIGSTRÖM i Göteborg (fp) replik:

Fru talman! Jag försöker inte på något sätt ändra historiebeteckningen. Om Thomas Bodström hade lyssnat på mig hade han hört att jag inte gick in på historian, men om vi nu ska prata om historian så gör jag det gärna.

Det är helt sant att Folkpartiet och Socialdemokraterna var överens. Vi var från Folkpartiets sida så angelägna om att få in buggningen att vi var beredda att göra upp med er om att få en sådan lagstiftning på plats. Det var bland annat i de förhandlingarna som vi från Folkpartiets sida hade som krav för att göra upp om en sådan lagstiftning att en nämnd skulle komma på plats senare och att människor skulle få underrättelse i efterhand. Det var vi överens om, och det var tack vare Folkpartiet som det gick igenom.

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Nu var det så att det blev en minoritet som bordlade detta förslag. Under den tid som har gått sedan dess har vi genom allianssamarbetet fått till stånd ytterligare rättssäkerhetsgarantier som vi inte fick igenom med er. Det är mycket positivt. Prestigen förblindar väl Thomas Bodström. Annars hade det varit förståeligt att ni också hade välkomnat de ytterligare rättssäkerhetsgarantierna, välkomnat att vi nu säger att meddelarfriheten är så fundamental att vi inte ska bugga medieredaktioner och välkomnat att vi nu tidsbegränsar lagen om preventiva tvångsmedel till tre år.

Jag tycker att det borde ha varit ganska enkelt för er att ställa upp på de här rättssäkerhetsgarantierna. Då hade vi kunnat vara eniga. Vi var beredda att släppa på prestige för ett år sedan och göra upp med er när vi var i opposition. Det hade varit klädsamt ifall Thomas Bodström nu hade kunnat släppa på prestige och göra upp med oss och inte ha de sju små petitesreservationerna, som man kan tycka men som ändå är fundamentala eftersom ni inte vill vara med på de ytterligare rättssäkerhetsgarantierna.

Anf. 35 THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tror att vi vid minst hundra tillfällen diskuterade med Folkpartiet om alla de lagar som vi genomförde tillsammans. Inte vid ett enda tillfälle var du med där jag eller någon statssekreterare var med, så det som resonerades om då har du ingen aning om.

Det var inte så att Folkpartiet krävde saker och sedan släppte efter. Det var inte fråga om det, utan vi gjorde avvägningar tillsammans. Så var det, Cecilia Wigström, ingenting annat.

Bland annat talade vi om införandet av Säkerhets- och integritets- skyddsnämnden och var helt överens om på vilket sätt det skulle ske och att man också skulle undersöka möjligheterna till skadestånd. Där hade vi en fråga som vi skulle återkomma till.

Det handlar inte på något sätt om att vi har ändrat oss nu. Vi tycker precis samma sak som vi kom överens med er om. Det är ni som nu plötsligt har ändrat er därför att det har varit ett val sedan dess. Stå i stället för den överenskommelse som gjordes!

Vi tycker också att det är bra att det blir en nämnd. Det var ju därför som vi satte i gång det här arbetet. Det handlade bara om huruvida lagen skulle träda i kraft den 1 juli 2006 eller ett och ett halvt år senare. Det var vi som satte i gång det arbetet tillsammans med Folkpartiet.

Men det var inte det jag frågade om. Jag frågade varför man inte kan få en möjlighet att få skadestånd på samma sätt som när man varit häktad. Det var det jag frågade om och som jag vill ha svar på. Det vore nämligen väldigt enkelt. Vi har den lagstiftningen när det gäller personer som har varit anhållna och häktade men där det inte leder till åtal. Det är hur enkelt som helst att genomföra den saken.

Det är en mycket ingripande inskränkning i privatlivet att utsättas för buggning. Vi har tillsammans accepterat buggning när det gäller personer som är misstänkta och sedan kanske också döms för grova brott. Men varför kan inte de oskyldiga få en möjlighet att få skadestånd på samma sätt? Det handlar om ett fyrtiotal fall om året. Hur kommer det sig att Folkpartiet nu ansluter sig till linjen att man inte ska ha rätt till en enda

krona om man inte kan visa på fel eller försummelse, vilket är nästintill omöjligt.

Anf. 36 CECILIA WIGSTRÖM i Göteborg (fp) replik:

Fru talman! Jag beklagar att jag inte är Johan Pehrson. Han hade säkert kunnat redogöra mycket mer noggrant än jag för hur förhandlingarna gick till. Men jag satt i riksdagsgruppen förra mandatperioden, och där fick vi en hel del redovisningar från Johan Pehrson om hur förhandlingarna med er gick. Från Folkpartiets sida var just stärkta rättssäkerhetsgarantier ett grundläggande krav för att vi skulle kunna gå med på en uppgörelse om buggning. Det är nu också vad vi nu kommer att se med den nya Säkerhets- och integritetsskydds nämnden som kommer på plats.

Jag tycker att Thomas Bodström förvanskar verkligheten. Vi har inte ändrat oss i grunden. För Folkpartiet har det varit grundläggande att få till stånd att polisen kan använda buggning och preventiva tvångsmedel. Det kommer polisen nu att kunna få. Men vi har också förstärkt rättssäkerhetsgarantierna under denna vilande tid. Det är synd att Bodström inte har kunnat släppa på prestigen och vara med på hela paketet och välkomnat dessa rättssäkerhetsgarantier.

Detta med skadestånd är inte så enkelt som Thomas Bodström målar upp det. När man buggar ett rum kommer många personer kanske att passera genom rummet. Hur ska man ens veta vilka dessa personer är? Det kommer att kräva oerhörda ansträngningar av polisen att försöka identifiera och kartlägga vilka personer det var som uttalade vissa saker på en bordell eller i Hells Angels klubblokal i Gunnilse utanför Göteborg. Det kommer att kräva enorma – och onödiga – ansträngningar och resurser av polisen.

Skadestånd är inte heller befogat. Vi har skadestånd för häktning. Det är rätt, för det är en mycket allvarlig integritetsinskränkning att sätta någon bakom lås och bom. Men precis som Thomas Bodström sade tidigare är det inget skadestånd för telefonavlyssning. Jag anser nog att hemlig rumsavlyssning närmare liknar telefonavlyssning, och buggning ska inte jämföras med häktning. Regeringen har därför landat på en rimlig linje att det inte döms ut några skadestånd.

Anf. 37 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det är alltid intressant att få en inblick i förhandlingar som har skett i slutna rum mellan olika partier med olika versioner. Man blir faktiskt lite tagen.

Jag har två mycket konkreta frågor. Den ena handlar om det absoluta förbudet för buggning av medieredaktioner. Vilken tolkning gör Folkpartiet av ”medieredaktioner”, och hur kommer man att skydda dem? I dag vet vi att vi har en medievärld som inte ser ut som den har gjort tidigare. Innebär det att det kommer att vara helt okej att bugga en journalist som jobbar hemifrån men som är mycket väl knuten till en medieredaktion? Är det så innebär det att meddelarskyddet fortfarande blir urholkat. Man har telefoner vidarekopplade från redaktionen när du befinner dig och arbetar på annan plats. Det finns en stor problematik.

Jag är glad över att man tar steget att försöka skydda medieredaktioner. Men jag är oroad över att detta inte är så genomarbetat och genom-

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

tänkt så att man ger ett faktiskt skydd när det gäller de viktiga frågorna om meddelarfriheten.

Min andra fråga är: Vore det inte rimligt att man hade en analys över effektiviteten? När man lyssnar på Folkpartiet lyfter man upp frågor om hot och utpressning. Där kommer buggning över huvud taget inte att användas. Där ligger inte ens straffskalorna så att buggning kommer att ha något att göra med antalet ökade hot eller utpressningar. Detta kommer bara att träffa den organiserade brottsligheten, säger man från Folkpartiets sida. Borde man då inte titta på hur effektivt det är? Har vi ingen organiserad brottslighet i Danmark eller i övriga EU-länder där man i dag använder buggning?

Vi vet alla att den finns, och den riktigt organiserade brottsligheten har redan förberett sig på att undkomma buggning. Det kommer också att följa med till Sverige. Det blir framför allt de oskyldiga, de som inte är skickliga nog, som kommer att vara de som avlyssnas.

Anf. 38 CECILIA WIGSTRÖM i Göteborg (fp) replik:

Fru talman! Vad gäller det absoluta förbudet att bugga medieredaktioner är det mycket positivt att vi har fått till stånd det nu; det fanns inte i det tidigare förslaget.

Alice Åström frågar vad som händer om en journalist sitter hemma och arbetar. Just nu, här i dag, kan jag inte svara på den frågan. Frågan är väl hur utbrett problemet är. Hur många journalister jobbar hemma? Jag vet inte om problemet är så stort som Alice Åström kanske vill måla upp det som. Det viktiga är att vi i grunden vill skydda meddelarfriheten och medieredaktioner. Vi får också komma ihåg att buggning kommer att användas ytterst begränsat. Det är för mycket grova och allvarliga brott. Det kan röra sig om max ett fyrtiotal buggningsoperationer som polisen kan mäta med per år. Av den anledningen är det inte så stor sannolikhet att en journalist som sitter hemma och jobbar kommer att bli utsatt för att man sätter in en mikrofon på hans arbetsplats i hemmet – om inte personen i fråga på något sätt är involverad i narkotikahandel eller trafficking.

Frågan om effektiviteten som Alice tar upp är mycket viktig. Vi har många goda exempel och erfarenheter från andra länder. Danmark och Finland har mycket goda resultat av att använda buggning och få människor dömda i domstol. Den organiserade brottsligheten kom över till Sverige i slutet av 90-talet just för att Danmark skruvade åt sin lagstiftning och prioriterade kampen mot den organiserade brottsligheten. Tyvärr följde den svenska regeringen inte med i utvecklingen. Vi har legat efter vad gäller buggning, förverkandelagstiftning och en rad andra åtgärder. Därför är det så bra att vi har alliansregeringen som gör den största satsningen någonsin på rättsväsendet och vill ge polisen verktyg i denna kamp och att vi får buggningen.

Anf. 39 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag blir ännu mer orolig när det blir så tydligt att man egentligen inte riktigt vet vad man menar med medieredaktioner och att man inte har den ordentliga analysen och grunden för om man har gjort en lagstiftning som skyddar meddelarfriheten. Men det är väl ett arbete som kommer att göras. Jag vill ändå betona att detta är oerhört viktigt. Nu skapar man en bild av att man har ett absolut förbud när det gäller

medieredaktioner, och man skapar en bild av att man skyddar meddelarfriheten. Då är det viktigt att man också har en lagstiftning som lever upp till detta. Det blir väl ett arbete som får komma.

Vad gäller effektiviteten kan vi titta på hemlig telefonavlyssning som vi har haft i många år. Där vet vi att effektiviteten – i de fall där det över huvud taget har någon betydelse för utredningarna – ligger någonstans kring 40 procent. I ungefär 60 procent av fallen har det ingen betydelse alls för förundersökningen. Då ska man veta att i de 40 procenten, där man säger att det kan ha en betydelse för förundersökningen, ingår också de fall där man kan avföra folk från utredningen för att de var helt oskyldiga. Ser man på effektiviteten har hemlig telefonavlyssning inte varit särskilt framgångsrik.

Det är ganska intressant när man säger att det bara rör sig om ett fyrtiotal fall. Det var ungefär så det lät när man införde hemlig telefonavlyssning. Det var på en mycket låg nivå. I dag är vi uppe i närmare tusen fall om året. Det har varit en konstant ökning. Ett fyrtiotal fall om året är vad det kommer att börja med och sedan kommer det att utökas mycket. Det gör mig oroad när jag tittar på hur det ser ut i andra länder och när jag ser att effektiviteten är så låg när det gäller andra hemliga tvångsmedel. Risker är att det kommer att bli precis likadant med buggning, och då är det mycket ingripande.

Anf. 40 CECILIA WIGSTRÖM i Göteborg (fp) replik:

Fru talman! Det är viktigt att slå fast att riksdagen nu röstar igenom ett absolut förbud mot att bugga medieredaktioner. Det råder ingen tveksamhet om det. Det är förbjudet att bugga medieredaktioner.

När det gäller telefonavlyssningen är den siffra som jag har i minnet att snarare 50 procent av fallen leder till resultat i brottsundersökningar. Det är en ganska god siffra att 50 procent av telefonavlyssningarna leder till att människor kan fällas för allvarlig brottslighet. Dessutom är tusen fall på en befolkning av nio miljoner inte så stort.

Det är viktigt att komma ihåg att riksdagen har ett ansvar att skydda människor mot obefogat integritetsintrång från staten. Men vi har också ett ansvar att skydda människor mot brott. När Vänsterpartiet oresonligt säger nej till all form av buggning glömmer ni bort brottsoffrens integritet. Vi måste också värna deras integritet. Vi måste värna familjen Garakoei, den iranska familj som fick stänga ned sin restaurang i Göteborg för att de var hotade av Bandidos. Vem värnar deras integritet? Vem ska värna integriteten hos de 12 procent poliser, åklagare och domare som hotas för att de utövar rättsstatens funktioner? Vem ska värna integriteten för de traffickingoffer som smugglas in och säljs på bordeller i Södertälje eller i Stockholms förorter? Vi måste värna deras integritet också. Vi behöver buggningen så att polisen kan bekämpa den organiserade brottsligheten i Sverige.

Anf. 41 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! Jag tycker att det är väldigt viktigt att vi hela tiden har bakgrunden till varför vi ska ha hemliga tvångsmedel aktuell för oss när vi diskuterar de här frågorna. Det är faktiskt så att det har att göra med den grova, organiserade brottsligheten som vi vill bekämpa. Vi vet att den breder ut sig och att den hittar alltmer förfinade metoder. Det som

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

var science fiction på detta område för bara några år sedan är vardaglighet och verklighet i vårt land i dag. De kriminella ligorna och nätverken samarbetar över alla nationsgränser. De använder sig av den senaste tekniken. De är väl medvetna om både den öppna polisens och Säpos metoder och verktyg, och de har stora möjligheter att bedriva sin hänsynslösa kriminella verksamhet som drabbar tusentals människor varje år, inte minst kvinnor och barn. Då är det självklart att vi som politiker inte bara kan slå oss till ro och se på denna utveckling utan att försöka göra något åt den.

Att skapa lagar som gör att polisen kan hålla någorlunda jämna steg med brottslingarna när det gäller samarbete över gränserna och inte minst genom att tillåta att de får använda sig av modern teknik för att kunna avslöja, förebygga och beivra brott är viktigt och nödvändigt, det vill jag verkligen slå fast.

Samtidigt är det en svårlöst nöt att knäcka hur man ska göra detta utan att rättssäkerheten och den personliga integriteten inskränks, särskilt för oskyldiga människor. Att det är en så svår balansgång att komma fram till hur denna avvägning ska ske visas av hur länge denna fråga har diskuterats, och det visas av hur hanteringen blev för ett år sedan här i riksdagen då Thomas Bodström hade lagt fram sina förslag om hemlig rumsavlyssning – buggning – och preventiva tvångsmedel. Det ledde efter en lång diskussion fram till att ett antal ledamöter begärde att det skulle läggas på is, alltså att det skulle vila ett år så att vi skulle få möjlighet att se över lagarna igen och se om det kunde finnas ytterligare rättssäkerhetsåtgärder. Det var ledamöter från mitt eget parti, Kristdemokraterna, som tillsammans med Centerpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet begärde och fick igenom detta vilandeförslag, som det brukar kallas.

Detta har nu gjorts, och jag tycker att vilandeperioden har fått precis den effekt som avsågs. Alliansen har nu fått möjlighet att bearbeta förslagen och föreslå några viktiga förändringar och kompletteringar av de många rättssäkerhetsgarantier som redan fanns. Jag vill också betona att det redan fanns ett antal sådana i de förslag som lades då, men de har nu förändrats och kompletterats. En utredning har gjorts som har resulterat i ytterligare en proposition om ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel. I detta betänkande behandlas alla de här tre tillsammans eftersom det är naturligt då de hör så intimt samman.

Att som Vänsterpartiet och Miljöpartiet välja att stoppa huvudet i sanden genom att låtsas att inga nya tvångsmedel behövs oavsett hur brottsligheten utvecklas tycker jag är oansvarigt. Jag tycker att det är en skymf mot alla de människor som utsätts eller riskerar att utsättas för de väldigt grova brott som detta handlar om, nämligen mord, människohandel, trafficking, terroristbrott – dessa fruktansvärda brott! Det är några exempel på vad det handlar om.

Medan Vänsterpartiet och Miljöpartiet avslår de nya lagförslagen helt väljer Socialdemokraterna å sin sida att stå fast vid de mer långtgående förslagen från förra året. Det verkar inte som att Thomas Bodström och andra socialdemokrater alls har tagit intryck av den intensiva debatt som i alla fall har pågått under detta år och där just rättssäkerhetsaspekterna har varit dominerande. Socialdemokraterna står som sagt fast vid exakt de förslag som lades när de hade möjlighet att lägga fram dem.

Dessa tre samarbetspartier står så långt ifrån varandra som man kan komma när det gäller en så viktig fråga som brottsbekämpning. Det tycker jag är värt att lägga på minnet.

Herr talman! Jag vill upprepa de viktigaste tillägg och förändringar som har gjorts och som hela alliansen alltså står bakom eftersom jag tycker att de har avfärdats lite lättvindigt av framför allt Vänsterpartiet och Miljöpartiet under denna debatt. Det är faktiskt viktiga skillnader!

För det första gäller det underrättelseskyldigheten, som innebär att personer nu ska ha rätt att få reda på om de har varit utsatta för till exempel en avlyssning. Kretsen av dem som ska underrättas utvidgas också.

För det andra gäller det den fristående myndigheten, som ska utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel. Det är en väldigt viktig kontrollfunktion, för det kommer att begås fel – det kan vi utgå från. Tyvärr är det så i all mänsklig verksamhet, och då behövs kontrollfunktioner.

För det tredje görs förbudet att avlyssna medieredaktioner, som vi har varit inne på flera gånger, i lagen om hemlig rumsavlyssning absolut. Man får alltså inte bugga medieredaktioner eftersom den grundlagsskyddade meddelarfriheten då är i fara som vi ser det.

När det gäller den preventiva lagstiftningen ska regeringen också återkomma med förslag om skydd för viss personal inom sjukvården, präster i trossamfund och journalister. Vi ser fram emot att det kommer att förstärka rättssäkerheten ytterligare.

För det fjärde finns nu med att tvångsmedlen hemlig avlyssning, teleavlyssning, hemlig teleövervakning, hemlig kameraövervakning och postkontroll får användas först då det finns särskild anledning att anta att brott ska begås. Det ska vara preciserat varför man antar att en viss person tänker begå något av de här brotten. Detta är en ordentlig skärpning i förhållande till det som stod tidigare. Då skulle det finnas *skäl* att anta. Det är faktiskt stor skillnad på de rekvisiten, och därför är det en viktig ändring. Det är också en ändring som Lagrådet ville ha. Det påpekade detta i sitt yttrande.

För det femte görs även lagen om preventiva tvångsmedel till en försökslag som tidsbegränsats till tre år. Det gällde ju tidigare bara buggningsförslaget.

Allt detta har alltså kompletterats och förändrats under denna vilandeperiod. Nu anser Kristdemokraterna tillsammans med hela alliansen att det efter dessa förstärkningar av rättssäkerheten och integritetsskyddet är en bättre avvägd lagstiftning som införs.

Samtidigt vet vi att polisen hade velat gå ännu längre. Polisen vill ha så vassa verktyg som möjligt för att kunna hålla någorlunda jämna steg med de personer och organiserade ligor som står för den grövsta och mest utstuderade brottsligheten. Men vi vet också att många människor oroar sig för hur tvångsmedlen i förlängningen påverkar vårt demokratiska samhälle och anser att även de här lagarna är för långtgående. Balansen måste upprätthållas, och därför är det bra att det handlar om försökslagstiftning så att det kommer att kunna göras en ordentlig utvärdering av hur lagarna har fungerat både ur de brottsbekämpande myndigheternas perspektiv och ur det andra viktiga rättssäkerhets- och integritetsskyddsperspektivet. Det ska göras redan efter tre år.

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Då har också Integritetsskyddskommittén hunnit lämna sitt betänkande, och det har hunnit remissbehandlas. Det är inte minst viktigt att en mycket större del av samhället också får vara med och ge sina synpunkter. Då kan alla de synpunkterna vägas in i den översyn och den behandling av de här lagarna som kommer att göras inom en så snar framtid som tre år. Det tycker jag är bra.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet i sin helhet och avslag på reservationerna.

(Applåder)

Anf. 42 THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag ska klargöra detta med medieredaktioner – det som vi, Folkpartiet och Moderaterna var överens om. Låt oss säga att alla sju partier är överens om att man inte ska få använda rumsavlyssning eller buggning på tidningsredaktioner, tv- och radiostationer och så vidare. Det är därför som det också står i propositionen att efterforskningsskyddet alltid går före, och det är därför naturligt att det är en grundlag, som vi väl känner till.

Det handlade alltså aldrig om att man skulle få använda rumsavlyssning eller buggning. Telefonavlyssning får göras i dag. Husrannsakan får göras, och brott har klarats upp bland annat när det gäller barnpornografi. Jag tror att vi har samma uppfattning att det i vissa fall trots allt är nödvändigt, och det hotar inte efterforskningsskyddet på samma sätt som rumsavlyssning. Men skulle man använda rumsavlyssning på en tidningsredaktion så skulle det garanterat strida emot efterforskningsskyddet, därför att det är någonting som pågår hela tiden på en vanlig tidningsredaktion. Där är vi alltså helt överens, och det var också därför det skrevs in mycket noga också efter samarbete med Folkpartiet, och Moderaterna stödde det.

Vad det handlade om från vår sida var att det inte skulle kunna kringgå, till exempel genom att en mc-klubb får för sig att ge ut en mc-tidning med låt oss säga ganska tunn upplaga och ganska tunn omsättning över huvud taget. Det var det enda det handlade om. Jag kan inte säga att jag vet att det kommer att bli så – verkligen inte – även om säkert en mindre nogräknad advokat än jag kanske skulle upplysa om det. Vi ska inte säga hur stor den risken är. Men det jag undrar är, Inger Davidson: Ser inte du en risk att det här kommer att kringgå?

Vi är helt överens om att det aldrig får användas på vanliga redaktioner, utan det är bara fråga om det här kan kringgå eller inte. Då ställer jag frågan: Känner du någon oro att det skulle kunna ske och därigenom omöjliggöra att använda buggning för just de ändamål som vi är överens om att man ska få använda det till?

Anf. 43 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Ja, jag känner en väldigt stor oro, därför att vi vet att brottslighet och brottslingar skyr inga medel, och man kommer att försöka hitta kryphål i den här lagstiftningen också. Men det är ändå en väldig skillnad när man säger att det är ett absolut förbud nu, och jag tycker att det är lite konstigt att Thomas Bodström trots allt inte kan gå med på det.

Det är precis det här vi ska följa upp i och med att vi säger att det är en försökslagstiftning. Och om det då visar sig att det faktiskt är så att man utnyttjar lagen på fel sätt – ja, då får vi väl se till att göra någonting åt det. Men vi kan inte utgå ifrån det. Vi kan inte ställa upp på deras premisser, så att säga.

Vi måste skapa en lagstiftning som vi tycker är så tydlig som möjligt och som gör att brottslingar inte kan utöva sin brottsliga verksamhet, just för att skydda dem vi vill skydda: för att skydda dem som utsätts för barnpornografibrott, för att skydda de kvinnor som det handlas med som om de vore handelsvaror och så vidare.

Men det finns också vissa gränser, och det är dem vi tycker att man inte får överskrida när det handlar om demokratin. Meddelarskyddet är så oerhört viktigt för demokratin att vi måste upprätthålla det, och därför gör vi det nu.

Anf. 44 THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det tycker jag var ett bra svar, för det visar svårigheterna och avvägningarna, och det visar också att vi står nära varandra.

Som sagt: En åklagare som skulle beordra och sedan få tillstånd av domstol att tillåta buggning på någon av våra tidningsredaktioner bör nog se sig om efter en advokat illa kvickt, för det kommer han eller hon att behöva, liksom även domarna som gett tillståndet. Där är vi helt överens.

Jag kan hålla med om att vi inte vet säkert. Det kan naturligtvis vara så att detta behöver åtgärdas i efterhand, och då får vi göra det tillsammans. Men det var det här som var grunden till att vi, Folkpartiet och Moderaterna inte ville ha det här förbudet från början.

Men jag har full respekt för det här, och som sagt: Är det så att min oro är befogad, vilket jag inte vet, så får vi väl återkomma och se till så att man i så fall upphäver det här absoluta förbudet. Det tror jag kommer att ställa till väldigt stora problem, men låt oss se om det är nödvändigt och låt oss se hur utvecklingen blir. Ingen av oss vet. Men det är viktigt att vi är överens om att inte tidningsredaktioner, tv och så vidare får utsättas för buggning eftersom det är fullständigt omöjligt att göra det utan att kränka meddelarfriheten.

Anf. 45 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Ja, vi tycks ju vara överens i ganska stor utsträckning, men vi är inte överens om det absoluta förbudet, och det måste jag ändå betona.

Anf. 46 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! De här debatterna blir ofta ganska intressanta. Här sägs nu att det är oansvarigt av Vänsterpartiet att inte se brottsoffren. Det är oansvarigt av Vänsterpartiet att inte acceptera att polisen får de verktyg som behövs.

Då får jag ställa frågan: Var det oansvarigt av Kristdemokraterna när man minoritetsbordlade förra året, eller var det ansvarsfullt? Vem är det som avgör vad som är oansvarigt och vad som är ansvarsfullt? Jag tycker att det är oerhört viktigt.

Jag tycker att det var glädjande att Kristdemokraterna var med på minoritetsbordläggningen. Jag tycker att det är ansvarsfullt att som politiker

våga se att det finns möjligheter till avlyssning och kontroll av medborgarna. Detta har en positiv sida, nämligen att kunna bekämpa brottsligheten, men man får också betala ett pris i samhället med mer övervakning och mer kontroll. Jag tycker att det är ansvarsfullt att som politiker hela tiden försöka göra den avvägningen.

Det skulle aldrig falla mig in att säga att jag tycker att det är oansvarigt att Inger Davidson nu tycker att polisen ska ha det här verktyget. Det är Kristdemokraternas bedömning. Vänsterpartiets bedömning är att vi inte har skyddat den personliga integriteten tillräckligt starkt, och vi tycker att det är viktigt att värna den.

Jag önskar att vi egentligen kunde komma ifrån det här i debatten, att fråga: Vem vill komma åt barnpornografi? Vem vill komma åt mord? Vem vill komma åt narkotikahandeln? Vem vill komma åt trafficking? – och använda det som argument för att säga att Vänsterpartiet inte är berett att göra någonting åt brottsligheten. Man accepterar brottsligheten. Det är vulgärargument. Vi måste väl kunna debattera viktiga frågor som regeringsformen och skyddet för den personliga integriteten utan att kalla varandra oansvariga och beskylla varandra för att inte vilja bekämpa brottsligheten. Det vi diskuterar är vilka verktyg vi ska använda och vilket pris vi ska betala.

Anf. 47 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är Vänsterpartiet som är svaret skyldigt här. Hur ska vi komma åt den grova brottsligheten? Det verkar inte finnas några gränser för hur långt vi ska flytta fram rättssäkerhetsaspekterna och integritetsskyddet. Jag är säker på att vi skulle ha kunnat ta fram ännu mer om det nu hade gått. Vi ser inga sådana möjligheter i dag. Men om det nu hade gått så hade Vänsterpartiet ändå inte velat gå med på det, och det är det som jag ser som oansvarigt.

Ni är svaret skyldiga på frågan: Vad vill ni göra för polisen när de står handfallna, inte kommer längre i en utredning, har uttömt alla resurser som finns, har provat alla andra åtgärder och vet eller tror sig veta att en liga planerar ett grovt brott? Vad vill ni ge dem för verktyg? Vill ni över huvud taget ge dem några hemliga tvångsmedel att använda? Jag tycker att det är ni som är svaret skyldiga på de frågorna.

Anf. 48 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det finns en mängd hemliga och andra tvångsmedel som polisen redan i dag använder. De här argumenten faller när ni säger att det här ska användas i extremt få fall. Det kommer att handla om ett fyrtiotal fall om året.

Det är alltså ansvarsfullt att säga att man kommer att kunna bugga 40 fall om året och att det kommer att göra att polisen kommer att lyckas med väldigt mycket mer. Men tittar man på Danmark och andra länder som har det så är det ju inte så att man lyckas bättre med att bekämpa brottsligheten genom att använda de här medlen.

Avvägningen handlar också om att kunna ha ett helhetsperspektiv. Kristdemokraterna står bakom det delbetänkande som Integritetsskyddskommittén har lagt fram där vi visar på oerhörda brister, att man inte följer regeringsformen och att skyddet för den personliga integriteten urholkas dag för dag på en mängd olika områden. Det har lagts fram en mängd

förslag, och vi vet att fler förslag kommer. Var går gränsen mellan att vara ansvarsfull och att vara oansvarig? Är Kristdemokraterna beredda att ställa sig bakom kommissionens förslag om att vi nu ska registrera alla flygpassagerare och spara deras uppgifter i 13 år? Är det ansvarsfullt, eller är det oansvarigt eftersom vi då tar klivet över skyddet för den personliga integriteten?

Vi i Vänsterpartiet ser att det handlar om att kunna stå upp för den personliga integriteten men också se till att polisen har resurser och möjligheter att bekämpa brottsligheten. Vi tror att det pris som man kan få betala för det fyrtiotal fall som man pratar om nu är ganska högt i ett samhälle där övervakning blir mer och mer vanligt. Det handlar om allt från kameraövervakning och telefonavlyssning till buggning och elektronisk övervakning. Vi skapar en samhällsbild, och det är den vi är beredda att ta ansvar för.

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Anf. 49 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Att vi talar om att det troligen kommer att handla om få fall beror ju på att vi hoppas att det ska göra det. Polisen har ju ett antal andra verktyg som den kan använda och som den måste och ska använda först. Det här är tänkt att användas när man kommit till en gräns och vet att man skulle kunna passera den gränsen om man fick möjlighet till de ytterligare tvångsmedel som vi talat om i dag.

När detta sedan ställs mot kvinnor som behandlas som handelsvaror – jag har precis läst *Box 21*, som jag kan rekommendera till alla som inte läst den, och har det på min näthinna – vill vi att polisen ska kunna komma åt den brottsligheten, och därför utsträcker vi nu möjligheten att använda hemliga tvångsmedel.

Jag tror som sagt inte att Vänsterpartiet över huvud taget är berett att ta ytterligare steg, och det gör att jag bedömer det som oansvarigt. Jag tycker att det är ni som är svaret skyldiga.

Anf. 50 MEHMET KAPLAN (mp) replik:

Herr talman! Att råka ut för brott är den största kränkningen av den personliga integriteten. Det är något som jag tror att vi är överens om. Det är oerhört viktigt att hela tiden tänka på det och också titta i Miljöpartiets skuggbudget där vi föreslår en hel del medel för att polisen ska kunna ta krafttag mot bland annat organiserad brottslighet.

Det jag vill lyfta fram och fråga om är det som Inger Davidson säger om att det kommer att begås fel. Människan felar, och hon gör det ofta. Dessutom finns det inga rättssäkerhetsgarantier för att människan råkar vara minister eller polischef, eller för den delen Säpoanställd. Därför undrar jag varför vi inte kunde införa en utvidgad rätt till skadestånd vid inkorrekt användning av dessa hemliga tvångsmedel, i det här fallet av buggning. Om man påstår att vi begår fel, att vi kommer att begå fel, att det kommer att begås fel, finns det väl ingen anledning att inte bejaka de invändningar som bland annat Miljöpartiet har beträffande skadestånd. Förhoppningsvis handlar det inte om många fall.

Låt mig även ta upp en kanske mindre detalj som Inger Davidson berörde i sitt anförande, nämligen att präster i trossamfund ska undantas. Jag vill bara fråga om det även gäller rabbiner i synagogor och imamer i moskéer.

Anf. 51 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Som svar på den sista frågan vill jag säga att jag utgår från att det gäller alla trossamfund. Det står ”präster i trossamfund” och därför använde jag det uttrycket. Jag utgår från att det naturligtvis ska gälla alla samfund.

När det gäller frågan om skadestånd ger den skadeståndslag som vi har i dag rätt till skadestånd om polisens verktyg varit olagliga. Om polisen gjort ett direkt fel och det kan visas att en utpekad person blivit utsatt för detta misstag har personen i fråga rätt att få skadestånd. Men att utvidga det till att alla som varit i närheten skulle kunna få skadestånd vore att gå för långt. Vi kan till exempel ta en Bandidoslokal där man hållit en fest med kanske 200 personer och där alla på något sätt varit utsatta för avlyssning. Man vet inte ens vilka det är och i vilken mån de känner sig kränkta eller fått sin integritet kränkt genom detta. Att då ha samma bestämmelser i de båda fallen vore att gå lite för långt.

Den skadeståndslag som finns i dag ska emellertid kunna utnyttjas om det finns konkreta fall där man kan visa att en person genom felaktigt förfarande från polisens sida blivit utsatt.

Anf. 52 MEHMET KAPLAN (mp) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret men vill samtidigt lyfta fram det lilla påhoppet som Inger Davidson gjorde sig skyldig till, alltså att vi som små strutsar, eller för den delen stora strutsar, skulle ha huvudet i sanden.

Ibland är det så att även om sanningen inte finns i underjorden finns den ändå så pass nära att vi måste kunna se oss omkring, för det är fråga om allvarliga inskränkningar. De är allvarliga, vilket också företrädare för den tidigare majoriteten tar upp. Det handlar om allvarliga inskränkningar som vi måste vara väldigt, väldigt försiktiga med.

Jag välkomnar en provoperiod. Jag välkomnar också den nämnd som ska finnas och som ska kunna tillsättas parlamentariskt. Från Miljöpartiets sida är vi dock fortsatt mycket oroliga för att den här typen av inskränkningar kommit för att stanna. Fortfarande finns det ingenting som tyder på att vi med dessa verktyg får ett bättre vapen att kunna använda mot den organiserade brottsligheten.

Jag tycker att kd och Inger Davidson är skyldiga att se över på vilket sätt vi kan få ett bättre samhälle utan att hela tiden gripa efter batongliberalismens största vapen, som i det här fallet handlar om inskränkningar. Man är nämligen inte brottsoffer bara när man blivit utsatt för brott från andra människors sida, utan även staten kan göra, och har gjort, sig skyldig till övergrepp mot enskilda individer. Dessa är lika mycket brottsoffer.

Anf. 53 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag ägnade en ganska stor del av mitt inledningsanförande till att tala om de svårigheter som det innebär att göra avvägningar och hur svårt det är att upprätthålla balansen mellan den enskildes rättigheter och den som inte är brottsling men som indirekt kan komma att drabbas. Det är en jättesvår fråga, men nu har vi utvidgat den ytterligare.

Det fanns redan i de propositioner som Thomas Bodström lade fram ett antal uppräknade rättssäkerhetsgarantier. Nu har vi lagt till ytterligare ett antal, och ändå avstyrker Miljöpartiet båda propositionerna. Det har

jag lite svårt att förstå. Om man säger sig vilja komma åt den grövsta brottsligheten förstår jag inte varför man då inte vill gå med på en förslagslag under tre år, som vi sedan kan utvärdera. Det bedömer jag faktiskt som oansvarigt.

Anf. 54 Justitieminister BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Få förslag har varit föremål för en så intensiv debatt och diskussion under de senaste åren som propositionen om hemlig rumsavlyssning och propositionen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Det har varit intressant att lyssna på diskussionen också i dag. En del déjà vu-känslor får man om man deltagit i debatter under tidigare år, men det kommer också en hel del nya och intressanta inspel.

Jag tycker att det är bra att vi haft och har en sådan diskussion. Dessa förslag rör bland det svåraste man som lagstiftare kan ägna sig åt, nämligen att finna balansen mellan två i sig skyddsvärda intressen. I den ena vågskålen finns allas vårt intresse av att grova brott kan bekämpas och utredas effektivt och att terrorhot mot landet kan förebyggas. I den andra vågskålen finns nödvändigheten av att slå vakt om grundläggande fri- och rättigheter, inklusive varje människas rätt till en personlig sfär och personlig integritet.

När riksdagen för ett och ett halvt år sedan prövade propositionerna var det just den balansen som stod i fokus för diskussionen. Tillräckligt många, enligt riksdagens regler, menade då att den socialdemokratiska regeringens förslag var otillräckliga när det gällde rättssäkerheten och skyddet för grundläggande rättigheter. Därför har förslagen varit vilande. Däremellan har en ny regering tillträtt, och genom propositionen om ytterligare rättssäkerhetsgarantier och det arbete som gjorts i justitieutskottet finns nu ett bättre och mer genomarbetat förslag i dessa delar. Det är naturligtvis utomordentligt bra.

Nu finns bestämmelser om att personer som utsatts för hemliga tvångsmedel ska underrättas. Samtidigt inrättar vi en ny myndighet, säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, vars uppgift blir att utöva tillsyn över hur myndigheterna använder hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet. Med den sistnämnda nya propositionen sjösätter vi en robust och tydlig ordning för hur granskningen och insynen ska gå till i verksamheter som till sin natur kräver just granskning och insyn men som också ställer krav på att den granskningen och insynen utförs så att den inte riskerar hela poängen med den verksamhet som pågår. Detta är inte helt lätt, men det är ett oerhört stort steg framåt att vi nu lägger fram ett sådant förslag och kan få en sådan ordning.

Utskottet har därutöver föreslagit en ändring i lagen som förbjuder hemlig rumsavlyssning av medieredaktioner, och man har skärpt skrivningen om när preventiva tvångsmedel ska få användas. Båda lagarna ges en tidsbegränsning om tre år.

Det råder ingen tvekan om att de nya arbetsmetoder som polisen ska få behövs och är efterlängtade. Det är ingen hemlighet och inte något som jag tycker är knepiggt att vi moderater var beredda att säga ja till redan för ett år sedan.

Vi såg bristerna och påtalade det också i debatten. Men vi kände att detta är så viktigt att vi är beredda att säga ja. Den försiktighetsprincip

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

som regering och utskott nu har valt genom att tidsbegränsa förslagen rymmer också som jag ser det omtänksamhet om den balansgång mellan viktiga värden det handlar om.

Omtänksamhet och eftertanke är väldigt viktigt i arbetet. Även om jag inte tyckte att det var nödvändigt för ett och ett halvt år sedan har jag stor respekt för de synpunkterna. Det är bra.

Det känns lite som att de socialdemokratiska reservationerna åtminstone i delar är tämligen krystade. Det är inte farligt att ge ett utrymme för eftertanke och diskussion i de svåra avvägningar som ändå finns här.

Två partier säger definitivt nej till effektivare verktyg mot de mycket grova brott som förslagen är riktade mot. Vänsterpartiet och Miljöpartiet anser att de varken behövs eller är särskilt effektiva, det vill säga att man inte *tror* att de är effektiva.

Man kan undra lite grann: Vilken värld lever ni i? I Sverige har vi sett värdetransporter rånas gång efter gång. Det begås mord och människorov av organisationer som definieras av kriminalitet. Vi har hittat bomber på allmänna transportmedel. Bomber har detonerat i närheten av offentliga byggnader eller personers bilar och hem. Jag kan göra listan mycket längre.

Detta är en signal om att det finns personer och grupperingar som inte drar sig för att döda och skada andra för att nå sina syften. Länder som vi har betraktat som trygga resmål har drabbats hårt av terroristattacker. Det är alltifrån det lugna Bali och svenskarnas favoritmål Thailand till London och Madrid.

Det har varit fruktansvärda händelser, liksom andra som vi har läst om och kanske i någon mån hört talas om på annat sätt i Storbritannien, Tyskland och Danmark. Det understryker att vår säkerhet och trygghet inte är garanterad. Vi har haft tur.

Vi ska vara glada över det. Men vi får inte låta oss invaggas i någon falsk säkerhet. Vi måste vara observanta och inse allvaret med den kriminalitet som finns runt om i världen. Vi lever i en internationell värld.

Vill vi skydda våra egna medborgare och ta ansvar i det internationella samarbetet mot terrorism och grov organiserad brottslighet måste insatserna mot den grova organiserade brottsligheten förstärkas.

Dagens ärende är ett viktigt led i det arbetet. Då säger två partier nej utan att ha några alternativ att komma med. Alice Åström tycker att riksdagen nu borde invänta Integritetsskyddskommitténs betänkande. Det tar minst ett år innan den är remissbehandlad, beredd eller vad det nu kan vara.

Man kan fråga sig om det skulle ändra slutsatsen att polisen behöver nya verktyg eller arbetsmetoder för det viktiga arbete som jag försökte beskriva. Jag betvivlar det. Om det är någon gång i något sammanhang där man kan tänka sig att kränka den personliga integriteten är det just när det gäller att bekämpa mycket grov och rå brottslighet.

Integritetsskyddskommittén har ett mycket bredare mandat. Riksdagen ägnar sig åt väldigt många frågor där människors integritet träds för när på väldigt många olika vis. Jag har stor respekt för det arbete som vi tillsammans har drivit fram.

Vi diskuterade det här för ett och ett halvt år sedan. Redan då påtalade jag att vi inte kan sitta och vänta på Integritetsskyddskommitténs betänkande som ska handla om allting. Vi kan inte stoppa världen gång efter gång.

Det är också fel att säga: Vi har ju hemliga tvångsmedel i dag. Problemet är att de inte går att använda överallt. Kriminaliteten befinner sig ofta i rum som inte går att avlyssna per telefon eller där man inte kan använda de verktyg man har i dag.

Det är för de situationerna som man från Socialdemokraterna, Moderaterna och andra har varit beredda att säga: Låt oss testa den nya tekniska möjligheten som ger oss tillträde till några andra situationer där vi kanske kan nå lite längre i den viktiga brottsbekämpningen.

Vi är från regeringens och allianspartiernas sida övertygade om att det behövs nya verktyg och en mobilisering av Myndighets-Sverige på bred front för att agera mot brottslighet som varken känner moraliska begränsningar eller nationella gränser.

Till det kommer, och det är viktigt och har varit med i debatten tidigare, att regeringen har gjort den största satsningen någonsin på det svenska rättsväsendet. Målet är 20 000 poliser år 2010. Det ska inte finnas några fläckar på den svenska kartan där laglösheten tillåts breda ut sig eller där grov organiserad brottslighet i lugn och ro tillåts etablera sig.

Precis som jag påpekade då den dåvarande s-regeringen gjorde stort nummer av de förslag som är så viktiga räcker inte möjligheten att använda rumsavlyssning eller preventiva tvångsmedel för att bekämpa terroristbrott eller grov organiserad brottslighet. Vi behöver i vid mening ett mycket starkare rättsväsende.

Vad jag kort sagt vill säga är att vi inte får tro att enstaka verktyg, en enkel omorganisation eller vad det nu kan vara, löser de utmaningar vi har att hantera. Man måste se brottsbekämpningen i dess helhet.

Traditionellt polisarbete, traditionellt utredningsarbete och traditionell hantering av verksamheterna är fortfarande det mest effektiva och alldeles nödvändigt om vi ska nå resultat.

Buggning och preventiva tvångsmedel, som vi diskuterar i dag, är komplement som i vissa ärenden kan hjälpa oss att nå lite bättre resultat. Det finns anledning att nyansera debatten om de två viktiga förslagen. Det tas till väldigt stora ord ibland. Men de har ett mervärde som jag tror är betydelsefullt.

I Sverige har vi hittills varit tämligen förskonade från terroristattacker. Men vi får inte blåsa faran över eller undandra oss det internationella ansvaret. Sverige får heller aldrig upplevas som en fristad varifrån man kan planera eller upprätta logistiskt stöd för terrorattacker i andra länder.

Regeringen kommer, vilket jag tidigare har aviserat, att återkomma till riksdagen med frågor om Sveriges arbete med att bekämpa terrorismen. Den frågan har inte dykt upp i debatten tidigare.

Dessa verktyg har delvis också att göra med det internationella ansvar vi har. Det finns skäl till att andra länder har valt att komplettera sina regelverk med de verktygen. Nu ifrågasätter man om det är särskilt effektivt. Många har tydligen studerat detta.

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Jag skulle vilja vända på frågan. Har vi upptäckt att de i Danmark eller på andra håll har fått otroliga kränkningar av den personliga integriteten som följd av just hemlig rumsavlyssning? Nej, även där är det ganska avgränsade metoder, men de har ändå ett mervärde.

Nu får vi en nämnd som kommer att syssla särskilt med insyn och granskning. Den kommer säkert också att följa mycket bättre än vad vi har lyckats med hittills hur den här typen av metoder används. Jag tror inte att det är en debatt som kommer att sluta här.

När riksdagen i eftermiddag som jag hoppas fattar beslut om hemlig rumsavlyssning och preventiva tvångsmedel tar vi ett viktigt steg för att förstärka brottsbekämpningen. Det är samtidigt ett viktigt steg för att ha ett brett förtroende hos människor.

Vi gör det i förvisning om att det görs på ett sådant sätt och i sådana former att vi värnar respekten för enskilda människors integritet och medborgerliga fri- och rättigheter.

Jag tror att det extraår vi fick på oss att bereda frågan har varit till gagn för den goda saken. Det är den vi alla är här för att värna.
(Applåder)

I detta anförande instämde Inge Garstedt, Krister Hammarbergh och Ulrika Karlsson i Uppsala, (alla m).

Anf. 55 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag kan instämma i det justitieministern sade om vikten av eftertanke och att vi faktiskt har förstärkt skyddet för den personliga integriteten på många områden med de förslag som föreligger här i dag.

Det blir ofta så att man fokuserar på det man är kritisk mot i en debatt. Jag vill ändå betona att det har skett förändringar i de två propositionerna och att det har kommit ett betänkande med ytterligare rättssäkerhetsgarantier som faktiskt förstärker skyddet för den personliga integriteten jämfört med hur det har varit tidigare. Det här gäller ju också för hemlig telefonavlyssning och de tvångsmedel som vi har använt under många år. Det är positivt att vi även förstärker på det här området i dag.

Det finns ändå en fråga. Vänsterpartiet säger fortfarande nej till buggning. Min fråga till justitieministern blir: Varför tog inte justitieministern chansen att dra tillbaka propositionerna och bearbeta dem och komma med ett nytt förslag, även om det i många delar hade varit likadant? Där kunde man ha gjort den analys som justitieministern från talarstolen är övertygad om behövs när det gäller effektiviteten. Behovet finns väl utformat. Men när det gäller effektiviteten är analysen bristfällig. När det är en bristfällig analys har man inte heller kunnat göra en avvägning när det gäller proportionaliteten. Det är en brist, och man kan säga både ja och nej till förslaget. Men det är uppenbarligen en brist i själva lagstiftningsarbetet.

Varför tog justitieministern inte chansen att komma tillbaka med en fullständig analys där man hade tagit hänsyn till det som krävs av oss som lagstiftare? Jag kan inte säga att Vänsterpartiet då hade sagt ja eller nej. Men bristen på detta område, som inte är väl genomarbetat, är att vi hafsar med lagstiftningsarbetet. Det har inte gått snabbt; det har varit en lång debatt. Vi har inte fått en fullständig analys.

Anf. 56 Justitieminister BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Ja, varför drog inte regeringen tillbaka propositionerna? Det smärta mig att säga det, men det beror helt enkelt på att jag inte tyckte att de var dåliga. Jag tyckte att förslagen var rätt väl genomarbetade, och jag röstade också för dem. Det fanns ingen anledning att dra tillbaka dem.

Vi hade i vår allians flera partier som hade allvarliga invändningar mot brister eller mot sådant som inte fanns med. Det var ju inte dåligt, utan det var saker som inte fanns med och som inte var färdigberedda. Vi gjorde då hemläxan och kompletterade de befintliga propositionerna med det vi saknade. Det var ett ganska praktiskt sätt. Det tar bara tid och energi för en massa tjänstemän om de ska skriva om texter som redan är genomarbetade. Vi valde att helt enkelt komplettera med det som behövdes.

De områden där det brast och där det fanns viktiga krav från mina alliansvänner handlade om rättssäkerhet och integritetsskydd. Jag har redovisat detta, och det har framkommit i debatten. Det viktiga och stora som gjordes var att ta fram formerna och innehållet för säkerhets- och integritetsskyddsutskottet som precis som har påpekats får effekt också när det gäller andra hemliga tvångsmedel.

Svaret är enkelt. Det gäller ju också att spara lite energi på departementet så att man får så mycket som möjligt gjort. Då behöver man inte göra om saker bara för att det står ”Socialdemokraterna” på två propositioner. De var bra i den delen, och det som vi inte tyckte fanns med kompletterade vi med. Det vi inte hann med gjorde vår utskottsgrupp. Det tycker jag också är en praktisk sak. Vi måste ha lite frimodighet i arbetet. Saker händer, men vi gör inget onödigt arbete.

Jag återkommer till analysen av effektiviteten, eftersom min talartid tycks vara ute snart. Det finns en del att säga om det.

Anf. 57 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Om man tittar på delbetänkandet från Integritetsskyddskommittén kan man konstatera att representanter i den kommittén står bakom att det är en bristfällig analys. Det är möjligt att justitieministern har mer information som inte står med här. Men just när det gäller de viktiga frågorna och de svåra avvägningarna är det ännu viktigare att vara noggrann i lagstiftningen, precis som justitieministern sade.

Jag tror inte att justitieministern och jag eller Vänsterpartiet kommer att bli helt överens i de här frågorna, och det kommer jag inte heller att eftersträva. Men jag tycker att det är viktigt att säga något om de exempel som kommer upp – terroristdåd, det som har hänt i vår närhet och så vidare – som vi måste kunna skydda oss mot. Man talar om Storbritannien och Spanien. I länder där det här har hänt har de också de här medlen. Jag tror inte att det här kommer att vara just det verktyg som gör att vi kommer åt alltihop. Det är bra att justitieministern också säger det. Vi tror inte det när vi ser hur det är i andra länder.

För oss i Vänsterpartiet blir vågskålen med skyddet för den personliga integriteten därför något tyngre än den med införandet av den här typen av verktyg. Det är en bedömning vi gör. Vi gör olika bedömningar, och det kan jag ha respekt för. Men jag förväntar mig också en respekt för att vi inte alltid kommer att säga att vågskålen just nu står helt rätt.

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Anf. 58 Justitieminister BEATRICE ASK (m) replik:
Herr talman! Jag tror aldrig att vågskålen kommer att vara helt perfekt. Jag tror att vi alltid kommer att behöva diskutera det.

Låt mig säga något om Integritetsskyddskommittén och dess betänkande. Om man sitter som ledamot i Integritetsskyddskommittén eller som justitieminister har man lite olika glasögon. Integritetsskyddskommittén har en mycket specifik uppgift att se saker i ett perspektiv. Jag måste väga samman flera olika perspektiv. Man kan komma till olika slutsatser. Det är hela poängen med en del sådana här specifika utredningar.

Jag försökte i mitt inledningsanförande beskriva hur vi resonerade redan förra gången vi diskuterade detta och Integritetsskyddskommittén, det vill säga att vi inte kan stoppa världen. Är det någonstans integritetskränkningen måste accepteras är det väl i brottsbekämpningen.

När det gäller Storbritannien och Tyskland undrar man om det här är effektivt eller inte. Vi har ju också exempel på hur man har lyckats förhindra ganska allvarliga brott, som alltså inte har begåtts. Det finns sådana exempel. Jag vet inte om man har använt just den här typen av hemlig rumsavlyssning eller inte. Men det är alldeles uppenbart att det finns en nytta med det här.

Vi kommer med en skrivelse och en redovisning igen ganska snart när det gäller effektiviteten hos hemliga tvångsmedel. Detta är intressant. I debatten säger man ofta att det inte är så effektivt. Det står att det inte har haft betydelse för utredningen. Vi försöker nu, i och för sig kortfattat, att beskriva skälen till detta. De är varierande. Det kan handla om att den användning man har haft inte har gett något som var intressant för den här utredningen. Ibland handlar det om tekniska svårigheter – att det helt enkelt inte har funkat. Man kan bena upp det hela, och då blir det lite mer begripligt. Då blir det här med effektiviteten också synligare.

Men faktum kvarstår; det finns situationer där vi inte kommer åt brottslighet med de verktyg vi har i dag. Därför vill vi ge en möjlighet att använda några nya verktyg i betryggande former.

Anf. 59 MEHMET KAPLAN (mp) replik:

Herr talman! Tack, statsrådet, för en del klargörande saker! Men det finns en sak som jag inte riktigt har fått klart för mig. Var det inte så att statsrådet själv var emot buggning när hon var i opposition? Jag säger inte det bara för att få en förklaring till att det har blivit så mycket bättre. Om vi går in och läser i arkivet på riksdagens hemsida kan vi stöta på många bra invändningar, där jag inte tycker att man har tillmötesgått allt. Det kan väl inte vara så att Moderaterna, som faktiskt är det största partiet i denna majoritet, har fått lägga sig för något av de andra partierna när det gäller graden av frågetecken och själva innehållet i de ifrågasättanden som statsrådet då gjorde?

Det var en uppvisning i en ohelig allians när Socialdemokraternas och Folkpartiets representanter pratade om de här frågorna. Men då hade Beatrice Ask en mycket mer rakryggad hållning när det gäller rättssäkerheten. Frågan är om hon står fast vid den.

Anf. 60 Justitieminister BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Jag begär inte att Miljöpartiet ska känna till den moderata partihistorien. Det vore väl för mycket att efterfråga.

Moderaterna har, kanske så länge som frågan har diskuterats, haft mer än en uppfattning när det gäller buggning. Jag tror att flera partier har haft det. Man har svängt fram och tillbaka. Det är en genuint svår integritetskränkande åtgärd. Men Moderata samlingspartiets partistämma tog ställning för buggning betydligt tidigare än när Thomas Bodström och Johan Pehrson åt alla dessa middagar med varandra för att diskutera en proposition. Jag vet inte riktigt vilken annan uppfattning jag skulle ha haft. Jag har inte varit särskilt ömfotad i den här typen av frågor.

Jag har dock alltid drivit frågor som har rört integritetsaspekterna eftersom jag tycker att de är oerhört viktiga. Det som väger över i det här fallet är att vi har en alltmer kreativ och innovativ kriminalitet som är väldigt grov. När man ser de hemskheter som begås mot oskyldiga människor är det uppenbart för mig att vi måste se till att brottsbekämpande myndigheter på något sätt blir duktigare på att komma åt det hela.

I den förra debatten som vi hade om dessa propositioner – jag tror att det var innan Mehmet Kaplan satt i riksdagen – tog jag upp att det är viktigt att hitta en form för granskning av hemliga tvångsmedel som är mer robust. Jag tycker att det är en glädjens dag i dag. Jag är väldigt glad över att vi kan besluta om en säkerhets- och integritetsskyddsnämnd där det finns parlamentariker med som kan granska och syna detta lite mer än vad vi kan göra med den skrivelse som ni kommer att få – den kommer naturligtvis att bli mycket bättre i år än vad den var under den förra regeringen – men som ändå inte fyller behoven helt. Jag tror att några människor av kött och blod får tampas med och kolla detta noga. Det här är verktyg som vi ska ha ordning på.

Anf. 61 MEHMET KAPLAN (mp) replik:

Herr talman! Jag välkomnar också granskningsnämnden och kan stämma in i hejakören där. Det är någonting som vi i Miljöpartiet har lyft fram ända från början och som jag personligen också har fört fram i olika debatter och också i medierna.

Däremot är jag lite bekymrad över att statsrådet i sitt anförande pratar om att vi har haft tur. Jag tror inte att man kan prata om tur när det gäller olika typer av attacker mot vårt fria samhälle, oavsett om det rör beskjutning av helikoptrar eller terroristorganisationers olika idéer om hur de vill förändra samhället. Jag tror att det handlar om våra svenska brottsbekämpande myndigheters skicklighet och de verktyg de har till sitt förfogande. Där tror jag faktiskt att vi är överens.

Jag vill också lyfta fram något som statsrådet svarade på under ett tidigare replikskifte, nämligen att länder som Spanien och England också har förhindrat väldigt mycket trots de attacker som de har blivit föremål för. Jag tror att vi måste ha flera bollar i luften. Samtidigt som vi har bra verktyg för att bekämpa organiserad brottslighet och terrorism måste vi också ha den här andra vågskålen i åtanke. De terrorattacker som skedde i London skedde ju trots den enorma övervakning som de brottsbekämpande myndigheterna bedriver och trots ifrågasättandet från det civila samhällets företrädare när det gäller att man lever i ett övervakningssamhälle.

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Anf. 62 Justitieminister BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Vi kan naturligtvis diskutera om det är tur eller något annat som har gjort att Sverige har varit förskonat från allvarliga terroristattacker under de senaste åren. Det är min uppfattning att Sverige är en del av världen. På 70-talet hade vi en del väldigt stora händelser som var mycket allvarliga och av en art som påminner om en del av det som händer runt om i världen i dag. Jag tror att med den mångfald och med den öppenhet som Sverige har i det globala samhället är det nog mer tur än bara skicklighet att vi har klarat oss så bra. Vi har utomordentligt skickliga rättsvårdande myndigheter.

Jag tror också att vi har den fördelen i Sverige att vi har lyckats lite bättre än en del andra när det gäller att inte skapa så stora konflikter i själva samhällsbyggnaden. Det finns inte samma klyftor som det finns i en del andra länder. Vi är väldigt irriterade över dem som finns, men faktum är att vi i Sverige är hyfsat bra på att få människor att känna att det åtminstone finns en framtid och en möjlighet också för mig. Det är viktigt. Det skapar sämre mylla för den typ av utanförskap och radikalisering som man ser.

Vi kan också titta på den politiska världen. Det finns många bokstavsextremister i det här landet också, men jämfört med en del andra länder är nog den politiska kartan hyfsat jämn. Här i riksdagen är vi också otroligt homogena och väldigt överens i många frågor.

Det finns skillnader, men vi får väl anlita professorer för att analysera detta. Likväl är min slutsats att vi måste ta ansvar för att göra vad vi kan för att skydda våra egna medborgare och för att arbeta tillsammans med andra länder för att öka säkerheten och tryggheten.

Anf. 63 MARYAM YAZDANFAR (s):

Herr talman! Det är otacksamt att vara så långt ned på talarlistan. Jag tänker inte ge mig på att sammanfatta den här debatten. Lena Olsson kommer efter mig, och hon får sammanfatta tre timmars debatt.

Det här är, som många redan har påpekat, en väldigt svår fråga. Jag deltog i en paneldiskussion med en svensk polis som jobbar med gränsöverskridande brottslighet. Hon sade att brottsbekämpning inte får komma före demokratin, för då har vi misslyckats totalt. Jag tycker att det var otroligt bra sagt, och speciellt bra sagt av en person med de glasögonen. Hon har brottsbekämpningen för ögonen, men även för henne måste alltid demokratin komma före brottsbekämpningen, annars tappar rätts-samhället sin legitimitet. Det är den ena sidan.

Den andra sidan är grov organiserad brottslighet som är väl etablerad i Sverige. Senast i går fick vi i justitieutskottet höra att det inte längre bara handlar om mc-klubbar. Det finns människor i kostym, som skulle kunna vara vilka som helst, som ägnar sig åt grov organiserad brottslighet. Den är svår att bekämpa. Det handlar om rena brottskonglomerat som mördar, våldtar och misshandlar.

Ett exempel är den lägenhet på Södertörn här i Stockholm där fyra moldaviska tjejer var inspärrade dag efter dag som sexslavar. De hade kommit till Sverige i tron att de skulle plocka jordgubbar och blev till-fångatagna och inlåsta som sexslavar.

Ett annat exempel är den svensk-iranska familj från Göteborg som redan har nämnts här. De miste hela sin försörjning, sitt livsprojekt, på grund av den organiserade brottsligheten. Listan kan göras längre.

Vi har haft en lång debatt där vi har övervägt alla förslag. Jag tycker att den här debatten och den här diskussionen har varit så oändligt mycket bättre än diskussionen om ett annat förslag som vi hade i våras som också handlade om inskränkningar i människors integritet. Den handlade om FRA. Det finns faktiskt en milsvid skillnad mellan de här två förslagen och behandlingen av de här förslagen. Jag tycker att det ska lyftas fram.

Grunden för mitt ställningstagande för de här två förslagen och för våra reservationer, som jag kommer till senare, handlar just om de rätts-säkerhetsgarantier som finns. Det handlar inte om vilken typ av brottslighet som helst. Det handlar om mycket grov brottslighet. Det handlar om avlyssning på de platser där man kan tro eller anta att den här brottsligheten kan förekomma. Det är domstolar som ska besluta om man får använda sig av de här verktygen. Överskottsinformationen ska regleras. Vi vill att alla som har varit utsatta för de här åtgärderna ska underrättas. Till det kommer vår reservation om skadestånd. Jag tycker att detta är en förutsättning för att jag ska kunna säga ja till de här två förslagen.

När jag ändå är inne på rättssäkerhetsgarantier och våra socialdemokratiska förslag, herr talman, vill jag korrigera det tidigare yrkandet. För att bespara kammaren en lång votering vill vi bara yrka bifall till våra reservationer under punkt 17, 18 och 19 och inte till alla reservationer.

En av de reservationer som jag inte yrkar bifall till för att ta upp till omröstning i eftermiddag men däremot vill passa på att prata lite om handlar om min egen grund som journalist. Det handlar ju om medieredaktioner. Man får lätt intrycket av debatten att vi socialdemokrater är för att varenda medieredaktion från och med att vi har klubbat igenom de här verktygen ska kunna avlyssnas. Jag har läst Journalistförbundets invändningar väldigt noggrant, men jag tycker ändå att det är viktigt att jag berättar vad vår reservation handlar om.

I vår reservation finns följande formulering: ”En journalist får aldrig avlyssnas när han eller hon talar med en källa. En redaktion får heller inte avlyssnas om där finns en journalist som är misstänkt för ett grovt brott. De enda tillfällen då det” enligt vår reservation ”ska kunna vara möjligt att avlyssna en redaktion är om det finns synnerlig anledning att anta att platsen används för att begå sådana brott som kan ligga till grund för tillstånd till hemlig rumsavlyssning.”

Det handlar ju om att jag som journalist inte ska kunna starta Magasinet skinnvästmode hemifrån mitt sovrum i Solna och därmed ägna mig åt allvarlig grov brottslighet. Vi får hoppas att det inte blir så, men den risken finns. Det är där vår reservation har sin grund.

Sammantaget vill jag tacka för en intressant diskussion. Jag tror att den kommer att fortsätta att föras, och det är bra att den här avvägningen hela tiden blir omdiskuterad, både här i kammaren och även ute i medierna. Demokratien är ju viktigare än brottsbekämpning, även om brottsbekämpning också är otroligt viktig.

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

Anf. 64 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Jag har bara en ganska kort fråga, men den är ändå viktig. Maryam Yazdanfar läste ju upp vad som krävs för att det ska bli ett domstolsutslag som innebär att buggning är tillåten. Det är jätteviktigt att poängtera att det gäller mycket grov brottslighet, att domstolen bestämmer, att det är begränsade tillstånd på max en månad och att det krävs särskild anledning att anta att personen i fråga kommer att uppehålla sig i det rum där buggningen ska ske. Där fanns rekvisitet. Det krävs en särskild anledning att anta att personen finns där.

När det gäller den andra vilande propositionen, alltså vissa åtgärder mot särskilt allvarlig brottslighet, har vi från utskottets sida – åtminstone vi från de andra sex partierna, inte Socialdemokraterna – ändrat rekvisitet ”anledning att anta”, som Lagrådet kritiserade därför att det gav utrymme för en alltför vid tolkning, till att det numera ska stå ”särskild anledning att anta”, alltså samma rekvisit som finns i buggningspropositionen. Detta går Socialdemokraterna inte med på, och er reservation säger egentligen ingenting om varför ni inte går med på det.

Vi fick tidigare i dag höra påståendet att det handlar om prestigetänkande från Socialdemokraternas sida. Jag hoppas att det inte är så utan att jag kan få en annan förklaring från Maryam Yazdanfar.

Anf. 65 MARYAM YAZDANFAR (s) replik:

Herr talman! Det handlar inte om prestige. Det handlar om att vi tror att vårt förslag är spetsigare och kommer att fungera bättre.

Anf. 66 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Korta svar är oftast bra, och du ställer mig också eftersom jag inte hinner tänka efter.

Spetsigare förslag, kan man ju säga, men det riskerar att bli en extensiv tolkning, alltså att det kommer att bli för många tillämpningar av den förebyggande avlyssningen. Lagrådet kritiserade det. Tydligen är det för Socialdemokraterna viktigare att ha en spetsig lagstiftning än att lyssna på Lagrådets råd för hur vi ska lagstifta så att en extensiv tillämpning inte ska bli möjlig.

Jag har svårt att förstå att det skulle bli så mycket spetsigare, möjligtvis mindre rättssäkert.

Anf. 67 MARYAM YAZDANFAR (s) replik:

Herr talman! Vi bedömer att det med de rättssäkerhetsgarantier som vi har föreslagit och förslagen i sig tillsammans med våra reservationer kommer att vara tillräckligt rättssäkert. Annars skulle vi inte rösta som vi tänker göra i eftermiddag.

Anf. 68 LENA OLSSON (v):

Herr talman! Jag fick äran att sammanfatta den här debatten. Jag måste säga att det har varit väldigt intressant att lyssna. Det här är en mycket stor fråga, och varje representant för partierna har sagt att de här frågorna är väldigt viktiga.

Det som jag har konstaterat under den här debatten är att det framför allt handlar om proportionaliteten, alltså nyttan av den här lagstiftningen.

Vi hade Integritetsskyddskommittén som lade fram ett delbetänkande där alla partier var överens. Där framfördes alltså stark kritik mot de här lagförslagen. Jag kan väl vara lite fräck och säga att det verkar som om ingen tar hänsyn till vad kommittén har sagt. Är det så illa? Har vi tillsatt en integritetsskyddskommitté som ren kosmetika, eller menar vi faktiskt allvar?

Inger Davidson påstod – du suckar därför att du kanske måste trycka in knappen – att vi skulle vara oansvariga i de här frågorna. Det tycker jag var ganska magstarkt av dig. Jag såg en artikel under Brännpunkt i SvD. Den är faktiskt ganska historisk. Det är vd:n för Timbro och ordföranden i Ordfront. Ska vi kalla dem också för oansvariga därför att de ställer vissa frågor i den här artikeln? Jag tycker att det är relevanta frågor som de ställer sig.

Då kan vi ju komma tillbaka till att nästan varenda en som har varit uppe i talarstolen har talat om nödvändigheten av att bekämpa brottslighet. Det tycker också vi i Vänsterpartiet. Men när man tittar på den analys som behöver göras om effektiviteten säger man helt plötsligt att det här rör sig om ungefär 40 fall. Då kan man ju ställa sig frågan: Hur många andra kommer att bli involverade i det här som inte har med saken att göra?

Ministern var här, och jag vet att hon har värnat den personliga integriteten även i tidigare debatter. Hon har varit väldigt noga med det. Det här kommer att kosta. När man lägger det i vågskålen ser man att det faktiskt också blir ett övervakningssamhälle, för det gäller inte bara det här betänkandet. Vi har också ett betänkande om FRA som ska behandlas. Vi har stiftat lagar och vi återkommer. Det är, som Alice Åström anmärkte, inte bara det här vi tar ställning till i dag, utan det är faktiskt det stora hela på det lagstiftningsområde som gäller den personliga integriteten. Och jag vill påstå att man får betala det här demokratiskt. Så är det ju.

Vi i Vänsterpartiet har ett yrkande därför att vi faktiskt tar de här frågorna på riktigt allvar. Vi ville skicka tillbaka förslaget i sin helhet till Lagrådet eftersom rådet riktade skarp kritik. Då skulle man nu kunna säga att förslaget överensstämmer med regeringsformen och Europakonventionen. Då sade Johan Linander att det fanns en risk för att det skulle komma ytterligare kritik från Lagrådet. Var det därför du sade nej till yrkandet?

Förbättringar har gjorts. Alice Åström har framfört det flera gånger i talarstolen. Det är jättebra. Det är nödvändiga åtgärder.

Men Ordfront och Timbro säger att trots undantag för buggning av nyhetsredaktioner är såväl meddelarskyddet som efterforskningsförbudet i praktiken hotade eftersom man inte vet vad som läcker ut från systemet.

Anf. 69 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Det blev en hel del frågor. Jag tar först upp Integritetsskyddskommittén. Det handlar om att man först har en process med remissomgång innan man tar ställning till vad en kommitté har kommit fram till. Det vill jag först påpeka.

Jag tycker fortfarande att Vänsterpartiet tar ett visst ansvar på sig genom att säga nej till ytterligare medel för polisen att komma åt den allra grövsta brottsligheten.

Låt mig kommentera artikeln. Den som läser den utan att över huvud taget ha deltagit i debatten får faktiskt uppfattningen att det inte finns några som helst spärrar. Tyvärr är det så när man läser den artikeln. Det skulle vara fullständigt öppet för både den hemliga och den öppna polisen att vidta åtgärderna. Så är det faktiskt inte.

Nu har Lena Olsson sagt att bra förbättringar har tillförts under vilandeperioden. Men vad krävs för att Vänsterpartiet ska ställa upp? Ni säger inget om att om det eller det hade funnits hade ni tyckt att det hade varit tillräckligt rättssäkert. Då tar ni faktiskt på er ett ansvar för att vi inte kommer åt den allra grövsta brottsligheten utan dessa ytterligare medel.

Anf. 70 LENA OLSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill först och främst påstå att det inte är några duvungar som har gjort detta uttalande i artikeln. Jag tror att journalistkåren – det har bekräftats här – är insatt i frågan. Det finns en hel del fog för den kritik de levererar. Att det här skulle vara människor som inte vet vad de pratar om är rent nonsens.

Alice Åström har också tidigare svarat dig att det finns medel att ta till för att komma åt den grova brottsligheten. När det gäller buggning säger Inger Davidson – flera andra har sagt det i kammaren i dag – att det gäller endast ungefär 40 fall om året. Det är lite. Detta har funnits i England. Mehmet Kaplan ställde frågan. Det har hänt en massa saker fastän denna möjlighet också har funnits.

Men partiet behöver väl inte bli anklagat – det gjorde inte ens justitieministern – för att vara oansvarigt därför att vi i partiet kräver att en analys av effektiviteten ska göras innan förslaget läggs fram. Det är inte heller oansvarigt att skicka tillbaka lagförslaget till Lagrådet så att det ska få yttra sig en sista gång.

Anf. 71 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Varken Lena Olsson eller jag vet hur många fall det kommer att bli. Men vi räknar med att det kommer att bli ganska få fall därför att det finns så många spärrar fram till dess att man får använda metoden.

Jag har inga synpunkter på artikelförfattarnas kunskaper. Jag är helt övertygad om att de är väl insatta i frågan. Det enda jag har kommenterat är att när man läser artikeln får man en viss uppfattning. Författarna skriver nämligen ingenting i artikeln om alla de rättssäkerhetsåtgärder som finns utan bara om riskerna. Det har de absolut all rätt att göra när de skriver en debattartikel. Jag har inga synpunkter på det. Men vi måste här ta med också alla de rättssäkerhetsåtgärder som faktiskt redan har funnits i de vilande propositionerna men som nu har utökats ytterligare.

Min fråga kvarstår: Vilka medel är ni beredda att ta till när man inte har lyckats att spränga en stor narkotikaliga eller en traffickinghärva?

Anf. 72 LENA OLSSON (v) replik:

Herr talman! Jag kan svara som vi har svarat förut. Vi har möjligheter i dag. Du åsyftar att man skulle komma åt dessa max 40 fall om året.

Vi ska inte svara tvärsäkert på detta. Vi skulle ha inväntat Integritets- skyddskommittén – som vi alla har varit med om att tillsätta, som dessutom var enig i frågan – och skickat tillbaka allt till Lagrådet. Du vet inte

vad vi hade sagt. Vi kan inte veta innan. Det är svårt att spåna om framtiden. Där finns mycket överraskningar.

Sedan var det denna artikel. Mig veterligt kan man inte skriva en doktorsavhandling i Svenska Dagbladet. De påpekar att det har gjorts vissa förbättringar. Med alla lagförslag som finns samlade i dag som innebär att inkräkta på den personliga integriteten ska inte vi bli beskyllda för att vi vill ha allt analyserat. Om allt är analyserat och utvärderat kan bättre förslag antas. Kristdemokraterna ville inte heller skicka tillbaka förslaget till Lagrådet. Men förslaget skulle ha kunnat gå tillbaka till regeringen. Man hade kunnat säga att texterna ska vara som de är. De skrivningar som lades fram på utskottets bord kunde ha tagits med i en proposition.

För mig framstår det som att det var mest bråttom att få igenom förslaget men inte att göra några analyser.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

7 § Övergångsbestämmelserna till polisdatalagen

Föredrogs

justitieutskottets betänkande 2007/08:JuU8

Övergångsbestämmelserna till polisdatalagen (prop. 2007/08:6).

Anf. 73 KRISTER HAMMARBERGH (m):

Herr talman! Bakgrunden till frågan om övergångsbestämmelserna till polisdatalagen är att det finns vissa brister i nuvarande lagstiftning. Det genomfördes en utredning för sex år sedan. Problemet är att även den utredningen hade vissa brister, varför man har varit tvungen att se över de nya förslag till lagstiftning som kommer att läggas fram relativt snart.

Jag vet inte vilka frågor nästa talare tänker ta upp. Men om det skulle vara så att hon undrar när lagstiftningen kommer vill jag meddela att vi nu har en alliansregering som försöker komma undan bristerna på rätts-säkerhetsområdet, bland annat genom att anslå mer pengar än någonsin till rättsområdet, genom att utöka polisintagningen till rekordhöga siffror men också genom att korrigera felaktig lagstiftning, bland annat denna.

I morgon, eller möjligen i övermorgon, går departementsskrivelsen till tryck. Det innebär att nästa talare och andra riksdagsledamöter kan beställa departementsskrivelsen på Helgonät. Sedan blir det naturligtvis en remissperiod, tre månader, och sedan kan vi se fram mot en lagstiftning relativt snart framöver.

Anf. 74 LENA OLSSON (v):

Herr talman! Krister och jag diskuterade frågan innan debatten så att vi inte skulle behöva sitta här alltför länge.

Jag är nöjd med svaret jag har fått – på förhand. Vi kommer att noga granska frågan så att den fullföljs.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

Prot. 2007/08:24
14 november

*Fortsatt giltighet av
1952 års tvångs-
medelslag och lagen
om hemlig kamera-
övervakning samt
vilande förslag om
hemlig rumsavlyssning
m.m.*

*Övergångs-
bestämmelserna
till polisdatalagen*

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 2007/08:SfU3
Vissa sjukförsäkrings- och pensionsfrågor, m.m. (prop. 2006/07:117 och
framst. 2006/07:RR2).

Anf. 75 KURT KVARNSTRÖM (s):

Herr talman! Det ärende som ska behandlas är regeringens proposition om vissa sjukförsäkrings- och pensionsfrågor. Alliansregeringens förslag är att det i sjuklönelagen ska införas en bestämmelse som ger arbetsgivaren rätt att begära att en arbetstagare ska lämna intyg från läkare eller tandläkare för att styrka en nedsättning av arbetsförmågan från den första sjukdagen i sjuklöneperioden. Arbetsgivarens begäran ska vara skriftlig. Underlåter arbetstagaren utan godtagbart skäl att lämna ett sådant här intyg till arbetsgivaren är arbetsgivaren inte skyldig att betala ut någon sjuklön under den del av sjuklöneperioden som man saknar intyg.

När det gäller vem som ska betala patientavgiften i samband med de här läkarintygen är man mer tveksam, och man säger från regeringens sida i förslaget att det här är en fråga som bör avgöras av arbetsmarknadens parter.

Enligt regeringens mening är det dock rimligt, säger man, att arbetsgivaren betalar patientavgiften, särskilt i de fall där arbetsgivaren har speciella önskemål och gärna vill anvisa till en särskild läkare.

De här reglerna ska träda i kraft den 1 januari.

Vidare föreslår man från den borgerliga alliansen att Försäkringskassans socialförsäkringsnämnder ska avvecklas. Beslut i ärenden som tidigare har avgjorts av socialförsäkringsnämnden ska i stället fattas av en tjänsteman hos Försäkringskassan.

Herr talman! Det stora problemet är långtidssjukskrivningarna. Det vet den borgerliga regeringen, och det vet vi i oppositionen. Det är i förslaget till åtgärder vi skiljer oss åt.

Den borgerliga regeringen arbetar med sänkta ersättningsnivåer, obarmhärtiga tidsregler och andra för den enskilda människan kännbara åtgärder – som om den sjuke skulle bli friskare av att bli fattigare.

Vi tror på att stötta och stödja människor tillbaka i arbete – ett flexibelt, personligt inriktat arbete där människors förmåga tas till vara och där hinder i form av till exempel behov av hjälpmedel eller begränsningar i kompetens eller arbetskapacitet inte får stå i vägen.

Vad är det då för människosyn som styr den borgerliga regeringen? Ser man inte den sjuke som kämpar för att komma tillbaka efter en stroke, en cancer eller ett allvarligt sjukdomstillstånd? Tror man att de sjuka är lata och arbetsskygga och ska tvingas tillbaka till arbete med byråkrati och sänkta ersättningsnivåer?

I förslaget om läkarintyg från första dagen syns människosynen tydligt. Det motiveras med misstanke om missbruk och felaktigt utnyttjande av rätten till sjuklön. Därför ska alla åläggas skyldigheten att skaffa läkarintyg från första dagen.

Vi tror inte att alla arbetsgivare kommer att missbruka en sådan här rättighet, men vi vet att några säkert kommer att göra det. Och ibland

kommer det inte att finnas en stark facklig organisation som arbetar emot och hindrar den här utvecklingen.

Vad kommer då att hända på våra vårdcentraler? Ja, de har redan i dag en tung arbetsbörda. Vilka arbetsuppgifter ska man ta bort för att kunna utföra ytterligare en arbetsuppgift? Det blir minskad tillgänglighet för att fylla i läkarintyg. Då kan man fråga sig: Är det en svårt sjuk som ska få vänta längre på att få komma till vården, eller är det en äldre människa som är i behov av ett hembesök som blir utan sitt hembesök?

I stället för att läkarna tar emot patienter blir verkligheten den att de patienter som verkligen behöver träffa läkare får en begränsad tid. Det kommer att ta tid för läkarna att skriva de här läkarintygen.

Förslaget till sjukintyg från första dagen försämrar helt eller delvis sjukvårdens kvalitet. Vi tycker att det är en felanvändning av tillgängliga läkarresurser. Det är ju bara de som har rätt att skriva de här läkarintygen.

Vi tror också att det här, om det genomförs, bara skapar en onödig byråkrati. Det motverkar att sjukvårdsresurserna används till nytta för dem som är sjuka och för att arbeta med att få ned sjukohälsotalen.

Första dagen berättigar inte till någon ersättning. Förutom löneavdraget kan den sjuke få ytterligare en kostnad i form av patientavgiften i samband med läkarbesöket och sjukintyget.

Vad händer om den anställde inte får fram sitt läkarintyg, om det finns en otillräcklig vård där man inte har möjlighet att ta emot patienten? Vi tycker att det är oacceptabelt att arbetsgivaren i den situationen kan vägra att betala ut sjuklön, och den anställde borde få sin ersättning. Men på den punkten ger inte regeringen något förslag eller något besked om hur frågan ska lösas.

Risken är stor att fler arbetsgivare av ren slentrian kräver läkarintyg från första dagen. Det innebär att man jagar upp människor med influensa, magsjuka och snuva ur sjuksängen som då får bege sig till vårdcentralen när de egentligen behöver vila för att tillfriskna. Vi tycker att det är väldigt oklokt.

I stället för att lägga resurser på läkarintyg från första dagen bör insatser göras för att minska den långa sjukfrånvaron.

Utskottets borgerliga allians vill inte ha en uppföljning av beslutet om läkarintyg från första dagen. Man vill inte ens ha en konsekvensanalys på den föreslagna åtgärden. Att göra en konsekvensanalys vore en rimlig begäran. Vågar man från alliansen inte utvärdera sitt beslut?

Herr talman! Försäkringskassans verksamhet har redan i dag fått en stor negativ uppmärksamhet på grund av stora besparingar och sämre tillgänglighet för medborgare och försäkrade. Försäkringskassan som arbetsplats har redan tillräckligt med prövningar framför sig. Då tycker vi att det är märkligt att regeringen driver igenom sitt tidigare avskaffande av försäkringsdelegationerna men nu också av de socialförsäkringsnämnder som finns.

Riksdagens partier har tidigare haft en bred enighet om att det är ett stort värde i att det finns ett förtroendemannainflytande i fråga om socialförsäkringarna. Nu ska de förtroendevaldas medverkan avvecklas med ett enda klubbslag, när förtroendemannamedverkan i stället borde utvecklas, som vi tycker.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Vissa sjukförsäkrings-
och pensionsfrågor,
m.m.*

Socialförsäkringarna har stora utmaningar framför sig de kommande åren, och det behövs garantier för demokratisk förankring och medborgerlig insyn. En levande socialförsäkring måste utvecklas och förmodligen också förändras.

Vi tycker att det är anmärkningsvärt att regeringen inte inser det demokratiska och legitimitetsskapande värdet av att ha en socialförsäkring med möjlighet till insyn och medborgarförankring. Att stärka rättssäkerheten var en viktig anledning till inrättandet av socialförsäkringsnämnderna. De fattar beslut med betydelse för den enskildes trygghet och försörjning men också för samhällsekonomin. Besluten inrymmer ofta betydande inslag av skälighetsbedömningar.

De förtroendevalda kan också förankra socialförsäkringens olika delar när det gäller medborgarkontakterna i olika medborgargrupper, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer, kommuner och landsting. Vi socialdemokrater vill värna medborgarnas insyn och det fortsatta förtroendemännainflytandet i socialförsäkringsadministrationen.

Om förslaget ändå genomförs bör regeringen återkomma till riksdagen med en uppföljning och en konsekvensanalys med anledning av socialförsäkringsnämndernas nedläggning. Men också på den punkten avstyrker den borgerliga utskottsmajoriteten vårt förslag.

Herr talman! Vi socialdemokrater har tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverat oss mot flera av de här förslagen, men jag väljer att yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4 och 5.

I detta anförande instämde Tomas Eneroth, Matilda Ernkran, Ronny Olander, Jasenko Omanovic och Magdalena Streijffert (alla s).

Anf. 76 LISELOTTE OLSSON (v):

Herr talman! Vi ska i dag diskutera ett betänkande med namnet *Vissa sjukförsäkrings- och pensionsfrågor, m.m.* Som vi kan höra av namnet är det en hel del smått och gott som ryms i det här betänkandet. Jag kommer dock att uppehålla mig vid några få av förslagen, de förslag som har en tydlig högervinkling, som vi har blivit vana vid när vi diskuterar socialförsäkringsfrågor numera.

Förslaget om rätten att begära sjukintyg från första dagen är det tunga förslaget i det här betänkandet. Det innebär att arbetsgivaren kommer att få laglig rätt att begära intyg från första dagen vid sjukskrivning. Jag och Vänsterpartiet menar att förslaget är huvudlöst av flera skäl. Jag ska senare berätta varför jag tycker så.

Det här förslaget ska ses som ett ytterligare bevis på att högerregeringen blivit nästan fartblind när det gäller den så kallade kampen mot bidragsfusket. Förslaget om sjukintyg från första dagen bidrar till att misstänkliggöra människor, inte till att göra människor friskare eller mer arbetsföra.

Om man som anställd inte kan bevisa att sjukdomen leder till nedsatt arbetsförmåga redan första dagen behöver arbetsgivaren inte betala sjuklön. Med tanke på att den första dagen är en karensdag då den sjuke inte får någon ersättning ter sig förslaget än märkligare. Man begär att arbetstagaren på egen bekostnad ska skaffa ett intyg som bevis på att hon varit sjuk den dag hon själv betalat för. Hör ni inte hur orimligt det låter?

Jag tänker berätta hur det här förslaget kan slå i verkligheten. I mitt hemlän, Västerbotten, har vi långa avstånd till det mesta men i synnerhet till samhällsservice, kan jag säga. Att ha fem mil till en vårdcentral är inte speciellt ovanligt.

Tänk dig att du vaknar en morgon med maginfluensa! Det är ett tillstånd som går över ganska snabbt, men det är väldigt jobbigt när det pågår. Trots att du har svårt att över huvud taget stå på benen tar du dig till en telefon för att beställa tid hos en läkare för att du ska få det här omtalade intyget. Efter lång väntan kommer du fram. Hur troligt är det då att det finns en ledig tid samma dag? Men vi säger att du har tur; det finns en tid. Då återstår nästa problem. Hur tar du dig till vårdcentralen när dagens enda buss har gått och du inte har någon bil tillgänglig?

Det är, som sagt, ett besök i den verklighet som jag tyvärr tror kommer att drabba väldigt många människor. Det är en verklighet som högersidan nog inte vet så mycket om.

Hade det inte varit bättre om den här magsjuka personen hade fått ligga kvar i sängen, vila och bli frisk och kanske vara tillbaka på jobbet mycket snabbare?

En sådan här lagstiftning riskerar dessutom att pressa sjukvården att ägna tid åt att skriva intyg om maginfluensor och förkylningar i stället för att de gemensamma resurserna används för att komma till rätta med långtidssjukskrivningar och för att möta människors verkliga vårdbehov.

Jag hörde dessutom i går på de regionala nyheterna att Västerbottens landsting inte längre tar emot människor med förkylningar, utan man hänvisar till telefonrådgivning och egenvård. Hur kommer det att gå ihop med intyg från första dagen?

Sjukvården ska inte betraktas som vilken serviceorganisation som helst, och resurserna inom sjukvården är begränsade. Det finns redan i dag tillgänglighetsproblem inom den svenska sjukvården. Det förslag som regeringen har lagt fram kommer att tvinga vården att lägga resurser på att hantera enklare krämpor och att skriva intyg för enklare åkommor. Det i sin tur kommer att innebära en förskjutning av vad som prioriteras. Mindre kraft kommer att läggas på att behandla långvariga och komplicerade sjukdomar. Förslaget vi debatterar i dag kommer att späda på denna snedvridning.

Frågan om vem som ska betala patientavgiften lämnar regeringen obesvarad, men en inte alltför kvalificerad gissning är att det kommer att bli den enskilde löntagaren som får stå för kostnaden. Vad som gäller för de fackförbund som har förstadagsintyget inskrivet i avtal är att kostnaden för intyget regleras i det här avtalet och att det är arbetsgivaren som står för kostnaden. Jag undrar varför ingenting om det står i det här lagförslaget.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Regeringen har föreslagit att socialförsäkringsnämnderna ska avskaffas. Jag tror att vi alla kan bakgrunden till att vi har socialförsäkringsnämnder och att vi kommer ihåg hur diskussionen gick när Försäkringskassan förstatlignades. Jag ska ändå dra det lite kort för att friska upp ert minne.

När riskdagen beslutade om förstatligandet framhölls vikten av ett fortsatt förtroendemannainflytande i socialförsäkringarna. Den nya formen för det blev försäkringsdelegationer i varje län – det var något som

riksdagen avskaffade i fjol – och socialförsäkringsnämnderna, som man just nu håller på att avskaffa.

I Jan Rydhs utredning, som jag tror att vi alla kommer ihåg, där förslaget om den nuvarande försäkringskasseorganisationen lades fram och diskuterades sades det tydligt att förtroendevalda i den här organisationen skulle ses dels som viktiga komplement till tjänstemännens kunskap och kompetens, dels som betydelsefulla inslag för att trygga medborgarnas insyn och inflytande i det svenska välfärdssystemet. Utredningen pekade på att en myndighet som hanterar en så stor del av landets välfärdssystem också bör ha medborgarinsyn genom förtroendevalda organ. Det var då också riksdagens mening, och det var en grundförutsättning för själva genomförandet av sammanslagningen till en myndighet.

Jag menar att regeringen i och med det här förslaget i grunden har ändrat på förutsättningarna och spelreglerna. Att avskaffa socialförsäkringsnämnderna innebär att den folkliga förankringen i socialförsäkringen och det lokala medborgarinflytandet helt går förlorade.

Genom socialförsäkringsnämnderna försäkrades ett hänsynstagande till en viss lokal kännedom – det var det som var argumentet då man skaffade de här nämnderna – och en facklig förankring. I de här nämnderna hade även arbetsgivarorganisationen möjlighet att delta, vilket man tyvärr inte utnyttjade så ofta.

Jag anser att tanken bakom socialförsäkringsnämnderna fortfarande bör hålla. Det är för Vänsterpartiet en prioriterad fråga att värna medborgarinflytandet i socialförsäkringen, och socialförsäkringsnämnden utgör i det avseendet en central del i socialförsäkringens administration. Jag yrkar därför bifall till reservation 3.

Anf. 77 GUNVOR G ERICSON (mp):

Herr talman! En del av de förslag som regeringen lägger fram i propositionen anser Miljöpartiet är bra. Det gäller till exempel bestämmelserna om revision i samordningsförbund, att det ändras och blir mer praktiskt.

I dagsläget kan det vara ett stort antal revisorer i ett samordningsförbund som har många medlemmar som i stort sett alla har utsett sina egna revisorer. Men med det nya förslaget kan till exempel kommun och landsting gå ihop om gemensamma revisorer. I mitt hemlän, Södermanland, var det vid något tillfälle 22 revisorer i vårt samordningsförbund, vilket inte är rimligt.

Men i huvudfrågorna i propositionen – det gäller alltså läkarintyg från första dagen och nedläggning av socialförsäkringsnämnderna – har Miljöpartiet en helt annan uppfattning än regeringen.

Självklart står jag bakom samtliga Miljöpartiets reservationer i betänkandet, men för att vinna tid yrkar jag bifall endast till reservation 2. Nog borde väl samtliga partier vara för en uppföljning av hur lagändringen i fråga om läkarintyg från första dagen slår.

Övergripande anser vi att regeringen begår ett misstag i sin iver att strama upp socialförsäkringsreglerna. Hårdare tag riskerar att drabba den enskilde så att försäkringen missar sitt mål. Vi vill att den ska vara en hjälp, att människor ska kunna försörja sig själva. Vi hörde på hearingen i går att man i Kanada och USA nu har fått fram siffror som pekar på att

sjuknärvaron kanske till och med orsakar större produktionsbortfall än sjukfrånvaron.

Miljöpartiet anser att riskdagen ska avslå förslaget om att införa rätt för arbetsgivare att kräva sjukintyg från första dagen. Det behövs egentligen inget nytt lagförslag därför att arbetsgivarna har redan i dag en möjlighet att begära sjukintyg från första dagen när de anser att det är nödvändigt. Många har möjligheten via kollektivavtal, men även andra kan göra en framställan om läkarintygsföreläggande från första dagen hos Försäkringskassan om de anser att behov finns.

Redan där går det att få till det om behovet finns. Frågan är om regeringens egentliga syfte är att slå hårt mot arbetstagare och fackföreningar.

Att lagreglera ytterligare minskar inte sjukfrånvaron. Förutom att det andas misstro mot individen kommer det att få till följd ett ökat tryck på vårdcentraler och privata mottagningar som finansieras av landstingen. De är redan hårt pressade.

Dessutom rimmar det illa med den av riksdagen beslutade prioriteringsordningen för hälso- och sjukvården som tydligt anger att vård ska ges efter behov där de svårast sjuka kommer först.

För människor med snäv ekonomi är även kostnaden för läkarbesök en påtaglig kostnad. Försäkringskassan kan ålägga en arbetstagare att lämna läkarintyg för att styrka nedsättning av arbetsförmågan. Dessa möjligheter räcker, menar vi. Det är väl inte så att regeringen vill att företagshälsovården, som nu ska få möjlighet att bli förstalinjens sjukvård, ska ägna sig åt att skriva sjukintyg. Det var väl inte det ni tänkte.

Ohälsosituationen i Sverige med ett allt högre tempo på arbetsplatserna och hög sjukfrånvaro löses inte genom att man piskar i socialförsäkringarna. Det leder snarare till en ekonomisk stress som späder på den ojämlika hälsoutvecklingen i Sverige och därmed faktiskt en försämrad folkhälsa.

Vi anser att det i stället behövs ett förebyggande synsätt. Att ha kul på jobbet och att känna sig delaktig är friskfaktorer. Insatser ska fokusera på att främja hälsa i stället för att vänta tills ohälsa och sjukdom manifesteras. Individen ska ges mer makt och inflytande över sin situation. Det tycker Miljöpartiet är betydligt viktigare än att kräva sjukintyg från första dagen.

Många remissinstanser har framfört kritik mot regeringens förslag att avveckla socialförsäkringsnämnderna. Man lyfter bland annat fram att det är viktigt att förtroendevalda deltar i vissa beslut.

Regeringen avfärdar kritiken med att besluten ska fattas korrekt och på så kort tid som möjligt. Det är självklart att besluten ska vara korrekta och att ärenden inte ska dra ut på tiden. Men när förtroendevalda finns med i beslutsprocessen tillförs en dimension som anställda expertfunktioner inte kan ha. De förtroendevalda har primärt en kontrollerande funktion gentemot förvaltningens hantering av enskilda ärenden.

Utredaren i den så kallade Ansautredningen skriver: I en situation då det finns tryck på organisationen att producera beslut kan en beslutsfunktion med lekmän fungera som en återhållande kraft som ser till att dessa krav inte får konsekvenser för rättssäkerheten.

I skälen för regeringens förslag tas frågan om ansvar för verksamhetens resultat upp. Man menar att man måste kunna utkräva ansvar från myndighetens ledning och ansvar för hela verksamheten inklusive be-

Prot. 2007/08:24
14 november

*Vissa sjukförsäkrings-
och pensionsfrågor,
m.m.*

slutsfattandet och att socialförsäkringsnämnderna skulle vara ett hinder för detta. Det är ett argument som utgår från byråkrattapparaten i stället för att den enskilda människan eller medborgarna skulle kunna ha något att tillföra i Myndighets-Sverige. Vi motsätter oss starkt detta synsätt.

När det gäller försäkring mot vissa semesterlönekostnader som också finns med i betänkandet har lagen utnyttjats i mycket begränsad omfattning och uppenbarligen inte underlättat på det sätt som det var tänkt. Miljöpartiet anser att det är angeläget att samhället skapar bra förutsättningar för att människor i större utsträckning ska våga ta steget från anställning till eget företagande. Miljöpartiet anser att regeringen bör utreda frågan om vilka förenklingar inom socialförsäkrings- och pensionsområdet som kan vara angelägna för småföretagare och återkomma med förslag till riksdagen.

Även om ni kanske inte tar till er det nu kan vi hoppas att det kommer senare.

Till slut vill jag säga något om försäkringsläkarens bedömning. Det är rimligt att ta bort den tvingande regeln att försäkringsläkare ska göra en bedömning innan beslut om medicinsk utredning kan tas. I praktiken får det betydelsen att handläggaren på Försäkringskassan direkt kan besluta om en medicinsk utredning. Det finns många situationer där enskilda har en annan uppfattning – uttalad eller outtalad – än vad handläggaren på Försäkringskassan har. Det finns situationer då man anser att man har en arbetsförmåga men ändå erbjuds sjuk- och aktivitetsersättning. Jag har haft samtal med flera personer som har berättat för mig hur de har erbjudits sjuk- och aktivitetsersättning fastän de egentligen hade velat ha rehabilitering och att de bedömer att arbetsförmåga skulle kunna finnas.

Det bör därför vara rimligt att Försäkringskassan diskuterar med den enskilde hur den medicinska utredningen ska göras, vem som får uppdraget och huruvida den enskilde vill att det ska kompletteras för att ge en så nyanserad beskrivning som möjligt av personens tillstånd. Detsamma gäller även i andra situationer, till exempel vid val av rehabiliteringsinsatser, hur arbetsförmågan bäst utreds etcetera.

Vi anser att riksdagen bör återkomma med förslag på lagrum som stärker individens möjlighet att medverka i Försäkringskassans val av insatser och utredningar som berör honom eller henne.

Anf. 78 HELENA RIVIÈRE (m):

Herr talman! Sjukfrånvaron är ett stort problem för både staten, medborgarna och arbetsgivarna. Från det allmännas sida är det viktigt att sjukfrånvaron hålls nere och, i det här fallet, att sjuklönesystemet används som det är tänkt så att bara de som verkligen har skäl att vara frånvarande är det.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkande 2007/08:SfU3 och avslag på motionerna.

Betänkandet innehåller, som vi har hört, ett tiotal förslag, men jag riktar in mig på de två tunga, nämligen sjukintyg från första dagen om det finns särskilda skäl och avskaffandet av socialförsäkringsnämnderna. Båda ligger väl i linje med regeringens åtgärder för att stärka arbetslinjen och minska sjukfrånvaron.

Möjligheterna att begära sjukintyg från första dagen kommer sannolikt att få samma preventiva effekt som förslaget om den utökade kon-

trollen av tillfällig föräldrapenning fick. Det inträffade ett märkligt tillfrisknande bland barn när Försäkringskassan gjorde uppföljningar av anmälningarna och ökade kontrollen och begärde intyg.

Sjuklönesystemet ska naturligtvis användas enligt intentionerna. Arbetsgivarna har merkostnader för vikarier och för ändrad arbetsplanering. De behöver kunna skydda sig mot grundlös frånvaro.

Arbetsgivarna bedriver faktiskt näringsverksamhet förutom att de betalar lönerna. Det verkar finnas skäl att påpeka det. Ett arbete är inte bara en omväg till lönen, som Vänsterpartiet tycks tro. Vänstern formulerar det som att en anställd blir av med ersättningen om det inte finns intyg från första dagen. Ersättning är annars vad vi talar om i socialförsäkringarna.

Redan i dag har många arbetsgivare rätt att kräva intyg från första dagen via kollektivavtal – många men inte alla, det är den springande punkten. Alla arbetsgivare bör ha den rätten. Det är en rättvisefråga. Samma regler bör gälla för alla.

Jag går sedan över till att tala om socialförsäkringsnämnderna. Motivet för regeringen att avveckla socialförsäkringsnämnderna är saklighet, att göra Försäkringskassans beslut rättssäkra och lika över hela landet. De ärenden som det handlar om är, som vi vet, sådana som gäller sjuk- och aktivitetsersättning, handikappersättning, assistansersättning, vårdbidrag och livränta.

De förtroendevalda har ofta fattat beslut på svaga grunder. De har haft 30–40 ärenden per gång. Och Ansautredningen, som Gunvor G Ericson nämnde, nämner att det inte fanns några krav på professionell försäkrings- och förvaltningsteknisk kunskap. Det betydde att alla möjliga ovidkommande skäl och subjektiva faktorer fördes in i bedömningen av det som borde bedömas utifrån strikt förvaltningsmässiga och försäkringsmässiga kriterier.

De förtroendevalda skulle bidra med kunskaper om förhållandena på den lokala och regionala arbetsmarknaden. De antogs kunna ”komplettera socialförsäkringens regler och praxis” med den kunskapen, och de ansågs kunna väga samman ”omständigheter” i beslutsärendena.

Det medicinska underlaget kom från Försäkringskassan. Besluten expedierades sedan, utan närmare överväganden, enligt lagar och regler och den praxis som gällde. Det är motsägelsefullt. Lagar och regler fördes liksom åt sidan av en beviljande praxis. Praxis var att ge människor sjuk- och aktivitetsersättning, och att följa praxis var att skicka ut människor i sjuk- och aktivitetsersättning.

Varför gjordes över huvud taget frågan om sjuk- och aktivitetsersättning, som handlar om varaktig oförmåga till arbete på grund av sjukdom, till en facklig och politisk fråga grundad på kunskaper om läget på arbetsmarknaden? Vad hade facket med fördelningen av offentliga medel i socialförsäkringssystemet att göra? Oppositionen talar om insyn – medborgarnas insyn och inflytande. Men spåren förskräcker.

Län med socialdemokratisk och facklig majoritet i socialförsäkringsnämnderna sammanfaller med kartan över Bidrags-Sverige. Det handlar om Norrbotten, Jämtland, Gävleborg, Västerbotten, Västernorrland, Värmland, Örebro, Blekinge och Dalarna.

*Vissa sjukförsäkrings-
och pensionsfrågor,
m.m.*

Anf. 79 KURT KVARNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är mycket som man kan ha synpunkter på i detta sammanhang utifrån Helena Rivières påståenden. Jag skulle vilja ställa en fråga med anledning av den första punkten som gäller läkarintyg från första dagen. Vilka utgångspunkter har Helena Rivière när hon påstår att sjuklönelagen inte används som den är tänkt? Vad är det som inte används som det är tänkt?

Jag har ytterligare en fråga. I dag finns väl alla möjligheter att begära sjukintyg tidigt under sjukperioden? Är det inte så att denna möjlighet redan finns för alla arbetsgivare?

När det gäller de förtroendevaldas medverkan i socialförsäkringsnämnderna blir jag nästan häpen över det som jag får höra från Helena Rivière. Det är väl ändå så att de flesta av de beslut som tas i socialförsäkringsnämnderna i ganska stor utsträckning grundas på de intyg och underlag som läkarna skrivit? Jag har själv suttit i flera socialförsäkringsnämnder och även i pensionsdelegationer och ifrågasatt mycket av detta. Men sedan har det rättsligt prövats i nästa instans där den enskilde kanske också har fått rätt att få sin ersättning. Kunskapen från arbetslivet är väl väldigt viktig för att man ska kunna göra en bedömning av arbetsförmågan? Därför blir jag väldigt förvånad över diskussionen om den arbetsförmåga som ändå måste finnas som grund och Helena Rivières slutsatser på denna punkt.

Anf. 80 HELENA RIVIÈRE (m) replik:

Herr talman! När det gäller intentionerna i sjuklönesystemet säger jag bara att sjuklönesystemet ska användas enligt intentionerna.

Det som facket invänder mot är upprepad sjukfrånvaro, missbruksproblem och misstanke om frånvaro av andra orsaker än sjukdom. Det är misstanke om frånvaron är någon form av missnöje eller protest. Det är alltså de skäl som facket åberopar. Om dessa skäl duger åt facket duger de nog åt oss också. Facket anger också vad det är för sjukdom, något som Arbetsgivarverket också vill ha. Det är ett krav som går att förstå med tanke på att rehabiliteringsansvaret fortfarande ligger på arbetsgivaren. Det är alldeles riktigt att möjligheterna redan finns genom Försäkringskassan. Det är oklart i hur många fall som arbetsgivarna har använt sig av möjligheten att gå via Försäkringskassan. Men det är ingenting som talar mot att ett bra system utvidgas till att gälla alla.

Anf. 81 KURT KVARNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis så att denna möjlighet finns i dag. Jag förstår därför inte varifrån de fackliga argumenten kommer i detta sammanhang. Vi befinner oss i en situation då vi faktiskt ska lagstifta om en rättighet för bara en part att begära ett intyg. Från samhällets utgångspunkt, med en försäkringskassa som ändå hanterar dessa frågor i dag och har den lagliga möjligheten att hantera dessa frågor, borde det vara den väg som samhället ska jobba på för att ha en balans i dessa frågor gentemot den enskilde. Det är en mycket märklig argumentation som jag får höra på denna punkt. Jag har väldigt svårt att ställa upp på den. Jag tycker inte att den hör hemma här. Här måste man se det också från den enskildes synpunkt. Detta handlar helt enkelt bara om att misstänkliggöra den enskilde.

När det gäller socialförsäkringsnämnderna fick jag ingen kommentar alls i fråga om kompletteringen från arbetsmarknaden och den bedömning som har varit så viktig att föra in i sammanhanget, att förtroendevalda, både från arbetsgivarsidan och från de fackliga organisationerna, finns med vid de överväganden och bedömningar som görs.

I fråga om flera av de försäkringar som vi har i dag finns det ett mått av skälighetsbedömning. I förlängningen finns det också en juridisk prövning. Jag har svårt att förstå att man så att säga utan någon grund beslutar om olika typer av ersättningar. En av de viktiga faktorerna som jag ser i detta är att läkarna har skrivit sina intyg, och jag har svårt att förstå att man inte har det som en grund i väldigt många av dessa fall.

Jag har väldigt svårt att få några argument över huvud taget från Helena Riviére om varför man inte ser vikten av att fler människor är engagerade i dessa viktiga frågor i vårt samhälle.

Anf. 82 HELENA RIVIÈRE (m) replik:

Fru talman! Jag säger som jag har sagt att alla fack och avtal finns kvar. Det enda som vi gör är att utvidga denna rätt till att gälla alla arbetsgivare som möjligtvis inte har några avtal.

När det gäller socialförsäkringsnämnderna och detta bidrag till beslutsfattandet vill jag återkomma till vikten av att de här besluten fattas lika över hela landet. Kurt Kvarnström vet nog också att det har varit väldigt olika i bedömningen. Det jag kallar för ovidkommande hänsyn är hänsynen till arbetsmarknaden på orten och där sjuk- och aktivitetsersättning har givits av arbetsmarknadspolitiska skäl. Vi vill göra försäkringen mer försäkringsmässig.

Anf. 83 LISELOTTE OLSSON (v) replik:

Fru talman! Helena började med att säga att det förslag som vi i dag diskuterar ligger väl i linje med högerens övriga politik. Det håller jag fullständigt med om. Hon nämner också att det här ska ha en preventiv effekt. Det betyder väl att man på något sätt inte ska våga eller ha råd att vara sjuk – så tolkar jag det – och att arbetsgivaren ska ha rätt att skydda sig mot grundlös frånvaro. Bara uttrycket ”grundlös frånvaro” är märkligt; det är verkligen att misstänkliggöra de sjuka. Vidare ska den här rätten gälla alla arbetsgivare.

Det är tydligt vems talan du för, Helena! Jag vill i stället tala om och för de människor som blir drabbade av det som sägs i det förslag som i dag föreligger. Därför vill jag mer direkt utifrån det jag tidigare diskuterade i mitt anförande, utifrån mitt Västerbottensexempel, mer konkret fråga: Hur tror du att kravet på intyg från första dagen kommer att fungera för de människor som rent praktiskt helt enkelt inte orkar med, som inte tar sig till en vårdcentral, som inte får tid etcetera? Kommer inte de människorna att bli väldigt drabbade av det här nya förslaget?

Anf. 84 HELENA RIVIÈRE (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att ni i onödan dramatiserar denna lilla sak. Det är därför som jag betonar att det ska vara godtagbara skäl. Godtagbart skäl är naturligtvis att en person som är sjuk ringer upp sin arbetsgivare och säger att han eller hon är sjuk, att det ligger till si eller så. Där-

med är problemet ur världen, så Västerbottensdramatiken behöver inte föreligga.

Anf. 85 LISELOTTE OLSSON (v) replik:

Fru talman! Tyvärr är nog oron inte överdriven, utan det jag talat om kommer att hända. Det är därför som jag är så kritisk mot förslaget.

Man kan titta på en del remissvar, till exempel från LO. På LO, som ändå är en väldigt stor organisation, är de också kritiska och rädda för vad det här kan komma att betyda för de människor som blir drabbade.

I förslaget står det om synnerliga skäl och om att intyg ska kunna begäras av arbetsgivaren. Det står också att intyget ska gälla både pågående sjukskrivning och kommande sjukskrivning. Som arbetsgivare kan jag alltså ha rätt att begära att få intyg för kommande sjukskrivningar ett år framåt.

Jag tror, som sagt, att det jag talat om kommer att hända på väldigt många håll. Som arbetsgivare klarar man sig och skyddar sig genom att slentrianmässigt begära intyg för ett år framåt för de sjuka personerna. Därmed är det hela ur världen för arbetsgivaren. Däremot kommer detta att betyda väldigt stora svårigheter för de sjuka.

Jag har också en liten kommentar till det du sade om socialförsäkringsnämnderna. Du menar att det man diskuterar där och att hänsynen till besluten är ovidkommande och subjektiva skäl samt att lagar och regler sätts åt sidan – allt detta är vad du själv har sagt. Jag tycker att det är oförskämt när du i princip dumförklarar 1 300 förtroendevalda ledamöter som suttit med och som fortfarande sitter med i de här nämnderna – människor som har ett stort förtroende i sina organisationer, i sina partier och så vidare.

Anf. 86 HELENA RIVIÈRE (m) replik:

Fru talman! Jag sade att det i uppdraget för dessa nämndledamöter också fanns ett moment av praxis. Det är det som jag tycker är motsägelsefullt och som jag invänder emot. Praxis var ju att bevilja sjuk- och aktivitetsersättning. Det rimmade inte alltid så väl med de lagar och regler som styrde processen.

Du frågade tidigare om den preventiva effekten av läkarintyg från första dagen. Bara vetskapen om att den möjligheten finns kommer att avhålla människor från att, som jag tidigare sagt, stanna hemma av missnöjesskäl, på grund av missbruksproblem eller av andra orsaker – det kan vara fråga om missnöje eller om en protest. Det är den typen av frånvaro som vi med det här förslaget eliminerar.

Anf. 87 ANDRE VICE TALMANNEN:

Innan jag släpper fram Gunvor G Ericson vill jag säga att det lite grann låter som att ni har en förtrolig dialog med varandra när ni hela tiden duar varandra. Vi har ju jargongen i riksdagen att vi nämner varandra vid namn.

Anf. 88 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Helena Rivière sade i sitt inledningsanförande att sjukfrånvaron är ett stort problem och att bara de som har skäl ska få vara

borta. Men här handlar det om mer lagstiftning eller inte. Arbetsgivarna har ju nämnda möjlighet. Frågan är då hur man ser på behovet av att jobba förebyggande. I de företag där relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare är god och där relationerna till facket fungerar kan man lösa det här praktiskt. Om det inte finns kollektivavtal har man från Försäkringskassan möjlighet att begära ett intyg från första dagen.

Varför vill man då ha mer av lagstiftning? I nästan alla andra sammanhang vill ju Moderaterna ha mindre av lagstiftning. I stället vill man förhandla eller lösa saker på annat sätt. Varför vill man då just här ha mer av lagstiftning?

Vore det i så fall inte bättre att informera arbetsgivarna om att de faktiskt har nämnda möjlighet och att samtidigt passa på att informera om det ansvar som arbetsgivare har när det gäller rehabilitering? De signaler som nu sänts från den moderata regeringen är snarare att vissa arbetsgivare inte längre tror att de har något ansvar eftersom de inte längre behöver skicka in en plan för rehabilitering.

Handlar politiken när det gäller socialförsäkringsnämnderna om Moderaternas syn på förtroendevalda totalt sett? Är det vad som här framförs?

Anf. 89 HELENA RIVIÈRE (m) replik:

Fru talman! Det är väldigt bra när arbetsgivare har en förtroendefull relation till sina anställda. Det är utmärkt, för då kan sjukfrånvaro förhindras innan den ens uppstår så att säga.

När det gäller den lag som vi nu föreslår säger Gunvor G Ericson att det är avtal som gäller. Men avtalen fortsätter att gälla på många stora områden. Vi kompletterar med en lag för de små företag som inte har avtal därför att vi vill att det ska vara lika möjligheter.

Jag gav en bild av utvecklingen av sjuk- och aktivitetsersättningen i landet. Det är svårt att förklara att det geografiskt skulle vara en sådan skillnad mellan olika områden i Sverige om det inte fanns hänsyn av annan art än förvaltningsteknisk och försäkringsmässig skillnad.

Tillväxt-Sverige – Jönköpings, Kronobergs, Stockholms och Hallands län – har lägsta ohälsotal och lägst antal arbetslösa. Jag kan inte komma ifrån att det avspeglar en bild av hur ledamöterna i socialförsäkringsnämnderna har låtit andra hänsyn än de reella spela in.

Anf. 90 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Det som Helena Rivière för fram är mycket anmärkningsvärt och till och med oförskämt. Det skulle alltså vara ledamöterna som ändrar handläggarnas förslag till beslut, och det är därför som det ser ut som så i landet. Det är inte alls så att ledamöterna i varje fall ändrar förslag till beslut utifrån vad handläggarna har lagt fram. Så enkelt är det inte.

Nej, det jag hör Helena Rivière säga är att politikerna inte ska lägga sig i, att politikerna ska minska sitt inflytande. Det är retorik från Moderaterna som jag har hört förr. Tidigare i sitt inlägg sade Helena Rivière att det handlar om en facklig-politisk fråga. Ja, det kanske är där som skon klämmer. Där skiljer sig våra partier åt helt uppenbarligen. Vi anser att det finns ett mervärde i att man har förtroendemannainflytande.

Naturligtvis gör olika handläggare olika bedömningar, och det ska finnas en möjlighet att garantera rättssäkerhet. Precis som Kurt Kvarnström tog upp är det inte alldeles ovanligt att i ärenden som har bedömts i socialförsäkringsnämnden har ledamöterna, enskilda eller tillsammans, gått med på ett förslag om en annan ordning än den handläggaren har föreslagit. Då kan man gå upp till en annan instans och få rätt i nästa instans. Det är inte alldeles ovanligt.

Alldeles uppenbarligen kan man konstatera att här skiljer sig synen – om det är ekonomiska drivkrafter, om det är att förbättra folkhälsan eller om det är att piska människor som är det viktigaste. Där har vi uppenbarligen olika ideologisk syn. Frågan är: Vad är den egentliga orsaken till Helena Rivières grund?

Anf. 91 HELENA RIVIÈRE (m) replik:

Fru talman! Det är riktigt som Gunvor G Ericson säger att det oftast är handläggarnas utgångspunkt som leder fram till det beslut som fattas. Så kommer det att förbli också i fortsättningen. En handläggare utreder, en annan handläggare föredrar och en tredje oberoende person fattar beslutet. Själva beslutsgången kommer att vara tryggad också i fortsättningen.

Jag skulle vilja tala om en hemlighet, och det är att regeringen inte har någon människofientlig syn över huvud taget. Vi är inte de hemska personer som oppositionen ofta framställer oss som. Men vi har en annan linje i våra förslag. Vi vill framför allt minska sjukfrånvaron och se till att folk kommer tillbaka från utanförskap in i arbete.

Anf. 92 SOLVEIG ZANDER (c):

Fru talman! I debatten om betänkandet om vissa sjukförsäkrings- och pensionsfrågor med mera tänker även jag självklart avhandla de två huvudområdena. Det är att begära läkarintyg från första dagen och att avskaffa socialförsäkringsnämnderna. Innan jag gör det vill jag tillstyrka förslaget i betänkandet och yrka avslag på samtliga motioner och reservationer.

Jag och Centerpartiet ställer alltid människan i centrum. Det finns ingenting som ska hindra en person från möjligheten till ett livsvänligt arbetsliv. Det betyder att arbetsgivaren, och i det här sammanhanget också Försäkringskassan, inte ska ta för lättvindigt på arbetsmiljölagen och det systematiska arbetsmiljöarbetet. Då blir möjligheten att under synnerliga skäl få begära sjukintyg från första dagen ett verktyg för arbetsgivaren och en möjlighet för arbetstagaren att bli tagen på allvar. Vi vet att upprepad korttidsfrånvaro kan vara ett tecken på att det inte är bra på arbetet. Det måste komma upp till ytan, och det ganska snabbt. Vi lärde oss på hearingen i går att det var A och O med snabba insatser för att man inte skulle hemfalla i en längre sjukskrivning. Men för att vi ska klara av det här med arbetsmiljölagstiftningen jobbar Centern för att arbetsledare ska utbildas i och kunna det.

Synnerliga skäl, mina vänner, är inte magsjuka och snuva. Jag höll på att säga att det nästan är absurt att över huvud taget tro att det ska vara så.

Redan 1993 kom det en SOU-rapport som visade att av de långtids-sjukskrivna kunde många, nästan upp till en tredjedel av dem som har sjuk- och aktivitetsersättning, relateras till alkoholmissbruk. År 1999

kom en doktorsavhandling som visade att alkoholprevention var kraftigt överrepresenterad bland åtgärderna för personer med stor sjukfrånvaro och som hade pensioner. Det blundade den tidigare socialdemokratiska regeringen för.

Det här är fakta. Om man får ett verktyg, nämligen möjlighet att begära sjukintyg från första dagen, för att kunna hjälpa de människor som har hamnat i utanförskap och som fått sjuk- och aktivitetsersättning förstår jag inte varför någon kan säga nej till det.

Från oppositionen är man negativ till att synliggöra den sjukes möjligheter. Man tycker att problemet i dag är att det är för lättvindigt – och det förstår inte jag – att gå till en läkare. Det är ju tvärtom. Tror ni verkligen att man går dit om man bara är snuvig och sjuk? Tror ni verkligen att det är det som arbetsgivaren kommer att fokusera på? Nej, mina vänner, så är det inte.

Målsättningen är alltså ett livsvänligt arbetsliv, och det är väldigt viktigt. Men vi ska sätta den här åtgärden, sjukintyg från första dagen, in som en del i den sjukskrivningsprocess och den nya rehabiliteringskedja som regeringen har förvarnat om och som innebär att man ska få rehabiliteringsgaranti och att företagshälsovården ska förändras. Det här är en del i ett helt paket. Det är viktigt för att man inte ska hamna i utanförskap.

Varför säger ni från oppositionen nej till det? Är inte ett människoliv värt mer än att ni opponerar er mot att man ska kunna begära sjukintyg från första dagen?

Fru talman! Den andra delen gällde sjukförsäkringsnämnderna. Syftet skulle vara att nämnderna skulle göra en bred och kritisk granskning av beslutsunderlaget. Det var syftet med nämnderna.

Nu 20 år senare visar det sig att så faktiskt inte har varit fallet, utan man har tagit större hänsyn, precis som Helena Riviére sade, till kännedom om specifika lokala förhållanden. Det innebär att man tagit arbetsmarknadspolitiska hänsyn när man har beviljat sjuk- och aktivitetsersättningar till exempel.

Det framkom också i det så kallade SKA-projektet, som initierades av Försäkringskassan och rapporterades för ungefär ett år sedan, att kulturen och attityden i ett område eller en region tydligt styrde hur nämnderna beslutade och om arbetsoförmåga skulle betraktas som grund för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Hur rättvist och solidariskt är det?

Jag jobbade under många år som kurator och medverkade bland annat till att man skulle fylla i ansökningar om handikappersättning och vårdnadsbidrag. Jag vet hur Försäkringskassorna och nämnderna bedömde olika, fast det var samma behov och likartade förhållanden. Hur skulle man kunna förklara det för familjer och personer som inte hade möjligheter att få dessa ersättningar trots att de hade stora behov av det?

För mig och Centerpartiet är det viktigt att lagar styr vårt samhälle och att man vet vilka spelregler man ska följa. När vi nu tar bort socialförsäkringsnämnderna finns det personer som kan se om man inte fattar riktiga beslut. Det betyder att man kan rätta till de felaktigheter som en person gör. Det är den enskilda människan som ska kunna ta ansvar för sig själv och för sina närmaste. För det förutsätts det tydliga spelregler. Det är något som vi aldrig får tumma på.

*Vissa sjukförsäkrings-
och pensionsfrågor,
m.m.*

Anf. 93 KURT KVARNSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Solveig Zander inleder med att prata väldigt varmt om människan i centrum. Det skulle jag också vilja göra och gör det i många sammanhang. Men då är det lite svårt för mig att förstå att människan i centrum ska fungera på det här sättet. Om människan ska sättas i centrum är det väl enklast att en kontakt tas mellan arbetsgivaren och den som är sjuk eller i den andra riktningen för att reda ut situationen i stället för att många gånger omdömeslöst skicka den enskilde till en läkare för att bedöma förmågan att jobba eller inte. Om människan sätts i centrum borde väl den relationen fungera mycket bättre.

Den möjligheten finns redan i dag, har vi konstaterat. Om det skulle vara så att man misstänker att det inte står rätt till behöver man ha en bättre uppföljning och en bättre och djupare dialog. Då förstår jag inte varför man tar till den här åtgärden.

Min andra fråga landar naturligtvis i socialförsäkringsnämnderna. Hur kan Centerpartiet så radikalt ha ändrat sin uppfattning i den här frågan? Jag har mött väldigt många företrädare för ditt parti i socialförsäkringsnämnderna ute i landet som har väldigt svårt att förstå att Centerpartiet har ändrat uppfattning i frågan. Jag skulle vilja ställa frågan: På vilka grunder har ni så radikalt ändrat uppfattning i den här frågan på så kort tid? Ni var ju helt överens med oss alla i den här kammaren när socialförsäkringsnämnderna sattes i sjön.

När det sedan gäller bedömningarna säger man att det görs så olika bedömningar i de här ärendena. Men det kommer man inte till rätta med genom den här åtgärden, för domstolarna, som många gånger är rättesnören för nämnderna, bedömer också väldigt olika. Hur ska Solveig Zander komma till rätta med den problematiken?

Anf. 94 SOLVEIG ZANDER (c) replik:

Fru talman! Kurt Kvarnström, det är intressant när du säger att det är så enkelt att ha en dialog med personalen om det inte funkar. Ja, i den bästa av världar skulle det faktiskt vara det. Men både du och jag har väl varit ute på arbetsplatser där vi vet att det inte fungerar. Både du och jag har kanske i olika situationer haft kontakt med arbetsgivare som inte har förstått arbetstagare och arbetstagare som inte har kunnat prata med sin arbetsgivare. Nu blir det här en väckarklocka för arbetsgivare att se till att få en dialog med den som är sjukskriven.

På många arbetsplatser i dag har man som rutin att ringa hem till dem som har varit borta mer än tre dagar. Det gör man på stora arbetsplatser. Hur ofta fungerar det? Oerhört sällan, skulle jag vilja säga.

Vissa arbetsplatser har också rutinen att vid upprepad korttidsfrånvaro under ett år – sex eller tio gånger eller vad man nu bestämmer sig för – ta en kontakt och titta närmare på det. Men då har det gått för långt, Kurt Kvarnström. Här måste det bli en rutin som gynnar dem som är sjuka. Det är ju dem som vi vill hjälpa så att de ska kunna komma tillbaka till arbetslivet.

När det gäller socialförsäkringsnämnderna har Centerpartiet inte ändrat uppfattning. Vi var oerhört tveksamma till dem, och det vet du också naturligtvis. Nu när det finns mycket mer fakta på bordet darrar vi inte på manschetten längre.

Anf. 95 KURT KVARNSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag har lite svårt att förstå att den här piskan när det gäller sjukfrånvaro första dagen ska göra relationen på arbetsplatsen blir bättre. Jag skulle snarare vilja påstå att den försämrar relationen på arbetsplatsen. Om man inte har klarat av detta med, som Solveig Zander säger, ett systematiskt arbetsmiljöarbete, ser jag det som något av det viktigaste att ha kontakt med personalen och skapa ett förtroende. Jag har svårt att förstå resonemanget att det här på något sätt skulle ge en större förutsättning för den enskilde att den relationen blir bättre. Jag tror att den snarare blir sämre, tyvärr.

När det gäller socialförsäkringsnämnderna är det väl ändå så att Centerpartiet rent generellt tycker att det är viktigt att de finns i det lokala samhället. Jag skulle vilja att du upprepar på vilka grunder ni tycker att det här inte har fungerat, med tanke på hur kraftigt du har påstått det.

Jag vill påstå att det engagemang som finns runt om i vårt samhälle i de här viktiga frågorna har varit viktigt och är viktigt också fortsättningsvis i den förändring som sker i vårt samhälle. Det är viktigt att människor engagerar sig i de här frågorna. Det engagemanget kommer naturligtvis att försvinna.

De matematiskt rättvisa likabedömningar som man eftersträvar kommer man inte att uppnå med den här förändringen. Arbetslöshet under längre tid leder faktiskt i många fall till att människor blir sjuka.

Anf. 96 SOLVEIG ZANDER (c) replik:

Fru talman! Ja, Kurt Kvarnström, lång arbetslöshet kan leda till sjukskrivning. Det har du rätt i. Det är därför som vi från alliansen jobbar så hårt med att människor ska kunna vara inne på arbetsmarknaden. Och det är därför som vi vill vidta alla åtgärder som finns för att människor inte ska bli sjukskrivna länge. Som du själv nu sade var det detta som var syftet, och jag håller med dig. Det är bara tråkigt att ni från Socialdemokraterna, som säger att ni värnar om människor, inte ställer upp på det.

Redan i dag finns det möjligheter – det har Kurt Kvarnström sagt här vid flera tillfällen – att begära sjukintyg från första dagen. Varför sätter ni er då emot att man gör det generellt? Jag förstår inte det. Tycker ni att det är bra att man går via Försäkringskassan för att få möjligheter att få sjukintyg från första dagen och därmed krångla till det och få en mellanhand? Är det inte bättre att det sker genom arbetsgivaren och arbetstagarerna? Det är det vi vill, och det var precis det som du, Kurt Kvarnström, sade.

Om tjänstemännen på Försäkringskassan handlägger en typ av ärende på olika sätt uppmärksammar man det. Då kan man vända sig till den tjänsteman som uppenbarligen har gjort felet. Den möjligheten finns inte i dag. Socialförsäkringsnämnderna hade som uppgift att kontrollera och kritiskt granska. Men eftersom det är attityden och kulturen sammantaget på en ort som gör att man beslutar på ett speciellt sätt fyller det ingen funktion.

Anf. 97 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Solveig Zander sade i sitt inledningsanförande att Centern ställer människan i centrum, att det ska finnas ett livsvänligt arbetsliv och att detta är ett verktyg och en möjlighet. Det är ord som jag också

kan ställa upp på. Men verktygen finns redan, och eftersom vi har dem är min fråga – Solveig Zander var inne på att arbetsledare borde utbildas – varför inte i stället göra en utbildningssatsning och får upp status på arbetsgivarnas insatser för att förebygga ohälsa? Det viktigaste måste ändå vara att människor mår bra och trivs på jobbet. Det viktigaste kan inte vara sjuktalet och de ekonomiska termerna utan att vi får en reell förändring av sjuktalet.

Tycker Centern att det är rätt att frånga prioriteringsordningen inom hälso- och sjukvården? När riksdagen fattade beslut om prioriteringsordningen var det de svårast sjuka som skulle få hjälp först. Jag tror inte att detta handlar om att man kommer att gå till läkaren för att få intyg för varje maginfluensa eller förkylning. Det har jag faktiskt inte lyft fram även om Solveig Zander försökte få det att låta så. Det är den signal det skickar – att det skulle lösa problemet som egentligen handlar om relationerna på arbetsplatsen. Möjligheten finns om fack och arbetsgivare har möjlighet till god dialog. De flesta har det via kollektivavtal, och de som inte har det har möjlighet att få in det. Varför har Centern fallit för att det ska vara mer lagstiftning?

Anf. 98 SOLVEIG ZANDER (c) replik:

Fru talman! För att följa arbetsmiljölagen och det systematiska arbetsmiljöarbetet och för att trivas och få en vänlig arbetsplats krävs det många åtgärder. Det är inte bara en sak som kan rätta till det. Givetvis jobbar vi från Centern för att man ska utbilda arbetsledare och arbetsgivare i detta, men vi har flera andra saker på vår agenda som ska möjliggöra att folk inte blir sjuka på sitt jobb. En del i det är möjligheten att få sjukintyg från första dagen.

I den bästa av världar, säger jag igen. Vi vet att facket, arbetsgivarna och arbetstagarna inte alltid är överens och inte alltid ser var behoven finns. Vänd på det och säg så här: Begär arbetsgivaren sjukintyg från första dagen vid upprepad sjukfrånvaro kanske det synliggör för facket att här finns en arbetstagar som man ska hjälpa och titta på hur man kan göra det bättre på arbetsplatsen. Eller så ligger det något annat problem bakom och då kan facket hjälpa till. Varför ser ni så negativt på när man vill medverka till att arbetstagar ska få det bättre?

När det gäller varför vi var negativa till socialförsäkringsnämnderna och ville att de skulle avskaffas har jag redan sagt att de inte fyller någon funktion längre. De sätter snarare käppar i hjulet.

Anf. 99 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Jag ställde ingen fråga om socialförsäkringsnämnderna; jag ställde frågan om prioriteringsordningen inom sjukvården. Den får Solveig Zander gärna svara på.

Det jag hör i Solveig Zanders svar är att Centern har fallit för Moderaternas blå dunster om hårdare tag. Det rimmar illa med ett arbetsvänligt liv. Eller är det möjligtvis så att Centern också genomgår en politisk *makeover*? Rutinen att man ska ta kontakt med den som är sjuk hänger inte på denna lagstiftning. Självklart fungerar detta bra där arbetsgivarna inser att det finns en vits med att ha bra kontakt med arbetstagarna och facket. Det är "pointen". Det hänger inte på denna lag.

Det kanske snarare är så att Centern vill flytta makten till arbetsgivarna på arbetsplatsen, att det är där skon klämmer.

Prot. 2007/08:24
14 november

Anf. 100 SOLVEIG ZANDER (c) replik:

Fru talman! Prioriteringsordningen inom sjukvården ska definitivt gälla. Men vad är viktigare än att hitta en person som har ett missbruksproblem och kunna hjälpa den i stället för att låta åren gå och låta personen hamna i ett utanförskap? För mig blir det oerhörda samhällsvinster om man kan rehabilitera en person och hjälpa den tillbaka till arbetslivet.

Det är Centern som har slagit gröna dunster i Moderaternas ögon och fått dem att förstå att utanförskapet är det sämsta som kan drabba en person – att hamna i ett utanförskap och inte höra hemma i samhället utan ständigt huka och buga för bidrag och ersättningar som varierar på ett eller annat sätt. Det är viktigare att ha ett jobb att gå till. Är det något som Centern driver i regeringen är det näringslivsfrågor. Det känner Gunvor G Ericson och Miljöpartiet till ganska väl.

Jag ska dessutom förekomma Gunvor G Ericson. Du har visserligen ingen möjlighet att ställa fler frågor, men du sade tidigare att man skulle titta på socialförsäkringssystemet för småföretagare. Det är en sådan utredning på gång, och direktiven är färdiga. Det är något som Centern driver i Näringsdepartementet.

(Applåder)

Anf. 101 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! I Sverige finns det fortfarande för många människor som inte har något jobb att gå till fast de skulle både vilja och kunna. Allians för Sverige gick för ett år sedan till val på att minska utanförskapet i Sverige och minska de miljöer där barn växer upp utan att se någon vuxen gå till arbetet. I år är det 100 000 fler människor som försörjer sig själva än vad det var för ett år sedan. Men fortfarande står för många utanför arbetsmarknaden, och det finns alldeles för många som jobbar mindre än vad de skulle vilja.

Vi vet att många av de människor som har ställts utanför arbetsmarknaden på grund av ohälsa skulle kunna arbeta. Kanske kan de inte alltid göra samma arbetsuppgifter som tidigare, men många kan göra något. Vi måste bli bättre på att hitta det friska hos människor och se möjligheterna i dem. Hela allianspolitiken handlar om detta, att lyfta människor ur utanförskap och att fler människor ska arbeta.

Det vi diskuterar i dag är bara en liten del av hela det paket av åtgärder som regeringen föreslår. Vi vet att man arbetar med att få en aktiv rehabiliteringskedja som sätter press på alla aktörer och ger den sjukskrivne stöd och hjälp att komma tillbaka i arbete. Vi ska naturligtvis ställa krav men inte i första hand på den sjukskrivne utan på Försäkringskassan, sjukvården, arbetsgivaren och företagshälsovården. Tidigare har ansvarsfrågorna varit otydliga och den sista viktiga biten mellan sjukvårdens behandling och arbetsplatsen har ofta uteblivit.

Som folkpartist och socialliberal är jag mycket nöjd med den politik för socialförsäkringar och sjukvård som alliansregeringen står för. Huvudpoängen är att människor som är sjuka får rimliga ersättningar från försäkringssystemet men samtidigt aktivare stöd för rehabilitering.

*Vissa sjukförsäkrings-
och pensionsfrågor,
m.m.*

Dagens betänkande, fru talman, handlar om en liten del av alla de förändringar som är på väg, nämligen detta att arbetsgivaren ska kunna få större möjligheter att begära sjukintyg redan från första dagen. Det är inte fråga om att alla ska lämna sjukintyg eller att arbetsgivaren utan skäl ska kunna begära detta, men möjligheten ska finnas att begära sjukintyg tidigare än den sjunde dagen som det är i dag.

Varför? Det är som sagt inte i första hand för att misstänkliggöra människor eller sätta dit folk. Den anledningen skulle inte räcka till, för de flesta människor vill faktiskt hellre vara friska och jobba. Däremot vet vi att aktiva insatser tidigt betyder väldigt mycket. Vid den hearing som nämndes som vi hade så sent som i går berättades att tiden är en avgörande faktor. Man har statistik på att människor som sätts i rehabiliteringsåtgärder tidigare än inom två månader på ett helt annat sätt får en chans att komma tillbaka.

Detta förslag i dag om rätt att kräva sjukintyg från första dagen går just ut på att fånga upp de här tecknen på ohälsa som man ofta kan ana när det är väldigt många korttidssjukskrivningar eller kanske sjukskrivningar en viss dag i veckan. Formuleringarna är alltså sådana att arbetsgivaren när det finns särskilda skäl ska kunna begära ett sådant intyg, men det finns ingen som helst anledning att tro att arbetsgivare kommer att begära detta rutinmässigt. Det skulle bara vara krångligt även för arbetsgivaren.

Upprepade korta sjukperioder kan tyda på ohälsa, som sagt, och det kan verkligen tyda på att en person behöver hjälp av läkare och sjukvård. Det är naturligtvis viktigt för arbetsgivaren som är med och delar detta rehabiliteringsansvar att få veta orsaken till en sjukskrivning och att den blir känd så snart som möjligt.

Sedan kan naturligtvis också kortsjukskrivningar bero på ett direkt felaktigt utnyttjande av försäkringen. Det kan till exempel bero på att den anställde inte trivs på jobbet eller inte kommer överens med sina arbetskamrater, men det är då också en viktig fråga att angripa. Det är alltid fråga om att så tidigt som möjligt försöka rätta till problemen.

Sedan finns det naturligtvis, det kan vi inte förneka, människor som fuskar i systemet. Det är inte den dominerande gruppen, men den finns, och detta kostar också pengar. Det är, tycker jag, lite strutsaktigt att gömma huvudet i sanden och förneka att det förekommer. Vi fick se en utredning häromdagen som visar att miljarder i statskassan – jag vill minnas att det var en summa som motsvarar kostnaderna för Sveriges högskolor – försvinner varje år på grund av felaktig användning.

Som sagt var, grundprincipen är naturligtvis att arbetsgivaren ska begära detta sjukintyg från första dagen om det finns särskilda skäl. Därför tror jag inte att vi behöver befara att det blir något felaktigt resursutnyttjande eller några jätteköer på vårdcentralerna. Dessutom sägs det väldigt tydligt att om den sjukskrivne inte lyckas få ett intyg på grund av att läkaren inte är där, att det är för långt avstånd eller vad man kan tänka sig påverkar det naturligtvis inte utbetalningen av sjuklönen. Det finns alltså en massa formuleringar här som undanröjer risken för att det kommer att bli på det sätt som oppositionen har utmålat.

Fru talman! Jag har uppehållit mig mest kring detta med första dagen, för jag tycker att detta lilla förslag i sin enkelhet en del av en sammanhängande rehabiliteringspolitik som vi kommer att se växa fram.

Jag ska också bara nämna det andra förslaget om att avveckla de så kallade socialförsäkringsnämnderna som ju har bestått av politiker och fackliga företrädare. Jag tycker egentligen att det är ganska naturligt att vi på handläggarnivå ska ha professionella personer – människor som utifrån sin utbildning och sin yrkeserfarenhet är tillsatta för att behandla de här ärendena. Det blir större risk för subjektiva bedömningar och även osakliga bedömningar om det sitter lekmän och fattar avgörande beslut om till exempel assistans för handikappade, handikappersättning, sjukersättning eller så kallad förtidspension som det hette förr och så vidare. Det är en massa sådana viktiga beslut som fattas där man behöver sakkunskap. Dessutom blir ansvarsfrågorna tydligare. När vi ska ställa Försäkringskassan och myndigheten inför ansvar ska vi veta att det är tjänstemännen som har handlagt. Slutligen införs också ett system med omprovning där man alltså har möjlighet att få en ny provning av ärendet oberoende av dem som tidigare har arbetat med det.

Jag tycker inte att detta är en stor fråga, men jag är ganska övertygad om att det kommer att öka rättssäkerheten för den enskilde i stället för tvärtom.

Fru talman! Jag tror att vi är på rätt väg när det gäller kamp mot ohälsa och utanförskap. Jag tycker att dagens förslag är ett steg på vägen mot ett slut på den tiden då sjukskrivna och arbetslösa bara glöms bort, förpassas och kommer längre och längre från arbetslivet. Det är helt enkelt dags för en kortare väg till ett friskare liv.

Med de orden vill jag yrka bifall till förslaget i detta betänkande och avslag på motionerna.

Anf. 102 KURT KVARNSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag får väl hälsa Ulf Nilsson välkommen till den första debatten inom detta område i utskottet. Det föranleder naturligtvis mig att ställa några frågor.

Jag skulle gärna vilja att du förklarar på vilket sätt läkarna kan fånga upp de orsaker som du räknade upp som vinsten för att ha detta första-dagsintyg. Tror ni verkligen att läkarna vid detta första, enda besök fångar upp de orsaker som du har räknat upp som grund för detta? Det finns ju ändå, som vi är inne och pratar om, i många av de här fallen en mycket djupare syn.

Ulf Nilsson säger att han är väldigt nöjd med den politik som förs, och då blir jag ännu mer förvånad. Jag trodde att vi hade rätt så stor samstämmighet – det hade vi i alla fall tidigare i utskottet med företrädarna för Folkpartiet – när det gäller ersättningsnivåer och när det gäller nivåer över huvud taget i det försäkringssystem som vi har. Jag blir alltså lite förvånad, det måste jag säga.

Sedan till detta med socialförsäkringsnämnderna: Ulf Nilsson säger att professionen är mycket bättre på att avgöra de här frågorna. Då skulle jag vilja ställa frågan: Är juristerna som ändå ska avgöra detta bättre på att göra arbetsförmågebedömningar än de människor som jobbar med de här frågorna i vardagen?

Anf. 103 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Orsakerna till kortsjukskrivning kan ju naturligtvis variera. Ett läkarbesök kan leda till är att man kanske ser att det är något

annat problem som ligger bakom den tillfälliga frånvaron. Det kan vara mobbning på arbetsplatsen; det kan vara missbruk; det kan vara psykisk ohälsa på väg mot utbrändhet och så vidare. Det är ju därför vi hävdar att man väl vanligen kommer att utnyttja detta att ha tidigare sjukintyg – vi säger hela tiden första dagen, men det är inte säkert att det blir första dagen utan kanske femte dagen – i de fall där det är många korttidssjuk-skrivningar eller där det finns starka skäl att tro att det beror på någonting annat än det som den anställde uppger. Då är det väl bäst både för arbets-platsen och för den anställde att detta upptäcks i tid så att man kan göra någonting åt det!

Kurt Kvarnström är lite förvånad över att Folkpartiet är nöjt. Jag tycker att vi har kommit väldigt långt med det som vi som socialliberaler har arbetat för. Vi har kvar principen med 80 procent i ersättningsnivåerna. Vi har ett aktivare arbete med att få människor tillbaka från ohälsa till arbetsliv och allt möjligt annat som vi kommer att debattera senare här men som vi inte debatterar nu.

Jag tycker att det snarare är Kurt Kvarnström som borde svara på frågan hur ni under så många år kunde lämna människor kvar i åtgärder som bara gick och gick oavsett om det gällde arbetslösa eller långtidssjuk-skrivna och förtidspensionerade. Det är alltså den utvecklingen vi vänder nu, och det måste man som socialliberal vara nöjd med, tycker jag.

Du ställde en tredje fråga om försäkringsnämnderna också. Nej, jag menar fortfarande att det är riktigt att vi får ett tydligt ansvar hos tjänstemän som är experter på detta. Vi politiker är och ska inte vara experter på den här typen av frågor.

Anf. 104 KURT KVARNSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är klart att det är viktigt för människor att ha en kontakt med sjukvården ibland, men min följdfråga måste ändå bli den här när det gäller förstadagsintygen: Vad har sjukvården för förmåga och åtgärds paket för att faktiskt hjälpa de här människorna? Hur ska de snabba, korta läkarbesök som det ofta handlar om i de här sammanhangen kunna leda fram till att människor får hjälp? Det är för mig väldigt förvånande.

Vi har under perioden lagt fram ett antal förslag som har pekat i riktning mot dem som har förmåga. Den speciella proposition som jag har fäst mig vid gällde att öka andelen personer som kommer tillbaka till jobbet på delar av sin tid – om jag minns rätt var det 2003 som det förslaget lades fram – och att se arbetsförmågan som den viktiga delen. I det sammanhanget lade vi också in behovet av avstämningsmöten. När man nu upptäcker att det är saker som inte funkar kanske det är så att avstämningsmötet skulle vara ett mycket bättre och riktigare sätt att möta de människor som man *tror* har bekymmer. Det är ju fråga om vad man tror i framställningen. Jag tror att det skulle ge en mycket större effekt.

Sedan har vi nog olika uppfattningar när det gäller att bedöma arbetsförmåga. Jag tror inte att de jurister som kommer att finnas på Försäkringskassan, väldigt långt från de lokala förhållandena, på något sätt kommer att fatta mera konkreta och riktiga beslut. Och på vilket sätt ska man då utkräva ansvar? Ska det ske genom att man, vad jag förstår, ändrar lagstiftningen när det gäller de här försäkringarna? På vilket annat sätt ska man utkräva ansvar av de här juristerna, som ändå är fristående?

Jag skulle också vilja fråga: På vilka andra områden är man beredd att gå vidare? Ulf Nilsson säger att det är delar av politiken som ska gå i den här riktningen. Är det fler områden också där man i Folkpartiet tycker att det inte borde finnas förtroendevalda?

Anf. 105 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill inleda med att tacka Kurt Kvarnström för att han hälsade mig välkommen till utskottet! Jag glömde att säga det. Jag ser verkligen fram emot de debatter som vi kommer att ha och de ämnesområden som vi kommer att behandla i utskottet, som nära berör viktiga villkor för människor.

Jag tror säkert att Socialdemokraterna genom åren har haft ett och annat förslag som har varit intressant och bra när det gäller att aktivera människor, men som helhet har vi ändå sett en oerhörd utveckling under 1990-talet och långt in på 2000-talet med en ökning av inte minst långtidssjukskrivningarna och av utanförskapet i Sverige. Jag tror inte att ni menade illa, men det syns ganska tydligt att er arbetsmarknadspolitik och er rehabiliteringspolitik inte räckte till – inte heller er integrationspolitik, för den delen – för att lyfta människor från utanförskapet.

Här satsar nu regeringen 3,4 miljarder kronor på en rehabiliteringsgaranti och på aktivt arbete med företagshälsovården, som behöver bli en aktiv sjukvårdande del i Sverige, vilket den inte är i dag.

När det gäller vad man kan ha för glädje av att göra ett besök hos läkare sker det just för att en process ska sätta i gång för att hjälpa en människa där det finns andra, bakomliggande skäl. Det är klart: Har man uppgett en viss sjukdom och det visar sig att man inte har den så finns det ju anledning för läkaren att gå vidare och fråga vad det beror på att den här personen då och då sjukskriver sig. I de flesta fall handlar det inte om medvetet fusk, men det handlar om att en person mår dåligt, behöver hjälp och har någon form av problem på arbetsplatsen. Det här är en liten del, en liten åtgärd av många andra som skulle kunna låta oss komma till rätta med det här.

Anf. 106 EVA JOHNSON (kd):

Fru talman! Vi är i dag överens om att vi har att ta ställning till ett betänkande som handlar om vissa sjukvårds- och pensionsfrågor med mera, som vi har nämnt nu ett antal gånger. Bland annat föreslås att arbetsgivare ska ges möjlighet att begära läkarintyg från första sjukskrivningsdagen.

Det här betänkandet behandlar förslag som borde vara varken speciellt kontroversiella eller speciellt svåra att bifalla, kan vi tycka. Synpunkter har emellertid framförts på den del av betänkandet där det föreslås att arbetsgivare ska ges möjlighet att begära läkarintyg från första sjukdagen, och jag kommer därför att stanna lite extra vid den delen i mitt anförande.

Frågan om en utökad möjlighet till att begära sjukintyg har varit ett mycket känsligt ämne från första gången förslaget omnämndes och fram till i dag, som vi har kunnat höra i debatten. Om man lyssnar till oppositionens argument mot förslaget hör man dem måla upp ett scenario där vårdcentraler och läkarmottagningar kan förvänta sig en anstormning av

Prot. 2007/08:24
14 november

*Vissa sjukförsäkrings-
och pensionsfrågor,
m.m.*

nya patienter som tvingas dit av sina arbetsgivare. Detta är naturligtvis inte någon realistisk konsekvens av förslaget.

En annan konsekvens som oppositionen spekulerar om är att arbetsplatserna skulle drabbas av onödiga konflikter på grund av att arbetstagarerna inte har möjlighet att skaffa det efterfrågade sjukintyget beroende på otillgängligheten inom vården. Det är inte heller något realistiskt antagande, anser jag.

Vänsterpartiet har en annan teori och skriver i sin reservation att den utökade möjligheten till läkarintyg kommer att bidra till att misstänkliggöra människor. Det är också en märklig analys och lika befängd som att påstå att polisen misstänker att jag inte har körkort om jag stoppas i en trafikkontroll och polisen begär att få titta på mitt körkort.

Jag har fram till nu varit övertygad om att läkarintyg används för att den sjuka ska kunna verifiera sin sjukdom inför sin arbetsgivare. Jag har aldrig hört oppositionen ifrågasätta sjukintyg från sjunde dagen. Frågan är då när sjukintyget övergår från att vara en tillgång för individen till att vara ett instrument som misstänkliggör densamma – är det dag tre, fem, sju eller kanske tolv?

Som vi alla känner till finns den här möjligheten redan i dag för flera arbetsgivare som med stöd i kollektivavtalet kan begära sjukintyg från första dagen. Det finns ingenting som tyder på att den här möjligheten överutnyttjas av arbetsgivarna på ett felaktigt sätt.

Den kritik som framförs från oppositionen verkar insinuera en människosyn gentemot arbetsgivarna som jag har svårt att ställa upp på. Skulle de, när de får den här möjligheten utan sanktion av kollektivavtal, vara mer illvilligt inställda till sina arbetstagare och använda den här möjligheten för att sätta dit så många anställda som möjligt till stort besvär för vården? Så är det naturligtvis inte.

För oss kristdemokrater är det en självklarhet att beslut som fattas ska ha individens bästa för ögonen, och det är vi överens om allihopa här, verkar det som. Det är ju bra.

Sjukfrånvarons omfattning är ett problem, framför allt för den enskilda individen men också för stat och arbetsgivare. För den enskilda individen innebär upprepad eller utdragen sjukfrånvaro att delaktighet i förvärvslivet försvåras. Risken för utanförskap är då också uppenbar. Därför, av hänsyn till arbetstagarna, är det angeläget att det vidtas åtgärder som skapar förutsättningar för snabba insatser i syfte att underlätta den enskildes återgång till arbetslivet.

Gårdagens offentliga utfrågning med många sakkunniga, forskare och representanter för berörda myndigheter underströk också vikten av snabba åtgärder och ett tydligt engagemang från arbetsgivarna för att undvika dessa långa sjukskrivningar. Arbetsgivarens ansvar blir på den här punkten mycket tydligt och klart.

Från det allmänna sida är det också viktigt att säkra att sjuklönesystemet nyttjas på ett adekvat sätt så att endast de som är berättigade till sjuklön erhåller sådan. En utökad möjlighet att begära in sjukintyg kommer, tvärt emot vad oppositionen hävdar, att kunna skingra alla tankar om att de människor som är sjukskrivna fuskar sig till sjukskrivningen. Det blir med andra ord en viktig bekräftelse för den enskilda individen att de som tar del av försäkringen också har ett sanktionerat behov av den.

Fru talman! Låt mig även säga några ord om Försäkringskassans socialförsäkringsnämnder. Förslaget till beslut innebär som bekant att socialförsäkringsnämnderna ska läggas ned. Varnande röster har höjts för att rättssäkerheten skulle sättas ur spel eller i alla fall kraftigt begränsas. Låt oss börja med att konstatera att Ansautredningen riktade betydande kritik mot den nuvarande ordningen när den konstaterade att nuvarande ordning med förtroendemän riskerar att medföra att ”ovidkommande subjektiva faktorer förs in vid bedömningen av frågor som bör bedömas utifrån strikt förvaltningsmässiga och försäkringsmässiga kriterier”.

Att olika nämnder också gjort olika bedömningar av likartade ärenden i olika delar av landet har dessutom bidragit till att olika och ibland orättvisa bedömningar gjorts. Fortsättningsvis kommer, som redan nämnts, minst tre sakkunniga att vara involverade i varje beslutsärende. Försäkringskassan understryker att det kommer att ställas mycket höga krav på kompetens inom juridik liksom på goda kunskaper och erfarenheter, samt kompetens, inom ärendeslaget.

Till skillnad från vad som gällt beslut av en socialförsäkringsnämnd kommer omprövning av beslut att kunna ske hos Försäkringskassan. Omprövning kommer att ske inom en funktion som organisatoriskt är skild från handläggning av grundbeslut, vilket naturligtvis också främjar rättssäkerheten. Sammanfattningsvis anser vi att rättssäkerheten snarare kommer att höjas för den enskilde.

Fru talman! Det betänkande som vi nu debatterar är viktigt och borde, som jag sagt tidigare i mitt anförande, vara både okontroversiellt och tillräckligt sakligt grundat för att tillfredsställa samtliga riksdagens partier. Att avstyrka betänkandet med de reservationer som finns ter sig för mig mer som ett slag i luften och ett uttryck för olycklig populism än som sakligt grundade överväganden.

Låt mig slutligen kort nämna något om på vems uppdrag vi arbetar. Det har i detta sammanhang talats mycket om vikten av rättssäkerhet och om vikten av att människor inte ska riskera att behandlas som presumtiva brottslingar och misstänkliggöras i onödan. Det är naturligtvis oerhört viktigt. Ingen ska misstänkliggöras i onödan. Samtidigt vet vi alla att det ibland har funnits en tendens till överutnyttjande av bidragssystemet som inte är försvarbart. Detta faktum är varken speciellt kontroversiellt eller okänt.

Vårt uppdrag som politiker är mycket bredare. Vi arbetar på alla skattebetalares uppdrag, och ett överutnyttjande från några innebär att andra drabbas. All form av överutnyttjande bör av den anledningen stävjas. Klok resursfördelning av våra gemensamma skattemedel ligger därför i allas vårt intresse.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.
(Applåder)

Anf. 107 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Allians för Sverige gick till val på att hjälpa människor att komma tillbaka till ett friskare liv och förhoppningsvis till en arbetsmarknad.

Fler än hundratusen har kommit tillbaka. Fler än hundratusen står i dag på egna ben, människor som inte gjorde det för ett år sedan. Ändå

har vi lång väg kvar att gå. Fortfarande tvingas vi lägga stora summor sent i en sjukskrivningsprocess eftersom rätt saker inte gjorts i rätt tid. Sjukskrivningarna har varit passiva. Det har inte funnits rehabilitering eller gjorts tidiga insatser. Människor har fått en sjuk- och aktivitetsersättning, tvingas leva på 64 procent och ställs utanför både rehabilitering, arbetsmarknad och företagshälsovård.

65 procent av det samlade utanförskapet, eller, om vi uttrycker det på annat sätt, 65 procent av dem som i dag inte har ett arbete eller som skulle vilja arbeta mer återfinns bland dem som är långtidssjukskrivna eller har en sjuk- och aktivitetsersättning. Antalet sjukskrivningar och antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning, det som vi tidigare kallade förtidspension, har ökat mycket kraftigt under många år. Det är ett samhällsproblem, ja, och inte minst är det ett stort problem för alla de människor vilkas arbetsförmåga inte tagits till vara. I stället har de fått en sjukersättning på grund av att alldeles för lite gjorts.

En förtidspension, om vi för enkelhetens skull kallar den så, börjar nästan aldrig med en förtidspensionering. En förtidspension föregås ofta av en långtidssjukskrivning, och en person långtidssjukskrivs sällan med en gång. Han eller hon är i de flesta fall korttidssjukskriven före långtidssjukskrivningen.

Fru talman! Det kan inte vara rimligt att vi i Sverige ska behöva ha bland de längsta passiva sjukskrivningarna i världen. Det vill vi ändra på. För att komma till rätta med korttidssjukskrivningarna lägger regeringen fram en rad förslag. Vi förstärker bland annat företagshälsovården, inför en rehabiliteringsgaranti, avsätter 3,4 miljarder kronor under tre år för att göra det möjligt att vara kvar i arbetslivet och förhoppningsvis inte ens bli sjuk. Dessutom lägger regeringen i dag fram ett förslag om att kunna begära läkarintyg från första dagen vid särskilda skäl. Det handlar, vilket tidigare sagts, inte om vinterkräksjuka och maginfluensa. Alla sådana diskussioner är illasinnade och en medvetet felaktig ryktesspridning, särskilt när vi vet att 70 procent av de anställda redan i dag har denna möjlighet inskriven i kollektivavtalen. Vi ser inga negativa effekter av den, tvärtom.

Exempel på särskilda omständigheter när en arbetsgivare kan använda sig av möjligheten att begära läkarintyg från dag ett kan vara jobbiga familjeförhållanden, missbruk, nedstämdhet, depression, ett begynnande utmattningssyndrom som man vill hjälpa till att uppmärksamma i tid. Det kan faktiskt också handla om tecken på arbetsskada. En upprepad, ständigt återkommande snuva kan vara en allergi.

I reservationen från oppositionen framförs en oro för att detta kommer att belasta hälso- och sjukvården och att det kommer att innebära en förändring av prioriteringsordningen som riksdagen beslutat om, nämligen att de som är sjuka ska komma först. Vad gäller belastningen på hälso- och sjukvården ser vi inte någon sådan effekt i dag trots att 70 procent av de anställda har möjlighet att lämna sjukintyg från dag ett. Vi ser inte den effekten på landets sjukvård. Jag har inte fått några signaler om det; jag utgår från att jag i så fall hade fått det.

När det gäller prioriteringsordningen ligger den självklart fast.

Jag skulle snarare tro att ett läkarintyg från dag ett vid synnerliga skäl, vid upprepad korttidsfrånvaro, i stället kan medföra att belastningen på hälso- och sjukvården minskar eftersom vi uppmärksammar proble-

met i tid. Den övergår inte i en längre sjukskrivning eller kanske i sjuk- och aktivitetsersättning.

Som företagssköterska under tolv tretton år har jag, fru talman, mött många som blivit sjukskrivna under en längre period och som frågat: Varför gjorde ni ingenting? Såg ni inte? Varför var det ingen av er som agerade? Ni såg ju hur jag mådde. Det har jag med mig i detta arbete.

Fru talman! Om jag fortsätter med socialförsäkringsnämnderna har de självklart gjort ett viktigt arbete under åren. Men nämnderna har med tiden fått en övermäktig uppgift i alltfler ärenden.

Klart är att Försäkringskassans handläggning av enskilda ärenden måste vara rättssäker, och lagstiftningen ska tillämpas lika i hela landet. Den ordning som råder i dag medför att subjektiva faktorer kan föras in i bedömningen av frågor som bör bedömas utifrån strikt förvaltningsmässiga och försäkringsmässiga kriterier. Att undvika detta är ett tungt skäl för regeringen att avveckla nämnderna.

Regeringens förslag tar sin utgångspunkt i individens rättssäkerhet snarare än ett förtroendemannaupdrag. Eftersom ärendet har en väsentlig betydelse för den enskildas ekonomi är detta av största vikt.

För att regeringen ska kunna utkräva ansvar för verksamheten måste myndighetens ledning också ha ansvar för hela verksamheten inklusive beslutsfattandet. Hur detta nu ska gå till ska jag inte orda om, eftersom det har presenterats tidigare i debatten.

Om socialförsäkringsnämnderna ska ersättas måste något mer rättssäkert och mer ur individperspektivet fastställas, något som jag hela tiden framfört. Det tycker jag finns i denna proposition.

Fru talman! Jag vill slutligen säga ett par korta ord om egenföretagares och studerandes sociala trygghetssystem eftersom det också finns omnämnt i betänkandet.

Vad gäller egenföretagarnas trygghetssystem och socialförsäkringskydd arbetar regeringen med tilläggsdirektiv till den utredning som redan arbetar under Näringsdepartementet. Den särskilda utredaren ska utöver sitt uppdrag lämna förslag på hur sjukförsäkringen för företagare bättre ska anpassas till företagarnas behov.

Fru talman! När det gäller de studerandes trygghet inom socialförsäkringssystemet ingår den frågan i det utredningsdirektiv som också för närvarande bereds i Regeringskansliet.

(Applåder)

Anf. 108 LISELOTTE OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vill ta upp några saker utifrån ministerns anförande. Först vill jag ta upp en sak som handlar om själva lagtexten.

I texten står det om särskilda skäl. Jag tror att jag i en TT-nyhet i dag såg att ministern talade om synnerliga skäl. Det har även varit andra ledamöter från högersidan som har talat om synnerliga skäl.

Jag menar att det är stor skillnad med synnerliga skäl. Det är väldigt tunga och speciella skäl. Det ska användas med väldigt stor försiktighet och urskillning. Särskilda skäl, som det står i lagtexten, är mer allmänt. Det kan i princip vara vad som helst som arbetsgivaren tycker är särskilda skäl i ett fall.

Jag undrar om socialförsäkringsministern och även de andra som har använt uttrycket är medvetna om att det är skillnad på uttrycken.

Varför har man i debatten och i nyheten använd uttrycket synnerliga skäl? Är det för att man ska tro att det är svårare än vad det verkligen är att kräva intyget från första dagen? Det handlar om att det egentligen inte behövs särskilt mycket för att arbetsgivaren ska kunna kräva det intyget.

Anf. 109 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Självklart är det lagtextens formuleringar som gäller och ingenting annat. Vi kan titta på alla kollektivavtalen. Jag har under debatten här i dag som jag lyssnat på blivit förvånad över hur man har gått emot tankarna på ett läkarintyg från dag ett.

Det handlar hela tiden om att det är att misstänkliggöra människor och att det blir problem med hälso- och sjukvården och i väntrum. Prioriteringsordningen ifrågasätts. Ändå är det 70 procent som i dag redan har det inskrivet i sitt kollektivavtal.

Om LiseLotte Olsson med flera i dag talat om att det är helt fel med läkarintyg från dag ett hade jag kunnat acceptera det. Men ni anklagar inte de 70 procent som redan har det i kollektivavtalet för att kollektivavtalen är fel.

LO med flera fackliga organisationer menar att man gärna skulle vilja att det skedde inom kollektivavtalens ram i stället för genom lagstiftning. LiseLotte Olsson verkar vara väldigt kluven i detta.

Tar ni fullständigt avstånd från de kollektivavtal som i dag är träffade? Jag tycker att det är mycket underligt. Vi ska också veta om att där det finns kollektivavtal inom området är det vad som gäller utöver lagtexten.

Det gäller för fackföreningarna att se till att man träffar kollektivavtal, och då blir det helt i enlighet med vad fackföreningarna också vill.

Jag skulle vilja ställa en fråga till LiseLotte Olsson. I dag kan jag i City Stockholm läsa en artikel undertecknad av LiseLotte Olsson där det står att riksdagen i dag beslutar att arbetsgivare får kräva sjukintyg från anställda redan från dag ett i en sjuklöneperiod och att det ersätter regeln att man sju dagar efter anmälan ska styrka nedsatt arbetsförmåga.

Det är helt fel. Det ersätter inte alls regeln om sju dagar. Har LiseLotte Olsson fått detta fel uppfattat?

Anf. 110 LISELOTTE OLSSON (v) replik:

Fru talman! Det var mycket som sades. Var ska jag börja någonstans? Jag kanske kan börja med att ministern tror att vi tycker att de avtal som fackförbunden har träffat är fel och också är kritiska till det.

Jag stöder med mina åsikter här LO:s yttrande om just det vi diskuterar i dag. Där säger man att det är en annan sak att ha ett kollektivavtal. Det är en uppgörelse mellan arbetsgivare och arbetstagare. Nu vill regeringen tvinga på detta uppifrån. Det blir en lag. Det kommer mer uppifrån än om man kommer överens. Det är skillnaden.

Det blir nu en ensidig rätt för arbetsgivaren att bestämma när och för vilka intyget ska gälla. Det kan innebära konflikter och onödiga svårigheter. Det tror jag absolut.

Statsrådet Husmark Pehrsson frågade också om jag hade fattat det fel i artikeln i Stockholm City. Det tycker jag inte att jag har. I dag har man rätt att vara sjukskriven. Man anmäler sig sjuk. Man får vara sjukskriven

i en vecka, och sedan måste man ha ett läkarintyg som styrker fortsatt sjukskrivning.

Det är nu på gång intyg från första dagen, och det blir någonting helt annat. Då har man inte rätten att själv avgöra att man inte orkar gå till jobbet den första veckan.

Jag skulle vilja veta vem som ska avgöra om det är särskilda skäl. I förslaget står att sjukintyget inte ska innehålla närmare uppgifter om vilken sjukdom den anställde lider av. Det tycker jag förstås är positivt.

Jag undrar hur det går ihop med det som man har diskuterat tidigare här i dag om arbetsgivarens möjlighet att hitta fallen som kräver rehabilitering och stöd.

Det är något som ni från borgerligheten har använt som argument för den nya lagen. Jag får det inte riktigt att gå ihop.

Anf. 111 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att Vänsterpartiet och LiseLotte Olsson tycker att det är bra att arbetsgivaren ska kunna kräva sjukintyg från dag ett om det träffas en överenskommelse i kollektivavtal. Så måste jag uppfatta det hela.

Jag hävdar fortfarande att det som står i tidningen är fel. Denna möjlighet för arbetsgivaren att begära ett sjukintyg från dag ett ersätter inte sjudagarsregeln. Det framstår så i tidningen. Det är att oroa väldigt många människor att skriva det.

Jag hörde också LiseLotte Olsson beskriva hur den magsjuka personen långt från vårdcentralen skulle få svårt att komma till läkare. Är man så sjuk att man behöver gå till läkare kan jag förstå att det är svårt.

Det handlar om ifall denna person har maginfluensa vid upprepade tillfällen, ständigt och jämt. Då tycker jag att det är ett ansvar som arbetsgivaren har att kunna hjälpa personen om hon eller han själv inte förmår se att det är ett upprepat beteende med ständigt ont i magen.

Vi får annars väldigt ofta kritik för att vi på något vis ska gå arbetsgivarna till mötes. Detta handlar om att arbetsgivarna tar sitt arbetsmiljö- och arbetsgivaransvar att hjälpa och stödja.

Jag har varit med om det så många gånger att det för mig inte är politik. För mig handlar det om ett medmänskligt beteende att hjälpa och stödja. All diskussion om fusk som LiseLotte Olsson här för är helt fel. Jag undrar vem det är som misstänkliggör människor. Jag gör det inte.

Detta är i stället ett sätt att stödja och hjälpa människor så att de inte blir långtidssjukskrivna och hamnar i ett utanförskap.

I dag ser vi hur kvinnorna i långt högre grad än männen får en sjuk- och aktivitetsersättning. Ungdomarna får det också. Låt oss i stället hjälpa åt att göra någonting i tid! Om de fackliga vill träffa ett kollektivavtal med arbetsgivarna är det jättebra, för då kommer det att stå över lagen.

Anf. 112 KURT KVARNSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Till ministern skulle jag först vilja komma med några saker när det gäller den lite mer allmänpolitiska frågan som handlar om hur läget är. Verkligheten är den att det har blivit fler förtidspensionärer under det första året med er vid regeringsmakten än under det sista året vi hade ansvaret för verksamheten. Utanförskapet har ju inte direkt minskat

Prot. 2007/08:24
14 november

*Vissa sjukförsäkrings-
och pensionsfrågor,
m.m.*

hittilldags. Jag tror att vi kan vara helt överens om det i grunden. Detta är inget mål.

Det vi fick till oss i går tycker jag var mer anmärkningsvärt och allvarligt och värt att fundera på. Jag upprepar igen att arbetsplatsen är oerhört central för mig. Det är där vi måste lösa de här frågorna. Då ska man inte gå över någon tredje part för att lösa dem, utan då ska de lösas på arbetsplatsen. Jag fick i går höra att mer än 60 procent av dem som är sjuka ville komma tillbaka, men de var inte välkomna. Vad gör vi åt det? Det är ett mycket större bekymmer. Varför sätter vi inte mer fokus på arbetsplatsen i de här frågorna?

Jag välkomnar naturligtvis att företagshälsovården kommer in på plan om det blir i en form så att vi får den att fungera på ett bra sätt. Jag är tveksam till de resurser som man nu pratar om här. Jag skulle gärna vilja att ministern redovisar vad det är för nya pengar i sammanhanget. För mig är det omplacering av de medel som redan finns anvisade för att jobba med ohälsifrågorna.

När det gäller socialförsäkringsnämnderna har jag lite svårt att förstå att man lyfter bort engagemanget från så många människor från både arbetsgivare och de fackliga organisationerna i de här viktiga frågorna i vardagen. Jag tror att man i dag är väl medveten om de kostnader som finns, och man försöker också göra någonting åt dem. En delaktighet – att vara med – i samhällets olika diskussioner kommer att vara viktig framåt i tiden. Jag beklagar att man klipper det.

Skiljaktigheten finns fortfarande kvar i länsrätterna när det gäller de olika bedömningarna. Hur ska man komma till rätta med det?

Anf. 113 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Kurt Kvarnström har fel. Också antalet med sjuk- och aktivitetsersättningar sjunker. Detta poängterade också generaldirektör Curt Malmberg i debatten i går. Men det sjunker sakta – och det gör det på grund av gamla synder och att ingenting gjordes. Det finns en regel i dag hos Försäkringskassan som är utformad av den gamla regeringen. Den innebär att man inom ett år ska prova sjuk- och aktivitetsersättning. Som vi hörde i debatten finns det många ungdomar som trots att de inte vill bli förtidspensionerade har råkat ut för detta. Jag har en grannflicka som kommer till mig med papper varje vecka. Jag säger: Möt motstånd! Du ska inte förtidspensioneras! Detta gör jag med risk för att jag blandar ihop mina roller, men jag har ett stort engagemang för att unga människor med arbetsförmåga inte ska pensioneras till ett utanförskap.

Arbetsplatsen är central. Därför satsar vi på rehabiliteringsgaranti och på företagshälsovård. Jag kan beklaga att Kurt Kvarnström och hans parti har motsatt sig möjligheten att förstärka företagshälsovården, som bland andra Moderaterna har velat göra och har motionerat om under många år. Nu hoppas jag att det ska bli verklighet, och vi avsätter också pengarna.

När det gäller pengarna handlar det om 3,4 miljarder kronor som vi ersätter. 200 miljoner kronor försvinner från aktivt köp av tjänstmedel på Försäkringskassan. Pengarna går i stället över till hälso- och sjukvården. Försäkringskassan vill inte ha de pengarna. De anser inte att de är kompetenta, och de anser att de inte har tid. 3,2 miljarder kronor är rent nya pengar. Det tror jag inte att vi behöver diskutera mer.

Kurt Kvarnström med flera har hela tiden hävdat betydelsen av förtroendemannauppdraget när det gäller socialförsäkringsnämnderna. Jag hävdar att individens rättigheter och rättssäkerhet står över detta.

Anf. 114 KURT KVARNSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Individerna är oerhört viktiga. Det tror jag att jag påpekade i en debatt senast i går. Det gäller att se individerna. Men hur hittar vi tillbaka till att företagen ser individerna i stället för att använda dem som förbrukningsvaror? Det är det som är en av orsakerna. Under den tid vi hade det svårt på 90-talet var det alltför många människor som inte kände sig delaktiga i vårt samhälle. De har inte känt sig välkomna tillbaka till sina arbetsplatser, många gånger med begränsade krämpor. Utanförskapet har verkligen förstärkts av att man inte arbetar ordentligt med de här frågorna på arbetsplatsen.

Jag ser inte att förändringen med intyg från första dagen som finns på förslag i dag på något sätt förbättrar situationen. Jag välkomnar det initiativ och den vidsynthet som de fackliga organisationerna har haft på det här området. De har tecknat avtal. De har gjort bedömningar och satt sig ned för att se efter, och där det har funnits bekymmer har människor behövt ha en uppföljning genom att man lämnar intyg redan från första dagen. Jag tycker att det har varit tillräckligt. Man behöver inte släppa loss detta och ensidigt bedöma om det ska vara intyg eller inte på det här sättet.

Det är detta jag reser mig emot i mitt sätt att argumentera. Jag tycker att det är fel väg att gå. När det gäller sjukvården kommer de flesta människor att få förstadagsintygen via telefon från läkaren. Och vad upptäcker man då?

Anf. 115 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Kurt Kvarnström ser inte intyg från dag ett för sjukskrivning som en förbättring. Jag kan bara säga att Kurt Kvarnström då misskrediterar alla de kollektivavtal där man har detta inskrivet. Sahlgrenska sjukhuset har det. Man säger där att det har varit ypperligt. De fackliga organisationerna var tveksamma till en början. Men när de ser att inte bara problemen uppmärksammas i tid utan att också insatser görs för att motverka de problem som finns har det blivit bra.

Vi är helt överens när det gäller att det är viktigt att sätta individen i centrum. Men jag kunde inte låta bli att notera vad Kurt Kvarnström sade, nämligen att företagen ser individen som förbrukningsvara. Det tycker jag var ett lågvattenmärke, så det kommer jag inte ens att kommentera.

Jag kan bara säga att den borttagning av medfinansieringen som regeringen har gjort i stället hjälper människor som har haft en ohälsa att kunna komma tillbaka och söka arbete på samma villkor som en person som har varit frisk alltid. Sveriges Kommuner och Landsting med den dåvarande socialdemokratiska ledningen skickade ett pressmeddelande när medfinansieringen från regeringen togs bort. Man sade: Tack – det var bra! Det har varit en utsorteringsmaskin. Nu har vi inte det problemet längre.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Vissa sjukförsäkrings-
och pensionsfrågor,
m.m.*

Anf. 116 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Cristina Husmark Pehrsson sade i sin inledning att det är lång väg kvar att gå. Det finns mycket, mycket mer man kan göra. I det här betänkandet handlar det om två delar som jag egentligen inte tror löser problemet.

Vi har tappat fokus på att det handlar om folkhälsofrågor och att det handlar om att människor ska kunna känna livskvalitet. Det är en konstig ordning om man ska hänga upp de tidiga insatserna på om någon har ett sjukintyg eller ej. Ska man inte kunna få hjälp oavsett detta? Ska man inte kunna få hjälp innan det ens har gått så långt att man har blivit sjukskriven?

Jag är sjuksköterska, precis som Cristina Husmark Pehrsson. Jag har jobbat i mer än 20 år inom akutsjukvården. Min erfarenhet är att det finns människor som söker sjukvård som kanske inte alltid kan få hjälp av de insatser som sjukvården har att erbjuda. Det är andra saker på arbetsplatsen som skulle betyda mycket mer. Det finns andra förändringar som skulle kunna hjälpa människor att fungera till fullo på arbetsplatsen.

Jag har också jobbat som facklig företrädare och senare som kansli-
chef. Då fick jag sitta och förhandla med kollektivavtalsmöjligheten om vilka insatser man ska sätta in. Nu hänger man upp detta på en lagändring när möjligheten för arbetsgivaren egentligen redan finns. 70 procent har detta via kollektivavtal. De andra 30 procenten kan göra det via Försäkringskassan. Det tycker jag är att skjuta på helt fel saker. Är det inte bättre att försöka se till att vi får tidiga insatser och få arbetsgivare och arbetstagare att jobba förebyggande?

Anf. 117 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Varför utesluta det ena och bara jobba med en sak? Låt oss jobba med en mångfald saker. Jag får ibland frågan: Vad är det viktigaste som du som minister vill arbeta med för att minska ohälsan? Det är precis som Gunvor Ericson säger, att vi har en fantastiskt bra folkhälsa och ändå är nästan sjukast i världen. Hur får vi dessa ekvationer att gå ihop? Jag svarar att vi inte kan jobba med en sak. Vi måste jobba med väldigt många saker på en gång. Det handlar om företagshälsovården, tidiga insatser, förebyggande åtgärder, vara en del i rehabiliteringen och kunna vara ett nav för Försäkringskassan, arbetsförmedlingen, hälso- och sjukvården och så vidare. Det är väldigt viktigt, och det gäller inte minst att jobba med arbetsmiljöfrågorna. Det är det centrala i företagshälsovården. Därför ska vi satsa på det. Jag hoppas innerligt att jag får Gunvor Ericsons och Miljöpartiets stöd i satsningen på företagshälsovården.

Många kanske besökte Gunvor Ericson på akutmottagningen, men alla har inte kraft att göra det. Många har inte själva ork att söka, blundar för detta eller ser det inte. Är man på väg in i ett utmattningssyndrom går bara dagarna och situationen förvärras. Omgivningen ser, men man själv orkar inte. Jag har så roligt, säger man, och så tror man inte att man kan bli sjuk av det. Det handlar om att jobba med många olika saker. Detta är en väg att gå för att också ge de andra 30 procenten denna möjlighet.

Gunvor Ericson säger att man kan gå vägen via Försäkringskassan. Många kritiserar att Försäkringskassan har väldigt mycket att göra med sin omorganisation, jobb med fusk, ohälsa och så vidare. Trots att vi ger

700 miljoner kronor extra till Försäkringskassan nästa år är det en omväg, och det tar tid.

Prot. 2007/08:24
14 november

Anf. 118 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Först och främst skulle arbetsgivarna kunna teckna kollektivavtal så att de får den här möjligheten. Det är inte en speciellt stor omväg. Det handlar kanske snarare om maktfrågan för arbetsgivarna att kunna ta den här enklare vägen i stället för att ta ställning för att få en bra dialog med arbetstagarerna och arbetstagarrepresentanterna. Jag tror att vi skiljer oss åt i synen på den här möjligheten. Jag tror inte att den här möjligheten att ändra lagstiftningen är avgörande. Jag tycker att det räcker att lagstiftningen är som den är.

Vi i Miljöpartiet hade också ett yrkande i vår motion till det här betänkandet om att stärka individens möjlighet att medverka i Försäkringskassans val. Det röstades ned av majoriteten i utskottet. Jag tycker att det är olyckligt att man fokuserar så mycket på byråkrattapparaten.

Låt mig berätta en sak. En kvinna som jag pratade med häromdagen har varit sjukskriven från och till under hösten. Hon blev helt sjukskriven från den 1 januari. I november har hon fortfarande inte fått någon plan för återgång till arbetet. När jag frågade henne om man hade diskuterat det sade hon: Vad är det för något?

För tre veckor sedan lade hon själv fram ett förslag till rehabilitering med specifika insatser. Då säger Försäkringskassan: Nej, då får du gå över till arbetsförmedlingen. Det handlade inte om något heltidsarbete över huvud taget. Det handlade om att det inte passade in i Försäkringskassans regelverk att hon själv tog initiativet. Vi har jättemycket att göra, och jag hoppas egentligen att man ser behovet av att stärka individens möjlighet att få en röst. Därför är det mycket olyckligt att man inte vågade tillstyrka det förslaget från oss.

Anf. 119 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att utskottet tar detta för givet. Vi har skrivit in individens möjlighet att påverka sin rehabiliteringsprocess i budgeten. Det är så självklart att det redan står i budgeten.

Vi har mycket att göra, säger Gunvor Ericson. Ja, det har vi verkligen på grund av att det har gjorts alldeles för lite. 550 000 personer har en sjuk- och aktivitetsersättning. 140 personer om dagen fick en förtidspension de senaste tio åren trots att ingenting gjordes. Vi vill ändra det här sättet att arbeta inom Försäkringskassan med rehabiliteringskedjan.

Jag tänker särskilt på alla dessa unga personer. Den här grannflickan till mig som jag berättade om har arbetat med charkuterimärkning och fått problem med axlar och nacke. Hon har varit sjukskriven i två och ett halvt år, och nu har hon blivit erbjuden en sjuk- och aktivitetsersättning. Vad är det för sätt att inte göra någonting och låta personer gå på det här viset så länge? Vad är det för sätt att välkomna unga människor in i vuxenlivet att avskriva deras fall och ge dem en pension? Jag tycker att det är att slå på dem som är sjuka och svaga. Jag vill göra allt för att motverka det och i stället försöka komma med en mängd olika lösningar för att stödja och hjälpa människor tillbaka till ett friskare liv och till arbetslivet förhoppningsvis.

*Vissa sjukförsäkrings-
och pensionsfrågor,
m.m.*

Anf. 120 MARIANNE WATZ (m):

Fru talman! Jag tänker också uppehålla mig vid förslaget att ge arbetsgivarna möjlighet att begära sjukintyg från första dagen i en sjuklöneperiod. Det gäller de arbetsgivare som inte redan har den här möjligheten via kollektivavtal. Det är slående att oppositionens motstånd mot detta inte främst grundar sig på att de anser att ett intyg inte fyller någon uppgift, att det inte behövs. Förslaget har nu debatterats och belysts från olika håll här i kammaren. Jag vill för min del understryka att jag tycker att förslaget är bra.

På utfrågningen om arbetslivsinriktad rehabilitering i går fick vi höra hur viktigt det är med tidiga insatser. Det hjälper att komma in före sjukskrivning, sade Irene Jensen som är professor vid Karolinska Institutet. Och det är just detta som förslaget ger möjlighet till, att komma in före.

Förslaget uttrycker misstro mot individen och kan medföra en risk för onödiga konflikter på arbetsplatsen, anser oppositionen. Motståndet grundar sig också på oro för att trycket på vårdcentralerna kommer att öka, att situationen på vårdcentralerna kommer att försämrats och därmed leda till felprioriteringar inom sjukvården.

Fru talman! Uttryckte s, v och mp oro när precis detta togs in i kollektivavtal? Att uttrycka oro över ett ökat tryck på vården, som oppositionen gör, innebär i sig ett misstroende mot individen. Man tror alltså att så många arbetstagare har en sådan frånvarofrekvens eller så otillräckliga skäl för sin frånvaro på arbetsplatsen att arbetsgivaren kommer att ha särskilda skäl för att begära intyg från första dagen i den omfattningen att situationen på vårdcentralerna försämrats. Enligt förslaget krävs det nämligen att arbetsgivaren ska ha särskilda skäl för att kunna begära intyg och att begäran ska vara skriftlig.

Jag vill inte dela det misstroendet. Jag anser inte att vi behöver vänta oss en stormflod av intygskrav. Jag tror inte att det faktum att samtliga arbetsgivare nu får möjlighet att begära intyg kommer att sätta större spår i debatten framöver – i dag har det satt mycket stora spår i vår debatt – än vad möjligheten att kräva intyg enligt kollektivavtal har gjort tidigare.

Det kommer däremot att bli ett stöd för att i tid kunna hjälpa en arbetstagare med problem. Det är viktigt att komma in i tid. Det understöks verkligen i gårdagens utfrågning. Det kommer förstas också att innebära ett skydd mot ett felaktigt utnyttjande av systemen.

Jag delar inte heller oppositionens oro för att sjukvården inte ska kunna hantera uppgiften att utfärda fler sjukintyg än vad man gör i dag. I Stockholms län införs nu till exempel Vårdval Stockholm, som i praktiken innebär att en peng följer patienten. Det innebär alltså att varje patientbesök genererar någonting till den mottagande husläkarmottagningen. Det finns inte ett fixerat antal patienter eller en fixerad summa där mottagaren måste prioritera bort vissa patienter till förmån för dem som ska gå först enligt gällande prioriteringsordning som även ska gälla framöver.

Självklart kommer husläkarmottagningar att liksom andra företag kunna organisera sig för att möta krav och behov hos de patienter som kommer att anlita dem. Man kan säkert finna smidiga lösningar på olika sätt med kontakter i glesbebodda län. Det är jag säker på.

Att ge arbetsgivaren en möjlighet att begära sjukintyg från första dagen ser jag som ytterligare en pusselbit i regeringens arbete för att hjälp och rehabilitering ska kunna sättas in tidigt om det behövs.

Jag yrkar därför bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionerna.

(Applåder)

Anf. 121 JASENKO OMANOVIC (s) replik:

Fru talman! Jag har redan instämt i Kurt Kvarnströms anförande. I stället vill jag vända mig till Helena Rivière och be henne om ett litet förtydligande av det hon sade i sitt anförande.

Helena Rivière tog nämligen upp Bidrags-Sverige, och i samband med det räknade hon upp ett antal län: Västerbotten, Norrbotten, Väster-norrland, Jämtland och jag tror även Gävleborgs län. Det skulle vara bra, om Helena Rivière så behagar, med en ytterligare förklaring till den bild hon här framför om de norra länen och Bidrags-Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 11 §.)

9 § Redovisning av AP-fondernas verksamhet 2002–2006

Föredrogs

finansutskottets betänkande 2007/08:FiU6

Redovisning av AP-fondernas verksamhet 2002–2006 (skr. 2006/07:130).

Anf. 122 ULLA ANDERSSON (v):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 1 och 3. Jag tar det i inledningen eftersom jag alltid brukar glömma det.

Så vill jag citera en låt av en mycket känd sångare – Cornelis Vre-eswijk. Den heter *Till Jack*. Jag tänker inte sjunga, för jag tror att jag fråntar de goda orden en hel del då.

Nu faller natten
Nu faller bomberna
Nu brinner barnen i hekatombarna
Vad ropar barnen, vad glör de på
B-52, B-52

Nu faller regnet
Från blåa skyarna
Nu brinner barnen i de små byarna
Och farmor brinner som en hund av halm
Det är napalm, det är napalm

Nu kommer morgonen
Över ruinerna
Och genast startar man grävmaskinerna
Säg varför är det sånt gråt och skrik
Man räknar lik, man räknar lik

Prot. 2007/08:24
14 november

*Vissa sjukförsäkrings-
och pensionsfrågor,
m.m.*

*Redovisning av AP-
fondernas verksamhet
2002–2006*

Även om denna låt har många år på nacken är den tyvärr fortfarande mycket aktuell. Krig och vapen sprider alljämt död och förintelse. Även om vapnen byter namn är syftet fortfarande att förstöra och sprida död och förintelse. Civila drabbas allt hårdare, och även om krigsherrarna vill att krigen ska framstå som kliniska är vi nog många som undrar vad denna kliniskhet består i. Man kan nog fundera som så att det är en klinisk frihet från humanism.

Vi är många som blir upprörda över det vi får se och ta del av via tv. Det är barn, män och kvinnor som gråter. Vi ser lemlästade människor. Vi får se bilder på massgravar och andra begravingar. Vi upprörs, helt rättmätigt. Vi får också se barn som klivit på minor eller klusterbomber eller som föds missbildade på grund av krigets färd och efterlämningar. Vi berörs och upprörs.

Nu är ni många som funderar över vad detta har att göra med AP-fondernas verksamhet över fem år. Men det är så att du och jag, vi alla, i dag är ägare till kärnvapen och klusterbomber genom AP-fondernas placeringar. I Dagens Industri i somras kunde vi se att vi genom AP-fonderna har investerat 1,5 miljarder av våra pensionspengar i dessa fruktansvärda vapen. Vänsterpartiet vill att vi ska förändra detta, ta frågorna på allvar och göra som i Norge, det vill säga införa ett förbud mot investeringar av våra pensionsmedel i krigsindustrin. Vi tror att vi har ett stort stöd bland människor när vi ställer de kraven.

I dag beräknas 82 länder vara drabbade av explosiva lämningar efter krig. 40 människor bedöms varje dag mista livet på grund av detta. Den långsiktiga fördelen blir kanske mest uppenbar när man konstaterar att länder i Sydostasien fortfarande har stora problem med oexploderade stridsdelar som fölls av USA mellan 1964 och 1973. Det är alltså 30–40 år sedan. Ändå påverkar det än i dag många människors vardag. Medan den här debatten pågår, kanske en timme, mister två människor livet på grund av en odetonerad klusterbomb till exempel.

Tyvärr är vi väldigt ensamma här i riksdagens kammare, trots en väldigt lång tradition i svensk politik av arbete för nedrustning. År 2003 tillsatte Anna Lindh en kommission för att utarbeta förslag till hur man skulle fortsätta arbetet med nedrustningen av nukleära, biologiska och kemiska massförstörelsevapen. Ordförande var Hans Blix, och i rapporten föreslog kommissionen att innehav och användning av kärnvapen bör förbjudas folkrättsligt, liksom kemiska och biologiska vapen. Vi i Vänsterpartiet delar den uppfattningen, och därför vill vi inte heller att våra egna AP-fonder ska ha rätt att investera pengar i en sådan industri.

Förhoppningsvis kan debatten i dag få några fler att tänka till, och kanske något parti kan flytta sin position närmare Vänsterpartiet. Vi vet att vi har fredsörelsen bakom oss och även många andra.

Jag kan glädjande nog berätta att Tredje AP-fonden själv har fattat ett beslut om att sådana här investeringar inte ska ske. Tyvärr har inte de andra fonderna följt efter, och enligt vad som stod i Dagens Industri hade frågan inte ens varit aktuell. Man stod ganska nyvaken inför dessa fakta. Det går att göra annorlunda. Det visar Tredje AP-fonden, och det visar den norska pensionsfonden. Men det handlar om att vilja, och frågan är: Finns den politiska viljan?

Utskottet har i stället hanterat frågan om Fjärde AP-fondens låga avkastning i förhållande till övriga fonder. Och visst ska man övervaka och

ha uppsikt över fondernas arbete med att placera pengar i olika tillgångar, men hela systemet bygger ju på att placeringar är spekulationer. När några vinner förlorar andra. I ett sådant system finns inget sammanhållet samhällsintresse. Det kanske borde uppröra mer än Fjärde AP-fondens så kallade misslyckade placeringar.

Vi kan också ta del av hur förvaltningskostnaderna byggs upp alltmer och hur den operativa förvaltningen inte alls leder till ett plus i sluttampen utan att förvaltningskostnaderna just kostar lika mycket som den ytterligare avkastningen bidrar med. Vi kan också konstatera att sedan det nya pensionssystemet infördes har just förvaltningens administrationskostnader fördubblats, vilket säger en hel del om det nya pensionssystemets funktionssätt.

Vi är alltså kritiska till det här pensionssystemet, och det är väl ingen nyhet. Om man har ett system som hela tiden bygger på att man ska placera och få bästa möjliga avkastning förlorar man ju i förlängningen bästa möjliga utveckling för arbetsmarknaden till exempel. Det är ju det vi alla brukar säga, att det är just arbete som är grunden för hur vi ska lyckas betala framtidens pensioner. Då borde ju AP-fondernas inriktning vara att bidra till en sådan utveckling. I stället bidrar det system vi har i dag till att kortsiktiga vinstintressen underbyggs och stimuleras, och i slutändan kanske samhällsintresset kommer helt i skymundan.

Vänsterpartiets förslag skulle ge större vinster i form av att vi skulle kunna få starkare företag genom långsiktigt ägande, regional balans och högre sysselsättning.

Vi har valt att reservera oss i finansutskottet bland annat med anledning av vår motion om vapenindustrin men också därför att vi inte vill överföra pengar från AP-fonderna till statens budget. Det har sin grund i två saker. Den ena är att den här bromsen kan slå till om man gör så. Bromsen är inbyggd i pensionssystemet och bygger på hur många barn som föds, hur många som har in- och utvandrat, när och hur mycket invånarna arbetar, när individerna pensioneras och hur länge de lever efter denna tidpunkt. Om systemet är i finansiell obalans räknas pensionsbehållningarna inte upp med tillväxten i de genomsnittliga inkomsterna, och de utgående pensionerna sänks. Det innebär att man kan sänka pensionerna om de yrkesarbetandes avgifter till pensionssystemet och pengarna i AP-fonderna inte räcker för att täcka pensionsåtagandet.

Den person som har uppfunnit den här bromsen, Ole Zettergren, har själv i en dokumentär i tv, *Vem vill bli pensionär*, sagt: Bromsen har till syfte att befria politikerna från ett ställningstagande mellan att öka beskattningen av de förvärvsarbetande och att sänka pensionerna. I stället slår man på den automatiska bromsen och sänker nivåerna i systemen. Och politikerna i den så kallade genomförandegruppen går fria från ansvar. Enligt uppgifter från Försäkringskassan är det stor risk för att bromsen kommer att slå till och att pensionärerna därmed kommer att få sänkta pensioner.

Ytterligare en anledning till att vi har reserverat oss är just de överföringar som jag nu tänker komma till och den genomförandegrupp som finns. Man har hittills överfört 245 miljarder kronor från AP-fonderna till statsbudgeten. År 2004 bestämde genomförandegruppen, det vill säga företrädare för de fem partier som står bakom pensionsöverenskommelsen, att tills vidare avvakta med resterande överföring från AP-fonderna

för att minska risken för att bromsen skulle utlösas under de närmaste åren. Man var också överens om att återkomma senare för att ta ställning till framtida överföringar från AP-fonderna.

Ni har nyligen hört att vi ifrågasätter pensionssystemets hållbarhet på lång sikt. Därför vill vi tydligt och klart markera att vi helt avvisar möjligheten att överföra pengar från AP-fonderna. Utöver de starka sakliga skäl som jag nyss har tagit upp finns det också ett demokratiskäl till detta. För ungefär fyra år sedan fattade riksdagen ett beslut – genomförandegruppen tog sig rätten att överpröva det beslutet – utifrån betänkande 1999/2000:FiU19 där man sade att utskottet konstaterar att det i framtiden kan uppstå situationer då den ekonomiska ställningen i pensionssystemet blir så stark att det inte finns anledning att behålla ytterligare överskott i systemet. Enligt fempartiöverenskommelsen om pensionssystemet ska varaktigt överskott efter den 1 januari 2005 tillfalla de försäkrade.

Det här är en mycket tydlig skrivning och ett mycket tydligt riksdagsbeslut. Men de fem partierna i genomförandegruppen anser sig ha rätten att hela tiden överpröva detta, och debatten om pensionssystemet förs inte bland de förtroendevalda här i kammaren, öppet inför folket och dem som berörs, utan i en liten grupp bakom slutna dörrar. Ibland kan vi läsa i tidningen hur dessa dörrar slår in och ut, att man springer därifrån och lämnar överenskommelsen. Sedan kommer man tillbaka lite glatt och vill vara med igen.

Vi tycker att det är viktigt med ett stort offentligt sparande och menar därmed att det sparande som sker i AP-fonderna bör behållas. Inte en enda överföring till får ske från AP-fonderna. Man brukar prata om en vinna–vinna-situation. Med det nya pensionssystemet kan man säga att det finns vinna–vinna, och det finns försäkringsbolag, det finns banker och det finns ett kortsiktigt vinstintresse. Det är väl en trepartsdel.

Jag skulle i alla fall vilja avsluta mitt anförande, fru talman, med en fråga till övriga partiets representanter här i kammaren. Borde inte ni och vi tillsammans kunna stå upp för en nedrustning och bestämma oss för att AP-fonderna inte ska få investera i krigsindustrin? Borde inte det vara hedervärt? Borde inte det vara något som vi alla skulle kunna komma överens om över partigränserna, en ganska enkel, basal fråga i mänsklighet?

Anf. 123 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp):

Fru talman! Först och främst tycker jag att det är bra att vi får en debatt om AP-fonderna i Sveriges riksdag. De är viktiga, och de handskas med enorma finansiella värden som det är viktigt att förvalta på ett bra och meningsfullt sätt. Debatten är också viktig med tanke på att de finansiella marknaderna är föränderliga och att det därför är viktigt att med viss regelbundenhet se över hur AP-fondernas kapital handhas och placeras.

Det senaste året har medierna i återkommande artiklar och reportage diskuterat AP-fonderna, deras resultat, hur de tänker agera i olika frågor inför olika bolagsstämmor, och även kvalitativt, vilka investeringar de gör. Det är bra att denna debatt förs, och det är bra om fler kan engagera sig i de här frågorna.

PPM-fonderna har inte blivit någon succé. En anledning är säkert att det är så oerhört svårt att få en överblick över hela sin situation och hur PPM-valet kommer in i allt detta. Eftersom det inte är allmänt känt hur AP-fonderna placerar pensionspengarna är det oerhört svårt att veta vilka val man ska göra, bland annat i PPM-valet. Få, om ens någon, vet hur hög eller låg pensionen kommer att vara den dagen man ska kvittera ut sina pensionspengar. Samtidigt är information nödvändig. Den är absolut nödvändig för att man över huvud taget ska kunna göra till exempel sina val till PPM och annat.

Det är säkert inte heller allmänt känt att svenska AP-fonderna satsar större delen av pensionskapitalet på finansmarknader utanför Sverige och att en stor andel för närvarande är investerad i aktier, det vill säga papper med väsentligt högre risk än olika räntebärande papper eller statliga obligationer. Det finns också ett problem med att AP-fonderna bidrar till den anonymitet som det finns en allmän kritik mot på finansmarknaderna. Ökad synlighet när det gäller investeringar håller på att bli alltmer efterfrågad i dag, och där finns det all anledning att vi funderar på hur vi kan förbättra informationen och synlighörandet av investeringarna.

AP-fonderna ska ju i första hand lägga rent ekonomiska värderingar på valet av investeringsobjekt, det vill säga största möjliga avkastning på insatt kapital. I ägardirektiven ingår visserligen skrivningar som begränsar för företagen. Där kan bland annat barnarbete ingå. Men det är i praktiken svårkontrollerbart då verksamheter kan döljas både i dotterbolag och hos underentreprenörer.

Samtidigt kan vi konstatera att etik och miljö, klimatfrågor, har blivit allt viktigare på de finansiella marknaderna och för enskilda människor.

Det som vi från Miljöpartiet skulle vilja diskutera när det gäller AP-fonderna är till exempel om det ska finnas några andra kriterier än högsta möjliga avkastning. Borde placeringarna också följas av ett ägaransvar med i förekommande fall platser i bolagsstyrelser? Finns det anledning att placera pensionskapitalet på ett sådant sätt att det kan stimulera utveckling i den egna regionen? Vad skulle regering och riksdag kunna göra för att underlätta tillkomsten av regionutvecklingsfonder? För oss är det självklart att pensionskapitalet ska förräntas utifrån en hållbar, socialt, ekologiskt och ekonomiskt rimlig nivå.

Det betyder att placeringen av pensionspengarna ska hanteras på ett sätt som innebär att pensionärernas levnadsstandard kan säkras på högsta möjliga nivå. Med kloka investeringar som stimulerar till en positiv ekonomisk utveckling kan viktig förstärkning ske av angelägna verksamheter för regionerna. Vi tror att om dessa stora tillgångar som AP-fonderna förfogar över delvis kan verka direkt på regional nivå ökar möjligheterna påtagligt att säkerställa en god kvalitet och för medborgarna angelägna verksamheter. Regionala fonder skulle också bidra till att synliggöra pensionspengarna bättre än i dag och att det blir lättare att se vad pensionspengarna investeras i. Regionala fonder skulle vara ett modernt förslag som skulle ligga väl i tiden.

Regionala utvecklingsfonder finns i dag i till exempel Kanada. I Kanada ställs också krav relaterade till exempelvis miljö, jämställdhet, arbetsmiljö och sociala villkor. Vi anser att dessa krav också bör ställas på våra svenska AP-fonder. Erfarenheterna från Kanada har dessutom visat att miljökrav och sociala krav har lett till höjd produktivitet. I Kanada har

man också gått så långt att fondinstitutionen tagit aktivt ägaransvar genom styrelseplatser som står i relation till satsat kapital. På detta sätt kan man bättre följa utvecklingen i de företag man har satsat kapital i. Detta anser vi skulle vara en väg att minska känslan av anonymitet när det gäller pensionspengarna.

Exemplen från andra länder är positiva. Därför anser vi att liknande modeller kan byggas också här i Sverige. Antalet regionala områden kan självklart diskuteras, men vi anser att kommuner och landsting och deras fackliga organisationer borde inleda diskussioner om regionala fonder. Kommuner och landsting har dessutom ett egenintresse av att mer pengar satsas i den egna regionen.

För att möjliggöra ett första steg för regionala utvecklingsfonder föreslår vi att ett försök görs i någon av landets regioner. Fondernas kapitalbildning bör vara öppen för kapital från både kommun- och landstingsanställda likväl som från privatanställda. Vi är övertygade om att många skulle vilja se satsningar i den egna regionen framför att deras pensionspengar far runt på den internationella kapitalmarknaden.

Därmed vill jag inte säga att vår tids globalisering endast är av ondo. Tvärtom är globaliseringen viktig och ger oss stora möjligheter. Mänskliga kontakter på den globala nivån är viktiga på många olika sätt. Däremot inser allt fler i dag att utvecklingen av den lokala och regionala nivån är viktig just för att motverka de negativa sidor som finns också i den globala utvecklingen. Det behövs mer satsningar på den regionala nivån. Där anser vi att pensionspengarna skulle bli en viktig tillgång. Vi tror också att många skulle se positivt på att det i den globala finansiella världen samtidigt finns mer greppbara konkreta satsningar på de mer överblickbara lokala och regionala planen.

Herr talman! Därmed vill jag yrka bifall till reservation 2 i betänkandet.

Anf. 124 HANS HOFF (s):

Herr talman! Betänkandet om AP-fondernas verksamhet 2002–2006 baseras på regeringens skrivelse. I skrivelsen lämnar regeringen en redovisning av AP-fondernas verksamhet. Årets skrivelse är den första där fondernas resultat kan utvärderas för en heltäckande femårsperiod.

Regeringens utvärdering visar att fondernas avkastning de senaste fem åren har legat på i genomsnitt 7,4 procent, vilket motsvarar en realavkastning på 6 procent per år.

AP-fonderna har en oerhört viktig roll i att utjämna svängningarna i balansen mellan pensionsavgifter och pensioner. Denna uppgift kommer att bli allt viktigare de kommande åren, i synnerhet när den stora gruppen löntagare födda på 1940-talet börjar gå i pension och pensionssystemets utgifter kommer att överstiga de löpande inkomsterna. AP-fondernas uppgift är att klara sådana obalanser utan att pensionärernas ekonomi ska påverkas negativt. En av flera faktorer för att så mycket som möjligt av pengarna som finns i AP-fonderna ska användas till pensioner är att kostnaderna i fondernas verksamhet är så låga som möjligt.

Mot den bakgrunden väckte vi socialdemokrater en motion där vi ansåg det vara viktigt att den nya regeringen fortsatte det arbete som den tidigare socialdemokratiska regeringen påbörjat med att aktivt sänka kostnaderna för fondernas arbete. Vi har i dag ingen reservation på detta

yrkande. Orsaken är att utskottet delar vår uppfattning att det är oerhört viktigt att fortsätta att granska och kontrollera kostnadsutvecklingen och kostnadseffektiviteten i pensionssystemet och AP-fonderna. Det konstateras också att den nuvarande regeringen i likhet med den tidigare regeringen kommer att fortsätta att uppmärksamma kostnadsfrågorna – detta inte minst mot bakgrund av att ingen av fonderna under den senaste femårsperioden har uppnått styrelsernas mål för den mer kostnadskrävande operativa förvaltningen.

Herr talman! Utskottet konstaterar att Fjärde AP-fonden under perioden redovisat ett betydligt sämre ekonomiskt resultat än övriga fonder. Fjärde AP-fondens resultat är 12 miljarder kronor lägre jämfört med genomsnittet i fonderna 1–3 och ca 17 miljarder kronor lägre än i den fond som har gått bäst. Regeringen är också på flera punkter kritisk till Fjärde AP-fondens förvaltning. Det är enligt finansutskottets mening av största vikt för förtroendet för pensionssystemet och AP-fonderna att pensionskapitalet förvaltas effektivt. Finansutskottet anser därför att regeringen bör intensifiera uppföljningen av de åtgärder som vidtagits och de åtgärder som planeras för att förbättra lönsamheten i Fjärde AP-fonden. Det är också enligt finansutskottets mening viktigt att regeringen fortsätter den inledda förnyelsen av styrelsen. Regeringen bör dessutom i nästa års skrivelse till riksdagen om AP-fondernas verksamhet särskilt återrapportera om hur verksamheten i Fjärde AP-fonden har utvecklats.

Herr talman! Mot bakgrund av den negativa ekonomiska utveckling som varit i Fjärde AP-fonden hade jag om jag hade varit dess ordförande föregripit regeringens förnyelse av styrelsen och meddelat regeringen att jag ej kandiderar till en ny period.

Herr talman! Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna.

Anf. 125 PER ÅSLING (c):

Herr talman! Vi kan nu konstatera att AP-fonderna har klarat sin uppgift i det svenska pensionssystemet med råge. Förra året ökade kapitalet i AP-fonderna med 88,7 miljarder kronor och uppgick vid årsskiftet till 858 miljarder kronor. Det motsvarar en avkastning på 10,7 procent för 2006.

När kapitalet i fonderna växer snabbare än inkomsterna minskar risken för att den automatiska balanseringen ska aktiveras och att pensionerna måste anpassas till rådande ekonomiskt läge. De senaste fem åren har avkastningen i genomsnitt legat på 7,4 procent – som också Hans Hoff konstaterade – och reallt på 6 procent. Sedan årsskiftet 2001 har buffertfonderna gett ett reallt tillskott på sammanlagt 173 miljarder kronor, vilket är ett överskott gentemot inkomstindex på 97 miljarder kronor. Det är tillfredsställande resultat, som bidrar till att stärka det allmänna förtroendet för pensionssystemet och att upprätthålla balansen i pensionssystemet.

Inom ramen för pensionsöverenskommelsen vårdar vi vårt uppmärksammade pensionssystem och tar gemensamt ansvar för att pensionsreformens avsikter inte går förlorade när majoriteten i riksdagen skiftar. Nyligen enades alliansen och Socialdemokraterna i frågan om förtidspensionärernas ålderspension. Därmed tog vi ansvar för pensionsreformen och dess framtida politiska stabilitet.

Herr talman! Regeringen konstaterar i sin skrivelse om AP-fonderna att Fjärde AP-fonden redovisade ett svagare resultat än de övriga. Utvecklingen i Fjärde AP-fonden har släpat efter under flera år, och det samlade resultatet skiljer sig i jämförelse med de andra buffertfonderna. Regeringen konstaterar att fondens aktieförvaltning inte håller en tillräckligt hög kvalitet. Finansutskottet stöder regeringen i dess ambition att förbättra effektiviteten i Fjärde AP-fonden. Finansutskottet uppmanar regeringen att intensifiera uppföljningen av vidtagna och planerade åtgärder i detta syfte och att fortsätta med den förnyelse av fondens styrelse som har inletts.

Det är viktigt att alla AP-fonder förvaltas ansvarsfullt och effektivt med fokus på att nå en riskanpassad avkastning som är förenlig med pensionssystemets skyldigheter. Erfarenheten visar att näringslivsutveckling och avkastning till pensionssystemet går hand i hand.

Den till kapitalet sett minsta AP-fonden, den sjuätte, bidrar till att stärka och utveckla de mindre företagen. Det är viktigt för såväl näringsliv som pensionssystem att Sjuätte AP-fonden fortsätter med sitt uppdrag. Att sprida riskerna i pensionsfonderna när börserna svajar och tappar i värde ger också en positiv effekt, liksom att komma i åtnjutande av de mindre företagens potential. Både pensionssystemet och företag kan stärkas via inslag av onoterade aktier och riskkapitalinvesteringar i svenska bolag inom AP-fonderna.

Herr talman! AP-fondernas placering ska först och främst styras av ett ansvarsfullt hänsynstagande till pensionssystemet.

Herr talman! Låt mig som engagerad i näringslivet avslutningsvis konstatera att inom ramen för pensionsöverenskommelsen välkomnar Centerpartiet en diskussion om AP-fondernas placeringssmöjligheter. Vi tror att AP-fonderna skulle bidra till ett starkare svenskt entreprenörsklimat om kapitalet tillåts investeras i onoterade aktier och i infrastruktur i större utsträckning än i dag.

Sådana tankar har även förts fram av ledande företrädare för fonderna. Att höja eller ta bort investeringsgränsen på 5 procent för onoterade paper bidrar till en bättre riskkapitalfinansiering i tillväxtbranscher som kan ge framtidens arbetstillfällen. Vi kan höja avkastningen i pensionsfonderna samtidigt som vi bidrar till en smidigare strukturomvandling och högre tillväxt. Det skulle komma hela landet till del, då sysselsättningen stiger, arbetstillfällena blir fler och vägarna och järnvägarna blir bättre.

Centerpartiet kommer därför att ta initiativ till att en sådan diskussion förs om AP-fondernas placeringsspolicy inom ramen för pensionsöverenskommelsen.

Låt mig avslutningsvis yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 126 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik:

Herr talman! Centerpartiet har i alla fall förr i tiden varit mycket engagerat i regionala frågor, och det jag då undrar är naturligtvis hur ni skulle se på att det i någon region görs försök att testa just att införa regionala fonder för att se på vilket sätt man skulle kunna ta till sig erfarenheterna och kanske gå vidare för att få fler sådana fonder i Sverige i framtiden.

Anf. 127 PER ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Vi har i olika sammanhang fört fram liknande tankegångar som Christopher här gör sig till tolk för när det gäller att titta på ökade regionala inslag.

Jag sade i mitt anförande att vi kommer att initiera en diskussion om AP-fondernas placeringspolicy men att det måste ske inom ramen för pensionsöverenskommelsen. Jag ser gärna att frågan om regionalt kopplade fonder kan komma upp till diskussion i en sådan överenskommelse.

Jag vill också påpeka, som jag gjorde från talarstolen tidigare, att AP-fondernas placeringar först och främst ska styras av ett ansvarsfullt hänsynstagande till pensionssystemet.

Anf. 128 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik:

Herr talman! Kan man då anta att vi under den här mandatperioden kommer att kunna se något sådant resultat inom ramen för pensionsöverenskommelsen där ni driver era förslag vidare just när det gäller regionala fonder? Kan man se att det kommer på riksdagens bord inom mandatperioden?

Anf. 129 PER ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Som jag sade kommer vi att lyfta fram frågan om en förändring av placeringspolicy. Vad en sådan diskussion, inom ramen för den fempartiöverenskommelse som vi har när det gäller pensionssystemet, kommer att resultera i kan inte jag uttala mig om här i dag. Vi lyfter fram frågan, och vi har respekt för att det är viktigt att det är en bred politisk majoritet som står bakom förändringar av pensionssystemet.

Vi kommer säkert att ha anledning att diskutera revideringar av policyn här i kammaren vid flera tillfällen under mandatperioden.

Anf. 130 LARS ELINDERSON (m):

Herr talman! Jag vill börja med att be om ursäkt för att jag inte springer lika fort som jag gjorde när jag var yngre och kanske också för att talarna i den tidigare debatten talar fortare än de brukar göra. Jag missade därför min presentation i inledningen av den här debatten. Men under debattens gång har det framförts synpunkter som jag tycker att det finns anledning att kommentera, och därför begärde jag ordet sist i debatten.

Det var framför allt Ulla Anderssons inledning som jag reagerade mot. Hon hade där en ganska lång passus – och indirekt i Vänsterns reservation – där hon kritiserade pensionsuppbyggnaden mellan Socialdemokraterna och de fyra partier som ingår i alliansen, och också indirekt den senare överenskommelse som ingicks för några veckor sedan. Jag vill bara påpeka att den frågan får diskuteras och behandlas i särskild ordning och att den inte berörs av det här ärendet. Även om AP-fondernas uppgifter är direkt kopplade till säkrandet av de framtida pensionerna i enlighet med den uppbyggnad som träffades är det en helt separat frågeställning.

Även när det gäller frågan om etiska placeringar finns det anledning att förtydliga en del av de påståenden som Ulla Andersson förde fram. Det diskussionen gäller är inte frågan om den placeringspolicy som de enskilda AP-fonderna tillämpar utan frågan om vi i lag ska besluta om

riktlinjer som på något sätt begränsar möjligheterna för AP-fonderna att göra sina egna prioriteringar.

Det har så här långt – och jag tror att enigheten är relativt stor bland övriga partier – inte funnits någon som helst anledning att ta upp frågan om att lagstifta om andra inriktningar på placeringarna i AP-fonderna än de som finns för närvarande och som syftar till att skapa en stabilitet i pensionssystemet och därmed skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar pensionsuppbyggnad.

Jag har själv erfarenhet av att utforma en placeringspolicy i ett relativt stort pensionsförvaltningsföretag till en etisk förvaltning. Det är inte sakfrågan i sig som man diskuterar. Jag var under större delen av 90-talet ordförande i KPA, som numera är ett delägt dotterbolag till Folksam men som på den tiden ägdes av Kommunförbundet och Landstingsförbundet. KPA förvaltar pensioner, kommunala avtalspensioner och enskilt pensionssparande, åt över 2 miljoner kommunalt och landstingskommunalt anställda.

Jag konstaterade också att frågan om etiska placeringar ställer rätt stora krav på den förvaltningsorganisation man bygger upp. När Ulla Andersson påpekar att det i olika sammanhang finns anledning att vara kritisk mot de administrativa kostnader som AP-fonderna har redovisat vill jag påpeka att en sådan etisk inriktning på placeringen också ställer stora krav på nya resurser och kontroll av de investeringar man gör så att det också direkt skulle påverka administrationskostnaderna.

Bland annat därför är det självklart att det är varje AP-fond för sig som fattar beslut om inriktning och policy när det gäller den frågan. Det är alltså inte så att vi är negativa till en sådan inriktning, men det får varje fond för sig fatta beslut om.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Anf. 131 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det fanns en känd politiker som en gång sade: Politik är att vilja. Han var i och för sig socialdemokrat, men jag kan tänka mig att politik också kan vara att vilja inom Moderata samlingspartiet. Jag hoppas i alla fall det. Men det verkar som att Moderaterna i stället anser att andra ska få avgöra på vilket sätt våra gemensamma pensionspengar ska få påverka resten av världen. Jag menar att det är ett politiskt ansvar som vi är satta att ta och borde ta här i kammaren. Därför lyfter jag fram den här diskussionen.

I dag är reglerna så att fonderna själva får fastlägga de etiska principer och de miljöprinciper som de vill fastlägga. Jag tycker att man som förtroendevald i kammaren borde säga: Den här inriktningen och de här intentionerna vill vi se att ni förverkligar. Vi har ett ansvar för hur de här pengarna placeras. Vi ska ju leva gott på dem, och de påverkar andra människor i andra delar av världen. Det har vi tydligt fått se här. Jag tycker att det är bra att vi tar upp den här debatten. Det är kanske en början till en mer långsiktig debatt.

Men jag tycker att det är beklagligt att vi här i kammaren blir offside i en sådan diskussion eftersom det nu är fem partier i ett slutet rum som ska föra diskussion om, som Per Åsling sade, regionala utvecklingsfonder. Där får inte Miljöpartiet och Vänsterpartiet vara med eftersom vi inte är med på den här pensionsöverenskommelsen.

Ni är väl trygga i att vårda denna pensionsöverenskommelse. Det kan jag förstå. Men den här pensionsöverenskommelsen har ju ingen förankring i de breda folklagren. Därför borde det väl också vara välkommet för den här genomförandegruppen att man försöker föra en öppen debatt för att få en större förankring, om det nu är det man vill, i de breda folklagren.

Jag blir lite orolig när du säger att det kostar mycket att kolla upp det etiska. Du verkar ifrågasätta om det verkligen är värt det. Jag menar att vi har ett sådant ansvar, oavsett om det kostar eller inte, när det nu är ett sådant här system som vi har valt.

Anf. 132 LARS ELINDERSON (m) replik:

Herr talman! Om det är någon uppgörelse i den här riksdagen som är förankrad hos det svenska folket är det väl pensionsuppgörelsen. Det är få frågor där enigheten har varit så stor i riksdagen, där majoriteten bakom överenskommelsen har varit så stor, som just när det gäller pensionsöverenskommelsen.

Jag är också övertygad om att folkflertalet, en mycket stor majoritet av det svenska folket, är tacksamt för att vi över blockgränserna har kunnat komma överens om ett sätt att långsiktigt trygga våra framtida pensioner som innebär att man kan sova gott på nätterna. Det gäller både oss som politiker och dem som i framtiden ska försörja sig genom vårt pensionssystem. Folkflertalet är nog med all säkerhet tacksamt för att vi har vårdat den gemensamma överenskommelsen.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet, som har ställt sig utanför, hade full möjlighet att delta om man hade intagit en mer ansvarsfull ståndpunkt när överenskommelsen gjordes för ett antal år sedan. Det fanns ett öppet bord. Även Vänsterpartiet och Miljöpartiet var välkomna att sitta ned och diskutera, men de valde själva att avstå.

Sedan gäller det etiska placeringar. Det finns många politiska krav och önskemål som vi har i den här riksdagen. Men ska vi överföra alla de kraven och önskemålen – det kan gälla placeringspolicyer och andra inriktningar för AP-fonderna – innebär det att vi lyfter ansvaret från de operativt ansvariga till oss här. Det innebär att vi skapar otrygghet och osäkerhet i förvaltningen av det kapital som ska garantera framtida pensioner. Det vill inte vi medverka till. Därför säger vi: Vi ger en markerad inriktning, att vi tycker att det är riktigt att fonderna undersöker möjligheterna att gå vidare med en mer etisk placering, men det beslutet fattas av dem själva, inte av oss här.

Anf. 133 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Först vill jag bara kommentera detta med att vi hade full möjlighet att delta. Den här pensionsgruppen bildade en inre liten grupp. Vänsterpartiet utestängdes från den och fick på omvägar reda på att det pågick två sammanträden, ett bland de fem partierna och ett där vi var med. På så vis bygger man inga breda överenskommelser.

Man kan också diskutera hur förankrat det är i de breda folklagren. Jag vet inte om Lars Elinderson såg till exempel det program som jag tidigare refererade till. Bland annat hade det socialdemokratiska partiets medlemmar inte alls fått delta i diskussionerna, och de kände sig helt överkörda. Det är ändå en folkrörelse. Det är i och för sig inte Modera-

terna. Därför kanske man inte har sådana protester eller en sådan debatt. Men jag upplever inte att den här pensionsöverenskommelsen är förankrad på något sätt. Jag tycker att vi ser artiklar på artiklar där man ifrågasätter systemet. Man har svårt att förstå systemet. Man ifrågasätter avgifter och hela faderullan. Dessutom ifrågasätter man de placeringar som faktiskt görs.

Du säger att vi i den här kammaren vill väldigt mycket. Ja, vi är politiskt aktiva, och vi ska vara glada för att det finns en sådan demokratisk rörelse. Vi är alltså här för att fatta beslut och för att ta ansvar utifrån ett valresultat – man kan ställa människor till svars. Borde det då inte gälla våra pensionspengar? Menar du att det är det etiska omdömet hos några tjänstemän som svenska folket över huvud taget inte känner till som ska avgöra om vi ska placera våra pengar i kärnvapen eller klusterbomber? De kanske önskar sig den här hjälpen och det här stödet från oss folkvalda. Vi kanske skulle vända på frågan och ställa den så i stället för att själva frånta oss allt ansvar och inte vilja stå upp för att vi har möjligheten att fatta beslut. Det handlar om att vilja – eller hur? Vi vill något, och det tycker jag att vi ska uttrycka i den här kammaren. Vi ska inte överlåta det här till tjänstemän.

Du säger också att det är väl förankrat och att ansvarstagandet finns där. Men man överlämnar allting till ett automatiskt system, och om bromsen slår till och det påverkar pensionerna säger ni: Det har inte vi beslutat.

Anf. 134 LARS ELINDERSON (m) replik:

Herr talman! Jag är medveten om att Ulla Andersson kommer från en politisk miljö där man vill att det mesta ska styras av politiska beslut och där man inte har en tradition av att delegera ansvar till olika verksamheter i samhället. Det finns andra länder där man inte bara har gett sig in på att fatta konkreta beslut när det gäller till exempel fondförvaltning och annat. Det finns länder där också domarna och domstolarna styrs direkt av politiska beslut.

Vi har uppfattningen att väsentliga funktioner när det gäller förvaltning av vårt gemensamma kapital sköts bäst om de lämnar de politiska sammanträdesrummen. Det tror jag är någonting som också är genomgående när det gäller andra former. Vi har precis samma diskussioner när det gäller Riksbankens oberoende till exempel.

Jag är helt övertygad om att ur pensionsspararnas och de kommande pensionärernas synvinkel finns det inget bättre sätt att garantera deras framtida pensioner än att låta experterna sköta den operativa verksamheten. Vi drar upp riktlinjerna. De riktlinjerna ska inte binda upp förvaltarna i alltför stor utsträckning, utan de måste själva fatta sina beslut om inriktningen av sin förvaltning.

Anf. 135 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik:

Herr talman! Det man egentligen undrar är om den här pensionsöverenskommelsen gör att man inte kan göra några förändringar för att förbättra AP-fondernas arbete när det gäller etik och miljö. Då tror jag att vi är väldigt illa ute när det gäller AP-fonderna.

Som jag tog upp i mitt anförande pågår det en diskussion runt om i världen och i andra parlament just om hur man ska använda pensionsfon-

derna på ett modernare sätt. Ett modernare sätt är nog inte att man låter det vara som det har varit tidigare. Man måste nog faktiskt se att det kommer nya krav från enskilda, från privatpersoner, från ägare i olika bolag på olika sätt som, så att säga, förändrar världen. Man vill få en mer långsiktigt hållbar utveckling även när det gäller den finansiella marknaden.

Jag tycker att våra AP-fonder ska vara i täten när det gäller att driva på den här utvecklingen i fråga om investeringar i bättre miljö och att man tänker på etik både socialt och på annat sätt. Jag tror inte att svenska folket tycker att det låter så bra att vi inte visar att vi faktiskt är medvetna om den diskussion som förekommer på finansiella marknader och även i andra parlament om de här frågorna.

Sedan har jag läst i pressen att statsrådet Odell först skulle ta ett initiativ till en parlamentarisk utredning och titta över etiken och att det sedan skulle vara åtminstone någon typ av utredning. Jag undrar när man kan få höra något resultat av det.

Anf. 136 LARS ELINDERSON (m) replik:

Herr talman! Varje gång man urgröper huvuduppgiften för AP-fonderna genom att lägga på nya uppgifter innebär det ett ansvarstagande som vi lyfter från AP-fonderna själva. Samtliga AP-fonder arbetar med sin etik. Man har i uppdrag av regeringen att återkomma med eventuella förslag till förändringar när det gäller placeringspolicy baserad på etik.

Det yttersta ansvaret för placeringspolicyn ligger på varje enskild AP-fond och vårt principiella ställningstagande bygger på uppfattningen att pensionärernas intresse av tryggade pensioner sköts bäst om det operativa ansvaret ligger på de enskilda.

När det gäller de framtida förhandlingarna är det självklart så att om man har ställt sig utanför förhandlingarna och uppgörelsen om den framtida försörjningen av pensionssystemet har man också minskat sina möjligheter att påverka.

Jag förstår mycket väl att både Vänsterpartiet och Miljöpartiet i stället reserverar sig i riksdagen och framför sina synpunkter här i riksdagen. Men det finns naturligtvis all möjlighet att när pensionsfrågorna kommer upp framöver avstå från att markera gentemot den överenskommelse som nu är 12–13 år gammal och ansluta sig till den stora majoritet som finns för att trygga de framtida pensionerna för kommande pensionärer.

Anf. 137 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik:

Herr talman! Om det pågår ett arbete – det har jag sett i handlingarna – när det gäller etik och miljö verkar det gå ytterst långsamt. Jag tycker att det måste tas lite snabbare beslut när det gäller finansiella marknader om man över huvud taget ska kunna hänga med.

Jag skulle gärna vilja se att ni från regeringens sida kan återkomma på något sätt när det gäller resultat och vad man har kommit fram till för att förbättra det här och visa att man verkligen bryr sig om de frågor och diskussioner som pågår snart sagt överallt när det gäller etik och miljö.

Anf. 138 LARS ELINDERSON (m) replik:

Herr talman! Jag ska läsa en mening som står i betänkandet under finansutskottets ställningstagande på s. 24. Utskottet skriver: Därför är det

enligt utskottets mening viktigt att AP-fonderna på olika sätt fortsätter att utveckla etik- och miljöhänsynen i placeringsverksamheten. Utskottet anser däremot inte att riksdagen bör lagstifta om vilka typer av bolag fonderna bör eller inte bör placera pensionskapitalet i.

Jag är övertygad om att AP-fonderna ligger i framkant i den här frågan och att de återkommer kommande år med förändringar som baseras på deras egen erfarenhet och den kompetens och de resurser som man har byggt upp i sin egen fond och att vi får en inriktning mot att man mer funderar över etiska och andra krav som ställs på investeringar. Det gäller inte bara AP-fonderna. Det gör i stort sett alla fondbolag i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

10 § Tilläggsbudget 2 för 2007

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2007/08:FiU11
Tilläggsbudget 2 för 2007 (prop. 2007/08:1 delvis).

Anf. 139 EMMA HENRIKSSON (kd):

Herr talman! Ledamöter och ärade åhörare! Vi går nu över till att debattera tilläggsbudget nr 2 för 2007. Tilläggsbudgeten innehåller förslag till ökning och minskningar för budgeten för innevarande år.

46 olika anslag berörs inom 16 olika utgiftsområden. De ökning som föreslås uppgår till 11 506 miljoner, och de föreslagna minskningarna till 288 miljoner.

Bland förslagen finns en ökning av resurserna till Försäkringskassan på 700 miljoner. 250 miljoner kronor föreslås till arbetslöshetskassorna för att de ska ha möjlighet att fullfölja de genomförda och aviserade förändringarna inom arbetslöshetsförsäkringen.

Förslaget innehåller också en anvisning om ytterligare 135 miljoner kronor för rättsliga biträden med anledning av att det är en ökning av antalet förordnanden av offentliga försvarare.

Här finns även en ökning av resurserna för att täcka kostnaden för ökningen av antalet asylsökande.

Tilläggsbudgeten innehåller också ett förslag om att anvisa 10 miljarder kronor för att amortera en del av låneskulden hos Riksgäldskontoret, särskilt med avseende på infrastrukturinvesteringar i vägar och järnvägar.

I ärendet behandlas fyra motioner. Till betänkandet har fogats tre reservationer.

Med det, herr talman, ber jag att få lämna över ärendet för debatt.

Anf. 140 HANS HOFF (s):

Herr talman! Först och främst vill jag yrka bifall till vår reservation i betänkandet om tilläggsbudget.

Regeringen vill amortera 7 miljarder kronor på de lån som Vägverket har för byggandet av järnvägar. Den sammantagna låneskulden för dessa projekt är i dag drygt 18 miljarder kronor. Regeringen vill också amor-

tera 3 miljarder kronor på Banverkets lån för byggande av järnvägar. Banverkets lån uppgår i dag till nästan 15 miljarder kronor.

Vi socialdemokrater stöder detta och vill dessutom i vårt förslag öka amorteringen av dessa skulder med ytterligare 3 miljarder kronor på Vägverket samt ytterligare 7 miljarder kronor på Banverkets skuld. Detta skulle innebära att flera angelägna väg- och järnvägsbyggen skulle kunna genomföras. Vi gör detta mot den bakgrunden att det är angeläget att få plats med fler projekt. Vi har ett ekonomiskt utrymme att göra detta och andra satsningar och ändå ha en budgeteringsmarginal på 6 miljarder kronor.

Jag vill dock understryka att vi socialdemokrater står bakom finansutskottets ställningstagande i betänkandet om att huvudprincipen för finansiering av investeringar är att investeringar som har ett samhällsekonomiskt värde men inte ger någon monetär avkastning ska finansieras med anslag. Som en enstaka åtgärd är detta dock fullt möjligt att göra.

Herr talman! Den borgerliga regeringen har infört en pensionärsskatt. Vi socialdemokrater tycker att detta är djupt orättvist. Varför ska just pensionärerna betala högre skatt på sina pensioner än vad löntagarna gör på sin lön? Så är det i dag, och med regeringens nya förslag i budgeten höjs pensionärsskatten nästa år.

Enligt de beräkningar som PRO har gjort med utgångspunkt i Skatteverkets tabeller blir det så här för landets pensionärer:

Genom det första steget i regeringens förvärvsavdrag som började gälla i år har en pensionär fått minst 5 000 kronor mer i skatt per år än en löntagare med samma inkomst. Pensionärsskatten är 420 kronor i månaden vid en pension på 10 000 kronor. Pensionärsskatten är 590 kronor i månaden vid en pension på 16 000 kronor.

När nu de borgerliga partierna går vidare med andra steget i förvärvsavdraget som ska gälla från nästa år kommer skatten för landets pensionärer att öka ytterligare. Pensionärsskatten blir då över 500 kronor i månaden vid en pension på 10 000 kronor och nästan 800 kronor i månaden vid en pension på 16 000 kronor. För pensionärer med pensioner över 22 000 kronor i månaden blir den borgerliga pensionärsskatten nästa år mer än en tusenlapp i månaden.

Jag kan avslöja för kammaren, även om jag inte tror att det är någon jättestor hemlighet, att pensionärerna ibland var missnöjda också med den socialdemokratiska regeringens politik, men jag kan försäkra att det är ingenting mot den ilska som i dag finns hos pensionärerna när det gäller den borgerliga regeringens politik.

Herr talman! Det är inte rimligt att pensionärerna i tider av ekonomiskt gynnsam utveckling ska betala en särskild pensionärsskatt.

Vi ser det som principiellt viktigt att alla inkomster återigen börjar beskattas lika. Detta kräver dock en större översyn. Innan en sådan översyn har genomförts föreslår vi socialdemokrater ett höjt grundavdrag för alla pensionärer så att skatten för de kommande åren blir i genomsnitt 2 000 kronor lägre per år.

Dessutom säger vi socialdemokrater nej till att ta bort förmögenhetsskatten och vill i stället att landets pensionärer redan i år ska få ett skattefritt pensionstillskott på 2 000 kronor. Detta löser inte hela den diskriminering som pensionärerna utsätts för av den borgerliga regeringen, men för oss socialdemokrater är det en tydlig signal.

Vi prioriterar pensionärerna före miljonärerna. Det är vår prioritering. De borgerliga partierna gör precis tvärtom och sätter miljonärerna före pensionärerna.

Herr talman! Jag yrkar återigen bifall till vår reservation.
(Applåder)

Anf. 141 ULLA ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 2.

Jag tänkte ta upp det finanspolitiska råd som regeringen har tillsatt och vars uppdrag enligt tilläggsbudgeten är att årligen följa upp och granska måluppfyllelsen inom den ekonomiska politiken och utvärdera kvaliteten i regeringens analysram för den ekonomiska politiken. Rådet passar väl in i det förhållningssätt till den ekonomiska politiken som slog igenom i början av 1990-talet och som den nuvarande högerregeringen står särskilt fast förankrad i. En rad institutionella inslag minskar de folkvaldas möjligheter att föra en ekonomisk politik för full sysselsättning och bidrar samtidigt till en allmän ekonomisk utveckling där löntagarnas positioner på arbetsmarknaden försvagas till förmån för arbetsgivarnas.

Vi tror att det finns goda skäl att anta att detta finanspolitiska råd blir ytterligare ett organ som ska klä regeringens högerpolitik i ett falskt vetenskapligt skimmer. Den snäva ekonomiska teoribildningen, helt fri från människor och sociala strukturer, ligger till grund för mycket av dagens etablerade ekonomisk-politiska debatt. Vi tycker att detta borde inleda en mer problematiserande diskussion och samhällsdebatt i stället för att man inrättar ytterligare en myndighet. Därför avvisar vi detta förslag.

Men vi avvisar det också på grund av finansieringen. Här ska Statistiska centralbyrån och Skatteverket bidra. Om det görs besparingar på Skatteverket börjar man direkt att fundera över det som vi nu har sett under ett års tid, nämligen det som statsministern kallar skattetrötta moderater. Är neddragningen på Skatteverket ett sätt att minska risken för att man ska jaga så kallade skattetrötta moderater, eller hur är det?

När jag förberedde detta inlägg kom jag att tänka på programmet Parlamentet häromkvällen. Där frågade man: Vem har gjort filmen *Jakten på den försvunna skatten*? Gissa vad svaret var? Jo, det var Moderaterna. Vi vet att det finns många versioner av *Jakten på den försvunna skatten*, och efter detta år kan vi nog räkna med att det kommer ännu fler, eller hur?

Men medan det ska göras neddragningar på Skatteverket eftersom man inte ska jaga skattetrötta moderater vill regeringen i stället jaga så kallade bidragsfuskare. De är riktiga fuskare som ska klämmas åt. Det är nämligen människor som sliter och arbetar och som kanske av misstag råkar fylla i fel blanketter. Dessa blanketter är också många gånger väldigt krångliga. Människor som är sjuka känner sig både jagade och miss-tänkliggjorda.

Det kan då vara värt att påminna om att detta faktiskt är ett socialförsäkringssystem och inte ett bidragssystem. Alla är vi med och bidrar, precis som när det gäller en hemförsäkring – är olyckan framme ska vi kunna känna oss trygga och veta att vi inte står ensamma utan har en ekonomisk backup. Det är socialförsäkringssystemets uppgift. Det hand-

lar inte om bidrag. Det har inte heller Folkpartiet tyckt innan man kom in i denna regering.

Finns det något samhällsekonomiskt perspektiv på detta? Ja, visst gör det det. Alla vill väl försvara socialförsäkringssystemen, och om det är några som utnyttjar systemen ska man faktiskt anmäla detta.

Man kan titta på vad det så kallade bidragsfusket inom Försäkringskassan kostar jämfört med det skattefusk som finns i dag. Försäkringskassans direktör har sagt att det så kallade bidragsfusket kostar en fjärdedel av skattefusket. Men vad är då anledningen till att man gör detta? Jo, självklart vill man få det att framstå som att systemet utnyttjas för att de åtstramningar som man gör inom sjukförsäkringen ska bli mer acceptabla. Troligtvis kommer man att fortsätta med en underminering av socialförsäkringssystemen.

Vi avvisar så klart detta och föreslår i stället en förstärkning av Försäkringskassan i syfte att öka rättssäkerheten och kvaliteten på handläggningen.

Vidare vill vi att staten ska införa en investeringsbudget för investeringar i till exempel vägar och järnvägar. Vi menar att staten precis som kommuner, landsting, företag och vi alla som äger en bostad borde betala av större investeringar över en längre tid. Jag tror inte att någon i denna kammare – jo, förresten en – kan betala sitt hus kontant, utan vi tar ett lån i banken och betalar tillbaka pengarna över en längre tid. Det tycker vi att man också borde göra i statens budget. Men om man nu föreslår en investering ska den in under utgiftstaken och då och då slåss om utrymme för vård, skola och omsorg. Det gör att en större investering ibland måste dra ut på många fler år än vad som egentligen är samhällsekonomiskt bra eftersom man inte har detta utrymme under utgiftstaket.

Därför avvisar vi regeringens förslag till ytterligare en amortering. Vi menar i stället att man borde ha en investeringsbudget.

Med detta yrkar jag bifall till Vänsterpartiets reservation 2.

Anf. 142 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp):

Herr talman! Ulla Andersson är en mycket god talare. Jag associerade till den blankett som jag skulle fylla i till min mor för att söka bostadstillägg. Den var fem sidor, och man skulle kryssa i väldigt mycket. På ett ställe frågade Försäkringskassan varifrån min mor får sin allmänna pension. Hon skrev helt enkelt: Från er.

Jag tänkte faktiskt ta upp en annan del. Först vill jag säga någonting positivt om regeringen. Det gäller förslaget att amortera delar av den samlade skulden i Riksgäldskontoret för väg- och järnvägsinvesteringar. Det är bra eftersom statens lån för infrastruktur i form av vägar och järnvägar är omfattande, och räntebetalningarna utgör en stor del av anslagen. På så sätt kan också en större andel av anslaget frigöras för viktiga investeringar och underhåll. Däremot anser vi att den fördelning av amorteringarna som regeringen föreslår är felaktig därför att den leder till ett ökat investeringsutrymme som främjar vägar i förhållande till järnvägar, vilket gynnar klimatförvärrande transporter och missgynnar klimatvänliga transporter.

Trots att regeringen säger att man ska satsa på miljön och att man har förstått vikten av klimatproblematiken blir det ofta som vanligt i riksdagen, nämligen att när det ska beslutas så blir det tvärtom. Hur är detta

möjligt? Jag har inte riktigt förstått detta. Men jag hoppas att det blir någon typ av förändring under mandatperiodens gång.

Vi i Miljöpartiet anser att fördelningen borde vara att minst dubbelt så mycket amorteras till den miljövänliga järnvägens fördel. Vi vill att 7 miljarder kronor av järnvägens skulder och 3 miljarder kronor av vägar- nas skulder amorteras.

Därmed yrkar jag bifall till Miljöpartiets reservation 3 i betänkandet.

Anf. 143 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Herr talman! Det har nu gått ett år sedan regeringen lade fram sin första budget. Nu har regeringen också återkommit till oss i riksdagen för att begära tilläggsanslag och göra korrigeringar. Detta behov består till stor del av det väldigt omfattande reformarbete som vår regering har satt i gång, vilket har gjort det svårt att exakt beräkna de kostnader som kommer att uppstå under året.

Jag ska börja med att ta upp den största posten av de 11 miljarderna, och det är, som vi har hört här, 10 miljarder som regeringen vill amortera på lånen för vägar och järnvägar. Detta gör man för att få lite ordning på lånestrukturen. Men man gör det också för att skapa utrymme för underhåll och vissa investeringar genom att de årliga räntorna och amorteringarna kommer att minska.

Vad jag förstår ställer sig både socialdemokrater och miljöpartister i stort sett bakom detta, men de vill förändra fördelningen en aning.

Däremot vill jag kommentera Socialdemokraternas uttalanden när det gäller amorteringen. Jag ser en liten glidning där. Det är som om hela amorteringen skulle gå att använda till investeringar sedan. Men så är det faktiskt inte, utan det är räntor och amorteringar som försvinner. Så offensivt som det anges i den socialdemokratiska motionen kanske det inte är.

Vänsterpartiet tycker att det är bättre att låna till investeringar. Jag vill bara kommentera detta. Framför allt vi i finansutskottet har faktiskt en uppgift att se till att Sverige har sunda, stabila och överskådliga statsfinanser. Att låna till hela investeringar tror jag är att utsätta statens ekonomi för en väldigt stor risk.

Plötsligt ser verkligheten inte ut precis så som man trodde att den skulle göra när man tog lånen. Inet ens hemmavid är det väl så att vi lånar ända upp till skorstenen när vi köper en bostad, utan vi – och banken – vill för säkerhets skull se till att det finns en grundplåt. Men i statens fall skulle det här, som sagt, vara en stor risk.

Sedan har vi posten avseende ökade resurser till Försäkringskassan. Vänsterpartiet säger nej här. Den nya regeringen har gett Försäkringskassan ett mycket omfattande uppdrag. Äntligen ska vi kunna arbeta med att få människor tillbaka i arbete och få ned sjukfrånvaron samt se till att vi har en rehabilitering i flera steg. Som sagts i debatten här i dag gäller det att se till att de som blir sjuka kommer tillbaka i arbete redan under de första veckorna. Det är det som betyder att vi kan minska utanförskapet och äntligen få ned den sjukfrånvaro som byggdes upp i början av 2000-talet.

Nej, här är det inte fråga om att jaga bidragsfuskare. Här är det fråga om att skapa ett förtroende för vår socialförsäkring. När man är sjuk ska man vara hemma, men en sjukskrivning som drar ut på tiden innebär en stor risk för den enskilde. Det är detta som regeringens politik handlar om.

Samtidigt är felaktiga utbetalningar någonting som verkligen minskar förtroendet för socialförsäkringarna, så den förstärkning av administrationen som regeringen vill göra ska också avse att man ser till att rutiner följs och byggs upp och att felaktiga utbetalningar kan följas upp och minskas – självklart!

Också omläggningen av arbetsmarknadspolitiken innebär stora förändringar för a-kassorna i deras administrativa system. Likaså behöver de ett ökat anslag.

Jag vill också nämna Finanspolitiska rådet. Också här säger Vänsterpartiet nej. Finanspolitiska rådet, som här får ytterligare 1 miljon kronor, är en viktig investering i en tydligare belysning och utvärdering av finanspolitiken och dess effekter. Det handlar om att vi ska få veta och få belyst av experter vilka effekterna kan tänkas bli av de åtgärder som vi beslutar om här i riksdagen och som sedan vidtas. Det är det som är meningen med Finanspolitiska rådet.

Jag beklagar att Vänsterpartiet tydligen tycker att man inte ska basera sina beslut på den typen av kunskap. I stället kallar man det för snäv ekonomisk teoribildning. Men den så kallade snäva ekonomiska teoribildningen innebär egentligen att man säger nej till den kunskap som faktiskt finns. Då tar man verkligen på sig ett stort politiskt ansvar.

Jag ska väldigt kort kommentera några bemyndiganden. Det gäller anslag under kommande år. Vi har gjort en korrigerings i utskottet när det gäller regeringens förslag. Äntligen har regeringen tagit tag i detta med att reparera så kallade bidragsfastigheter – kulturbyggnader. Reparationsbehovet är stort. När budgeten skrevs var det tyvärr inte klart hur långa avtalen, kontrakten, behövde vara så det saknades en tidsangivelse. Det där är nu löst.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till finansutskottets förslag i betänkande 11 och avslag på samtliga reservationer.
(forts. 12 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.55 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

JuU9 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU3 Vilande förslag om hemlig rumsavlyssning m.m.

Punkt 1 (Hemlig rumsavlyssning)

1. utskottet

2. res. 1 (v, mp)

Votering:

255 för utskottet

32 för res. 1

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 s, 82 m, 25 c, 23 fp, 19 kd

För res. 1: 17 v, 15 mp

Frånvarande: 24 s, 15 m, 4 c, 5 fp, 5 kd, 5 v, 4 mp

Punkt 4 (Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott)

1. utskottet

2. res. 3 (v, mp)

Votering:

256 för utskottet

31 för res. 3

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 s, 83 m, 25 c, 23 fp, 18 kd

För res. 3: 16 v, 15 mp

Frånvarande: 23 s, 14 m, 4 c, 5 fp, 6 kd, 6 v, 4 mp

Punkt 11 (Lag om ändring i rättegångsbalken)

1. utskottet

2. res. 8 (v)

Votering:

272 för utskottet

17 för res. 8

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 s, 83 m, 25 c, 23 fp, 19 kd, 15 mp

För res. 8: 17 v

Frånvarande: 23 s, 14 m, 4 c, 5 fp, 5 kd, 5 v, 4 mp

Punkt 14 (Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten)

1. utskottet

2. res. 12 (v)

Votering:

269 för utskottet

17 för res. 12

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 82 m, 25 c, 23 fp, 19 kd, 15 mp

För res. 12: 17 v

Frånvarande: 25 s, 15 m, 4 c, 5 fp, 5 kd, 5 v, 4 mp

Punkt 17 (Statens skadeståndsansvar)

1. utskottet

2. res. 13 (s)

3. res. 15 (mp)

Förberedande votering:

106 för res. 13

15 för res. 15

168 avstod

60 frånvarande

Kammaren biträdde res. 13.

Huvudvotering:

149 för utskottet

105 för res. 13

32 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 83 m, 25 c, 23 fp, 18 kd

För res. 13: 105 s

Avstod: 17 v, 15 mp

Frånvarande: 25 s, 14 m, 4 c, 5 fp, 6 kd, 5 v, 4 mp

Punkt 18 (Offentliga ombuden)

1. utskottet

2. res. 16 (s, v, mp)

Votering:

150 för utskottet

139 för res. 16

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 83 m, 25 c, 23 fp, 19 kd

För res. 16: 107 s, 17 v, 15 mp

Frånvarande: 23 s, 14 m, 4 c, 5 fp, 5 kd, 5 v, 4 mp

Punkt 19 (Skrivelsen om användning av hemliga tvångsmedel)

1. utskottet
2. res. 17 (s, v, mp)

Votering:

150 för utskottet

138 för res. 17

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 82 m, 25 c, 23 fp, 19 kd

För res. 17: 106 s, 17 v, 15 mp

Frånvarande: 23 s, 15 m, 4 c, 5 fp, 5 kd, 5 v, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU8 Övergångsbestämmelserna till polisdatalagen

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU3 Vissa sjukförsäkrings- och pensionsfrågor, m.m.

Punkt 1 (Läkarintyg från första dagen)

1. utskottet
2. res. 1 (s, v, mp)

Votering:

147 för utskottet

138 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 82 m, 23 c, 23 fp, 19 kd

För res. 1: 107 s, 17 v, 14 mp

Frånvarande: 23 s, 15 m, 6 c, 5 fp, 5 kd, 5 v, 5 mp

Punkt 2 (Uppföljning m.m. av läkarintyg från första dagen)

1. utskottet
2. res. 2 (s, v, mp)

Votering:

149 för utskottet

138 för res. 2

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 83 m, 25 c, 23 fp, 18 kd

För res. 2: 106 s, 17 v, 15 mp

Frånvarande: 24 s, 14 m, 4 c, 5 fp, 6 kd, 5 v, 4 mp

Punkt 3 (Avveckling av socialförsäkringsnämnderna)

1. utskottet
2. res. 3 (s, v, mp)

Votering:

149 för utskottet

139 för res. 3

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 82 m, 25 c, 23 fp, 19 kd

För res. 3: 107 s, 17 v, 15 mp

Frånvarande: 23 s, 15 m, 4 c, 5 fp, 5 kd, 5 v, 4 mp

Punkt 5 (Uppföljning med anledning av socialförsäkringsnämndernas avveckling)

1. utskottet
2. res. 5 (s, v, mp)

Votering:

149 för utskottet

139 för res. 5

1 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 83 m, 24 c, 23 fp, 19 kd

För res. 5: 107 s, 17 v, 15 mp

Avstod: 1 c

Frånvarande: 23 s, 14 m, 4 c, 5 fp, 5 kd, 5 v, 4 mp

Jan Andersson (c) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU6 Redovisning av AP-fondernas verksamhet 2002–2006

Punkt 2 (Överföring av medel från AP-fonderna till statsbudgeten)

1. utskottet
2. res. 1 (v)

Votering:

269 för utskottet

18 för res. 1

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 83 m, 25 c, 23 fp, 18 kd, 15 mp

För res. 1: 1 s, 17 v

Frånvarande: 24 s, 14 m, 4 c, 5 fp, 6 kd, 5 v, 4 mp

Punkt 6 (Regionala utvecklingsfonder)

1. utskottet

2. res. 2 (v, mp)

Votering:

256 för utskottet

32 för res. 2

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 s, 83 m, 25 c, 22 fp, 19 kd

För res. 2: 17 v, 15 mp

Frånvarande: 23 s, 14 m, 4 c, 6 fp, 5 kd, 5 v, 4 mp

Punkt 7 (Förbud för AP-fonderna att investera i vapenindustrin)

1. utskottet

2. res. 3 (v)

Votering:

267 för utskottet

19 för res. 3

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 83 m, 24 c, 23 fp, 19 kd, 13 mp

För res. 3: 17 v, 2 mp

Frånvarande: 25 s, 14 m, 5 c, 5 fp, 5 kd, 5 v, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Tilläggsbudget 2
för 2007*

12 § (forts. från 10 §) **Tilläggsbudget 2 för 2007** (forts. FiU11)

Anf. 144 HANS HOFF (s) replik:

Herr talman! Jag vill fråga Anna Lilliehöök, och hon behöver inte svara mig utan de tiotusentals pensionärer som sitter framför tv-apparaterna och tittar på den här debatten: Varför ska pensionärerna betala en pensionärsskatt som är högre än den skatt som löntagarna betalar? Det blir 500 kronor mer i månaden för en pensionär som har 10 000 kronor i pension och 1 000 kronor mer i månaden nästa år för en pensionär som har ca 22 000 kronor i månaden.

Anf. 145 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Jag föreställer mig att Hans Hoff frågar om alliansens jobbavdrag. Alliansen hade ett valprogram som gick ut på att få fler i arbete och att starta positiva cirklar. Vi kan efter ett år konstatera att detta var en politik som fungerade. Det innebär att många fler har kommit i arbete och att ekonomin har vuxit. Det innebär att lönerna har stigit.

Tillsammans innebär allt detta att även pensionärerna har fått ett rejält tillskott genom regeringens politik. Nästa år beräknas pensionerna öka med 4 000 per år och året därefter med 6 000 per år. Alliansens politik

leder till betydligt bättre pensioner, och det är bara genom en god ekonomi som vi kan garantera pensionärerna en god pension på sikt.

Prot. 2007/08:24
14 november

Anf. 146 HANS HOFF (s) replik:

Herr talman! Tack för det svaret, Anna Lilliehöök! Det sista håller jag med om. Det är alltid en god ekonomisk utveckling som är en garanti för både pensionerna och välfärdssamhället i övrigt.

Jag kan konstatera att under det sista året med socialdemokratisk politik skapades det 1 000 fler jobb än under det första året med borgerlig politik. Det var utan en speciell straffbeskattning på pensionärerna. Jag förstår inte vad det ger för ekonomisk drivkraft i samhället att just pensionärer ska betala högre skatt. Hur skapar det fler jobb att pensionärerna betalar mer i skatt än löntagarna? Den ekonomiska teorin känner jag inte till; jag har över huvud taget inte hört talas om den. Kanske kan Anna Lilliehöök förklara hur det leder till fler jobb att en pensionär betalar mer skatt än en löntagare.

Anf. 147 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Jag försökte redogöra för den ekonomiska teori som finns och som visar att den metod som alliansen har använt – jobbavdraget som innebär att man gör det lönsamt att arbeta, satsningen på åtgärder för att få människor i arbete och satsningen på åtgärder för fler företag – medför att alla får det bättre.

Jag vänder mig lite mot uttrycket ”pensionärsskatt”. Det är inte det. Det är ett jobbavdrag för dem som arbetar för att få fler i arbete och mer pengar till pensionerna.

Anf. 148 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att det finns en blå linje i regeringens politik där man straffar sjuka, arbetslösa och pensionärer ekonomiskt. Man arbetar medvetet för att minska sammanhållningen i samhället och slå in kilar mellan olika befolkningsgrupper och beskriva vissa människor som tärande och andra som lönsamma.

Anna Lilliehöök talar i sitt anförande om att regeringen satsar för att få tillbaka människor i arbetslivet. På vilket sätt får man tillbaka människor i arbetslivet och minskar framtida arbetsskador och sjukdomar genom att avveckla Arbetslivsinstitutet, dra ned på Arbetsmiljöverket och kräva läkarintyg från första dagen, vilket kräver oerhörda resurser från sjukvården? Hur hjälper det till att man minskar statsbidragen till landstingen och kommunerna 2009 och 2010, vilket innebär att man inte kan förbättra arbetsmiljön, korta vårdköerna och fortsätta jobba med kompetensutveckling och så vidare? På vilket sätt förbättras hälsan hos de människor som drabbas genom ytterligare karensdagar i a-kassan och minskade möjligheter för deltidstämpling?

Är man sjuk har man fullt upp med att oro sig för på vilket sätt man ska bli frisk och på vilket sätt man ska komma tillbaka till sitt arbete eller söka ett arbete. Det man minst av allt behöver är att också oro sig för sin ekonomi. Jag vet inte om Anna Lilliehöök vet hur det känns när det är en vecka kvar på månaden och pengarna i plånboken är slut. Men jag kan tala om att det är mycket tärande, det gör ont i magen och man bär på en ständig oro.

*Tilläggsbudget 2
för 2007*

Riksdagen ska inte lägga fram förslag som hela tiden straffar människor som många gånger redan har det tufft ekonomiskt. Människor som är sjuka har rätt till ett samhällsstöd och till en återgång till arbetslivet utan att straffas ekonomiskt.

Anf. 149 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Jag vill i mitt svar hålla mig till det som återfinns i det ärende som vi diskuterar, nämligen tilläggsbudget 2.

Alliansregeringen har föreslagit att Försäkringskassan ska få 700 miljoner kronor. Detta är för att redan nu kunna starta ett program för förbättrade rehabiliteringsåtgärder och för att se till att Försäkringskassan på ett effektivt sätt kan ställa om verksamheten så att den följer regeringens intentioner att få fler tillbaka i arbete och på ett mycket tidigare stadium.

Som jag sade i mitt anförande ser vi äntligen en minskning av den fullständiga lavin av sjukskrivningar och förtidspensioneringar som vi har sett sedan år 1998 när den dåvarande regeringen höjde ersättningarna och taken. Det gav på något sätt enorma effekter som har gått ut över de människor som har blivit utsatta och utlåsta från arbetsmarknaden genom bland annat förtidspensioneringen.

Anf. 150 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Den förra regeringen kunde säkert ha gjort mer för att satsa på rehabilitering och arbetslivs- och arbetsmiljöforskning och för att anställa fler inom sjukvård och kommuner. Det gjordes goda försök, men man nådde inte ända fram. Det man inte gjorde var att straffa människor ekonomiskt. När sjukskrivningarna minskar och det blir fler förtidspensionärer väljer ni att straffa dem ekonomiskt. Men Socialdemokraterna har stretat emot väl, och nu har ni backat i den frågan.

Anna Lilliehöök, du tog själv upp att ni jobbade för att få tillbaka människor i arbetslivet, och då måste jag ställa de frågor jag ställde som jag fortfarande inte har fått svar på. Varför straffar ni människor ekonomiskt genom till exempel neddragningar i sjukförsäkringen? En person som tjänar 20 000 kronor i månaden får 300 kronor mindre i plånboken. Det gäller framför allt kvinnor och många gånger deltidsanställda kvinnor. Deltidsanställning leder till sämre hälsa. Det visar forskningen mycket tydligt och också många av de erfarenheter som jag har från kommunal verksamhet. Du har inte svarat på det eller på vilket sätt läkarintyg från första dagen ska skapa större resurser och korta vårdköer.

Du säger också att ni satsar på Försäkringskassan. Ja, för att jaga dem ni kallar bidragsfuskare. Vore man ute efter en samhällsekonomisk vinst skulle man väl jaga skattesmitare. Men då får ni jaga i ert eget parti, och det är väl därför det inte är så populärt. Eller hur? Ni satsar inte på Försäkringskassan för att värna socialförsäkringen utan för att fortsätta undergräva socialförsäkringssystemen. Från och med nästa år har vi 10 000 färre anställda på Försäkringskassan. Jag tror inte att de upplever att det du säger är en förstärkning. Jag tror att de vänder sig mot det, och jag vet många som jobbar där som redan i dag säger att de har alldeles för mycket att göra för att hinna garantera och säkerställa det arbete de gör. Det om något är en demokratifråga.

Anf. 151 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Jag vill återigen ta upp regeringens politik för fler i arbete som betyder att just de grupper som är i låglöneyrken har fått en väsentligt bättre ekonomi genom jobbavdraget. Det viktiga är att vi har fått många fler i arbete. Det är många fler som står på egna ben och kan tjäna sina egna pengar.

Det arbete som nu visas i budgeten och som startas med de tilläggsanslag som vi står här och diskuterar innebär att vi vill se till att vi inte har lika många som de 750 000 som är sjukskrivna och förtidspensionerade i dag. Framför allt de 550 000 som i dag nästan har fått en dom genom att vara förtidspensionerade ska kunna komma tillbaka till arbete. Det är de resurserna som finns i det här ärendet.

Anf. 152 ROGER TIEFENSEE (c):

Herr talman! Den tilläggsbudget som vi diskuterar nu innehåller många viktiga åtgärder. Försäkringskassan ges ökade resurser, 700 miljoner, för att förbättra myndighetens arbete med att minska sjukfrånvaron och underlätta för återgång till arbete. Arbetslöshetskassorna får 250 miljoner för att fullfölja de åtgärder som är aviserade och genomförda när det gäller förändringar i arbetslöshetskassorna.

Det är viktiga åtgärder som understöder regeringens politik och som är huvuddragen som handlar om att minska utanförskapet genom fler jobb i nya och växande företag.

Men den största och viktigaste åtgärden i den här tilläggsbudgeten gäller ändå infrastrukturen. Regeringen anvisar 10 miljarder för att amortera på den låneskuld som finns i Riksgäldskontoret som tidigare tagits upp för väg- och järnvägsinvesteringar.

Den amorteringen stämmer väl överens med budgetlagens principer. Vi rensar bort gamla försyndelser, kan man säga, när man inte har fullföljt budgetlagens intention om att man ska anslagsfinansiera den typen av investeringar. Men vi skapar också ett utrymme för drift och underhåll av vägar. Det behövs verkligen. Underhållet är eftersatt.

Det finns ett uppdämt behov på 20 miljarder när det gäller underhåll av vägar och 10 miljarder när det gäller underhåll av järnvägar. Det här ser människor i sin vardag. Man ser det i hål eller spår i vägnätet. Man märker det när man inte kommer i tid till jobbet därför att tidtabellen när man åker tåg inte kan hållas. Det påverkar alla oss i vardagen. Det är svårare att ta sig till jobbet, skolan eller vårdcentralen. Att då inte underhålla vägar och järnvägar är bara dumt, och det ansvaret vilar tungt på den förra socialdemokratiska regeringen.

Oppositionen verkar nu tycka att det här är rätt så bra. Men Miljöpartiet påstår att fördelningen mellan amorteringen på vägar respektive järnvägar skulle skapa ett investeringsutrymme som gynnar klimatfarliga transporter. Men då, herr talman, är det viktigt att göra ett klagörande. Det utrymme som skapas vid den här amorteringen används för drift och underhåll. Vi gör ingen ny lånefinansiering av investeringar. Det stämmer därmed väl överens med budgetlagens intention.

Om man ändå tar Miljöpartiets kritik på allvar och funderar på vad de säger så kan man fråga sig: Vari ligger det klimatfarliga med att underhålla vägar och järnvägar? Vari ligger det klimatfarliga med att satsa på drift och underhåll och att börja beta av det här underhållsberget –

20 miljarder på vägar och 10 miljarder på järnvägar? Vari ligger det klimatfarliga med att faktiskt fördela resurserna proportionerligt med de behov som finns? Lånefinansieringen är större på vägar än på järnvägar. Då är det naturligt att ha de proportionerna: 7 miljarder på vägar och 3 miljarder på järnvägar.

Herr talman! Kanske Miljöpartiets representant kan ge de svaren, för det kan väl inte vara så att Miljöpartiet använder sig av en så cynisk taktik att människors möjlighet att ta sig fram på våra vägar, rent bokstavligt och fysiskt, ska hindras av att man har underhållit vägen dåligt.

Herr talman! Jag kan inte underlåta att kommentera den tidigare diskussionen om jobbskatteavdraget, som vi hörde i ett replikskifte. Hans Hoff ondgjorde sig över att alliansregeringen sänkt skatten för löntagare men inte för pensionärer. Hans Hoffs stora problem är att hans parti i den alternativbudget som vi ska diskutera om en vecka har godkänt tre fjärdedelar av det han står och förfasar sig över, så han kunde vara lite mer ödmjuk i den diskussionen.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 153 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik:

Herr talman! Skulle vi i Miljöpartiet vara emot allt förflyttande via biltrafik på vägar så skulle vi inte i några som helst sammanhang ge några som helst pengar till detta. Men det gör vi ju. Det är bara det att vi tycker att fördelningen bör vara annorlunda till förmån för järnvägar. Det är därför vi föreslår det vi föreslår i vår reservation.

Anf. 154 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Nu känns det lite grann som om Christopher Ödmann försöker slingra sig. Ni skriver ju i er reservation att de föreslagna amorteringarna medför ett ökat investeringsutrymme som främjar vägar i förhållande till järnvägar vilket gynnar klimatfarliga transporter och missgynnar klimatvänliga.

Då, herr talman, upprepar jag: Utrymmet används till drift och underhåll. Och jag upprepar också frågan: Vari ligger det klimatfarliga med att underhålla vägar och järnvägar och att fördela resurserna efter de behov som finns? Det finns en större volym i lånefinansiering historiskt på vägar än vad det finns på järnvägar. Det finns ett större behov av att också underhålla vägnätet. Det eftersatta underhållet är större. Behovet där är 20 miljarder, och behovet på järnvägssidan är 10 miljarder.

Anf. 155 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik:

Herr talman! Det är väl kanske där vi gör olika bedömningar av var behovet är mest angeläget. Där ser vi ändå att det är järnvägarna som i förhållande till vägarna måste få mer resurser. Det kan hända att det är i den ståndpunkten som vi skiljer oss åt.

För vår del är det viktigt att man skapar möjligheter att amortera på järnvägens skulder, 7 miljarder gentemot vägarnas 3 miljarder kronor.

Anf. 156 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Då ligger det ändå i Miljöpartiets bedömning att det är helt okej att vägnätet är väldigt spårigt, att det finns en massa hål och att

man har svårt att ta sig till jobbet. Jag kan inte tolka det på något annat sätt än att Miljöpartiet därmed rent fysiskt försöker hindra biltrafiken och därmed skapa något slags miljönytta.

Jag tror att det är viktigare att byta bränsle i bilarna och att se till att vi har bilar som är nya och bränslesnåla och blir mer klimateffektiva på så sätt än att rent fysiskt hindra trafiken från att komma fram.

Anf. 157 JOHAN PEHRSON (fp):

Herr talman! Vi firar i dagarna att Astrid Lindgren skulle ha fyllt 100 år. Det görs ingen skillnad på detta här i kammaren. Här ser man folk som försöker likna ett hopkok på Pippis sjörövare, Bulten i Bo och Karlsson på taket när det gäller att driva ekonomisk politik.

Vi har en tilläggsbudget som alliansen lägger fram. Den är samlad och fokuserad på ökad växt för ökad välfärd i framtiden. Vi har också en opposition vars blandning mycket påminner om Bulten i Bo vad gäller ekonomisk analys. Man driver hårt att man ska öka de offentliga utgifterna för arbetsmarknadsutbildningar och kommunala vuxenutbildningar mitt i en högkonjunktur.

Folkpartiet kommer alltid att stödja bra arbetsmarknadsutbildningar, och Folkpartiet kommer alltid att stödja bra kommunala vuxenutbildningar i en tid då ekonomin går ned. Men nu råkar det vara så att vi har en ekonomi som växer och människor får riktiga jobb. Då ska man inte se till att människor inte kommer ut i de jobben. Den tiden kan tyvärr alltid komma när man behöver ha den typen av stöd.

Jag vill påminna om att de åtgärder vi vidtar för att sänka till exempel skatten på arbete är något som Socialdemokraterna själva gjort när de kompenserat för så kallade pensionsavgifter. Det var ingenting som på den tiden sträckte sig till att gynna pensionärer, men man hade en insikt om att skatt på arbete kunde vara något som hämmade växten, något som hämmade välfärden. Det är därför vi nu gör detta.

Att från Socialdemokraternas företrädare höra att vi ska ha lika skatt på allt gör att man blir häpen med tanke på de undantag som gjorts för miljardärer i fråga om förmögenhetsskatten. Det rimmar inte direkt med att vanliga människor ska betala förmögenhetsskatt medan miljardärerna ska slippa. Den likhet som det nu ropas efter klingar därför ganska falskt.

Det vi nu gör, och som denna tilläggsbudget förstärker, gäller inte minst bemyndigandet för ökade möjligheter att inom Försäkringskassan använda mer resurser till arbetsmarknadsutbildningar. Om man misstänker att man slår i taket för bra arbetsmarknadsutbildningar så öppnar vi för att ändå kunna sätta i gång dem. Det är helt riktigt.

Vi ser en utveckling som innebär att unga människor kommer i arbete. Vi ser att människor är mindre sjuka. Vi ser hur välfärden i våra kommuner och landsting växer tack vare den ekonomiska politik som regeringen för.

När Örebro kommun får åtta nya fältassistenter för att jobba med ungdomar på glid är det möjligt bland annat tack vare den här tilläggsbudgeten. När Karlskoga lasarett köper en ny magnetkamera för att bekämpa cancer och bota människor är det möjligt tack vare regeringens ekonomiska politik. Detsamma gäller byggandet av äldreboenden i Örebro kommun.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Tilläggsbudget 2
för 2007*

Detta är en bred politik för ökad växt, och det råkar vara så att vi kan visa att strategiska skatteförändringar, inte minst på det som skadar ekonomins funktionssätt och växtkraften, kommer att leda till ökad växt och ökad välfärd. Det vore bra om Socialdemokraterna åter kunde inse att sänkta skatter som är strategiska kan innebära ökad växt och därmed på sikt ökad välfärd.

Historiskt sett har ju även Socialdemokraterna, herr talman, varit beredda att ta bort eller sänka skadliga skatter. Det vore därför bra om de lämnade hyllningarna av Astrid Lindgren utanför kammaren och i stället förde en debatt och en politik på det ekonomiska området som något mer mötte reella problem än det som man gärna vill måla upp som problem när man talar om orättvisor när vi i själva verket bygger rättvisor.

Anf. 158 HANS HOFF (s) replik:

Herr talman! Den 4 september 2007 säger Jan Björklund i Svenska Dagbladet att han kräver att Sverige inför en lag mot åldersdiskriminering. Det är en mycket stor fråga i Sverige, och den basuneras ut med buller och bång.

Samme Jan Björklund sitter några veckor senare på ett regerings-sammanträde och höjer pensionärsskatten. Pensionärsskatten om något är väl åldersdiskriminerande. Pensionär är man per definition när man är äldre, i alla fall ålderspensionär.

Jag vill fråga Johan Pehrson, som är Folkpartiets ekonomiske talesman: När ska Folkpartiet aktivt börja driva frågan om att ta bort den åldersdiskriminerande pensionärsskatt som ni infört?

Anf. 159 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra en socialdemokrat säga att ökad rättvisa kan uppnås genom sänkta skatter. Det är ett intellektuellt genombrott som borde nå världspressen, för det är precis vad Hans Hoff säger. Ökad rättvisa genom sänkta skatter! Ta med dig det, Hans Hoff, i det fortsatta arbetet under denna mandatperiod.

Vi säger att vi nu ska kraftsamla när vi har en bra konjunktur, och jag gratulerar Socialdemokraterna till att de faktiskt kunnat växla ut något på den. Hans Hoff ska ha heder av de bra saker som gjorts. Vi har en jobbtillväxt som delvis beror på konjunkturen och delvis på de åtgärder som den nuvarande regeringen vidtagit. Detta har vi gjort för att kunna få ökad växtkraft i Sverige. Ökad växtkraft leder till ökad välfärd som i sin tur leder till höjda pensioner.

Det tillfälliga skattetillskottet som Hans Hoff och Socialdemokraterna gör i sitt budgetförslag är en engångsgrej i år och sedan permanent 2 000 kronor har jag förstått, men det är mycket mindre jämfört med det vi väljer att göra för att öka välfärden för alla i Sverige. Genom att vi får växtkraft, genom att vi får välfärd, ökar också pensionerna.

Det blir pinsamt när oppositionen räknar vår ekonomiska politik, våra åtgärder, sig till godo. Dem räknar de sig till godo, men de står inte för effekterna, för de vill ju ha högre skatter, högre bidrag och mer Amsutbildning – och detta mitt i en högkonjunktur.

Anf. 160 HANS HOFF (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att Johan Pehrson och Folkpartiet är pressade. 1,7 miljoner pensionärer är ilska över att de infört en pensionärsskatt som gör att pensionärer som tjänar mer än 22 000 kronor i månaden nästa år kommer att betala 1 000 kronor mer i skatt per månad än löntagare. Jag förstår att de är pressade av detta.

Vi står för att pensioner och inkomster ska beskattas på ett likartat sätt; det har vi alltid gjort. Nu har ni infört pensionärsskatten, och precis som Johan säger finns det i det förslag som vi ska rösta om i morgon ett pensionstillskott för i år på 2 000 kronor. Det finansierar vi genom att vi avstyrker förmögenhetsskatten. Vi sätter pensionärerna före miljonärerna. Samtidigt handlar det om 2 000 kronor de kommande åren. Det är vad vi kan göra eftersom vi även måste rätta till situationen för arbetslösa som ni försämrar för, för sjukskrivna som ni försämrar för och för föräldalediga som ni försämrar för.

Vår ambition är att ta ett samlat grepp på hela inkomstbiten och skattesystemet och återkomma längre fram. Det vi kan göra nu är inte att ta bort den diskriminering som ni infört, det vill jag klart och tydligt säga, men genom vårt förslag kan vi mildra den något. Det är rätt.

Min fråga till Johan Pehrson fick jag över huvud taget inget svar på. Partiledaren har ju sagt att man vill införa en lag som ska förbjuda åldersdiskriminering. Det måste väl vara fråga om diskriminering när man ändrar från en likartad beskattning mellan pension och inkomst till att just pensionärer, beroende på att de är äldre, ska betala mer i skatt på sin pension än vad löntagare betalar i skatt på sin inkomst. Är inte det en hederligt intellektuell fråga att kunna svara på, Johan Pehrson, å Folkpartiets vägnar?

Kommer ni att aktivt driva detta som ni sagt, för ni vill verkligen jobba mot diskriminering av de äldre, eller hur? Det har i alla fall partiledaren sagt. Johan Pehrson kanske inte ställer upp på det, men det tror jag att han gör. Vill ni jobba aktivt för att komma åt denna diskriminering?
(Applåder)

Anf. 161 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan försäkra Hans Hoff och denna kammare att Folkpartiet med all kraft kommer att driva frågan om sänkta skatter för ökad rättvisa. Vi kommer att driva frågan om sänkta skatter för ökad växt i Sverige, för ökad välfärd. Det är det vi håller på med. Jag försäkrar Hans Hoff att det utanför denna kammare inte bara firas Astrid Lindgrens minne, utan där finns fullt med människor som förstår sambandet med att man tar bort skatter som skadar svensk ekonomi och skadar utväxlingen av våra pensioner.

Med er politik blir det lägre pensioner men de får ett litet, litet skatteavdrag, ett särskilt pensionärsavdrag. Vi vill ge pensionärer rejält med pengar i plånboken eftersom de jobbat ihop och förtjänat dem. Tillsammans med Socialdemokraterna står vi bakom en pensionsuppbyggnad som bygger på god ekonomi, ökad växt, ökad välfärd och pengar till våra pensionärer. Den linjen driver vi.

Jag kan konstatera att utvecklingen för svenska pensionärer under de senaste tolv åren när Socialdemokraterna styrde var mycket, mycket, mycket svag. Nu ser vi en helt annan utveckling tack vare en sund ekonomisk politik som bygger på egenmakt, på kapacitetsbyggande och på att få människor i arbete. Jag tror att debatten kommer att fortsätta att handla om det i många år, ända tills Socialdemokraterna återkommer med en sund inställning till svensk ekonomi.
(Applåder)

Anf. 162 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag ska bara påminna Hans Hoff om att även ungdomar straffas ekonomiskt i och med jobbgarantin, för just ungdomar får sänkta ersättningsnivåer, lägre än andra arbetslösa, som alltså är äldre. Åldersdiskrimineringslagen sitter nog väldigt långt inne i Folkpartiet.

Johan Pehrson talar mycket om att man måste sänka skadliga skatter. De så kallade skadliga skatterna går ju till vår gemensamma välfärd och har byggt välståndet i det här landet. Det är bland annat därför som vi har kommit så väldigt långt och har en så god tillväxt och hög sysselsättningsnivå som vi har i landet i dag.

De skadliga skatter som du talar om och som ni hittills har sänkt med 75,8 miljarder motsvarar statens hela kostnad för sjukvården, den sociala omsorgen, handikappomsorgen, universitetsforskningen, en stor del av bostadsbidragen och mycket mer därtill.

På vilket sätt är det skadliga skatter? Det är saker som vi använder till vår gemensamma välfärd. För din upplysnings skull ska jag tala om att du får tillbaka 80 procent direkt av de skatter du betalar in till dig själv, och 20 procent går till omfördelning.

De 20 procenten fattigaste får tillbaka 1,2 miljarder mer än vad de betalar in. Kvinnors inkomst i förhållande till mäns ökar kraftigt efter skatternas omfördelning och transfereringar. På vilket sätt är det skadligt för svensk ekonomi, Johan Pehrson?

Jag har ytterligare en fråga. Som liberaler har ni tidigare stått upp för socialförsäkringssystemen. Jag vet att ni gick till val på att man till och med skulle höja taken i socialförsäkringssystemen.

Nu är du med och sänker dessa tak, och ni sänker också nivåerna i a-kassan och sjukförsäkringen. Hur känns det? Hur känns det att straffa kvinnor ekonomiskt? Det är kvinnor som deltidsstämplar, sjukskrivna kvinnor och arbetslösa kvinnor och män.

Hur känns det som liberal? Tycker du att det känns bra att det är de som betalar din skattesänkning? Jag tror nog att du redan har det ekonomiskt gott.

Anf. 163 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Det är många frågor. Jag var på ett seminarium i går på Institutet för framtidsstudier. Vi talade om fattigdom och hur vi ska minska fattigdomen och öka människors välfärd.

Det handlar väldigt mycket om hur man ska fokusera på omfördelning, bidrag eller offentliga ersättningsystem som ersättning för egen kraft, egen kunskap och egen möjlighet till arbete.

Det var som en berättelse mellan vänsterkartellen och den allians som står för ökad välfärd genom att fler jobbar och fler får bättre utbildning i skolan. Vi får fler företag som kan skapa växt så att vi kan anställa fler duktiga människor i offentlig sektor.

Den skattesänkning som nu görs på arbete för att få fler människor i arbete och ha kapital att göra investeringar i Sverige är till för att vi ska få en ökad växt och ökad välfärd.

När vi gör detta blir överskottet ändå – lyssna nu Ulla Andersson – mer än 100 miljarder. Det är pengar vi kan använda för framtida utmaningar för att möta en demografi som kan bli tuff och globaliseringens utmaningar. Vi kan satsa på utbildning och forskning. Detta kommer regeringen att göra.

Jag vill också be dig att komma ihåg att många av de kvinnor som jobbar i offentlig sektor till exempel i Örebro län där jag kommer ifrån gläds åt att man nu kan göra en satsning på en magnetkamera på Karlskoga lasarett. De gläds att vi får åtta fältassistenter som kan möta ungdomar på glid i Örebro. De gläds åt de nya äldreboendeplatser vi bygger i Örebro.

Det blir möjligt tack vare att regeringen för en ekonomisk politik som står för ökad växt och därmed ökad välfärd. Man kan slå in på den gamla linjen. Det har ni hållit på med några år. Ni frågar er hela tiden: Hur ska vi omfördela? Hur ska vi ha så höga bidrag som möjligt? Särskilt om ni är vänsterpartister frågar ni er: Hur ska vi få så höga skatter som möjligt, och det inte minst på arbete?

Detta leder ingenstans. Det leder bara till ökad fattigdom för alla.

Anf. 164 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att det nog är många liberaler som vänder sig i sin grav när de hör Johan Pehrson tala om socialförsäkringssystemen som bidrag. Det borde kännas förskräckligt som liberal att höra den retoriken. Jag är mycket besviken på Folkpartiets omvändning och hur man nu ser på socialförsäkringssystemen.

Det är också mycket märkligt att du inte tar del av de erfarenheter som finns och den forskning som är gjord, Johan Pehrson. Man kan titta på den nordiska välfärdsmodellen. Vi har ett relativt högt skatteuttag för att gemensamt lösa våra gemensamma problem och omfördela.

Med den modellen har man lyckats mycket bättre än i de anglosaxiska länderna med lågt skatteuttag och avgiftsfinansiering. Man kan till exempel se att vi har mycket högre andel av befolkningen som deltar i arbetsmarknaden och i arbete.

Vi har högre utbildningsnivå, bättre jämställdhet och högre kreativitet. Det finns 52 punkter i mätningen. På punkt efter punkt slår vi lågskatteländerna. Det finns några där man inte riktigt kan avgöra vilken modell som är bäst. Men i huvudsak är den nordiska välfärdsmodellen mest framgångsrik. Den skapar trygghet, välstånd och jämställdhet.

Du säger att det är skadliga skatter. Det är skadliga skatter som i dag finansierar sjukvården, social omsorg och handikappomsorg. Tänk när ekonomin sedan vänder. Det brukar vara cykler i en ekonomi. Vad händer då?

Förutom att vi har 75,8 miljarder mindre att fördela till sjukvård, fler anställda och fler magnetkameror har vi en stor grupp nyfattiga svenskar.

Vi har framför allt många kvinnor som ni straffar ekonomiskt för att betala din skattesänkning och för att ge 200 miljonärer 1 miljon direkt ned i plånboken.

Hur känns det att vara liberal? Jag ser att du är klädd i svart, och jag förstår varför. De liberala värderingarna är väl begravda i dag.

Anf. 165 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Det sades sist att jag har vit skjorta och svart kostym. Det är för att jag har en stor sorg över den intellektuella nivå som oppositionen befinner sig på.

Du talar om skadliga skatter, Ulla Andersson. Men Herre Gud, varför har du inte 100 procent skatt? Vi talar om Astrid Lindgrens minne i dessa dagar. Vi hade kunnat ha 110 procent skatt. Kommer ni ihåg Pomperipossa?

Det finns saker som gör att skatterna förstör för växtkraften och för välfärden. På samma sätt som ett dåligt utbildningssystem är dåligt för välfärden och växtkraften är dåliga skattesystem detta.

Jag hör till dem som försvarar den svenska modellen. Vi ska ta in skatter för att betala sjukvård och skola gemensamt. Det är väldigt viktigt. Vi ska ha rejäla sociala försäkringar som ska fungera och vara funktionella över tid.

Det betyder att man inte kan få hur hög ersättning som helst om man har oturen att bli sjuk. Man kan inte få det om man har oturen att bli det som förut hette förtidspensionerad. Det handlar om allt detta. Men vi står för systemen, och de ska vara trygga och stabila.

Det är klart att man hela tiden kan kräva att det ska vara ännu högre ersättningsnivå. Men nu har vi ett problem. Det saknas arbetstillfällen för människor att gå till och en gemenskap för de kvinnor som du säger att du vurmar för, Ulla Andersson.

De måste ha en arbetsplats att kunna gå till. De måste kunna jobba på en bank, ett ålderdomshem eller jobba som poliser. Kvinnor jobbar nu överallt, vilket är utmärkt. Det är tack vare den svenska modellen.

Folkpartiet står bakom att vi ska ha gemensamt finansierad barnomsorg. Det är jätteviktigt. Allt det ni talar om handlar bara om att slå in öppna dörrar.

I ett läge där det gäller att sänka skatter så att fler kommer i jobb står Vänsterpartiet emellan. Jag beklagar det inte minst för Socialdemokraternas skull, som ska bygga en allians och ett samarbete med er och försöka mota detta.

Herr talman! Jag lovar att jag tills den intellektuella nivån höjs vad gäller skatter och skadlighet kommer att fortsätta att vara klädd i svart.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 november.)

Föredrogs
civilutskottets betänkande 2007/08:CU2
Registrering av förlagsandelar (prop. 2006/07:112).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 november.)

14 § Abort för utländska kvinnor och förebyggande av oönskade graviditeter

*Abort för utländska
kvinnor och
förebyggande av
oönskade graviditeter*

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2007/08:SoU4
Abort för utländska kvinnor och förebyggande av oönskade graviditeter
(prop. 2006/07:124).

Anf. 166 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Herr talman! Det här betänkandet behandlar regeringens proposition *Abort för utländska kvinnor och förebyggande av oönskade graviditeter* och tio motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen. Dessutom behandlas 18 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden.

Det regeringen föreslår i sin proposition är att abortlagen ska ändras så att det nuvarande kravet på att kvinnan ska vara svensk medborgare eller bosatt i Sverige för att genomgå abort ska tas bort.

Herr talman! Det betyder att landstingets kostnader för vården precis som för all annan övrig hälso- och sjukvård som ges till utländska personer kommer att ersättas av kvinnans sjukvårdsförsäkring i hemlandet eller av kvinnan själv beroende på vilka regler som gäller i det enskilda fallet.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och är dessutom positivt till regeringens avsikt att Socialstyrelsen ska få ett uppdrag att redovisa konsekvenserna av lagändringen.

Utskottet anser i sammanhanget att det är värdefullt att utvärdera om ekonomiska villkor är av betydelse när det gäller utländska kvinnors önskemål att göra abort i Sverige och välkomnar också regeringens satsning på åtgärder för att förebygga oönskade graviditeter.

Herr talman! Samtliga motioner avstyrks. Det finns fem reservationer i ärendet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2008.

Fru talman! Med detta överlämnar jag ärendet till debattörerna.

Anf. 167 ANN ARLEKLO (s):

Fru talman! Rätten till en säker och trygg abort är både en hälsofråga och en grundläggande rättighetsfråga.

Den svenska abortlagstiftningen från 1975 betyder att svenska kvinnor fick möjlighet till en säker abort inom landets gränser. Före 1975 var det svårare att få abort beviljad, och en omfattande illegal abortverksamhet förekom. I dag sker inga illegala aborter i Sverige. De metoder som

används innebär att aborterna är säkra, med få medicinska komplikationer.

Men lagstiftningen har blivit otidsenlig på en viktig punkt. Enligt nuvarande bestämmelser i abortlagen från 1974 får abort endast utföras om kvinnan är svensk medborgare eller bosatt i Sverige eller om Socialstyrelsen av särskilda skäl har lämnat tillstånd till åtgärden.

Abort har varit det enda medicinska ingreppet i Sverige som är förbjudet för utländska medborgare. Det är i grunden naturligt och följdriktigt att denna särbehandling på just detta enda område nu tas bort. Vi socialdemokrater stöder förslagen i propositionen om att ge utländska kvinnor rätt till abort i Sverige. Vi har under riksdagsåret 2006/07 efterfrågat en proposition från regeringen i denna fråga. Det är därför utmärkt att propositionen nu läggs fram.

Förslaget bygger helt på den utredning som den socialdemokratiska regeringen tillsatte 2003. Det är bra att propositionen tydligt anger att utländska kvinnor som genomgår abort i Sverige ska erbjudas samma omhändertagande som svenska kvinnor. Vidare gäller de generella reglerna för ersättning av kostnader för hälso- och sjukvård när en utländsk person får vård i Sverige.

När det gäller frågan om hur stort antal utländska kvinnor som kan förväntas vilja göra abort i Sverige anger utredningen att det inte kommer att öka i någon nämnvärd utsträckning. Flertalet remissinstanser delar den bedömningen, och i propositionen ansluter sig regeringen till denna uppfattning. Vi har inget skäl att göra någon annan bedömning.

Det finns redan i dag problem med väntetider för abort som behöver åtgärdas. Socialstyrelsen har redovisat att den totala väntetiden för tidiga aborter varierar stort i landet och att det på många håll är orimligt långa väntetider.

Vi anser att detta är mycket allvarligt. För kvinnor som efter övervägande kommer fram till att de vill genomgå en abort är varje dags ytterligare väntan på ett ingrepp svår. När en kvinna är oönskat gravid och har bestämt sig för abort måste ingreppet av både medicinska och etiska skäl utföras så snabbt som möjligt.

När 1974 års abortlag infördes var inte medicinska aborter aktuella. Lagstiftningen baserades på kirurgisk abort. I lagtexten står det därför att abortingreppet alltid ska utföras av en läkare. Även denna reglering bör omprövas nu när det även finns andra abortmetoder att tillgå.

Abortsökande har rätt att välja mellan kirurgisk eller medicinsk abort. I de föreskrifter som finns om abort står det att när en kvinna har bestämt sig för abort bör den utföras snarast möjligt. Medicinsk abort framkallas med hjälp av läkemedel. Metoden används i ungefär hälften av alla aborter. Ett växande antal kvinnor avslutar sin medicinska abort i hemmet. Men för att en medicinsk abort ska kunna göras krävs att den sker tidigt under graviditeten.

Dagens väntetider kan alltså innebära att en del kvinnor inte har en reell möjlighet att välja abortmetod eftersom reglerna föreskriver att en läkare ska utföra en medicinsk abort, och det hinner gå för lång tid. Detta problem skulle kunna minska betydligt om barnmorskor fick utföra medicinska aborter. Det är inte rimligt att en frisk kvinna som önskar abort ska behöva vänta på ett läkarbesök när kompetensen för att utföra en medicinsk abort finns tillgänglig hos barnmorskorna i närområdet. Dess-

utom har många kvinnor en etablerad kontakt med en barnmorska. Det är ofta dit man vänder sig när man får ett positivt graviditetstest.

Barnmorskorna skulle efter lämplig vidareutbildning kunna ta ett betydligt större ansvar än i dag och utföra medicinska aborter. Det skulle kunna förkorta väntetiden och göra att fler kvinnor skulle kunna välja medicinsk abort om de ville samtidigt som omvårdnadskvaliteten skulle kunna förbättras.

Riksdagen bör begära att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag till en ändring i abortlagen så att barnmorskor ges rätt att utföra medicinska aborter.

Fru talman! Propositionen innehåller också några åtgärder för att stärka det förebyggande arbetet. Vi har inget att erinra mot de förslagen. Vi tycker att det är bra att Socialstyrelsen får i uppdrag att redovisa konsekvenserna av den föreslagna lagändringen och att en arbetsgrupp tillsätts med uppgift att överväga hur arbetet med att förebygga oönskade graviditeter kan utvecklas.

Vidare är det bra att Socialstyrelsen får i uppdrag att kartlägga arbetet med att förebygga oönskade graviditeter som pågår vid ungdomsmottagningar, studenthälsomottagningar och liknande verksamheter. I uppdraget ingår också att beskriva och analysera hur arbetet fungerar och vid behov föreslå konkreta förbättringsåtgärder. Vi socialdemokrater välkomnar de här initiativen.

Det är också glädjande att man i betänkandet har tagit till sig den socialdemokratiska motionen från Carina Hägg och att utskottet precis som Carina Hägg anser att det vore värdefullt att utvärdera om ekonomiska villkor är av betydelse när det gäller utländska kvinnors önskemål om att göra abort i Sverige.

En annan viktig del i det förebyggande arbetet är preventivmedelsrådgivning och säkra och tillgängliga preventivmedel. Det är också viktigt att det finns en bra sex- och samlevnadsundervisning i skolan. Det är ett ämne där många skolor i dag har brister. Även för vuxna behövs det stöd. Här spelar bland annat sjukvårdens insatser en viktig roll.

Fru talman! Sexualiteten är en av människans starkaste drivkrafter, men kanske också något av det känsligaste i en människas liv – framför allt i en ung människas liv. I arbetet med att minska antalet aborter ingår en bred förebyggande verksamhet. Tillgänglighet och upplysning är A och O i detta arbete. Vi anser att ungdomsmottagningar har en mycket viktig roll i detta sammanhang.

Hälso- och sjukvården har många gånger svårt att möta de hälsoproblem eller behov av samtal som finns hos ungdomar. Ofta saknas en tydlig ingång i vården. Ungdomsmottagningarna arbetar mer på ungdomarnas villkor och har därför större möjlighet att nå ungdomar på ett effektivt sätt.

Till ungdomsmottagningen kan man vända sig med frågor och funderingar om sex och samlevnad, sexuell läggning, preventivmedel, önskad graviditet, könssjukdomar, relationsproblem, mobbning eller droger eller för att man bara behöver någon att prata med. Här handlar det verkligen om tidiga insatser och förebyggande arbete i praktiken.

Personalen på ungdomsmottagningen måste därför ha en bred kunskap. Man måste till exempel ha en hög kompetens för att kunna se och arbeta med hedersrelaterat våld och förtryck. Däremot bedrivs ung-

domsmottagningarna på mycket olika premisser i olika delar av landet och ofta under osäkra förhållanden. Tillgängligheten varierar stort, och många ungdomsmottagningar är stängda under ganska många sommarveckor. Vi föreslår att en kartläggning görs av ungdomsmottagningarnas öppettider och kompetens så att det blir möjligt att göra jämförelser och se om det behövs åtgärder för ökad tillgänglighet.

Fru talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 4.

Anf. 168 ELINA LINNA (v):

Fru talman! Jag ska börja med att uttrycka min besvikelse över två ting i dag. För det första är jag besviken över att det har tagit så lång tid som fyra år från utredningens början till ett färdigt förslag om abort för utländska kvinnor.

För Vänsterpartiet har det sedan länge varit självklart att kvinnor från ett annat land som efterfrågar abort i Sverige ska kunna erbjudas detta på samma villkor som andra hälso- och sjukvårdsinsatser. Vi har inte heller varit ensamma om den åsikten, så visst finns det anledning att vara besviken över att vi inte har kunnat enas om detta tidigare.

För det andra är jag besviken över att socialministern inte är närvarande här i kammaren. Jag förstår att frågan om utländska kvinnors rätt till abort fortfarande är kontroversiell inom Kristdemokraterna. Jag kan konstatera att en tredjedel av talarna på talarlistan kommer från Kristdemokraterna, och därför gissar jag att frågan kommer att belysas ur olika perspektiv här i debatten. Men jag hoppades att Göran Hägglund skulle närvara här, självklart för debattens skull, men också för att jag skulle vilja tacka honom för att han skrivit under propositionen som ligger till grund för det betänkande som vi debatterar här. Bra gjort, socialministern!

Det finns ändå en del saker i betänkandet som vi i Vänsterpartiet är kritiska mot. Vi beklagar att regeringen inte vågar ta steget fullt ut för att modernisera lagstiftningen så att barnmorskorna efter en lämplig vidareutbildning skulle kunna ta ett större ansvar än i dag och utföra medicinska aborter. Abortlagen är föråldrad i den bemärkelsen att när den stiftades fanns enbart kirurgiska aborter att tillgå. Den nuvarande lagen trädde i kraft 1975 och stadgar att endast läkare får utföra abort.

År 1992 började medicinska aborter användas i Sverige. Sedan 2003 utförs fler medicinska än kirurgiska aborter i vårt land. Redan i dag finns det uppgifter från Vårdförbundet om att barnmorskor utför medicinska aborter, men då på en formell delegering av en läkare.

Utskottsmajoriteten avstyrker motionerna från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet med hänvisning till ett utredningsarbete i Socialstyrelsen. Jag kan bara konstatera att regeringen inte verkar ha tillräckliga kunskaper om barnmorskornas kompetens. Det är sorgligt eftersom detta kan leda till onödigt långa väntetider där gränsen för medicinsk abort passerar, vilket får till följd att kvinnan måste genomgå en kirurgisk abort. Både svenska, och framgent också utländska kvinnor, som valt att göra abort riskerar således att utsättas för onödigt långa väntetider och andra problem.

Fru talman! Jag hoppades att Centern och Folkpartiet skulle ha mer att säga till om när dessa två partier för några månader sedan så bestämt

uttalade sig för en ändring av abortlagen så att barnmorskor skulle få rätt att utföra medicinska aborter. Tyvärr har inte Kristdemokraterna och Moderaterna lyssnat på sina allianssyster och -bröder. Eller har kanske Centerpartiet och Folkpartiet ändrat sig?

Fru talman! Den svenska abortlagstiftningen har redan tidigare varit bra i en internationell jämförelse. Men så har inte alltid varit fallet. Kraven på fri abort växte fram på 60-talet. För att få abort då krävdes att kvinnan hade blivit våldtagen, att det fanns fara för hennes liv, att allvarliga sjukdomar överfördes eller särskilda sociala omständigheter. En kurator, en psykiater och en gynekolog bedömde om kvinnan skulle få abort. Ett slutligt beslut fattades av Medicinalstyrelsen. I genomsnitt fick Medicinalstyrelsen 10 000 ansökningar om året, och 1962 utfördes till exempel ca 3 000 legala aborter. Glappet mellan antalet godkända aborter och antalet avslagna ansökningar talar sitt tydliga språk. Antalet illegala aborter uppskattades under denna tid till 10 000–20 000 om året.

Det är historia för svenska kvinnors del nu men tyvärr dagens verklighet för miljontals kvinnor världen över. FN:s befolkningsfond UNFPA uppskattar att det dör en kvinna i minuten på grund av osäkra aborter. På många ställen går upp till 50 procent av sjukhusbudgetarna till att vårda kvinnor i sviter av illegala aborter enligt WHO. Det verkar ta en oändligt lång tid att få världens länder att ställa upp för kvinnors rättigheter, rätten till sin egen kropp och rätten till att själv avgöra om och när kvinnan vill bli gravid.

Vi har också länder inom EU som ännu inte har fri abort. I Polen är abort endast tillåtet vid särskilda omständigheter men kan även då nekas av sjukvårdspersonal. I Malta bestraffas aborter med upp till tre års fängelse.

Vänsterpartiet menar att abortmotståndarna begränsar kvinnors rättigheter. De använder hot, misshandel och mord i sin kamp mot kvinnans rätt att få bestämma över sin kropp. Jag vill citera en kvinna som i mitten av 60-talet åkte till Polen för att få abort. Hon tycker i dag att utvecklingen har gått bakåt. Den katolska kyrkan har fått ökad makt, och abort är som sagt i dag förbjuden i Polen. Så här säger hon: ”Det är viktigt att ständigt påminnas om att människor måste ha rätt att göra sina egna val. Man måste försvara kvinnans rätt till abort och aldrig ta någonting för givet. I grunden handlar det om mäns behov av att kontrollera kvinnans sexualitet och att binda upp henne vid ett barn.”

Vänsterpartiet menar att regeringen, när den nya abortlagstiftningen träder i kraft, bör genomföra en satsning på att informera om svensk abortlagstiftning i länder där abort är förbjuden. Utskottsmajoritet håller med oss om att det är viktigt med kunskap om svensk lagstiftning i andra länder, och med hänvisning till att det finns information att tillgå via Sveriges ambassader och konsulat avstyrks vårt förslag. Jag skulle vilja kalla denna inställning synnerligen defensiv och feg!

Fru talman! Regeringen föreslår en del åtgärder i propositionen som syftar till att förebygga oönskade graviditeter. De är bra, men egentligen förvånar det mig att dessa förslag läggs fram i propositionen och inte i den aviserade folkhälsopropositionen. De här förslagen har ju inte med lagstiftningen att göra på något sätt. Det kanske jag kan återkomma till i repliker senare.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservationerna nr 1 och 2.

Anf. 169 GUNVOR G ERICSON (mp):

Fru talman! Det är bra att regeringen nu äntligen ändrar den mer än 30 år gamla abortlagen. Till skillnad från andra länder har Sverige haft en underlig ordning och gjort åtskillnad mellan abort och annan vård för utländska medborgare.

Det saknas dock några viktiga delar i det förslag vi har att behandla i dag. Det gäller

- barnmorskors rätt att utföra medicinsk abort,
- utredning om ekonomiska konsekvenser för dem som kommer från länder där abort är förbjudet, även om man delvis tillgodosett förslaget,
- nationell norm för ungdomsmottagningar,
- lärares möjlighet till utbildning i ämnet sex och samlevnad samt
- tillgång till Sesammottagningar eller liknande för vuxna.

Trygg sexualitet som är fri från fördomar, tvång, våld och diskriminering är viktigt för att människor ska må bra. Samhällets syn på sexualitet betyder mycket. Det är också viktigt för kvinnors hälsa eftersom en förnedrande syn på kvinnors sexualitet leder till tvång och våld, och därmed ohälsa. Rådgivning om preventivmedel och om hur man förebygger sexuellt överförbara sjukdomar bör vara lättillgänglig och vända sig till både män, kvinnor, pojkar och flickor.

Rätten till abort är en grundsten i ett jämställt och hälsofrämjande samhälle. I länder där abort inte är tillåtet dör många kvinnor i onödan på grund av komplikationer efter osäkra aborter. I vissa länder är abort inte tillåtet ens vid våldtäkt eller incest. Ändå utförs varje år ca 20 miljoner osäkra aborter i världen.

När jag besökte Tanzania i våras var detta alldeles uppenbart. Läkaren på det stora sjukhuset i Dar es Salaam berättade att ca 50 procent av mödradödligheten beror på komplikationer i samband med illegala aborter. Det är en ganska fruktansvärd siffra.

Rätt till saklig sexualkunskap oavsett sexuell läggning, sexuell identitet eller könsuttryck är betydelsefullt för att främja sexuell och reproduktiv hälsa.

Europakonventionen om mänskliga rättigheter antogs 1953. Det är ganska länge sedan. Den amerikanska började gälla 1978 och den afrikanska 1986. Där anges att hälsa är en mänsklig rättighet. Trots det har inte alla länder, vare sig i Europa eller i andra delar av världen, som ratificerat FN-konventionen sett till att säkra aborter blir tillgängliga. Abort är en mänsklig rättighet och länder som inte ser till att kvinnor kan få säkra aborter bryter mot dessa rättigheter.

Är abort i Sverige en reell möjlighet?

Det är bra att regeringen nu föreslår att abortlagen ändras så att det inte längre krävs att kvinnan är svensk medborgare eller bosatt i Sverige och att regeringen särskilt trycker på att utländska kvinnor ska erbjudas samma omhändertagande som svenska kvinnor. Men i likhet med vad som gäller beträffande övrig hälso- och sjukvård kommer landstingens kostnader för vården att ersättas antingen av kvinnans sjukvårdsförsäk-

ring i hemlandet eller av kvinnan själv, beroende på vilka regler som gäller i just det landet.

Det finns stor risk att det i praktiken blir mycket svårt att få abort i Sverige för de kvinnor som kommer från länder där abort är förbjudet såvida de inte har mycket goda ekonomiska resurser.

Skulle det gå att göra någon form av statlig fond som utländska kvinnor kan söka ersättning från, ska det vara liknande regler som för de asylsökande eller ska landstingen teckna någon försäkring så att de här kvinnorna inte får sin abort avslagen för att de inte kan täcka kostnaderna?

Miljöpartiet anser att regeringen bör ges i uppdrag att utreda möjligheterna till subvention eller annan form av täckning av hälso- och sjukvårdskostnader för utländska kvinnor från länder där abort är förbjudet.

Miljöpartiet anser att det är kvinnans rättighet att själv kunna bestämma över om och när hon vill ha barn.

Det finns i princip två sätt att genomföra en abort. Det har vi hört här tidigare. Det är dels genom ett kirurgiskt ingrepp, en så kallad skrapning, dels genom en medicinsk åtgärd, ett piller som man tar.

I dag definierar Socialstyrelsen en medicinsk abort som själva intaget av tabletten. Jag undrar på vilken mottagning som det i praktiken är läkare som överlämnar tabletten. Det är en sjuksköterska eller en barnmorska som gör det. Det gör inte läkarna i praktiken.

Metoderna är likvärdiga ur medicinsk synpunkt. Fördelen med abortpiller är att det är skonsammare mot kroppen. På vissa kliniker i Sverige sker nästan hälften av aborterna med hjälp av abortpiller.

De flesta kvinnor bestämmer sig tidigt för om de vill fullfölja en graviditet eller inte. Då ska det inte vara avgörande om man har tillgång till den här metoden eller inte. Efter åtta veckor – 63 dagar – är medicinsk abort inte längre möjlig. Det måste vara kvinnors rättighet att kunna få välja metod.

I dag är det i lagen inskrivet att det gäller en viss yrkeskategori. Det är mycket ovanligt att det i lagen står vilken yrkeskategori som ska utföra vilken specifik metod. Det är en gammal skrivning som levt kvar sedan den tid då vi bara hade kirurgisk abort.

I dag tar barnmorskorna en mycket aktiv del i arbetet med abort. Dessutom har barnmorskor redan rätt att förskriva p-piller. Specialutbildade barnmorskor med erfarenhet av gynekologi och ultraljudsundersökningar med mera bör ges rätt att utföra medicinsk abort och rekvirera eller förskriva abortpiller.

Miljöpartiet anser att specialutbildade barnmorskor ska kunna ha ansvar för hela vårdprocessen. Därför bör abortlagen ändras så att även barnmorskor ska ha rätt att bistå kvinnan vid medicinsk abort.

Regeringen tänker tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att överväga hur arbetet med att förebygga oönskade graviditeter kan utvecklas. Det är bra. Vi anser att riksdagen ska ge regeringen i uppdrag att verka för att det förebyggande arbetet prioriteras. Vi tar också upp några konkreta förslag till åtgärder.

I arbetet med att minska aborter ingår en bred förebyggande verksamhet. Ingen kvinna i Sverige använder abort som preventivmetod. I själva verket visar undersökningar att oönskade graviditeter beror på att man har misslyckats med att använda preventivmedel. Ungefär 70 pro-

cent av dem som genomgår abort uppger att de tillfälligt inte använt något preventivmedel vid samlaget, men att de vanligtvis brukar använda preventivmedel.

Tillgänglighet och upplysning är A och O i detta arbete. Här har ungdomsmottagningar och Sesammottagningar en mycket viktig roll. Båda dessa mottagningar saknas på alltför många håll. Det finns en nationell norm för vilken kvalitet som ska finnas inom ungdomsmottagningarna. Den har diskuterats allmänt och tagits fram av personer som jobbar i verksamheten. Den normen borde fastställas så att det blir likvärdig kvalitet över hela landet.

Sesammottagningar är minst lika viktiga som ungdomsmottagningar. Även vuxna kvinnor och män kan behöva söka mottagningar för att få hjälp för en trygg och säker sexuell hälsa. Det innebär inte bara ungdomar och medelålders utan även äldre människor. Att skapa Sesammottagningar med god tillgänglighet i varje landsting och region är ett sätt att uppfylla ett av de elva folkhälsomålen: en trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa.

En annan viktig del i det förebyggande arbetet är att det i skolan finns en bra sex- och samlevnadsundervisning. Det är ett ämne där många skolor har brister, och många lärare saknar kompetens att undervisa i ämnet. De som undervisar i ämnet ska ha utbildning och möjlighet till fortbildning. Det borde ha funnits med i betänkandet och lagförslaget.

Självklart står jag bakom Miljöpartiets reservationer i betänkandet, men för att vinna tid yrkar jag bifall endast till reservation 1.

Anf. 170 CECILIA WIDEGREN (m):

Fru talman! Det här är ett principiellt och viktigt beslut. Jag ser därför med glädje att det stora flertalet i riksdagens kammare är överens om det stora beslutet här i dag som flera har pratat om men kanske inte alla har lagt all tid på.

Abort innebär självklart ett etiskt dilemma. Det ska man ha respekt för och visa respekt för. Det handlar å ena sidan om kvinnans integritet och självbestämmande, hennes och parets möjlighet att ta hand om ett barn, å andra sidan om fostrets rätt till liv och skydd under sin utveckling.

Det kan självklart också finnas intressekonflikter bland annat mellan moderns hälsa och fostrets liv och mellan moderns sociala situation och fostrets rätt till skydd. Det är därför nödvändigt att ha en sammanhållen och etiskt förankrad politik i alla dessa frågor.

Därför är det glädjande att vi redan i detta lagstiftningsärende har med frågor kring det förebyggande arbetet. Det är kul att höra att fler vill betona just det förebyggande arbetet. Då finns det olika sätt – ett smörgåsbord – för hur det förebyggande arbetet kan gå till.

Fru talman! I länder där aborter är lagliga och utförs med säkra metoder är komplikationerna mycket få och mycket sällsynta. Erfarenheterna från länder där aborter inte är tillåtna men utförs ändå visar att komplikationer uppkommer. Ofta är det metoder som gör att förhållandet för kvinnan inte är säkert. I länder med stor illegal abortverksamhet sker aborter alltför ofta utan någon som helst kontroll och utan något som helst regelverk som skyddar kvinnans hälsa.

Redan i dag genomgår utländska kvinnor abort i Sverige under förutsättning att Socialstyrelsen har gett kvinnan tillstånd till detta. Under de senaste åren har det handlat om ungefär 80 kvinnor per år.

Fru talman! Mycket har hänt sedan lagstiftningen infördes. Det har skett en globalisering, och vi är alltmer rörliga. Vi är också med i EU, vilket gör att vi har en fri rörlighet som möjliggör ett undvikande av hinder för så många som möjligt inom all hälso- och sjukvård. Då är det viktigt att ta vara på dessa principer.

Därför känner vi moderater att detta är ett naturligt steg att ta i dag med denna lagstiftning. Vi välkomnar, som sagt, att det stora flertalet är överens om det. Det handlar om kvinnans rätt, det handlar om fostrets rätt, och det handlar om den största respekten för båda. Men det handlar också om att göra det så säkert som möjligt och involvera så många som möjligt i den möjligheten.

Danmark har redan ändrat lagen. Det gjorde man redan 2004. Erfarenheterna från Danmark visar att det inte har skett en ökning av antalet utländska kvinnor som har sökt sig till Danmark för att genomgå abort. Det är en erfarenhet som jag tror har varit till nytta i denna debatt som vi också kommer att ha även efter att vi har lagstiftat om denna förändring.

Dessutom ska kostnaderna för en abort, precis som gäller all annan hälso- och sjukvård, ersättas antingen av kvinnans sjukvårdsförsäkring i hemlandet eller av kvinnan själv beroende på vilka regler som gäller i det enskilda fallet. Det vore fel av oss att i ett enskilt ärende överpröva något annat sätt att ersätta och att frångå den generella principen.

Fru talman! Jag känner oro över en del av denna komplexa frågan, och den oron är kopplad till den dåliga tillgängligheten som Socialstyrelsen har visat i en enda rapport. Socialstyrelsen har nämligen tagit fram bara en rapport, och då svarade inte alla kliniker runt om i landet. Det är den enda redovisning som vi har att utgå från, och därför blir det debatt utifrån den enda rapporten. Men jag kan känna oro över att förhållandena skiftar så mycket över landet och att det 2006 såg ut som det gjorde, nämligen att kvinnor tvingades att gå från medicinska till kirurgiska ingrepp. Det är inte rimligt. Med denna utgångspunkt drar jag andra slutsatser än de tidigare talarna, nämligen att man kanske först och främst ska be om en ytterligare rapport från Socialstyrelsen om hur tillgänglighetsproblematiken ser ut för att över huvud taget ha något att jämföra med. Det är ett första steg. Jag tycker att det är helt orimligt att ha en sådan utveckling. Det är inhumant. Med tanke på med vilket intresse som socialministern har följt och jobbat med denna fråga är jag helt övertygad om att han tar denna situation med tillgänglighetsproblematiken på största allvar. Men det viktigt att alla landsting på samma sätt som socialministern tar denna situation på största allvar eftersom det är där som ansvaret ligger. Då har vi alla kolleger runt om i Sverige som ska jobba med denna fråga ute i landstingen.

Självklart är det förebyggande arbete som Socialdepartementet nu ska jobba med en viktig del i arbetet att påverka situationen med tillgänglighetsproblematiken.

Vi moderater kommer inte att nöja oss med något annat än att vi får en ytterligare rapport från Socialstyrelsen med uppdaterad information om hur tillgängligheten i praktiken ser ut så att vi vet. Jag tror nämligen att öppna nationella jämförelser i sig också leder till att man förbättrar sig

på respektive klinik runt om i landet. Det tycker jag är ett första viktigt steg att se denna öppenhet.

Fru talman! Avslutningsvis har vi olika uppfattningar om hur vi ska ta nästa steg. För vår del handlar det faktiskt om att inte föregripa Socialstyrelsens arbete med det underlag som man kommer att presentera om barnmorskornas ytterligare rättigheter eller inte. Detta arbete kommer i januari månad. Jag tycker därför att det vore fel av kammaren att gå vidare innan man har kunskapen. Här handlar det om att invänta kunskapen och sedan ta ställning till hur vi ska göra.

Jag yrkar bifall till propositionen och avslag på motionerna.

Anf. 171 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag vill börja med det som Cecilia Widegren slutade med, nämligen frågan om tillgängligheten och barnmorskornas rätt att utföra medicinska aborter. Som tidigare talare och jag själv har tagit upp är den lagstiftning som vi har föråldrad. När den infördes tänkte man endast på kirurgiska aborter. I dag har barnmorskorna kompetensen att utföra medicinska aborter, och de som inte har den kan lätt skaffa sig den kompetensen.

Tidigare har Cecilia Widegren sagt sig vara emot att barnmorskorna ska ha möjlighet att utföra medicinska aborter. Antagligen kommer jag inte att få svar på min fråga eftersom utredningen i Socialstyrelsen pågår. Men jag vill ändå fråga Cecilia Widegren om hennes kunskaper om barnmorskornas kompetens när det gäller att utföra aborter.

Anf. 172 CECILIA WIDEGREN (m) replik:

Fru talman! Jag vill inte föregripa Socialstyrelsens arbete. Jag tycker att det vore fel av oss som lagstiftare att göra det. Nu handlar det om några veckor innan vi får en rapport. Då är det bättre att invänta denna rapport.

Elina Linna har helt rätt i sin uppfattning att vi inte har samma uppfattning. Men jag är inte oklokare än att jag kan lyssna in kunskapen. Men vi har inte samma uppfattning i dag. Anledningen till det är att kvinnan befinner sig i en oerhört utsatt situation. För de flesta är detta ett jättestort ingrepp. Då talar jag inte om det fysiska ingreppet, utan jag talar om det psykiska ingreppet. I det läge som man befinner sig i är det oerhört viktigt att man känner att man har tillgång till den absolut bästa kompetensen ifall det skulle hända någonting som man inte vill ska hända. Det kan vara komplikationer som man inte kan förutse. Då ska man veta att den absolut bästa kompetensen finns tillgänglig. Det är bakgrunden till att jag än så länge har en annan uppfattning än vad Vänsterpartiet har. Elina Linna får gärna beskriva det som att läget ser något annorlunda ut. Men jag har så många minnesbilder från verkligheten om att man vill känna den säkerheten. Så stort är ingreppet för den enskilda kvinnan att man ska känna att man i den utsatthet som man befinner sig har hela säkerhetsapparaten omkring sig så att man kan känna sig helt säker.

Men jag hoppas också att det är kunskapen som spelar roll när Vänsterpartiet ändrar uppfattning och att man därför också har intresse av att höra vad Socialstyrelsen kommer att komma fram till.

Anf. 173 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag fick inte svar på min fråga om vad Cecilia Widegren anser om barnmorskornas kompetens. När vi talar om den enskilda kvinnan som befinner sig i denna svåra situation är det barnmorskan som kvinnan känner trygghet med. Barnmorskans roll i den svåra situationen är att ge trygghet och säkerhet för den patient som har beslutat att genomgå en abort. Vi ser på dessa saker på helt olika sätt. Jag kan tänka mig att en kvinna som har bestämt sig för att genomgå en abort ofta känner större trygghet med barnmorskan än med den läkare som en kort stund befinner sig i rummet.

I mitt anförande hade jag funderingar kring om man i den proposition som ska läggas fram också har med de förebyggande insatserna. Det är bra att vi diskuterar dessa. Men hur blir det i den aviserade folkhälsoproposition som läggs fram om bara några veckor? Kommer folkhälsomålet om trygg och säker sexualitet och reproduktiv hälsa att behandlas där? Och kommer diskussionen om ungdomsmottagningar och sex- och samlevnadskunskap i skolorna också att lyftas fram i folkhälsopropositionen?

Anf. 174 CECILIA WIDEGREN (m) replik:

Fru talman! Jag är glad över att ni i Vänsterpartiet är så intresserade av de förslag som vi om några veckor lägger fram att vi i dag inte diskuterar det vi nu har på vårt bord utan det som kommer framöver.

Folkhälsopolitiken kommer att redovisas om några veckor, precis som du säger. Jag är helt övertygad om att vi kommer att diskutera både det du beskriver och många andra förebyggande saker i vårt samhälle som kan påverka detta och annat. Vi lyssnar och hör. Det är jättebra att de här sakerna tas upp, men vi återkommer och diskuterar folkhälsan med Vänsterpartiet när det beslutet blir aktuellt här i kammaren.

Anf. 175 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Cecilia Widegren nämnde öppna nationella jämförelser. Det är bra att vi har fått till stånd sådana. Som landstingspolitiker i Sörmland har jag tidigare varit med och jobbat med dem. Men på vilket sätt skulle de kunna lösa problemet i den här situationen?

Är det bara tillgänglighet som avgör vad Moderaterna tycker om att barnmorskorna ska få rätt att utföra medicinsk abort eller ej? Är det inte kvinnans möjlighet till en samlad vårdprocess med kontinuitet och kvalitet som är prioritet ett?

Anf. 176 CECILIA WIDEGREN (m) replik:

Fru talman! Miljöpartiet vill liksom Vänsterpartiet föregripa det arbete som Socialstyrelsen ska redovisa i januari. Jag tycker att det är lite beklagligt. Jag tycker nämligen att det är viktigt att invänta de besked som vi ska få därifrån och att vi som lagstiftare förhåller oss till dem.

Vad jag beskrivit kopplat till den här situationen är att det måste vara så att vi som lagstiftare ser till att säkra både kvaliteten och säkerheten, inte minst känslomässigt, för dem som gör det stora ingrepp som en abort för de allra flesta är så att de känner att det om någon som helst komplikation skulle uppstå är högsta beredskap som gäller från den medicinskt ansvarige. Det måste vara utgångspunkten. Det är också det som vi grundat vår uppfattning på.

Till skillnad från er är vi moderater och våra allianskamrater överens om att vi inte ytterligare vill föregripa det som Socialstyrelsen kommer att rapportera i januari, utan vi inväntar det. Framöver diskuterar vi ytterligare steg och vad som då händer.

Anf. 177 GUNVOR G ERICSON (mp) replik:

Fru talman! Det mest intressanta är nog det som Cecilia Widegren inte säger. Jag hörde nämligen inget svar på frågan om öppna nationella jämförelser skulle kunna lösa problemet i det här fallet.

Likaså gäller det vårdprocessen och kontinuiteten. Läkaren har en roll i vårdprocessen – ja. Men som medicinskt ansvarig är det inte alltid som läkaren är överprövande när det gäller barnmorskans roll. Barnmorskorna utför arbetet på egen hand och har fått den möjligheten genom den kompetens som de har.

Att vi nu har den lagstiftning vi har beror på att det inte fanns någonting annat för 30 år sedan. Då är det lite märkligt att man tycker att vi nog måste vänta lite till och att man talar om medicinskt ansvarig. Åtminstone kunde man ha skrivningar som visar på en ambition, att det är kvinnans möjlighet att få en samlad vårdprocess som är prioritet ett och att kvinnan känner trygghet i mötet med vården.

Precis som Cecilia Widegren säger är en abort ett jättestort beslut. Då är det viktigt att det finns en trygghet, dock inte bara om en komplikation skulle uppstå. I stället handlar det om en trygghet att man känner en tillit och känner att man tidigare träffat personen i fråga så att det inte bara är ett kort möte där det egentligen bara snabbt stäms av eller inte.

Att få ett vårdmöte med kvalitet är oerhört viktigt för vårdens resultat.

Anf. 178 CECILIA WIDEGREN (m) replik:

Fru talman! Utifrån de erfarenheter jag har tycker jag att alla som i dag är involverade i arbetet med att hjälpa de kvinnor som väljer att göra ett så här stort ingrepp gör ett väldigt bra arbete – detta oavsett vilken befattning de har.

Det viktigaste för oss moderater och för våra allianskamrater är att man känner en trygghet och en enorm säkerhet i det läge man befinner sig i, framför allt den dagen det händer som man inte vill ska hända. Det kan ju uppstå en komplikation som vi här eller någon annanstans i dag inte kan förutse men som faktiskt kan inträffa. Det här är de viktigaste utgångspunkterna.

Till skillnad från er i Miljöpartiet är jag helt övertygad om att öppna jämförelser är en oerhört bra metod för att se till att hjulen snurrar lite bättre än de gör om det inte finns öppna jämförelser. Vi har fått en sådan rapport – inte ens alla deltog då – och den har man som facit för hur verkligheten ser ut. Rapporten är dessutom inte ens gjord i år. Det är därför väldigt bra om vi i alla fall hade två rapporter att titta på innan vi drar förhastade slutsatser om huruvida öppna jämförelser är ett stöd eller inte. Jag är övertygad om att de är ett stöd och att de är positiva för alla inblandade.

Anf. 179 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c):

Fru talman! Föräldrarnas förmaning, i synnerhet mammornas, kanske ända fram till mitten av 1970-talet till döttrarna var: Vad du än gör, se till att du inte blir med barn!

En oönskad graviditet på den tiden var oftast bara kvinnans bekymmer både vad gällde moralen och vad gällde det mer konkreta ansvaret för ett barn som faktiskt inte så sällan kallades för oäkting.

En resa till Polen blev för många kvinnor lösningen. Där avbröts havandeskapet på en klinik med utbildad personal – dock utan stödsamtal vare sig före eller efter ingreppet.

I dag är det en annan bild. Sverige har sedan 1975 en abortlag som ger kvinnan rätt till ansvaret för sin kropp. Det här är oerhört viktigt i en jämställd demokrati.

Egentligen, fru talman, skulle jag här och nu kunna säga att jag håller med föregående talare, för mycket av det jag här säger och av det som sagts av er andra är ungefär samma sak. Det här är alltså viktigt. Även om hittills bara kvinnor har varit uppe i den här debatten är detta, tror jag, viktigt också för män.

Alla vet vi att kvinnan i dag fram till vecka 18 kan bestämma om hon är redo att bli förälder eller inte. 95 procent av aborterna görs före vecka 12.

För att fortsätta att ta Polen som exempel kan jag säga att det är ett land som ihop med en del andra länder inte tillåter att ett havandeskap avbryts. Nästan under inga omständigheter får det ske, precis som tidigare sagts. Därför välkomnar Centerpartiet nu regeringens uppfattning att kvinnor såväl från länder utanför EU som från länder inom EU ska kunna genomgå en abort i Sverige utan tillstånd från Socialstyrelsen.

Det är viktigt att utländska kvinnor som genomgår en abort i Sverige erbjuds samma omhändertagande som det svenska kvinnor får. Bland annat psykologsamtal både före och efter ingreppet är av största vikt.

Hur en kvinna känner efter ett avbrutet havandeskap är mycket individuellt. Vi i Centerpartiet skulle väl önska mer forskning. De flesta i Sverige är nog stolta över abortlagen, men det betyder inte att vi inte kan utvärdera den och göra den bättre.

I likhet med vad som gäller för övrig hälso- och sjukvård som ges till utländska personer ska landstingens kostnader för vården ersättas antingen av kvinnans sjukvårdsförsäkring i hemlandet eller av kvinnan själv beroende på vilka regler som gäller i det enskilda fallet.

Fru talman! När det gäller frågan om barnmorskors rätt att utföra medicinska aborter delar Centerpartiet socialutskottets mening att det vore önskvärt att kvinnor som söker avbryta en graviditet får en så snabb behandling som möjligt. Det är inte bara det fysiska utan också själen. Ju längre processen i kroppen får vara desto mer arbetsamt är det troligen för kvinnan. Det vore bra om abortlagen ändrades så att den överensstämmer med gällande praxis, det vill säga att barnmorskor ges rätt att utföra medicinska aborter.

Som sagt är abortlagen 30 år. Det är inte så mycket i sjukvården som har stått still på de här 30 åren, men det här måste vi ser över. Precis som föregående talare sade pågår det inom Socialstyrelsen en utredning med syfte att granska och beskriva nuvarande arbetsfördelning vid medicinska aborter. Utredningen ska vara klar vid årsskiftet.

*Abort för utländska
kvinnor och
förebyggande av
oönskade graviditeter*

Vidare pratar vi om att bli gravid utan att vara beredd. Det är alltså oerhört viktigt att få ned antalet aborter, att förebygga. Att förebygga oönskade graviditeter är en prioriterad fråga för regeringen. Regeringen tillsätter en arbetsgrupp med uppgift att överväga hur arbetet med att förebygga oönskade graviditeter kan utvecklas bland vuxna, unga vuxna och ungdomar.

Skolans undervisning i sex och samlevnad kommer att ses över i samband med en kommande revidering. Då kan vi bara hoppas på att vi får en sex- och samlevnadsundervisning som är värd namnet. Precis som föregående talare har sagt är preventivmedelsrådgivning, tillgänglighet och över huvud taget upplysning oerhört viktiga i dessa fråga. Forskning kontinuerligt på hur kvinnor mår efteråt kan också vara förebyggande. Jag har själv hört flickor som har gjort abort säga att de aldrig hade förstått att det är ett sådant ingrepp som det var. Det betydde inte att de ångrade sig, men de var inte förberedda.

Med det förebyggande arbetet mot oönskade graviditeter följer det minst lika viktiga arbetet att förebygga sexuellt överförbara infektioner. En kondom innebär faktiskt att man kan bli gravid. Om man inte har använt kondom och har fått vissa sjukdomar äventyrar man möjligheten att få barn den dag man vill ha det.

Fru talman! Jag har inte nämnt männen speciellt mycket, men självklart har de en viktig roll i förebyggandet av oönskade graviditeter. Det är självklart att mannen och kvinnan har ett gemensamt ansvar.

Med det yrkar jag bifall till propositionen och avslag på motionerna.

Anf. 180 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet föreslår att vi efter det att abortlagen gällande utländska kvinnor trätt i kraft skulle informera utländska kvinnor om den nya svenska lagstiftningen. Socialutskottets majoritet avstyrker det förslaget med hänvisning till svenska ambassader och konsulat i andra länder.

Jag anser inte att det är en bra ordning. Jag tror inte att det fungerar på så sätt att kvinnor i till exempel Polen söker sig till svenska ambassaden och ber att få information. Jag tycker att Sverige borde vara aktivt när vi nu får en lag som gör det möjligt för utländska kvinnor att göra abort i Sverige.

Det handlar om kvinnosolidaritet, anser jag. Svenska kvinnor har också behövt få hjälp från andra länder när vi inte hade fri abort i Sverige. Det finns oss nära länder där kvinnans rätt att bestämma över sin egen kropp ännu inte finns i lagstiftningen. Därför tycker jag att det är vår skyldighet att informera mer aktivt än att förvänta sig att kvinnor söker sig till svenska ambassaden.

Vad anser Maria Kornevik Jakobsson om mina tankar?

Anf. 181 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att Elina Linnas tankar är väldigt trovärdiga. Däremot är vi inte helt överens i frågan om ambassaden eller inte ambassaden. Om Elina Linna tycker att vi ska gå på varje polsk mödravårdscentral och så vidare tycker jag att det är lite för mycket. Däremot är det viktigt att man vet att man kan komma till en ambassad. Det kan man i alla andra sammanhang också.

Jag håller med Elina Linna om allt, men jag litat på att det här med ambassaden kommer att fungera.

Prot. 2007/08:24
14 november

Anf. 182 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag vill påminna om 60-talet, som Maria också tog upp. Då var det kända svenskar, som Hans Nestius som också var aktiv i Folkpartiet liberalerna, som arbetade för att hjälpa svenska kvinnor. Det fanns andra nätverk som hjälpte svenska kvinnor. Det fanns också i Polen nätverk, och information lämnades från Polen till Sverige så att svenska kvinnor hade möjlighet att åka till Polen.

På liknande sätt tycker jag att vi utifrån solidaritetstanken – nästan som en skuld att återgälda för det som svenska kvinnor på 60-talet och i början av 70-talet fick i Polen som då hade fri abort – gott och väl skulle kunna informera till exempel vid färjelägen där polska medborgare passerar på svenska sidan så att man inte behöver besöka svenska ambassaden i Polen.

Det är bara fantasin som sätter gränser för den här tanken. Jag hävdar fortfarande att det nästan är cyniskt att avfärda vårt förslag med att hänvisa till svenska ambassader och konsulat.

Anf. 183 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är ingen cynisk person. Jag är en god och klok person. Men på dessa 35 år, Elina Linna, har det hänt lite. Jag kommer ihåg att vi hade *en* telefon som satt fast i hallen. Jag fick gå in i badrummet om jag ville tala ostörd. Jag kan hålla på så här hur länge som helst. Det tog tio timmar till Kanarieöarna, Internet fanns inte.

Vi lever i en helt annan värld i dag. Med all respekt – jag håller med om att det fanns en solidaritet i de här nätverken. Men nätverken ser ut på ett annat sätt i dag. Jag tror inte att jag är en mindre solidarisk kvinna än jag hade varit på den tiden. Jag hade fått använda andra metoder.

I dag med Internet, med globaliseringen och med den utveckling som Polen har gjort inom de flesta andra områden än just det här är det också ett annat land än vad det var för 35 år sedan.

Anf. 184 TOBIAS KRANTZ (fp):

Fru talman! Abortlagen, principen om den fria aborten, är en lagstiftning som har ungefär tre decennier på nacken. Det är en lag som har en bred både folklig och politisk uppslutning. Det finns spridda, ofta högljudda men alltmer isolerade, röster i debatten som förespråkar inskränkningar i aborträtten.

Inte sällan används hänvisningar till etik och moral som argument. Låt mig därför på den punkten vara mycket tydlig. För mig är det en djupt liggande moralisk övertygelse som ligger till grund för mitt ställningstagande för aborten – kvinnans rätt att bestämma över sin egen kropp. Därför kommer jag, inte i dag men kanske i morgon, att med mycket gott samvete rösta för de förslag till förändringar som regeringen har lagt på riksdagens bord.

Fru talman! Regeringen föreslår att utländska kvinnor ska få rätt till abort på samma villkor som svenska medborgare och människor som är bosatta i Sverige. De kostnader som uppstår på grund av aborten ska

*Abort för utländska
kvinnor och
förebyggande av
oönskade graviditeter*

betalas av kvinnans sjukvårdsförsäkring eller av kvinnan själv beroende på vilka regler som gäller i kvinnans hemland.

Det finns flera goda argument för att genomföra den förändring som regeringen nu föreslår.

Det handlar för det första om en anpassning till EG-rätten och EG-rättens bestämmelser och principer om likabehandling. EG-domstolen har slagit fast att vård är en tjänst som omfattas av principen om fri rörlighet. Och abort är något som genomförs inom ramen för den svenska sjukvården. Alltså säger då EG-rätten att vi måste behandla svenska medborgare, utländska medborgare och EU-länders medborgare på samma sätt. Diskriminering får inte förekomma. Det handlar inte om att Europeiska unionen ska fatta beslut om en gemensam lagstiftning när det gäller aborter. Varje land måste självt få bestämma över sin lagstiftning. Men det handlar om att diskriminering av andra länders medborgare inte får förekomma.

Det handlar för det andra om en kodifiering av praxis. Redan med dagens lagstiftning är det möjligt för Socialstyrelsen att ge tillstånd till utländska kvinnor att genomgå aborter i Sverige. Statistiken visar också att merparten av dem som begär tillstånd att få genomföra aborter i Sverige också får det. Det är då lätt att konstatera att verkligheten och lagstiftningen på det här området inte stämmer överens; verkligheten har sprungit ifrån lagstiftningen. Det är ett ansvar för lagstiftningen att se till att de normer och värderingar som finns ute i verkligheten harmonierar med den lagstiftning som finns.

Det har under den här debatten framförts oro över och invändningar mot det förslag som regeringen nu har lagt fram och som vi ska ta ställning till här i riksdagen. Man säger att det skulle leda till en kraftigt ökad tillströmning av utländska kvinnor som vill söka abort i Sverige och att det skulle leda till att tränga undan andra angelägna behov i den svenska sjukvården.

De remissinstanser som har uttalat sig i den här frågan är rätt så överens om att den risken är väldigt liten och att de förändringar som sker kan täckas in inom ramen för de variationer som ändå finns när det gäller hur kvinnor söker abort i Sverige. Ändå har den här reformen både hängslen och livrem.

Socialstyrelsen ska få i uppdrag att utvärdera de konsekvenser som lagändringen kan få. I det sammanhanget är det viktigt att påpeka att Socialstyrelsen och utskottet är tydliga med att det också ska utvärderas vilken betydelse de ekonomiska villkoren för utländska kvinnor har för deras möjligheter att få aborter genomförda i Sverige.

Dessutom är det viktigt att poängtera att regeringen har tillsatt en arbetsgrupp som handlar om att förebygga oönskade graviditeter. Regeringen ska också återkomma i frågor som handlar om rådgivning till kvinnor om aborter, preventivmedel och annat i folkhälsopropositionen.

Fru talman! En fråga som berörs i betänkandet, och som debatterats mycket här tidigare, handlar om barnmorskors rätt att utföra medicinsk abort. I betänkandet har Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverat sig. Jag tycker att reservationen är ett uttryck för en politisk skenpostfäktning. Det handlar om att söka konflikt för konfliktens egen skull.

Socialstyrelsen har fått ett uppdrag, som de ska redovisa senast den 31 december i år, som gäller hur arbetsfördelningen ska se ut, det vill säga om det är rimligt och möjligt för barnmorskor att genomföra medicinsk abort. I det perspektivet ter sig reservationen i utskottet som mycket märklig. Om reservationen skulle bifallas av riksdagen leder det inte till att en lagändring, som reservanterna vill ha, påskyndas. Utredningen ligger bara sex veckor bort, och en begäran till regeringen om att arbetet ska påskyndas har ingen betydelse i det sammanhanget. Om, mot förmodan skulle jag vilja säga, Socialstyrelsen skulle komma fram till att barnmorskor inte ska ha rätt att genomföra medicinsk abort, vore det väldigt egendomligt om regering och riksdag som har att fatta beslut i frågan inte lyssnar på Socialstyrelsens synpunkter.

Fru talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag till beslut och till propositionen och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Anf. 185 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag måste förklara hur det kommer sig att vi i vår motion lyfter fram möjligheten för barnmorskor att genomföra medicinsk abort. Frågan diskuterades här för ett år sedan. Då fick vi i oppositionen bilden av att både Centerpartiet och Folkpartiet stod på samma sida som vi.

Jag har med mig Dagens Medicin från i våras. Det står inget datum, men jag tror att det var i slutet av mars eller i april som man skrev om att regeringen är splittrad kring medicinsk abort. Man citerar där Johan Pehrson som då satt i socialutskottet: Ingen kvinna som beslutar sig för abort ska behöva vänta på detta. Det är en viktig jämställdhetsfråga för oss. Kenneth Johansson, ordförande i socialutskottet, säger: I praktiken är det på många ställen redan barnmorskorna som ansvarar för den medicinska aborten. Lagstiftningen måste komma i kapp verkligheten. Sedan säger både Centerpartiet och Folkpartiet att de kommer att ta upp frågan i överläggningar med socialminister Göran Hägglund.

För oss hade det varit självklart att lagen om barnmorskornas rätt att utföra abort skulle ha behandlats i samband med lagen om abort för utländska kvinnor.

Min fråga till Tobias Krantz är: Har inte Centerpartiet och Folkpartiet lyckats i sina förhandlingar med socialministern?

Anf. 186 TOBIAS KRANTZ (fp) replik:

Fru talman! De förhandlingar som förs i regeringen förs i regeringen och inte med Elina Linna i riksdagens talarstol.

Folkpartiet har inte ändrat ståndpunkt i sakfrågan. Den ståndpunkt som vi har intagit står vi fast vid. Däremot är det så, som Elina Linna väl vet, att vi har drivit på för att den utredning som Socialstyrelsen genomför och som ska redovisas den sista december i år skulle komma till stånd. När vi har drivit på för den utredningen vore det väldigt egendomligt om vi bara sex veckor innan utredningen ska lämna sitt resultat skulle föregripa vad Socialstyrelsen ska komma fram till.

Detta är vår utgångspunkt för det arbete som vi bedriver, och vi kommer att fortsätta att jobba med den här frågan. Men, som sagt, jag tycker att det vore väldigt märkligt att helt desavouera en viktig utredning bara en och en halv månad innan den kommer. Det blir ett märkligt

prejudikat om vi kör över Socialstyrelsen, Sveriges viktigaste expertmyndighet på det här området, och vad Socialstyrelsen kan komma fram till. Så tycker jag inte att vi ska bedriva politik på det här området.

Anf. 187 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Hur länge ska vi behöva vänta på lagen om abort för utländska kvinnor? Det har tagit fyra år tills vi här har kommit till beslut till sist. Utredningen lämnades för två år sedan.

Barnmorskornas rätt att utföra aborter är egentligen en liten fråga. Jag har tidigare ifrågasatt regeringens kunskap om barnmorskornas kompetens. Jag tror inte att man behöver en speciell utredning för att komma fram till att barnmorskorna i dag har kompetensen att utföra medicinsk abort eller att de efter vidareutbildning kan utföra det.

Anf. 188 TOBIAS KRANTZ (fp) replik:

Fru talman! Elina Linna frågar hur länge vi ska vänta. Jag sade tidigare att det är ungefär sex veckor som vi får vänta på att Socialstyrelsen kommer med sina slutsatser, och sedan får den politiska processen ha sin gång.

Jag kan samtidigt inte låta bli att reflektera över Elina Linnas ansvar. Hon säger att det har tagit så lång tid att bereda denna typ av frågor och den lagstiftningsförändring som vi nu tänker genomföra. Men Elina Linna har haft alla möjligheter att genomföra dessa förändringar under den tid som hon och hennes parti har suttit med regeringsmakten och styrt landet. Men uppenbarligen har Elina Linnas parti ansett att det var nödvändigt att ta den tiden på sig för att komma fram med ett bra förslag mer än att det har funnits hinder i vägen.

Lite eftertanke och ärlighet tycker jag att man kan kräva i debatten. Ni hade chans att genomföra detta. Nu genomför vi den förändring som jag tycker är jätte viktig och som jag med mycket stor stolthet kommer att rösta för när vi röstar om detta i morgon.

Anf. 189 ANN ARLEKLO (s) replik:

Fru talman! När det gäller vårt förslag om att utreda ungdomsmottagningarnas tillgänglighet, öppettider och kompetens så avslår alliansen det. Ändå har det här talats om smörgåsbord och vikten av förebyggande arbete.

Låt mig ta ett exempel från Skåne där jag är ifrån. I Helsingborg har vi tre ungdomsmottagningar. I folkmun säger man att vi har tre ungdomsmottagningar. Vi har den stora i Helsingborg, vi har en i Bjuv och en i Höganäs. Det är bara den i Helsingborg som uppfyller kriterierna för att vara en ungdomsmottagning. Där har vi barnmorskor, kuratorer och läkare. De två filialerna åker personalen från Helsingborg ut till två halvdagar i veckan och bemannar. Bjuv och Höganäs står för kuratorerna, som kommer från socialtjänsten, och Helsingborg står för barnmorskan. När det sedan blir sommar och semester har man att ta ställning till om man ska låta de två små vara i gång eller om den stora i Helsingborg ska vara i gång. Det slutar ofta med att de små mottagningarna får stänga igen 6–8 veckor för att vi ska kunna bemanna den stora mottagningen. Detta handlar om kompetens, öppettider och tillgänglighet.

Det ser ut så i Helsingborg och i Skåne. Jag tror inte att detta är unikt, men jag undrar om Tobias Krantz har en annan uppfattning eftersom ni avslår vår önskan om att utreda detta. Är Helsingborg unikt? Eller är det din uppfattning att det ser ut så här när det gäller ungdomsmottagningarna?

Anf. 190 TOBIAS KRANTZ (fp) replik:

Fru talman! Det är viktigt att påpeka att ungdomsmottagningarna fyller en mycket viktig funktion. Det är därför som vi från utskottsmajoritetens sida pekar på den viktiga roll som ungdomsmottagningar har och välkomnar den satsning som regeringen gör på en virtuell ungdomsmottagning.

Jag kan samtidigt inte låta bli att passa tillbaka frågan. Det som Ann Arleklo beskriver är resultatet av en politik som Socialdemokraterna har fört under många år. De brister som Ann Arleklo pekar på är inte något som har uppstått under det sista året eller under den tid som alliansen har suttit i regeringsmakt. Ann Arleklo kan aldrig inbilla någon att det skulle vara så. Hon får ta sitt ansvar för de brister som hon själv pekar på.

Bara för att yrkandet avslås är det inte så att regeringen inte bryr sig om dessa frågor. Vi återkommer till dem i den folkhälsoproposition som inom kort kommer att ligga på regeringens bord. Detta är återigen en politisk skenpostfäktning där det handlar om att söka strid om förslaget i betänkandet för stridens egen skull. Det är inte så att om man bifaller förslaget i betänkandet så löser vi alla problem med de svenska ungdomsmottagningarna i morgon, och inte heller påskyndas arbetet med att förstärka de svenska ungdomsmottagningarna, utan det kommer förslag och synpunkter från regeringen i dessa frågor i folkhälsopropositionen. Då har vi chans att återkomma till vad som ska göras åt de svenska ungdomsmottagningarna.

Anf. 191 ANN ARLEKLO (s) replik:

Fru talman! Jag tackar för det, Tobias Krantz. Det är bra med en virtuell ungdomsmottagning. Det är det sätt på vilket vi också ska nå ungdomar, men jag tror inte att det kan ersätta en ungdomsmottagning med barnmorskor, kuratorer och läkare.

Det är möjligt att jag är väl positiv, men jag ser hoppfullt på att man återkommer i frågan. Det vill jag tolka som positivt.

Men jag skulle vilja gå vidare till nästa fråga som gäller medicinska aborter. Från Folkpartiet är det lagt fram en motion som i princip är identisk med vår. Barnmorskorna bör ges tillåtelse att utföra medicinska aborter. Alliansen har sagt att man vill invänta Socialstyrelsen. Är det Folkpartiets uppfattning att barnmorskor bör tillåtas utföra medicinska aborter, utifrån att det är skrivet en motion om det?

Anf. 192 TOBIAS KRANTZ (fp) replik:

Fru talman! Det handlar om en enskild motion, så det är inte nödvändigtvis partiets uppfattning i princip. Men som jag sade tidigare har Folkpartiet inte ändrat uppfattning i frågan hur vi ser på barnmorskors rätt att utföra medicinska aborter. Vi har inte ändrat ståndpunkt.

Precis som jag sade tidigare är det däremot så att vi har drivit på för att Socialstyrelsen ska genomföra en analys och komma fram med en

bedömning om det är rimligt och rätt att låta barnmorskor få möjlighet att utföra medicinska aborter. Det vore mycket egendomligt om vi bara sex veckor innan rapporten ska avlämnas föregriper det arbetet. Vi tänker driva vår ståndpunkt vidare, och jag hoppas förstås att Socialstyrelsen kan ge klartecken för detta, men det är viktigt att vi avvaktar vad Socialstyrelsen säger innan vi fattar beslut. All annan hanteringsordning vore orimlig i denna fråga.

Tror man så starkt på att denna förändring ska genomföras påverkar er reservation inte detta ett dugg. Det bästa sättet att hantera frågan är att avvakta Socialstyrelsen och sedan ta en politisk process i både regeringen och så småningom riksdagen. Det som ni ägnar er åt i betänkandet är bara politisk skenpostfäktning och att söka strid för stridens egen skull i denna fråga.

Anf. 193 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Jag vill yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på de motioner som har lagts fram i samband med betänkandet.

Det som vi nu debatterar och som riksdagen har att ta ställning till berör två viktiga delar. Det är dels utländska kvinnors möjlighet till abort i Sverige utan tillstånd från Socialstyrelsen, dels regeringens initiativ i det viktiga abortförebyggande arbetet. Bakgrunden till regeringens proposition som vi nu har på riksdagens bord är utredningen *Abort i Sverige* som presenterades hösten 2005. I den föreslogs att kravet på Socialstyrelsens tillstånd för abort för utländska kvinnor skulle avskaffas. Utredningen gav svar på frågor som tidigare hade varit obesvarade.

Utredningen beskrev att utländska kvinnor redan i dag genomgår abort i Sverige. Vi har också hört att det rör sig om ett sjuttio-tal eller åttiotal aborter per år. Men det är viktigt att komma ihåg att nästan alla dessa kvinnor har en tydlig koppling till Sverige. De har antingen blivit gravida i Sverige eller gravida med en man som bor i Sverige. Oftast har det varit både—och.

Fru talman! Det ligger i varje politikers ansvar att fatta beslut och göra kloka avvägningar. För mig är det oerhört viktigt att politiken hänger ihop utifrån ett värderingsperspektiv. Den måste kunna fungera i verkligheten, och den måste också kunna vinna acceptans och stöd. Vi kristdemokrater betonar inte bara kvinnans rätt utan även fostrets rätt, och i kristdemokratisk politik är det den enskilda kvinnan som fattar det yttersta beslutet när det gäller abort.

I sådana här sammanhang uppkommer ju frågor. Varför ska inte utländska kvinnor i Sverige omfattas av samma rätt som svenska? Varför ska Socialstyrelsen avgöra för just de här kvinnorna? Borde då inte Socialstyrelsen avgöra för alla kvinnor, svenska som utländska?

Vi kristdemokrater har genom mycket debatt inför öppen ridå och inför svenska folket kommit fram till att propositionens förslag faktiskt är det enda rimliga. Den lag som vi nu fattar beslut om har bäring på antalet legala aborter.

Jag vill helt kort citera Kristdemokraternas principprogram som varit ledstjärnan när vi har beslutat i den här frågan. ”Erfarenheten visar att där aborter inte är tillåtna utförs de ändå, och då med metoder som hotar kvinnors liv och hälsa. Det är inte rimligt att någon annan än kvinnan

under graviditetens första fas fattar det avgörande beslutet om en eventuell abort.”

Somliga känner en oro inför slopandet av krav på tillstånd från Socialstyrelsen och tror att det kommer att öka antalet aborter. Det är en oro som jag kan ha förståelse för. Men min och regeringens bedömning är att det totala antalet aborter inte kommer att öka, men att antalet illegala aborter med det förslag som föreligger och det beslut vi tar i morgon kan minska.

Det finns sakliga skäl för bedömningen att antalet aborter inte kommer att öka. Erfarenheter från Danmark och även Tyskland, Holland och Storbritannien visar att lagstiftningen är utformad på ett liknande sätt och att det i sig inte har ökat antalet aborter.

Vi har också klarat ut kostnadsansvaret, och det är en styrka. Abort för utländska kvinnor bekostas av hemlandets sjukvårdssystem, genom privata sjukvårdsförsäkringar eller av kvinnan själv.

Fru talman! Sverige har höga abortsiffror, i jämförelse med de andra nordiska länderna nästan dubbelt så höga. Vi vet också att var fjärde graviditet slutar med abort. Jag och många med mig oroas framför allt av de höga abortsiffrorna bland unga kvinnor. Jag är medveten om och vet att regeringen kommer att ta de krafttag som behövs för att få ned de höga aborttalen.

Det är för mig glädjande, mycket glädjande, att vi nu går till ett beslut i morgon som gör att jag med frimodighet kan säga att den lag som vi nu kommer att anta kommer att minska antalet illegala aborter.

Anf. 194 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Rosita Runegrund talar om värderingsperspektivet, kvinnans rätt och fostrets rätt, och det är där det börjar bli svårt. När vi talar om kvinnans rätt att bestämma över sin kropp gäller det att kvinnan har rätt att göra abort. Hur vi får ihop fostrets rätt, som Rosita Runegrund säger, till liv också i samband med abort kan vi säga är ett sluttande plan, och det finns risk att vi glömmer bort kvinnans rätt. Jag ville börja med den tanken.

Annars delar jag Rositas uppfattning: Jag tror inte heller att antalet aborter kommer att öka – tvärtom. Det är ju så att länder där det förekommer fri abort har ett sjunkande antal aborter. Det är sant att vi har många aborter i Sverige, men om vi jämför med siffror från Latinamerika, där de flesta länder inte har fri abort, ser vi att det bland västländerna inte finns några länder som har så höga siffror. Det gäller naturligtvis illegala aborter, men man beräknar att det görs ungefär 31 aborter per 1 000 personer i Latinamerika, och sådana siffror har vi inte i vårt land.

Jag ville fråga Rosita Runegrund om hon delar min absoluta uppfattning att kvinnan har rätt till sin egen kropp.

Anf. 195 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! Där kan jag ge ett väldigt kort svar. Jag läste upp ett citat från vårt principprogram. Det är det som vägleder mig, och det är också det som gör att jag har valt det parti som jag har valt värderingsmässigt. Vi är väldigt tydliga med att det är kvinnan som tar det yttersta beslutet.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Abort för utländska
kvinnor och
förebyggande av
oönskade graviditeter*

Anf. 196 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag har med mig en debattartikel från Svenska Dagbladet i dag. Vi kommer ju att få lyssna på flera kristdemokratiska representanter. Jag förstår att frågan fortfarande är kontroversiell bland kristdemokraterna, och jag tackade socialministern i mitt anförande för att han har lyckats driva igenom propositionen i sitt parti. Jag vill framföra mitt tack till Rosita, för jag tycker att det är väldigt skönt att vi äntligen har kommit fram till att beslut tas i morgon.

Tidigare anklagades Vänsterpartiet för att vi inte har gjort någonting, men det handlar ju om att förhandla, och det är inte lätt, kan jag förstå, inte ens att förhandla internt i partierna.

Jag ska passa på att ta upp en fråga till som jag har glömt tidigare. Den gäller att åtgärder som syftar till att förebygga oönskade graviditeter finns i uppdraget. Även att överväga hur IT ska kunna användas för att nå unga vuxna och ungdomar, bland annat möjligheten att komma i kontakt med ungdomsmottagningar via Internet, analyseras. Jag undrar om regeringen känner till att den möjligheten finns i dag. Jag bor i Sörmland, och i Landstinget Sörmland finns sedan en tid tillbaka möjlighet för ungdomar att få kontakt med ungdomsmottagningarna via Internet, och det uppskattas väldigt mycket.

Anf. 197 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker så här: Äntligen har vi fått en regering som lyssnar in! Och man lyssnar in och tillgodoser det som är ungdomars behov och att ungdomar har ett annat sätt att ta till sig kunskap och använda kunskap. Med kraft kommer regeringen nu att lägga fram förslag som gör att vi äntligen på ett bra sätt frimodigt kan gå fram med att förebygga aborter.

Den regering som tidigare har varit här, som jag tycker, lämnat alldeles för många unga människor i sticket. Det gäller att lyssna in, och det gäller att med respekt ta del av deras kunskap men också hjälpa dem och ge kunskap när det gäller preventivmedelsrådgivning.

Styrkan hos Kristdemokraterna är att vi har vanan att diskutera etiska och känsliga frågor, och det gör att jag kan stå här med frimodighet, att vi kristdemokrater kan gå med frimodighet i den här frågan och att vår socialminister kommer att ta just de beslut som behövs för att vi ska få en reproduktiv hälsa som man kan bemöta med respekt och en politik som inte bara är retorik och ord utan också handling.

Anf. 198 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Det är ett viktigt beslut vi fattar i dag om att vidga den svenska abortlagen till att också omfatta utländska kvinnor. Jag är stolt över att få vara med om det beslutet. Det är svåra beslut för de kvinnor, och också män, som det rör. När man väl fattat beslutet måste man få den hjälp som detta med att få tillgång till abort har att ge.

Jag är så gammal doktor att jag var med på den tiden då vi hade att leva med den gamla abortlagen, när kvinnor tog livet av sig då de fann att de var oönskat gravida, när kvinnor genomgick illegala aborter och blev stympade för livet eller till och med dog. Det är något som jag inte önskar någon kvinna i denna värld.

För ett år sedan stod jag i den andra talarstolen och debatterade de medicinska aborterna med socialministern. Efter den debatten gav han Socialstyrelsen i uppdrag att utreda om barnmorskor självständigt ska få utföra medicinska aborter. Senast om sex och en halv vecka får vi Socialstyrelsens utredning. Jag tycker därför att det är fullt rimligt att vi, när vi i en debatt i riksdagen begär en utredning och socialministern går oss till mötes, ska vänta på den utredningen.

Den här processen har stora likheter med den jag såg beträffande p-piller. Först hade läkarkåren monopol på att skriva ut p-piller. Sedan delegerades den rätten till många barnmorskor och man kom med förslag om de inte skulle få göra det självständigt. Delegation innebär nämligen att den delegerande läkaren har att förvissa sig om att barnmorskan vid förskrivning till en kvinna kan väga nytta och risker med p-piller. Slutet på den processen blev att barnmorskorna fick den rätten. De fick också utbildning som gjorde att de kunde väga nytta–risk för den enskilda kvinnan, alltså om hon skulle använda p-piller eller annan p-metod. Barnmorskorna har skött detta med den äran.

När det gäller de medicinska aborterna befinner vi oss nu i delegationsfasen. Många barnmorskor utför medicinska aborter. Kruxet är att bestämma graviditetens längd, vilket man gör med vaginalt ultraljud. Det är den metodiken man vill förvissa sig om att barnmorskor kan. De utför den faktiskt redan i dag i samband med IVF-graviditeter. Själv tycker jag inte att det vore omöjligt för dem att kunna klara det.

Medicinska aborter kostar mindre än vakuumextraktion, alltså kirurgiska aborter, men medicinska aborter är mer smärtsamma än vakuumextraktion. Det är därför viktigt att kvinnor får full information och möjlighet att välja vilken metod de vill använda. Det är också viktigt att landstingen inte av kostnadsskäl försöker påverka det valet.

Anf. 199 ANN ARLEKLO (s) replik:

Fru talman! Jag får inte riktigt ihop det som Barbro Westerholm säger. Hon hänvisar till en debatt som hon hade med socialministern för ett år sedan och till att den resulterade i att Socialstyrelsen fick ett uppdrag. Hon säger också att det är skäligt att avvakta de sex veckorna fram till dess att Socialstyrelsens utredning kommer. Trots detta är Barbro Westerholm en av de motionärer som lämnade in en motion undertecknad den 4 oktober. Jag har lite svårt att få ihop det resonemanget.

Det jag vill komma fram till är att motionen enligt Tobias Krantz svar till mig är enskild. Därför frågar jag i stället den enskilda folkpartimotionären, dig Barbro, som även sitter i socialutskottet: Är det Folkpartiets uppfattning att barnmorskorna ska få rätt att utföra medicinska aborter?

Den enskilda motionen är undertecknad av fyra folkpartister, och vi räknar snabbt ut att de utgör elva procent av Folkpartiets riksdagsgrupp. Det kanske till och med är så att det finns några till som tycker likadant men inte skrivit under motionen. Det kanske är uppåt tjugo procent.

Är detta Folkpartiets uppfattning i frågan om medicinska aborter?

Anf. 200 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Det finns ett stöd i Folkpartiets landsmöte.

Om man ser till hur läkarkåren betraktar frågan om de medicinska aborterna visar det sig att professor Marc Bygdeman är övertygad om att

det är något som ska delegeras till barnmorskor medan det finns andra som är mer tveksamma. När det i professionen finns dessa oklarheter tycker jag att det enda raka då är att tillsynsmyndigheten Socialstyrelsen, den som har professionalismen, får gå till botten med frågan. Jag har stort förtroende för de två läkare och två barnmorskor som utreder frågan.

Det finns en sak till som gör att det är viktigt att myndigheten får utreda ärendet fullt ut, nämligen att om man kommer fram till att barnmorskorna, som jag hoppas, får denna rätt måste man också ta upp deras utbildning, vad den ska innehålla, hur de ska fortbildas och så vidare. Jag tycker att det är en god ordning att göra på det sätt som nu sker.

Anf. 201 ANN ARLEKLO (s) replik:

Fru talman! Barbro Westerholm tog upp professionalismen, och eftersom hon också är läkare vill jag fråga om hon anser att barnmorskor med den vidareutbildning som vi föreslår kommer att få den kompetens som behövs för att kunna utföra medicinska aborter.

Anf. 202 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Jag hörde till dem som hade stor tilltro till barnmorskorna när det gällde förskrivning av p-piller. Det var inte alldeles lätt att föra det kriget på den tiden, men det landade i att barnmorskorna fick förskrivningsrätten, och de har skött den verksamheten med bravur. Det har man utvärderat i undersökningar.

Mot bakgrund av den erfarenheten tycker jag personligen att det borde vara möjligt att ge barnmorskorna rätten att utföra medicinska aborter. Men jag har respekt för att andra kan vara tveksamma, att andra kan ha en annan uppfattning. Därför tycker jag att det enda raka är att tillsynsmyndigheten, expertmyndigheten Socialstyrelsen som är neutral i förhållande till människor som tycker olika, går på vetenskap och beprövad erfarenhet och tar ställning i frågan.

Anf. 203 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Det har varit en väldigt intressant debatt och jag ser fram emot att försöka lyssna även på de kommande inläggen. För mig har det i dag varit viktigt att markera ett stöd för de socialdemokratiska reservationerna, men jag vill också säga att jag välkomnar betänkandet. Det har varit en lång resa men nu har vi kommit till den här punkten.

När jag första gången uppmärksammade den här frågan och lyfte fram den i riksdagen fanns det väldigt lite kunskap om hur vår egen lagstiftning såg ut. Vi fick ihop en referensgrupp, som jag var en del av, och där fanns det stor enighet. Vi började under den socialdemokratiska regeringstiden att arbeta på en proposition.

Nu ser vi resultatet. Jag är väldigt glad att det finns en majoritet och att den också hållit över valet så att vi kan få det här resultatet.

Det är viktigt för kvinnorna i sig. Vi vet att kvinnor har fått abort beviljad i Sverige. Vi vet också att det finns andra kvinnor med utländsk bakgrund som har blivit nekade abort. Jag hoppas att det aldrig ska behöva hända igen.

Jag har också lyft upp frågan om barnmorskornas bemyndigande att utföra medicinska aborter. Vi måste också se över de ekonomiska förhållandena för de kvinnor som inte kan få en sjukförsäkring och inte har en egen ekonomi. Det finns också med som en del i det som ska utvärderas.

Jag har fått väldigt mycket av det jag tyckt under senare år och under denna mandatperiod tillgodosett i betänkandet. Jag hoppas att det också kommer att leda till mer resultat framöver. Jag vill understryka att detta är viktigt för svensk del och för de kvinnor som kommer hit. Men det är också viktigt för Sveriges ställningstagande internationellt och i Europa.

Vi vet att det sedan något år har blivit allt svårare att driva den här typen av frågor inom EU-kretsen. Vi vet att det finns flera länder i Europa som har en bra lagstiftning där kvinnor ges möjlighet till abort med ibland en del inskränkningar men där kvinnor ändå har svårt att få den genomförd på det lokala sjukhuset i sin del av sitt land.

Det pågår nu ett arbete inom Europarådet där man följer upp möjligheterna för kvinnor i respektive land att utifrån det egna landets lagstiftning få abort utförd. Det är viktigt att vi nu här tar ställning för att också kunna vara en aktivare politisk kraft ute i Europa och också ta steget till FN-organ och internationellt arbete.

Detta är ett principbeslut som spelar en väldigt stor roll för vår syn och när det gäller att driva kvinnors mänskliga rättigheter vidare. Det spelar en stor roll för de enskilda kvinnor som kommer hit.

Det spelar också en stor roll för den personal som möter dessa kvinnor och i fortsättningen inte behöver säga nej. Vi vet att man har gjort det i näraliggande landsting till mitt hemlandsting, Kronobergs län. Vi har en del debattörer därifrån. Jag vet att man där har upplevt att man tvingats neka kvinnor. Jag kommer från Jönköpings läns landsting. Där vet jag att kvinnor har fått abort genomförd när de har varit i en svår situation och har fattat ett eget beslut.

För tids vinnande ska jag stanna här. Det har varit oerhört viktigt att få markera att vi äntligen är här. Det är jättebra att vi ändå är så många att vi är en majoritet trots att det är splittring i salen. Vi är många som är beredda att fatta det här beslutet men också driva frågorna vidare.

Anf. 204 LENNART SACRÉDEUS (kd):

Fru talman! Jag vill varmt tacka alla som har deltagit i denna debatt för att ni med engagemang och känsla för sakens allvar har talat. Det finns olika uppfattningar i vårt land kring denna fråga om vad som är den bästa vägen, vad som är den bästa lagstiftningen och vad som skulle vara de bästa metoderna för att nedbringa ett högt aborttal i Sverige.

När jag går upp här i debatten som man gör jag det i vetskap om att jag inte på något sätt sitter inne med någon självklar vetskap om vad som är rätt och vad som är fel. Men i en demokrati och i ett fint land som Sverige där yttranderätt, civillikurage och viljan att ändå vara ärlig mot andra men också mot sig själv känner jag att det kan vara värdefullt att ett annat perspektiv än det som har nämnts i debatten lyfts fram.

Jag säger inte att ni har fel, och jag säger inte att jag har rätt. Men jag tror att det behövs mer än ett perspektiv i den här frågan. Att jag som trebarnspappa och 50-åring från Mora i Dalarna känner det svårt att stödja den här typen av lagförändring – den första lagändring på tolv år i

vårt land kring frågan om det ofödda barnets rätt till liv, abortlagstiftningen – baseras på några punkter.

Jag är rädd för att vi undergräver andra länders lagstiftning. Jag är tidigare Europaparlamentariker. Jag har varit med i en rad debatter i Bryssel och Strasbourg som har gällt abortfrågan och vad som är den bästa lagstiftningen i Europas olika länder.

Det finns olika uppfattningar inte bara i vårt land utan runt om bland EU:s 27 medlemsstater. Låt oss vara ödmjuka på den punkten, och självklart också jag själv. Det finns ingen given karta och inte någon given vägledning hur den exakt rätta och mest optimala lagstiftningen ska se ut på denna punkt.

Jag är rädd att vi undergräver andra länders lagstiftning. Man kan tycka att andra länders lagstiftning är värd att undergrävas. Men jag vill säga till er som ledamöter i Sveriges riksdag och folkvalda att jag tycker att vi ändå kan ha den ödmjukheten att vi betänker att andra länder på demokratiskt sätt och med sunt tänkande kommit fram till andra slutsatser. Det är andra länder som ligger så nära vårt land som Finland, Danmark och Norge.

Jag är rädd för att det med den lagförändring som ger utländska medborgare rätt att utföra abort här i Sverige utan prövning av Socialstyrelsen blir svårare med återbesök för kvinnan och att det i princip blir omöjligt.

Jag är rädd för att det blir svårt att upprätthålla skyldigheten att ge skriftlig information och stödsamtal när många olika kvinnor av många olika nationaliteter kommer hit för att göra abort och dessutom kommer från ett land där det ingreppet inte är lagligt enligt demokratiska beslut. De söker sig till vårt land eftersom man i lagstiftningen enligt demokratiska principer i det landet har kommit fram till att man här har passerat lagstiftningens gräns.

En fråga som kan upplevas som mindre avgörande men som ändå kan vara värd att belysa är frågeställningen om lagförslaget kommer att innebära ökade kostnader för staten eller för landstinget. Där kan framföras följande.

Fru talman! I det fall där kvinnans sjukförsäkring i hemlandet vägrar att ersätta kostnaden för aborten kommer landstinget i Sverige eller Försäkringskassan i Sverige att få bära de kostnaderna. Inte i något annat land i Europa tillåts sena aborter efter vecka tolv utan prövning utom just i Sverige. Det är därför osannolikt att man i dessa länder kommer att ersätta svensk sjukvård för ingrepp som inte står i överensstämmelse med de ländernas lagstiftning.

Jag är väl en enkel adjunkt och gymnasielärare. Och jag har svårt att förstå logiken hur man från Polen, Tyskland, Irland eller för den delen Norge skulle ersätta en abort i Sverige som är utförd på ett sådant sätt att det bryter mot hemlandets lagstiftning. Det är svårt att förstå logiken i att man skulle utbetala pengar som ersätter Försäkringskassan och därmed landstingen i vårt land när det bryter mot det landets lagstiftning.

Fru talman! Frågan om det ofödda barnets människovärde men också om kvinnans situation i ett läge när hon känner att hon inte vill fullfölja graviditeten är självklart väldigt svår. Jag vill understryka att när vi nu ändrar lagen för första gången på tolv år att vi nog är ett parlament där

denna fråga diskuterats kortast tid. Vi gör det på en kväll, och vi gör det på en och en halv timme eller kanske två timmar.

I Eva Erikssons utredning framförs att Europeiska unionen skulle ställa krav på att Sverige ändrar sin abortlagstiftning. Jag menar att abortfrågan är en nationell fråga och att jag står på fast grund när jag hävdar att vare sig EG-domstolen eller EU-kommissionen har begärt att Sverige ska ändra sin abortlagstiftning.

Sveriges EU-kommissionär Margot Wallström har inte ställt det kravet på vårt land. I folkomröstningen år 1994 framfördes det vare sig från kristdemokratiskt eller från något annat håll att ett medlemskap i Europeiska unionen skulle få några som helst konsekvenser för Sveriges abortlagstiftning.

Jag förmenar er inte som känner att det är rätt att ta detta steg. Men jag vädjar till er att inte hänvisa till Europeiska unionen och säga att den ålägger vårt land detta. Säg hellre att vi fattar ett självständigt beslut som är vårt eget beslut oavsett om EU skulle kräva det eller inte, och EU kräver det inte.

Om de olika medlemsstaterna i Europeiska unionen skulle harmonisera sin abortlagstiftning skulle det snarast leda till att den lagstiftning vi känner i vårt land skulle förändras i en annan riktning än vad Sveriges riksdag kommer att genomföra i morgon.

Jag kanske använder ett språkbruk som inte uppskattas. Men jag menar att svensk abortlagstiftning borde bli mer barnvänlig och mer fostervänlig och i högre grad bejaka att det inte bara är ett blivande barn utan en blivande flicka och en blivande kvinna, en blivande pojke och en blivande man vars liv man släcker. Det sker för ofta i vårt land med de 37 000–38 000 gånger det sker. Det är över 100 per dag – fyra per timme.

Sverige är det enda land som tillåter laglig abort efter vecka 12 utan någon som helst prövning. Professor Ulf Bernitz är expert i Europarätt. Han har entydigt hävdad i riksmidierna att Sverige inte åläggs att ändra sin abortlagstiftning genom vårt medlemskap i Europeiska unionen. Att tillåta abort efter vecka 12 utan prövning är förbjudet i samtliga länder i Europa utom just i vårt eget land.

Fru talman! Jag ser att min talartid här är gången. Jag tillhör ett kristdemokratiskt parti som tillhör en europeisk och internationell rörelse. Jag respekterar fullt ut de demokratiska beslut som fattas inom det kristdemokratiska partiet, senast vid vårt riksting i Sundsvall. Jag respekterar fullt ut vår partiledare. Jag respekterar fullt ut vår socialminister och vår gruppleddare här i riksdagen.

Men jag har också svårt att inte ge uttryck för vad jag har sagt nu – inte därför att min uppfattning är rätt utan därför att jag tror på den svenska demokratin. Den svenska demokratin tillåter alla röster att komma till tals just för att vi ska vara en representativ demokrati.

I detta anförande instämde Annelie Enochson (kd).

Anf. 205 MIKAEL OSCARSSON (kd):

Fru talman! I det betänkande vi just nu behandlar föreslås en ändring i en lag – abortlagen. Den klubbades igenom i riksdagen för 33 år sedan, 1974. Sist något ändrades var 1995. När vi nu ska ändra i abortlagen

anser jag att vi gör det på fel sätt. Vi borde i stället genomföra en utvärdering av abortlagen. Det är något som jag motionerade om redan när jag kom in i riksdagen för nio år sedan. Det har också mitt parti gjort, senast 2005.

Det jag tycker borde utvärderas är: Fungerar verkligen den svenska abortlagen tillfredsställande? Får ofrivilligt gravida kvinnor tillräckligt med information? Får de det stöd de behöver? Finns det alternativ till abort? Får kvinnan tillräckligt ekonomiskt stöd?

Nyligen visade SVT en omtalad dokumentär som heter *Jag ska göra abort*. Den visade att bemötandet från barnmorskor och ungdomsmottagningar på många håll är bristfälligt. Filmen visade också att en hel del kvinnor mår dåligt efter aborten.

Fortfarande är det första som många gravida kvinnor får höra från barnmorskan: Du är gravid. Vill du behålla barnet? Jag anser att den första frågan skulle vara: Du är gravid. Är det någonting vi kan hjälpa till med?

En utvärdering borde också se på tidsgränser. När abortlagen trädde i kraft kunde man rädda för tidigt födda barn från den 28:e veckan. I dag kan man på Akademiska sjukhuset i Uppsala rädda barn som föds redan i den 21:a veckan, det vill säga 4 ½ månader för tidigt. Det är fantastiskt! Samtidigt utförs abort upp till den 22:a veckan vid så kallade synnerliga skäl. Det utfördes 315 aborter efter vecka 18 förra året i Sverige.

Jag tycker också att man borde passa på att se över den övre tidsgränsen för fri abort. Sverige har, som förut har nämnts här, vecka 18 som övre gräns. I Norge, Finland, Danmark, Tyskland och så vidare har man vecka 12. Faktum är att alla andra länder i EU har högst vecka 12 som gräns för fri abort. Sverige har däremot alltså fri abort i ytterligare sex graviditetsveckor, det vill säga till vecka 18. Är det rimligt? Det tycker jag att vi borde utvärdera.

Att jämföra abortlagstiftningar är inte speciellt lätt. Vissa länder har tvåläkarsystem, till exempel Finland och Storbritannien. Andra har obligatorisk väntetid, till exempel Nederländerna, medan andra har obligatoriska kuratorssamtal före aborten. Faktum är att den svenska abortlagstiftningen hör till de mest liberala inom EU. Den svenska abortlagstiftningen är inte ett EU-snitt.

Jag tycker att det finns många goda argument för en EU-anpassning av tidsgränsen för abort. Det skulle också göra att problematiken med utländska kvinnors abort minimeras eftersom det då inte skulle finnas någon risk för att vi får så många sena aborter från grannländer.

Tyvärr handlar inte dagens betänkande om en utvärdering av abortlagen. Nej, den abortlagsförändring man föreslår är att utländska kvinnor ska få komma hit och göra abort.

Varför kan då inte jag stödja propositionen? Det finns flera skäl, och jag vill ange några. De sammanfaller med de argument som mitt parti så sent som förra året, vid valet, kommunicerade till de väljare som efterfrågade detta. Den kritik mot det förslag som röstas igenom i morgon tycker jag kvarstår. Jag vill nämna fyra punkter.

Den första, skyldigheten att ge skriftlig information och stödsamtal, blir svår att upprätthålla när många olika nationaliteter kommer hit för att göra abort. Den andra är att en fungerande uppföljning med återbesök för kvinnan i princip blir omöjlig. Den tredje är att belastningen i södra Sve-

rige kan leda till privata vinstdrivande abortkliniker. Den fjärde och sista är att risken är att andra länders abortlagstiftning undergrävs.

Fru talman! Sverige har haft en misslyckad politik på detta område. Det abortförebyggande arbetet har inte fungerat tillfredsställande. Antalet aborter har under flera år legat avsevärt högre än våra grannländers. En av fyra graviditeter slutar i en abort, som Lennart sade förut. Sverige har i dag de högsta tonårsaborttalen i Europa. Ändå sker väldigt lite för att åtgärda det. Till detta kommer en eskalerande klamydiaepidemi.

Det är därför för mig ändå en stor ljuspunkt att riksdagen även kommer att besluta om ett abortpreventivt arbete vars faktiska utfall jag och flera med mig kommer att följa noggrant. Min förhoppning är att man tar intryck av det arbetssätt som man har haft i Norge. Där genomförde man under den kristdemokratiske statsministern Kjell Magne Bondeviks ledning för sju år sedan en nationell handlingsplan för att minska antalet aborter. Man lyckades inte bara att stoppa den kraftiga ökningen av tonårsaborter utan också att åstadkomma en minskning.

För mindre än tio år sedan hade Norge ett högre tonårsaborttal än Sverige. Samtidigt som Sverige nu visar upp rekordhöga abortsiffror bland tonåringar har Norge aldrig haft så låga tal sedan man införde fri abort. I det aktuella norska handlingsprogrammet med det tydliga målet att aborttalen bland 15–49-åringar ska reduceras talas det i positiva ordalag om att arbetet för att öka respekten för människovärdet ska öka. Man identifierar riskgrupper där risken för abort är stor. Man säger att unga människor måste tränas i etiska värderingar, och den viktigaste insatsen är att göra det lättare att få barn. Därför erbjuder nu Norge ekonomisk ersättning till de oplanerat gravida kvinnor som behöver det. Exempelvis är engångsstödet till kvinnor som inte har haft arbete eller en låg inkomst före födseln motsvarande 40 000 kronor. Det sistnämnda är något som bland andra vårt ungdomsförbund KDU kräver ska införas i Sverige. Det tycker jag vore en bra sak. Detta är exempel på arbetssätt som har visat sig fungera i Norge. Jag hoppas att socialministern i den handlingsplan som han ska genomföra också tittar på detta och tar intryck av det.

Anf. 206 EVA JOHNSON (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja inleda med att tala om att jag är oerhört stolt över att vara svensk och leva i ett land där yttrandefriheten är en realitet och där demokrati innebär att vi får ha olika åsikter men fortfarande kan mötas i respekt.

Jag är dessutom mycket glad över att jag är kristdemokrat. Det är ett parti där man vågar konfrontera svåra frågor, etiska dilemman och borra, vända och vrida på dem och ta dem på allvar.

Herr talman! Vi har i dag att ta ställning till ett betänkande som skulle kunna delas in i två delar. En del handlar om att vi öppnar våra gränser för att göra det möjligt för kvinnor från andra länder att komma till Sverige för att göra abort. Den andra delen handlar om att öka tempot i det abortpreventiva arbetet i Sverige med ett tydligt mål att minska antalet aborter.

Jag är mycket glad över att regeringen ser vikten av att minska antalet aborter i Sverige. Under den förra regeringens sista tio år steg antalet tonårsaborter drastiskt. De flesta av oss här i kammaren är nog överens om att en abort inte är ett lättvindigt beslut.

SVT:s dokumentär, som Mikael hänvisade till tidigare här i debatten, visades för några månader sedan. Den skildrar också på ett mycket dramatiskt sätt den vånda som en ung kvinna kan känna i samband med att hon ska fatta beslut om hon ska genomgå en abort eller behålla sitt barn. Även andra unga kvinnor intervjuas i programmet, och flera av dessa uttrycker att de förmodligen hade valt att behålla barnet om de hade fått ett annat bemötande i vården. De beskriver också den vånda som följde dem lång tid efter den genomförda aborten.

Oberoende forskare – jag vill understryka att det inte är någon kristdemokratisk lobbygrupp vi pratar om – vittnar i detta program och menar att det är så många som ungefär en tredjedel av alla kvinnor som genomgår aborter som drabbas av uttalade besvär i form av nedstämdhet och depressioner efter en genomgången abort.

Det är med andra ord inte någon liten grupp som vi talar om, men för att angripa problemet måste vi naturligtvis våga erkänna att det förekommer. Att blunda, negligera, titta åt ett annat håll och vägra erkänna att kvinnor faktiskt kan må riktigt dåligt efter en abort är knappast speciellt konstruktivt. Av den anledningen är regeringens tydliga inriktning mot att få ned antalet aborter oerhört positiv. Det är en tydlig folkhälso-satsning för kvinnorna.

Jag vill emellertid lyfta upp några tydliga problemområden som vi måste våga titta och fokusera på i samband med det förslag som nu ligger på bordet. Utredaren Eva Eriksson var under hela utredningen om utländska aborter väldigt tydlig med att de utländska kvinnorna skulle få samma omhändertagande och samma vård som svenska abortsökande kvinnor. Vad skulle då det innebära?

Det är abortlagen samt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om abort som reglerar abortverksamheten i Sverige. Den senaste uppdateringen kom under sommaren 2004 och lär knappast komma att ändras på ett tag. Jag tror att vi kan utgå från att det är de som gäller.

Dessa föreskrifter och råd kräver bland annat att kvinnan erbjuds kontroll efter en kirurgisk abort, att det ska vara en obligatorisk efterkontroll efter en medicinsk abort, att kvinnan ska få information både muntligt och skriftligt före en abort, att en minderårig ska ges hjälp att tala med sina föräldrar och även om den minderåriga kvinnan inte vill detta ska vårdpersonalen överväga att ändå tala med dem, att ansvaret för att aborten fullföljs åligger ansvarig läkare på kliniken där aborten inleds och att kvinnor ska erbjudas stödsamtal både före och efter aborten.

Frågorna som då omedelbart infinner sig är: Kommer alla mottagningar där aborter utförs att klara av det här? På hur många mottagningar kommer man att erbjuda tolkhjälp vid samtal före och efter en abort? Hur kommer mottagningarna att kunna ta ansvar för att den polska kvinnan får sitt rekommenderade återbesök som är så viktigt eftersom ungefär 5 procent av alla medicinska aborter kräver en efterföljande skrapning?

Herr talman! Om vi nu förutsätter att landstingets kvinnokliniker kommer att klara av vissa av de här kraven återstår i alla fall frågan om hur de privata gynekologmottagningarna, som står för en allt större del av aborterna, kommer att handskas med den här frågan.

I Norge finns det rutiner inom vården som understryker att en norsk kvinna som blir oplanerat gravid har rätt att få information om det generösa ekonomiska stöd som samhället är skyldigt att erbjuda en kvinna

som väljer att föda sitt barn. Det vore utmärkt om även den svenska vården skulle uppmanas att införa liknande rutiner.

Det verkar inte som om svensk vårdpersonal har förstått hur viktiga de ekonomiska skälen är och hur viktigt det är att kunna förklara det stöd som en kvinna har rätt till om hon väljer att föda sitt barn. Abortlagsförändringen lägger ett stort ansvar på de svenska barnmorskorna att klara av att erbjuda alternativ till abort till kvinnor från en mängd länder.

Jag vill gärna avsluta med att lyfta upp en sista fråga, nämligen ansvarsfrågan kring den utländska kvinnans hälsa efter aborten. Frågan är om den privata gynekologmottagningen kommer att ställa upp om kvinnan behöver någon att prata med direkt efter aborten eller en månad efter. Ligger ansvaret för en uppföljande undersökning hos det svenska landstinget, den svenska staten eller hos kvinnan själv?

Frågorna om uppföljning, bemötande och prevention är sammantaget några mycket viktiga områden som kräver noggranna och framför allt förändrade rutiner inom den svenska vården.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 november.)

15 § Utlåtande om vitboken *En EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma*

Föredrogs
socialutskottets utlåtande 2007/08:SoU3
Utlåtande om vitboken *En EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma*

Anf. 207 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (fp):

Herr talman! Socialutskottet ska i dag diskutera utlåtandet om vitboken *En EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma*. Den här vitboken har föregåtts av en grönbok år 2005.

Syftet med vitboken är att tillhandahålla en integrerad EU-strategi för att bidra till minskad ohälsa på grund av dålig kost, övervikt och fetma. I vitboken konstateras att individen ytterst är ansvarig för sin och sina barns livsstil, att konsumenten måste ha tillgång till information för att kunna fatta rationella beslut samt att det förutsätts satsningar på olika nivåer för optimala insatser inom området.

Kommissionen menar att det krävs integrerade åtgärder inom en rad olika politikområden för att man ska uppnå önskvärda effekter för de hälsofrågor som vitboken berör. I vitboken lämnas en rad förslag på insatser för att minska ohälsan på grund av den alltmer ökande övervikten och fetman bland befolkningen inom EU. Vitbokens syfte är att underlätta och främja gemensamma förhållningssätt för att minska ohälsa som en följd av övervikt och fetma och påverkar genom subsidiaritetsprincipen inte gällande svenska regler.

Detta, herr talman, ska diskussionen handla om.

Prot. 2007/08:24
14 november

Abort för utländska kvinnor och förebyggande av oönskade graviditeter

Utlåtande om vitboken En EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma

Anf. 208 PER SVEDBERG (s):

Herr talman! Eftersom Maria så vackert föredrog om vitbokens innehåll finns det egentligen inte så mycket mer att tillägga. Utskottet är helt enigt.

Jag tror att den stora diskussionen kommer att äga rum när folkhälso-propositionen läggs fram i december. Vi har ju suttit här ganska länge nu så jag tror att debatten kommer att komma där.

Jag ska ändå peka på en sak som står uttalad i vitboken. Det finns socioekonomiska skäl till att denna stora folksjukdom fortfarande sväller. Det kan vi ta med oss. Den frågan kommer förmodligen att lyftas fram ännu tydligare när vi ska diskutera folkhälsopropositionen.

Vi socialdemokrater står bakom det utlåtande som utskottet har lagt till vitboken.

Anf. 209 MARIANNE KIERKEMANN (m):

Herr talman! Det var snabbt och effektivt, Per. Jag tänker säga lite mer.

Debatten i dag handlar om den vitbok som EG-kommissionen har tagit initiativ till, *En EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma*. Utskottet är enigt, så det lär väl inte bli särskilt mycket debatt.

Syftet med vitboken är, som Maria sade, att tillhandahålla en integrerad EU-strategi för att bidra till minskad ohälsa på grund av dålig kost, övervikt och fetma.

Herr talman! Det är viktigt att påpeka att det inte handlar om någon lagstiftning från EU:s sida utan endast om ett samarbete för att försöka lösa ett gemensamt problem.

Den första fråga som inställer sig är: Är det verkligen så illa att det behövs ett EU-initiativ i frågan? Svaret på den frågan är tyvärr ja.

Nästa fråga blir: Hur har det kunnat bli så fel att vi nu får ägna tid och kraft åt att minimera skadorna av den välfärd vi kämpat så många år för att uppnå?

Övervikt ökar på ett alarmerande sätt i Sverige liksom i övriga EU. 14 miljoner människor inom EU beräknades vara överviktiga 2005. I Sverige handlar det om två och en halv miljon människor. Det är en siffra som dessvärre inte minskar utan ökar.

Den tredje frågan blir: Vad kan vi göra åt det?

Herr talman! I Sverige finns det goda möjligheter att faktiskt äta nyttig mat. Alla förpackningar är försedda med innehållsdeklaration. Recepten i tidningarna blir smalare, nyttigare och mer varierade. Nya kokböcker utkommer i en aldrig sinande ström. Samtidigt blir svenska folket tjockare och tjockare. Det är något som inte stämmer.

En av förklaringarna är att vi ägnar allt mindre tid åt matlagning och i stället slänger i oss snabbmat och halvfabrikat och dricker läsk till.

Socket är en stor bov i sammanhanget, och sedan 1980 har läskkonsumtionen ökat från 30 liter per person och år till 86 liter per person och år. Det finns socker i nästan vartenda livsmedel, till och med i koft skinka. Vem trodde det? Inte jag, i alla fall, innan min dotter gjorde mig uppmärksam på det.

I spåren kan vi se ett antal sjukdomar som kan ses som en direkt följd av övervikt och fetma. Det kostar mycket lidande för den drabbade och det kostar samhället stora pengar i form av sjukvårdskostnader.

För att kunna vända utvecklingen och minska skadeverkningarna av det välstånd vi har skapat krävs en genomtänkt strategi med breda satsningar på flera olika nivåer där varje aktör tar ansvar för sin del och där samordningen fungerar som en katalysator och utvärderar de insatser som görs. Det krävs också tydliga konkreta utvärderingsbara mål. Utvärdering av målen är viktigt för att man ska försäkra sig om att de resurser som satsas får avsedd effekt.

Konsumenterna måste ha tillgång till lättillgänglig information. Skolan kan bidra med kunskap i tidig ålder. Idrott i skolan eller på fritiden behöver uppvärderas och föräldrar måste sluta att ha dåligt samvete för att man tycker att barnen faktiskt kan cykla till vissa närliggande aktiviteter.

Vi måste också kraftigt betona individens eget ansvar för sin hälsa.

Herr talman! Vitboken bör kunna ge de olika medlemsstaterna draghjälp i sitt folkhälsoarbete för att 2010 göra en lägesbedömning över hur de olika länderna bidrar till att uppnå de mål man kommer fram till.

Det är också viktigt att påpeka vikten av att vi förordar frivilliga åtgärder och branschöverenskommelser framför styrning via lagstiftning och skatter.

På EU-nivå har kommissionen för avsikt att inrätta en högnivågrupp för frågor som rör kost och fysisk aktivitet för att få till stånd ett utbyte av idéer och metoder mellan medlemsstaterna och på det sättet bidra till att alla 27 medlemsstaterna får del av de positiva hälsoeffekter som uppnås i enskilda länder.

Herr talman! Jag ser positivt på kommissionens förslag i denna vitbok och tror att det på sikt kan bidra till en bättre hälsa i Sverige och i EU.

Anf. 210 LARS-IVAR ERICSON (c):

Herr talman! Mens sana in corpore sano – en sund själ i en sund kropp. Detta latinska uttryck var mottot för den Lingska gymnastiken. Det har ju gått några år sedan Per Henrik Ling ville få svenskarna att röra på sig. På den tiden fanns inte vår tids bekväma färdmedel, och vi hade inte som i dag läsk, chips och godis. Vi hade också helt annorlunda matvanor.

En sund själ i en sund kropp handlar fortfarande om folkhälsa. Från Centerpartiet välkomnar vi alla goda initiativ på folkhälsoområdet.

EU-vitboken är ett exempel på det. Medlemsländerna kan genom den inspireras att ta tag i de allvarliga frågor som rör kost, övervikt och fetma. Det handlar om ett växande folkhälsoproblem. Man kan säga att det pågår en global fetmaepidemi. Den smittan har också nått Sverige.

Det senaste kvartsseklet har den andel av Sveriges befolkning som kan kallas feta, med ett BMI-värde över 30, dubblats. På mindre än 20 år har andelen överviktiga eller feta barn ökat från 8 till 21 procent.

Vi brukar ibland säga att barnen är vår framtid. Bakom barnen finns det ett antal vuxna som ska vara goda exempel. De vuxnas levnadsmönster påverkar barnens framtid. I dag förflyttar sig vuxna alldeles för ofta med fordon i stället för till fots. Vi sitter stilla framför tv:n, och vi har snabbmat.

Förr i tiden hade familjerna tid att laga mat tillsammans. Men i vår tid hjälper vi er med detta.

Så står det på baksidan av förpackningen till en av våra färdigrätter. I dag finns det en enkätundersökning som visar att familjen i genomsnitt använder 14 minuter varje dag till matlagning. I stället blir det snabbmat och onyttiga mellanmål.

Vi har i dag många barn och ungdomar som föredrar att sitta framför datorn i stället för att vara tillsammans med kompisar. Jag tänker på åttaåringen som säger: Datorn är min bästa vän. Då får jag veta att han sitter uppemot 30 timmar i veckan framför datorn, hans bästa kompis.

Vad gör vi då åt detta? I EU-vitboken konstateras att problematiken är sektorsövergripande. Det är många politikområden som berörs. När det gäller konsumentpolitik behöver vi bättre information om vad maten innehåller. När det gäller utbildning behöver skolan fler tillfällen till gymnastik och idrott. Det borde serveras hälsosamma mellanmål i våra svenska skolor.

Idrotten ska lyftas fram. Då menar jag inte bara den föreningsdrivna idrotten. Från Centerpartiet har vi ofta hävdad betydelsen av att det finns så kallade när-idrottsplatser, alltså platser där människor i olika åldrar kan komma samman för att utöva spontanidrott. Det sägs att barn behöver ungefär 90 minuters fysisk aktivitet varje dag för att må bra.

Vi behöver också kampanjer. Några av oss som är födda på 40-talet minns kanske Sport 60, och våra föräldrar berättade för oss om riksmarschen. I dag har vi också tekniska hjälpmedel som befrämjar motion. I min livrem sitter sedan i går en pedometer, en stegräknare. Den visar att jag i dag har gått närmare 5 000 steg i Riksdagshuset. I går blev det över 10 000 steg tack vare att jag var ute och löptränade. Det är en god vana att vi uppmanar varandra att varje dag ta 10 000 steg. Det är det antal som Folkhälsoinstitutet rekommenderar oss att ta varje dag. Vi går inte bara för vår egen del, utan vi går också för hälsan och miljön. Kanske är det dags att utrusta alla svenskar med en pedometer, en investering som skulle kunna sänka sjukvårdskostnaderna och öka välbefinnandet hos befolkningen.

Det har nu gått tio år sedan Världshälsoorganisationen slog fast att det pågår en fetmaepidemi. Att bromsa denna epidemi är oerhört viktigt, annars får vi i framtiden ett gigantiskt hälsoproblem.

Vi får hoppas att dagens EU-dokument blir en väckarklocka vars signal ljuder i alla länder – alltså ingen bindande lagstiftning för medlemsländerna, men stöd och gemensamt utbyte av erfarenheter i folkhälsans tjänst.

Herr talman! Med dessa reflexioner yrkar jag bifall till socialutskottets utlåtande. Jag ser också fram mot folkhälsopropositionen som kommer att läggas fram i december.

Anf. 211 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Innan jag kom in i riksdagen hade jag från en annan plattform anledning att kommentera EU:s grön- och vitböcker inom det sociala området och inom hälso- och sjukvården. Genomgående finner man att vuxna behandlas som en klump. Man ser inte att äldre människor kan ha andra behov än yngre människor. Det är likadant i den här vitboken. Den handlar om fetma, och det är ett allvarligt problem. Det är ett problem som har uppstått genom att människan inte har anpassat sig till dagens situation med rik tillgång på födoämnen och med allt mindre av

fysiskt arbete. För 200 år sedan var vi anpassade för den vardag som vi levde i med knapphet på mat. Vi skulle utstå svält, och vi hade tungt arbete. Människan anpassade sig till dessa förhållanden. Nu råder inte dessa förhållanden längre. Då blir fetman naturligtvis ett problem.

Men det som jag saknar när det gäller EU:s arbete är att man ska se frågan om näringstillförsel och fysisk aktivitet i ett bredare perspektiv och titta lite mer på olika generationers problem.

Jag som nu arbetar mest med äldrefrågor är ganska oroad över den undernäring som vi ser hos äldre människor. Den äldre människans förmåga att tillgodogöra sig föda och näringsämnen försämras med åren. Dessutom är det inte så roligt att äta längre på grund av att man har blivit ensam, och den matlåda som man får levererad kanske inte är det som man mest längtar efter. Då blir man undernärdd.

De som får plats i de särskilda boendena kommer alltför ofta dit i ett väldigt dåligt tillstånd beroende på att de är undernärda. Därför är jag glad över att utskottet i sina avslutande rader tar upp att vi förväntar oss att regeringen i den folkhälsoproposition som ska komma senare också tar upp problematiken kring undernäringen eftersom vi då har en mer heltäckande syn på frågan.

Anf. 212 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Herr talman! Jag tyckte att Per Svedberg på ett mycket föredömligt sätt kortade ned sitt anförande. Det tänker jag också göra. Jag yrkar bifall till utlåtandet.

Jag ska berätta en liten historia. Jag arbetade utomlands för många år sedan och var väldigt mager när jag kom hem efter ett år och hade haft en diet bestående av ris och fisk. När jag kom hem till Sverige kunde jag välja en helt annan kost och gick upp ett antal kilo. När jag kom ned till Afrika igen klappade de med händerna och sade: Vad vacker du är.

Det är den inställning som man har till feta människor.

I dag vet vi att hälsan spelar roll och att kunskaperna har ökat. Jag ska ta upp några saker som jag tycker är viktiga.

Vetskapen hos folk i allmänhet om farorna med kraftig övervikt har ökat, och alltfler av oss inser sambandet mellan fetma å ena sidan och dålig mat och för lite fysisk aktivitet å andra sidan. Vi vet att detta är en helt nödvändig kunskap.

Men de rapporter som har kommit under den senaste tiden visar att samtidigt som kunskapen ökar och fler personer är medlemmar i så kallade *fitness*-center verkar det som att konsumtionen av osund snabbmat, läsk, chips och godis, alkohol och droger ökar. Det är inte lätt att förstå hur utvecklingen av dessa saker kan gå parallellt. Det tror jag är viktigt att man tar med.

En annan del som jag vill lyfta fram är att politiken inte kan ta över det individuella ansvaret. Det framkommer väldigt tydligt i betänkandet när det gäller människors vikt och kostvanor. Men jag tror att man genom ett engagemang från det politiska hållet och med den folkhälsoproposition som snart kommer och som kommer att vara välkommen får försöka hitta verktyg för att komma åt problemen och skapa en bättre situation där negativa trender kan brytas. Politiker har trots allt varit med och fattat beslut om märkning av produkter och medgivit skatteförmåner för fysisk aktivitet som arbetsgivare betalar. Det i sig skapar en medve-

*Utlåtande om vitboken
En EU-strategi
för hälsofrågor
som rör kost,
övervikt och fetma*

tenhet. Men politiken kan inte ta över enskilda människors ansvar och beslut, utan politiken ska stödja när det gäller kloka beslut.

Barbro Westerholm tog upp den väldigt viktiga frågan om de äldre och undernäring.

Per Svedberg och jag var i somras i Almedalen och debatterade de här frågorna. Helt lätt är inte detta. Vad är människans ansvar, och vad kan politiken göra?

I de undersökningar som i dag föreligger är familjen en väldigt viktig del när det gäller att kunna lära barn och unga att från början äta rätt. Vi tror att stödet till föräldrar – det gäller i synnerhet i socialt utsatta bostadsområden – är oerhört viktigt. Här kan också familjecentraler utgöra en viktig del.

Herr talman! Det här var väldigt kort lite grann från det anförande som jag hade tänkt hålla. Det är viktigt att vi just framhåller vikten av att länder lär av varandra men att det är de nationella planerna som gäller.

Anf. 213 ELINA LINNA (v):

Herr talman! Ett enigt socialutskott står bakom uttalandet om vitboken *En EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma*. Visst måste åtgärder vidtas för att vi ska kunna komma till rätta med den problematik som fetma och övervikt utgör. Men dessa åtgärder är det först och främst varje medlemslands ansvar att vidta.

Därför säger vi i betänkandet att det är utskottets bestämda uppfattning att frågan även i fortsättningen bör behandlas eller beslutas i former som inte innebär bindande lagstiftning för medlemsländerna och att EU bör inrikta sig på att enbart stödja medlemsländernas arbete på området.

Vårt uttalande är alltså enhälligt. Jag förutsätter därför att regeringen agerar därefter.

Hösten 2002 beslutade vi här i riksdagen om den svenska folkhälsopolitiken, vars övergripande mål är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Ett av målområdena inom svensk folkhälsopolitik är goda matvanor och säkra livsmedel.

Jag ser en stor skillnad mellan vårt sätt att resonera om folkhälsofrågorna – i detta fall om kost, övervikt och fetma – och sättet att resonera i EU:s vitbok. Vi talar till exempel om samhälleliga förutsättningar. I vitboken talas det om individens yttersta ansvar för sin och sina barns hälsa.

Visst är det så att individen har ett ansvar för sin hälsa. Men individen måste också ges förutsättningar att ta ett sådant ansvar. Där kommer politiken in. När vi talar om ungas hälsa blir det ännu tydligare vilken betydelse politiska beslut har – beslut som vi politiker fattar och bestämmer över i svenska fullmäktigeförsamlingar och i riksdagen.

Herr talman! Jag hade tänkt understryka vikten av att högre värdera ämnet hem- och konsumentkunskap i skolan. Jag hade också tänkt tala om fri frukost i skolan, om vikten av avgiftsfria luncher. Men jag nöjer mig med att säga att vi, som sagt, ser fram emot folkhälsopropositionen. Jag förutsätter att vi kommer att kunna ha diskussioner och att vi får möjligheter att lyfta fram de olika aspekterna i debatten om folkhälsopropositionen.

Herr talman! Avslutningsvis: Det är bra att EU numera anser att hälsan ska finnas med på alla politikområden. Men politiska beslut för att främja befolkningens hälsa är enligt Vänsterpartiets mening ett nationellt ansvar.

Anf. 214 GUNVOR G ERICSON (mp):

Herr talman! Även om jag i dag står sist på talarlistan och trots den sena timmen har jag en önskan om att få tala om de här viktiga frågorna.

EU verkar i sin vitbok helt ha missat poängen med den moderna folkhälsopolitik som WHO lyfte fram 1997 – det strategiska samhällsansvaret. I maj 2004 antog WHO:s generalförsamling en global strategi för kost, fysisk aktivitet och hälsa. Medlemsländernas regeringar uppmanas där att ta itu med fetmafrågan. Då handlar det om samhällsstrategiska beslut, inte bara om individfokus.

Det är bra att ett enigt utskott pekar på det nationella ansvaret och på att en bindande lagstiftning på EU-nivå inom detta område inte ska ske. Det är viktigt att insatserna sker utifrån de nationella förutsättningarna, något som också WHO pekar på i sina dokument. Men inom de områden där EU redan i dag har beslutanderätt borde man ha insikt om och förstå att det måste ändras på saker. Det gäller då till exempel jordbrukspolitiken.

Till skillnad från den svenska regeringen som förordar frivilliga åtgärder ser Miljöpartiet ett behov av politiska beslut när det gäller att främja folkhälsan – detta för att vi ska kunna nå det av riksdagen beslutade målet om folkhälsan, vilket Elina tog upp: att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Då behövs det insatser från politiken.

Det går inte att som i vitboken säga att individen ytterst är ansvarig för sin och sina barns livsstil. Människor måste ges förutsättningar att göra dessa goda val. Det har utskottet nu nyanserat. Det är tur, för annars hade jag inte kunnat ställa mig bakom betänkandet. Det är viktigt att ge nämnda förutsättningar.

Det kan handla om att bygga säkra cykelbanor, om hur bostadsområden planeras, om näridrottsplatser men också om möjligheter till friluftsliv. Det kan också handla om hur lagstiftningen för reklam är utformad, om hur tillgänglig alkohol är etcetera. Att alkohol är kaloririkt talar sällan någon om i debatten om fetma och övervikt. Varför finns det inte näringsdeklarationer med kaloriinnehåll på vinflaskor till exempel?

Redan 1997 slog experter hos WHO fast att det behövs samhällsåtgärder. Sedan dess har det slagits fast i en rad rapporter och vetenskapliga studier. Egentligen är detta ganska självklart.

Fetmaepidemin har drivits fram av förändringar i vår livsmiljö som gör att vi äter för mycket och fel och att vi rör oss för lite. Då är det naivt att tro att det kan hejdas om inget görs åt den här miljön.

Samtidigt som EU pratar om vikten av en strategi för att bidra till att minska ohälsa på grund av dålig kost, övervikt och fetma fattar EU beslut om jordbruksstöd som inte bidrar till en bättre kost och om livsmedelsregler om tillsatser, aromer och enzymer – ämnen med många gånger högst tveksamma hälsoeffekter och som är testade ett i taget.

Prot. 2007/08:24
14 november

*Utlåtande om vitboken
En EU-strategi
för hälsofrågor
som rör kost,
övervikt och fetma*

Vi vet egentligen väldigt lite om effekterna av att inta flera av de här godkända E-ämnena. Nyligen publicerades i The Lancet, en medicinsk tidskrift, ännu en studie av vilken framgår att azofärgämnen och konserveringsmedel gör barn stökiga och okoncentrerade – typiska symtom för barn med koncentrationssvårigheter, till exempel adhd.

Azofärgämnena förbjöds i Sverige på 1970-talet men är återigen tillåtna. EU prioriterar alltså inte rätten till en bra kost. Eller ser man de här tillsatserna som en del av handelspolitiken i stället för som ett hälsofokus?

I boken *Den hemlige kocken* listas några av alla de ämnen som finns i maten på mångas bord. Jag rekommenderar svenska parlamentariker men också, och särskilt, EU-parlamentariker att läsa denna bok.

I genomsnitt äter en konsument 6–7 kilo livsmedelstillsatser per år. Det kan vi jämföra med 1 kilo lammkött eller 6,6 kilo lök eller 5,6 kilo sallad. Jag tycker att lammkött, lök och sallad borde vinna över livsmedelstillsatserna.

I England har den kände tv-kocken Jamie Oliver fått lokalpolitikerna att inse att bra skolmat handlar om råvaror. Kocken Carola Magnusson driver liknande kamp här i Sverige. Englands regering har insett att man måste anslå pengar för att renovera skolkök och utbilda personal. Skolministern meddelade att alla läsk- och godisautomater skulle kunna förbjudas. När får vi höra skolminister Björklund ta initiativ till bättre mat i skolan?

EU:s regler handlar också om reklam där EU har möjlighet att besluta om ändringar, och det är faktiskt ett problem. Man borde kunna se över reklamreglerna och hur man utformar förpackningar. Brittiska myndigheter förhandlar med industrin om att få stopp på matreklam i tv som riktar sig till barn, men det är EU-reglerna som styr.

I Sverige har Sveriges Konsumenter gjort en undersökning för att kartlägga hur stor del av reklamen som består av reklam för ohälsosam mat. Under mars månad samlades 36 barn- och serietidningar in. Åtta familjer sparade på veckans direktreklam. Mängden var 1,7 kilo per hushåll. Det visar sig att en stor del av reklamen var reklam för ohälsosam mat. Andelen livsmedelsreklam i relation till materialet är ansevärd. 17 procent handlade om marknadsföring för mat, och andelen reklam för onyttiga livsmedel är oförändrad jämfört med förra studien som gjordes år 2005.

Det behövs restriktioner. Det kan vi göra när det kommer till folkhälsoförslag i Sverige, men vi borde också se till att EU tar itu med sina riktlinjer för jordbruksstöd med subventioner till dålig mat. Här hemma kan vi göra mycket mer. Låt oss börja med att ge barnen bättre mat i skolorna!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 november.)

16 § Bordläggning

Prot. 2007/08:24
14 november

Anmäldes och bordlades

Propositioner

2007/08:20 Arbetstagares medverkan vid gränsöverskridande fusioner

2007/08:38 Sekretess för uppgifter på de s.k. tsunamibanden

17 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 14 november

2007/08:153 Risker för liv och hälsa av dålig arbetsmiljö

av *Eva-Lena Jansson* (s)

till arbetsmarknadsminister *Sven Otto Littorin* (m)

2007/08:154 Bioenergi till biogas

av *Börje Vestlund* (s)

till näringsminister *Maud Olofsson* (c)

2007/08:155 Kultur i hela Sverige

av *Anneli Särnblad* (s)

till kulturminister *Lena Adelsohn Liljeroth* (m)

2007/08:156 Ökad regelbörda för småföretagen

av *Luciano Astudillo* (s)

till näringsminister *Maud Olofsson* (c)

2007/08:157 Medicinering inom barnomsorgen

av *Ann-Christin Ahlberg* (s)

till socialminister *Göran Hägglund* (kd)

2007/08:158 Genomfartstrafikens konsekvenser för miljön och trafiksäkerheten

av *Eva-Lena Jansson* (s)

till statsrådet *Åsa Torstensson* (c)

2007/08:159 Ökade möjligheter till stöd för unga att starta eget

av *Luciano Astudillo* (s)

till arbetsmarknadsminister *Sven Otto Littorin* (m)

2007/08:160 Konsekvenser av regeringens nya a-kasseregler

av *Sven-Erik Österberg* (s)

till arbetsmarknadsminister *Sven Otto Littorin* (m)

2007/08:161 Modebranschens och den kreativa ekonomins utvecklingspotential

av *Luciano Astudillo* (s)

till näringsminister *Maud Olofsson* (c)

2007/08:162 Ytterligare besparingar på Arbetsmiljöverket

av *Eva-Lena Jansson* (s)

till arbetsmarknadsminister *Sven Otto Littorin* (m)

2007/08:163 Brist på aktiv jämställdhetspolitik från regeringens sida
av *Eva-Lena Jansson* (s)
till integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni (fp)

2007/08:164 Skärpt lagstiftning mot läktarvåld
av *Bosse Ringholm* (s)
till justitieminister Beatrice Ask (m)

2007/08:165 Ökade risker för skattefusk
av *Bosse Ringholm* (s)
till finansminister Anders Borg (m)

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 november.

18 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 14 november

2007/08:257 Den demokratiska utvecklingen i Pakistan

av *Lena Hallengren* (s)
till utrikesminister Carl Bildt (m)

2007/08:258 Dopning

av *Thomas Bodström* (s)
till statsrådet Maria Larsson (kd)

2007/08:259 Enskilda organisationers biståndsverksamhet

av *Kent Härstedt* (s)
till statsrådet Gunilla Carlsson (m)

2007/08:260 Sveriges konsulat i Hamburg

av *Hans Wallmark* (m)
till utrikesminister Carl Bildt (m)

2007/08:261 Alkoholinförseln till Sverige

av *Kent Härstedt* (s)
till statsrådet Maria Larsson (kd)

2007/08:262 Förkortade handläggningstider

av *Anne-Marie Pålsson* (m)
till miljöminister Andreas Carlgren (c)

2007/08:263 Arbetsmiljöverkets regionala tillsynsverksamhet

av *Torbjörn Björlund* (v)
till arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin (m)

2007/08:264 Järnvägslinjen Värnamo–Landeryd

av *Carina Hägg* (s)
till statsrådet Åsa Torstensson (c)

2007/08:265 Moms och cateringföretag

av *Anna König Jerlmyr* (m)
till finansminister Anders Borg (m)

2007/08:266 A-kassa och bemanningsföretag

av *Anna König Jerlmyr* (m)
till arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin (m)

2007/08:267 Utredningen om ID-kort för nyanlända flyktingar och utländska medborgare

av *Eva-Lena Jansson* (s)
till integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni (fp)

2007/08:268 Satsning på arbetet mot hedersvåld

av *Gunvor G Ericson* (mp)
till integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni (fp)

2007/08:269 Bevakningsföretags möjligheter att utföra alkotester

av *Betty Malmberg* (m)
till justitieminister Beatrice Ask (m)

2007/08:270 Hjälpmedel för personer med läs- och skrivsvårigheter

av *Betty Malmberg* (m)
till utbildningsminister Jan Björklund (fp)

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 november.

19 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 14 november

2007/08:217 Ökad öppenhet och offentlighet inom EU

av *Margareta Cederfelt* (m)
till statsrådet Cecilia Malmström (fp)

2007/08:222 Skatt för fossilt kol

av *Ann-Kristine Johansson* (s)
till miljöminister Andreas Carlgren (c)

2007/08:223 Alkoholtester vid färjeterminalen i Ystad

av *Christer Nylander* (fp)
till justitieminister Beatrice Ask (m)

2007/08:225 Söktrycket till högskolan

av *Mikael Damberg* (s)
till statsrådet Lars Leijonborg (fp)

2007/08:226 Alkotester vid färjeterminaler

av *Göran Persson* i Simrishamn (s)
till justitieminister Beatrice Ask (m)

2007/08:227 Bistånd till Nicaragua

av *Luciano Astudillo* (s)
till statsrådet Gunilla Carlsson (m)

2007/08:228 Problemet med personalliggare för småföretagare

av *Rolf K Nilsson* (m)
till näringsminister Maud Olofsson (c)

- 2007/08:229 Patentinrång**
av *Margareta Cederfelt* (m)
till näringsminister Maud Olofsson (c)
- 2007/08:230 Avgångsvederlag till statssekreterare**
av *Peter Hultqvist* (s)
till statsminister Fredrik Reinfeldt (m)
- 2007/08:231 Alkoholpolicy i Regeringskansliet**
av *Marina Pettersson* (s)
till statsrådet Maria Larsson (kd)
- 2007/08:232 Nykterhetskontroll vid gränserna**
av *Hans Olsson* (s)
till justitieminister Beatrice Ask (m)
- 2007/08:233 Alkotester i färjeterminalerna**
av *Annelie Enochson* (kd)
till justitieminister Beatrice Ask (m)
- 2007/08:234 Harmoniserade straffsatser vid piratkopiering**
av *Karl Sigfrid* (m)
till justitieminister Beatrice Ask (m)
- 2007/08:236 Alkoholtester vid färjeterminalerna i Ystad**
av *Ronny Olander* (s)
till justitieminister Beatrice Ask (m)
- 2007/08:237 Lagring av trafikuppgifter**
av *Thomas Bodström* (s)
till justitieminister Beatrice Ask (m)
- 2007/08:238 Ekonomiska överenskommelser vid äktenskap**
av *Carina Hägg* (s)
till integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni (fp)
- 2007/08:239 Förverkligande av jämställdhetsmålet**
av *Carina Hägg* (s)
till integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni (fp)
- 2007/08:240 IVPA-verksamheten**
av *Rolf Gunnarsson* (m)
till försvarsminister Sten Tolgfors (m)
- 2007/08:243 Dömda för allvarliga brott och vissa högskoleutbildningar**
av *Finn Bengtsson* (m)
till statsrådet Lars Leijonborg (fp)
- 2007/08:244 Allmännyttan driven i vinstsyfte**
av *Finn Bengtsson* (m)
till statsrådet Mats Odell (kd)

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 november.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdet början till och med 6 §
anf. 40 (delvis),
av talmannen därefter till och med 8 § anf. 81 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 9 § anf. 123 (delvis),
av talmannen därefter till och med 14 § anf. 166 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med anf. 206 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL

/Eva-Lena Ekman

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsägelse	1
3 § Meddelande om val av ställföreträdande justitieombudsman	1
4 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
5 § Förnyad bordläggning.....	2
6 § Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning samt vilande förslag om hemlig rumsavlyssning m.m.	3
Justitieutskottets betänkande 2007/08:JuU9.....	3
Justitieutskottets betänkande 2007/08:JuU3.....	3
Anf. 1 THOMAS BODSTRÖM (s)	3
Anf. 2 ALICE ÅSTRÖM (v).....	5
Anf. 3 MEHMET KAPLAN (mp)	8
Anf. 4 THOMAS BODSTRÖM (s) replik	10
Anf. 5 MEHMET KAPLAN (mp) replik	10
Anf. 6 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m).....	10
Anf. 7 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	14
Anf. 8 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik	14
Anf. 9 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	15
Anf. 10 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik	15
Anf. 11 THOMAS BODSTRÖM (s) replik	16
Anf. 12 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik	16
Anf. 13 THOMAS BODSTRÖM (s) replik	16
Anf. 14 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik	17
Anf. 15 MEHMET KAPLAN (mp) replik	17
Anf. 16 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik	17
Anf. 17 MEHMET KAPLAN (mp) replik	17
Anf. 18 ULRIKA KARLSSON i Uppsala (m) replik	17
Anf. 19 JOHAN LINANDER (c).....	18
Anf. 20 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	21
Anf. 21 JOHAN LINANDER (c) replik.....	21
Anf. 22 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	22
Anf. 23 JOHAN LINANDER (c) replik.....	22
Anf. 24 THOMAS BODSTRÖM (s) replik	23
Anf. 25 JOHAN LINANDER (c) replik.....	23
Anf. 26 THOMAS BODSTRÖM (s) replik	23
Anf. 27 JOHAN LINANDER (c) replik.....	24
Anf. 28 MEHMET KAPLAN (mp) replik	24
Anf. 29 JOHAN LINANDER (c) replik.....	24
Anf. 30 MEHMET KAPLAN (mp) replik	25
Anf. 31 JOHAN LINANDER (c) replik.....	25
Anf. 32 CECILIA WIGSTRÖM i Göteborg (fp).....	25
Anf. 33 THOMAS BODSTRÖM (s) replik	27
Anf. 34 CECILIA WIGSTRÖM i Göteborg (fp) replik	27

Anf. 35 THOMAS BODSTRÖM (s) replik	28
Anf. 36 CECILIA WIGSTRÖM i Göteborg (fp) replik	29
Anf. 37 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	29
Anf. 38 CECILIA WIGSTRÖM i Göteborg (fp) replik	30
Anf. 39 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	30
Anf. 40 CECILIA WIGSTRÖM i Göteborg (fp) replik	31
Anf. 41 INGER DAVIDSON (kd)	31
Anf. 42 THOMAS BODSTRÖM (s) replik	34
Anf. 43 INGER DAVIDSON (kd) replik	34
Anf. 44 THOMAS BODSTRÖM (s) replik	35
Anf. 45 INGER DAVIDSON (kd) replik	35
Anf. 46 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	35
Anf. 47 INGER DAVIDSON (kd) replik	36
Anf. 48 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	36
Anf. 49 INGER DAVIDSON (kd) replik	37
Anf. 50 MEHMET KAPLAN (mp) replik	37
Anf. 51 INGER DAVIDSON (kd) replik	38
Anf. 52 MEHMET KAPLAN (mp) replik	38
Anf. 53 INGER DAVIDSON (kd) replik	38
Anf. 54 Justitieminister BEATRICE ASK (m)	39
Anf. 55 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	42
Anf. 56 Justitieminister BEATRICE ASK (m) replik	43
Anf. 57 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	43
Anf. 58 Justitieminister BEATRICE ASK (m) replik	44
Anf. 59 MEHMET KAPLAN (mp) replik	44
Anf. 60 Justitieminister BEATRICE ASK (m) replik	45
Anf. 61 MEHMET KAPLAN (mp) replik	45
Anf. 62 Justitieminister BEATRICE ASK (m) replik	46
Anf. 63 MARYAM YAZDANFAR (s).....	46
Anf. 64 JOHAN LINANDER (c) replik.....	48
Anf. 65 MARYAM YAZDANFAR (s) replik.....	48
Anf. 66 JOHAN LINANDER (c) replik.....	48
Anf. 67 MARYAM YAZDANFAR (s) replik.....	48
Anf. 68 LENA OLSSON (v).....	48
Anf. 69 INGER DAVIDSON (kd) replik	49
Anf. 70 LENA OLSSON (v) replik.....	50
Anf. 71 INGER DAVIDSON (kd) replik	50
Anf. 72 LENA OLSSON (v) replik.....	50
(Beslut fattades under 11 §.).....	51
7 § Övergångsbestämmelserna till polisdatalagen	51
Justitiekammarens betänkande 2007/08:JuU8	51
Anf. 73 KRISTER HAMMARBERGH (m).....	51
Anf. 74 LENA OLSSON (v).....	51
(Beslut fattades under 11 §.).....	51
8 § Vissa sjukförsäkrings- och pensionsfrågor, m.m.	52
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2007/08:SfU3	52
Anf. 75 KURT KVARNSTRÖM (s).....	52
Anf. 76 LISELOTTE OLSSON (v).....	54

Anf. 77	GUNVOR G ERICSON (mp)	56
Anf. 78	HELENA RIVIÈRE (m)	58
Anf. 79	KURT KVARNSTRÖM (s) replik	60
Anf. 80	HELENA RIVIÈRE (m) replik	60
Anf. 81	KURT KVARNSTRÖM (s) replik	60
Anf. 82	HELENA RIVIÈRE (m) replik	61
Anf. 83	LISELOTTE OLSSON (v) replik	61
Anf. 84	HELENA RIVIÈRE (m) replik	61
Anf. 85	LISELOTTE OLSSON (v) replik	62
Anf. 86	HELENA RIVIÈRE (m) replik	62
Anf. 87	ANDRE VICE TALMANNEN	62
Anf. 88	GUNVOR G ERICSON (mp) replik	62
Anf. 89	HELENA RIVIÈRE (m) replik	63
Anf. 90	GUNVOR G ERICSON (mp) replik	63
Anf. 91	HELENA RIVIÈRE (m) replik	64
Anf. 92	SOLVEIG ZANDER (c)	64
Anf. 93	KURT KVARNSTRÖM (s) replik	66
Anf. 94	SOLVEIG ZANDER (c) replik	66
Anf. 95	KURT KVARNSTRÖM (s) replik	67
Anf. 96	SOLVEIG ZANDER (c) replik	67
Anf. 97	GUNVOR G ERICSON (mp) replik	67
Anf. 98	SOLVEIG ZANDER (c) replik	68
Anf. 99	GUNVOR G ERICSON (mp) replik	68
Anf. 100	SOLVEIG ZANDER (c) replik	69
Anf. 101	ULF NILSSON (fp)	69
Anf. 102	KURT KVARNSTRÖM (s) replik	71
Anf. 103	ULF NILSSON (fp) replik	71
Anf. 104	KURT KVARNSTRÖM (s) replik	72
Anf. 105	ULF NILSSON (fp) replik	73
Anf. 106	EVA JOHNSON (kd)	73
Anf. 107	Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	75
Anf. 108	LISELOTTE OLSSON (v) replik	77
Anf. 109	Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	78
Anf. 110	LISELOTTE OLSSON (v) replik	78
Anf. 111	Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	79
Anf. 112	KURT KVARNSTRÖM (s) replik	79
Anf. 113	Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	80
Anf. 114	KURT KVARNSTRÖM (s) replik	81
Anf. 115	Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	81
Anf. 116	GUNVOR G ERICSON (mp) replik	82
Anf. 117	Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	82
Anf. 118	GUNVOR G ERICSON (mp) replik	83

Anf. 119 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik.....	83
Anf. 120 MARIANNE WATZ (m).....	84
Anf. 121 JASENKO OMANOVIC (s) replik.....	85
(Beslut fattades under 11 §.).....	85
9 § Redovisning av AP-fondernas verksamhet 2002–2006.....	85
Finansutskottets betänkande 2007/08:FiU6.....	85
Anf. 122 ULLA ANDERSSON (v).....	85
Anf. 123 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp).....	88
Anf. 124 HANS HOFF (s).....	90
Anf. 125 PER ÅSLING (c).....	91
Anf. 126 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik.....	92
Anf. 127 PER ÅSLING (c) replik.....	93
Anf. 128 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik.....	93
Anf. 129 PER ÅSLING (c) replik.....	93
Anf. 130 LARS ELINDERSON (m).....	93
Anf. 131 ULLA ANDERSSON (v) replik.....	94
Anf. 132 LARS ELINDERSON (m) replik.....	95
Anf. 133 ULLA ANDERSSON (v) replik.....	95
Anf. 134 LARS ELINDERSON (m) replik.....	96
Anf. 135 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik.....	96
Anf. 136 LARS ELINDERSON (m) replik.....	97
Anf. 137 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik.....	97
Anf. 138 LARS ELINDERSON (m) replik.....	97
(Beslut fattades under 11 §.).....	98
10 § Tilläggsbudget 2 för 2007.....	98
Finansutskottets betänkande 2007/08:FiU11.....	98
Anf. 139 EMMA HENRIKSSON (kd).....	98
Anf. 140 HANS HOFF (s).....	98
Anf. 141 ULLA ANDERSSON (v).....	100
Anf. 142 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp).....	101
Anf. 143 ANNA LILLIEHÖÖK (m).....	102
(forts. 12 §).....	103
Ajournering.....	103
Återupptagna förhandlingar.....	103
11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens samman-träde.....	104
JuU9 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning.....	104
JuU3 Vilande förslag om hemlig rumsavlyssning m.m.....	104
JuU8 Övergångsbestämmelserna till polisdatalagen.....	106
SfU3 Vissa sjukförsäkrings- och pensionsfrågor, m.m.....	106
FiU6 Redovisning av AP-fondernas verksamhet 2002– 2006.....	107
12 § (forts. från 10 §) Tilläggsbudget 2 för 2007 (forts. FiU11).....	108
Anf. 144 HANS HOFF (s) replik.....	108
Anf. 145 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik.....	108
Anf. 146 HANS HOFF (s) replik.....	109

Anf. 147 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	109
Anf. 148 ULLA ANDERSSON (v) replik	109
Anf. 149 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	110
Anf. 150 ULLA ANDERSSON (v) replik	110
Anf. 151 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	111
Anf. 152 ROGER TIEFENSEE (c).....	111
Anf. 153 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik.....	112
Anf. 154 ROGER TIEFENSEE (c) replik.....	112
Anf. 155 CHRISTOPHER ÖDMANN (mp) replik.....	112
Anf. 156 ROGER TIEFENSEE (c) replik.....	112
Anf. 157 JOHAN PEHRSON (fp)	113
Anf. 158 HANS HOFF (s) replik	114
Anf. 159 JOHAN PEHRSON (fp) replik	114
Anf. 160 HANS HOFF (s) replik	115
Anf. 161 JOHAN PEHRSON (fp) replik	115
Anf. 162 ULLA ANDERSSON (v) replik	116
Anf. 163 JOHAN PEHRSON (fp) replik	116
Anf. 164 ULLA ANDERSSON (v) replik	117
Anf. 165 JOHAN PEHRSON (fp) replik	118
(Beslut skulle fattas den 15 november.)	118
13 § Registrering av förlagsandelar	119
Civilutskottets betänkande 2007/08:CU2.....	119
(Beslut skulle fattas den 15 november.)	119
14 § Abort för utländska kvinnor och förebyggande av oönskade graviditeter	119
Socialutskottets betänkande 2007/08:SoU4	119
Anf. 166 MAGDALENA ANDERSSON (m)	119
Anf. 167 ANN ARLEKLO (s)	119
Anf. 168 ELINA LINNA (v).....	122
Anf. 169 GUNVOR G ERICSON (mp).....	124
Anf. 170 CECILIA WIDEGREN (m).....	126
Anf. 171 ELINA LINNA (v) replik	128
Anf. 172 CECILIA WIDEGREN (m) replik.....	128
Anf. 173 ELINA LINNA (v) replik	129
Anf. 174 CECILIA WIDEGREN (m) replik.....	129
Anf. 175 GUNVOR G ERICSON (mp) replik.....	129
Anf. 176 CECILIA WIDEGREN (m) replik.....	129
Anf. 177 GUNVOR G ERICSON (mp) replik.....	130
Anf. 178 CECILIA WIDEGREN (m) replik.....	130
Anf. 179 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c)	131
Anf. 180 ELINA LINNA (v) replik	132
Anf. 181 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c) replik	132
Anf. 182 ELINA LINNA (v) replik	133
Anf. 183 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c) replik	133
Anf. 184 TOBIAS KRANTZ (fp).....	133
Anf. 185 ELINA LINNA (v) replik	135
Anf. 186 TOBIAS KRANTZ (fp) replik.....	135
Anf. 187 ELINA LINNA (v) replik	136

Anf. 188 TOBIAS KRANTZ (fp) replik	136
Anf. 189 ANN ARLEKLO (s) replik	136
Anf. 190 TOBIAS KRANTZ (fp) replik	137
Anf. 191 ANN ARLEKLO (s) replik	137
Anf. 192 TOBIAS KRANTZ (fp) replik	137
Anf. 193 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	138
Anf. 194 ELINA LINNA (v) replik.....	139
Anf. 195 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik.....	139
Anf. 196 ELINA LINNA (v) replik.....	140
Anf. 197 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik.....	140
Anf. 198 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	140
Anf. 199 ANN ARLEKLO (s) replik	141
Anf. 200 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	141
Anf. 201 ANN ARLEKLO (s) replik	142
Anf. 202 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	142
Anf. 203 CARINA HÄGG (s).....	142
Anf. 204 LENNART SACRÉDEUS (kd)	143
Anf. 205 MIKAEL OSCARSSON (kd)	145
Anf. 206 EVA JOHANSSON (kd).....	147
(Beslut skulle fattas den 15 november.)	149
15 § Utlåtande om vitboken <i>En EU-strategi för hälsofrågor</i>	
<i>som rör kost, övervikt och fetma</i>	149
Socialutskottets utlåtande 2007/08:SoU3	149
Anf. 207 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (fp)	149
Anf. 208 PER SVEDBERG (s)	150
Anf. 209 MARIANNE KIERKEMANN (m)	150
Anf. 210 LARS-IVAR ERICSON (c)	151
Anf. 211 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	152
Anf. 212 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	153
Anf. 213 ELINA LINNA (v).....	154
Anf. 214 GUNVOR G ERICSON (mp)	155
(Beslut skulle fattas den 15 november.)	156
16 § Bordläggning.....	157
17 § Anmälan om interpellationer.....	157
18 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	158
19 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	159
20 § Kammaren åtskildes kl. 19.42.....	161

Prot. 2007/08:24
14 november

Tryck: Elanders, Vällingby 2007